

Butlletí

BISBAT
DE
TERRASSA

Novembre-Desembre 2020

Butlletí del Bisbat de Terrassa

Núm. 27 (2020) VI

31 de desembre

Redacció i administració:

Bisbat de Terrassa. Mitjans de Comunicació Social
c/ Vinyals 47-49, 08221 Terrassa - Tel. 93 733 71 20; Fax 93 733 70 95
A/e: bisbatdeterrassa@bisbatdeterrassa.org

Església Diocesana

Bisbe diocesà

Decrets

Erecció diocesana de Moviment de Cursets de Cristiandat

DECRETO 16/20. - Terrassa, a 7 de diciembre de 2020

Aceptada la instància presentada por el Sr. Manuel Abad Gurria, Presidente del Secretariado de Cursillos de Cristiandad de la Diócesis de Terrassa, en la que acompaña los Estatutos del Movimiento de Cursillos de Cristiandad en la Diócesis de Terrassa, aprobados en el Pleno del Secretariado del MCC, el día 14 de septiembre de 2020;

Teniendo en cuenta que esta asociación cumple los requisitos establecidos en la disciplina vigente de la Iglesia para ser erigida como asociación pública;

POR EL PRESENTE decreto, a tenor de los cánones 301 y 313 del Código de Derecho Canónico, erijo la entidad “Movimiento de Cursillos de Cristiandad”, la cual queda constituida en asociación pública de fieles en la Diócesis de Terrassa, y le concedo personalidad jurídica pública, aceptando los Estatutos que han sido presentados.

Lo decreta y firma el Excmo. y Rvdmo. Sr. Obispo de Terrassa

† Josep Àngel Saiz Meneses
Obispo de Terrassa

Per mandato del Sr. Obispo
Mn. Manuel Coronado Portillo
Secretario General y Canciller

Erecció diocesana de l'associació Fraternitat de Santa Maria de Togores

DECRET 17/20 - Terrassa, a 23 de desembre de 2020

Acceptada la instància presentada pel P. Llorenç Sagalés Cisqueu, O. Cist., rector de la parròquia de Sant Roc de Sabadell, en nom de l'associació denominada "Fraternitat de Santa Maria de Togores", en la que acompanya els Estatuts de l'entitat;

Atès que aquesta associació compleix els requisits establerts en la disciplina vigent de l'Església per a ser erigida com a associació pública;

PEL PRESENT decret, a tenor dels canons 301 i 313 del Codi de Dret Canònic, erigim l'associació "Fraternitat de Santa Maria de Togores", la qual queda constituïda en associació pública de fidels de la Diòcesi de Terrassa, i li concedim personalitat jurídica pública. Tanmateix aprovem els seus estatuts fundacionals.

Ho decreta i firma l'Excm. i Rvdm. Sr. Bisbe de Terrassa

† Josep Àngel Saiz Meneses
Bisbe de Terrassa

Per manament del Sr. Bisbe
Mn. Manuel Coronado Portillo
Secretari General i Cancellier

Homilies

Homilia en l'ordenació presbiteral de Mn. Àlex Serra en la Solemnitat de Tots Sants, el dia 1 de novembre de 2020, a la S. E. Catedral Basílica del Sant Esperit de Terrassa.

Salutacions

Benvolguts preveres concelebrants, diaques, membres de la vida consagrada, germanes i germans que participeu en aquesta celebració. Benvolguts Àlex i familiars i amics que l'acompanyeu en un dia tan important. Saludem també els familiars i amics que seguiu la celebració pel canal *youtube*. Saludem al Sr. Bisbe Auxiliar i Rector del Seminari, a l'equip de Formadors i als seminaristes, confinats a causa de la pandèmia.

Solemnitat de Tots Sants

Celebrem la solemnitat de Tots els Sants; avui els recordem a tots. Ells, en diferents èpoques, llocs i circumstàncies de vida, ens ensenyen camins diversos de santedat, amb un denominador comú: el seguiment de Crist i la unió amb ell. Avui també recordem que la santedat és la vocació comuna de tots els batejats, que tots estem cridats a la santedat.

El llibre del Levític recull el mandat que Moisès ha de comunicar al poble d'Israel de part del Senyor: «sigueu sants, perquè jo, el Senyor, el vostre Déu, sóc sant» (Lv 19,2). Jesús va fer la mateixa crida en el sermó de la muntanya: «sigueu perfectes, com el vostre Pare celestial és perfecte» (Mt 5, 48). Sant Pau va parlar més tard del gran projecte de Déu i va afirmar que el Pare «ens ha elegit en Crist abans de la fundació del món perquè fóssim sants i irreprotxables davant ell per l'amor» (Ef 1,4). Aquesta crida a la santedat forma part de l'essència de l'evangeli i ha estat present al llarg de la història de l'Església, tot i que no sempre s'ha presentat amb el mateix èmfasi i universalitat.

El Concili Vaticà II la va recuperar de forma molt explícita. La Constitució *Lumen Gentium*, així ho expressa: «tots a l'Església, ja pertanyin a la

jerarquia, ja pertanyin al poble fidel, són cridats a la santedat». Per tant, «tots els fidels, de qualsevol estat o condició, estan cridats a la plenitud de la vida cristiana i a la perfecció de la caritat». Aquesta santedat és la mateixa per a tots; cadascun en el seu gènere de vida i ocupació concreta. I aquest camí de santedat cadascun l'ha de recórrer segons el do que ha rebut i la missió que li ha estat encomanada.

Sant Joan Pau II, en iniciar el tercer mil·lenni, va recordar en la Carta Apostòlica *Novo millennio ineunte*, que el camí pastoral havia de situar-se en la perspectiva de la santedat, que havia de ser el fonament de la programació pastoral per al nou mil·lenni. El papa Francesc ha tornat a posar-la d'actualitat amb la seva exhortació apostòlica *Gaudete et exsultate*. La perspectiva que ens proposa sobre la santedat i la missió de l'Església del segle XXI es pot sintetitzar d'aquesta manera: la missió és l'impuls més fort que pot trobar l'Església per a redescobrir la seva pròpia santedat i tornar a escoltar la vocació a ser més santa.

La santedat com a ideal ha de ser el plantejament prioritari per a tot cristià. No ens podem refugiar en les limitacions personals o les dificultats ambientals per a eludir aquesta crida; tampoc serveix l'excusa que per tractar-se d'una meta tan extraordinària, està reservada a uns pocs privilegiats, i resulta impossible per a la gran majoria de cristians. Aquesta crida concerneix a tots els batejats i hem de tenir la valentia en primer lloc d'escoltar-la i creure-la, i després, de proposar-la als altres amb convicció i amb esperança.

Primacia de la gràcia

El cristià, en la mesura que viu unit al Senyor, és santificat les 24 hores del dia: en l'oració i en el treball, en l'estudi, en la sana diversió i també en el descans, perquè com diu el salmista: «Déu ho dóna als seus amics mentre dormen» (Sal. 127, 2).

La primacia de la gràcia és el principi teològic essencial en tot projecte de vida cristiana i en tota programació pastoral en el si de l'Església. Ens cal superar la temptació de pensar que els resultats depenen de les nostres capacitats i esforços, de les nostres iniciatives i planificacions. L'esforç humà és inútil sense l'ajuda de Déu: «Si el Senyor no construeix la casa, és inútil l'afany dels constructors. Si el Senyor no guarda la ciutat, és inútil que vigilin els guardes» (Sal 127,1).

Recordem també l'episodi de la pesca miraculosa, quan els deixebles no han recollit res tot i escarrassar-se tota la nit (cf. Lc 5,5). En canvi, quan Jesús indica que vagin mar endins i calin les xarxes, es produeix la pesca miraculosa. És el fruit de la humilitat i de la fe, de la confiança en el Senyor, de l'acció de la gràcia, i també de la col·laboració generosa.

L'al·legoria del cep i les sarments és particularment expressiva en aquest context: «Jo sóc el cep, vosaltres les sarments. Aquell qui està en mi i jo en ell, dóna molt fruit, perquè sense mi no podeu fer res» (Jn 15,5). Com la saba flueix des de l'arrel i capacita les sarments per a donar fruit, així el deixeble que viu en comunió amb Crist, rep la seva gràcia i dóna un fruit abundant. La unió amb Jesús té la promesa de donar molt de fruit, mentre que la separació d'ell comporta una radical infecunditat.

En el dia del Baptisme vam ser empeltats en la persona de Crist i rebem la vida divina. Sense ell no podem fer res, però units a ell, amb la seva gràcia, amb el seu amor, podem fer coses grans, i també podem arribar a la santedat. Això sí, és indispensable romandre sempre units a Crist, i deixar-se podar pel Pare.

Santedat sacerdotal

El sacerdot està cridat especialment a la santedat, perquè ha estat consagrat d'una forma nova a Déu en la recepció de l'Ordre, i ha estat constituït instrument viu de Crist per a continuar la seva obra salvadora al llarg del temps. El prevere va entrant pel camí de la santedat tot exercint la seva triple funció. Com a ministre de la paraula de Déu, ha de llegir, escoltar i portar a la vida la paraula divina que ensenya als altres. Com a ministre sagrat, sobretot en el Sacrifici de la Missa, s'uneix especialment a Crist, que va donar la seva vida per a santificar als homes; i per el sacerdot per això és invitat a imitar el que administra. Servint al Poble de Déu, es veu impulsat per la caritat del Bon Pastor a lliurar la vida per les seves ovelles (cf. PO 12-13).

La santedat sacerdotal s'ha de viure en un temps concret, en un espai concret. Com recordava el papa Benet XVI, «Ningú tria el context ni els destinataris de la seva missió. Cada època té els seus problemes, però Déu dóna en cada temps la gràcia oportuna per a assumir-los i superar-los amb amor i realisme. Per això, en qualsevol circumstància en la qual es trobi, i per dura que aquesta sigui, el sacerdot ha de fructificar en tota classe d'obres bones, guardant per sempre vives en el seu interior les paraules del dia de la seva Ordenació, aquelles amb les quals se li exhortava a «configurar la seva vida amb el misteri de la creu del Senyor». Configurar-se

amb Crist és identificar-se cada vegada més amb Aquell que s'ha fet per nosaltres servent, sacerdot i víctima.

Benvolgut Àlex: demanem al Senyor que et concedeixi la gràcia d'imitar-lo en la seva caritat fins a l'extrem. Demanem que et concedeixi un cor compassiu i misericordiós, per estar molt a prop dels pobres i dels malalts. Demanem l'audàcia i la parressia, la confiança en la fidelitat de Crist, per a predicar amb valentia, sense temor, amb coratge i llibertat, sense complexos ni mediocritat. Demanem que siguis testimoni, transparència de Crist en aquest temps tan difícil i alhora apassionant. Amb el seu amor, amb la seva força, sense deixar-te condicionar per una cultura dominant que pretén excloure a Déu de la vida de les persones i de la societat.

Final

Benvolgut Àlex: que Maria ocupi un lloc molt important en el teu cor. Ella, Mare de Déu de la Salut, Mare dels sacerdots, anirà modelant el teu cor a imatge del cor de Crist, t'ensenyarà a conformar la teva vida a la de Crist i a oferir un testimoni constant de fidelitat i d'amor. Que així sigui.

Homilia en la missa exequial en sufragi de Mn. Manel Fuentemilla Tarancón a la parròquia de Sant Feliu de Sabadell el dia 6 de novembre de 2020.

Salutació

Benvolguts preveres i diaques, benvolguts familiars de Mn. Manel i fidels de diferents parròquies de la nostra diòcesi i de les diòcesis germanes. Sigueu tots benvinguts. En la celebració de la solemnitat de Tots Sants i la commemoració de tots els Fidels Difunts hem meditat darrerament sobre el final del nostre pelegrinatge aquí a la terra. En aquest clima espiritual ens reunim avui entorn de l'altar del Senyor per acomiadar el nostre germà que el Senyor ha cridat a la seva presència. Ho fem actualitzant el Misteri Pasqual, la passió, mort i resurrecció del Senyor.

Misteri Pasqual de Nostre Senyor Jesucrist

En l'Evangeli hem escoltat el relat de la mort de Jesús i també de la

seva resurrecció. Aquest lliurament de Crist és el centre de la història, aquesta és la Bona Nova, el nucli de la nostra fe, que ens obre un camí d'esperança. És ben cert que la vida s'encamina inexorablement al destí final de la mort. Però Crist ha ressuscitat, ha vençut la mort i ens obre el camí de la resurrecció. Aquesta és la Bona Nova que omple d'esperança el cor dels creients, aquesta és la fe que l'Església predica tot continuant la missió dels apòstols.

La vida de Crist, lliurada fins a la mort, no acaba pas a la creu. Ressuscitat pel Pare, arriba fins a nosaltres com a principi i fonament de la nostra pròpia resurrecció. L'amor redemptor de Déu és més fort que la mort. A aquest Jesús, crucificat pels homes, Déu l'ha exaltat com a Cap i Salvador. Des de Crist ressuscitat se'ns revela el futur que pot esperar l'ésser humà, el camí que pot portar a la veritable plenitud i la garantia última davant el fracàs, la injustícia i la mort.

La resurrecció de Crist obre per a tota la humanitat un futur de vida plena. Crist ha arribat a aquesta vida definitiva que també ens espera a nosaltres. La mort no té la darrera paraula. El mal, la guerra, la fam, la malaltia, la mort, la pandèmia... no representen l'horitzó últim de la vida. Perquè res no ens podrà separar de l'amor de Déu; perquè Déu també ens ressuscitarà a nosaltres; perquè la resurrecció de Crist és principi de vida nova per a la humanitat.

Tal com hem escoltat a la narració de Sant Lluç, el diumenge, molt de matí, les dones anaren al sepulcre. Trobaren que la pedra havia estat apartada de l'entrada. Hi entraren, però no trobaren el cos de Jesús. Se'ls presentaren dos homes amb vestits resplendents que els digueren: «¿Per què busqueu entre els morts aquell que viu? No hi és aquí: ha ressuscitat». El Crucificat és ara glorificat. L'esperança brolla inconteniblement en el cor d'aquelles dones i de tots els deixebles al llarg de la història, com a expressió del desig d'un amor més fort que el pecat i que la mort.

Sacerdot de Jesucrist al servei de l'Església

Mn. Manel Fuentemilla va néixer a Nepas (Soria), el 19 d'octubre de 1937. Ingressà al Seminari Conciliar de Barcelona i fou ordenat prevere el 18 de setembre de 1960, a la parròquia de Sant Josep Oriol de Barcelona.

L'any 1961 va ser nomenat vicari de la parròquia de Santa Maria de Caldes d'Estrac. El mateix any fou traslladat, com a vicari a la parròquia de

Santa Perpètua de Santa Perpètua de Mogoda. L'any 1966 el nomenaren vicari de la parròquia dels Sants Just i Pastor de Barcelona. L'any 1967 fou nomenat ecònom de la parròquia de Sant Pere de Bigues. L'any 1969 fou nomenat encarregat de les parròquies de Sant Feliu, de Sant Feliu del Racó, i de Santa Eulàlia, de Santa Eulàlia de Ronçana. L'any 1974 el nomenaren regent de la parròquia de Sant Esteve i encarregat de La Doma a la població de La Garriga. L'any 1991 fou nomenat rector de la parròquia de Sant Vicenç de Sabadell.

També fou arxiprest en diverses ocasions de La Garriga-L'Ametlla i Puiggraciós així com de l'arxiprestat de Sabadell-Centre. Formà part del Consell Presbiteral de l'Arxidiòcesi de Barcelona en dues ocasions.

Amb la creació de la diòcesi de Terrassa el 15 de juny de 2004 hi quedà incardinat al clergat diocesà. L'any 2007 fou nomenat arxiprest de Sabadell-Centre i l'any 2010, Vicari Episcopal del Vallès Occidental. Des de l'any 2011 formà part del Consell Presbiteral de la diòcesi. L'any 2012 va ser nomenat rector del Santuari de la Mare de Déu de la Salut.

Benvolgut germans: pel baptisme hem estat sepultats amb Crist en la mort per a emprendre una nova vida, per a viure amb ell definitivament. Som revestits de Crist i compartim la seva mort i la seva vida. El sentit més profund de la nostra existència és viure aquesta unió amb Crist, i més enllà dels avenços de la ciència i la tècnica o les noves tecnologies, hem de ser conscients que, per damunt de tot, estem en mans de Déu. Per això hem vingut aquesta tarda a participar en la celebració eucarística. Hem perdut un ésser estimat, i aquest fet ens produeix dolor, però tenim l'esperança ferma que la nostra vida està en mans del Senyor i que la nostra mort no és una separació definitiva, sinó un traspàs a la casa del Pare.

El nostre germà ha exercit el seu sacerdoci al llarg de seixanta anys. El seu seixantè aniversari el va celebrar precisament en aquesta mateixa església parroquial el prop passat 18 de setembre. Ell ha desenvolupant les seves virtuts cristianes i sacerdotals amb una vida senzilla i austera, lliurada als seus feligresos, fent fructificar tot el que havia rebut, amb diferents responsabilitats en el si de l'Església. Una vida que donarà un fruit abundant, morint per viure, morint per ressuscitar. Ha estat un capellà entregat a la feligresia i un bon company dels altres mossens. Va dinamitzar la vida parroquial allà on ha estat: pastoral infantil i juvenil, educació, escolania, centre parroquial i tantes iniciatives i projectes.

Era un gran devot de la Mare de Déu de la Salut, i a més de rector del Santuari de la Salut, va ser un dels coordinadors del actes de la procla-

mació com a patrona de la diòcesi l'any 2008. Va creure i va posar en pràctica la pastoral de conjunt des dels primers anys de ministeri al Vallès Oriental fins al final a Sabadell i com a Vicari Episcopal al Vallès Occidental. A Sabadell impulsà la coordinació entre les parròquies i fou el promotor de l'Aplec Pasqual i les trobades de consells pastorals.

Dijous de la setmana passada vaig anar a visitar-lo i li vaig portar la comunió. Després de la pregària i una estona de conversa vàrem cantar l'himne de la Mare de Déu de la Salut i també va ser ocasió per a recordar la pregària que repetia més sovint, tal com ell ens ho havia explicat fa temps: "*Pater, in manus tuas commendo spiritum meum*" (Pare, confio el meu alè a les vostres mans"). És la pregària de Jesús abans de morir a la creu, és un crit de confiança en Déu, i la seguretat de no ser abandonat. D'aquesta manera posava la seva vida en mans de Déu, amb una entrega sense límits, amb una confiança sense límits. Perquè tot i que les proves siguin dures, difícils els problemes, i feixuc el sofriment, estem en mans de Déu, en les mans que ens van crear i ens acompanyen en el camí de la vida amb un amor infinit.

Final

Amb aquesta celebració l'encomanem al Senyor i invoquem la intercessió de la Mare de Déu de la Salut, perquè sigui acollit a la casa del Pare, amb l'esperança ferma de poder unir-nos a ell un dia per gaudir de la plenitud de la vida i de la felicitat eterna. Descansi en pau.

Homilia en la missa exequial en sufragi de Mn. Walter Cifuentes a la S. E. Catedral Basílica del Sant Esperit de Terrassa el dia 3 de desembre de 2020.

En el clima espiritual del tiempo litúrgico del Adviento, nos encontramos en torno al altar del Señor para celebrar la misa exequial por nuestro hermano Walter. El Señor lo ha llamado en estos días, en los que escuchamos con más intensidad la invitación a tener las actitudes de vigilancia, de esperanza y de confianza en el Señor.

"Tened ceñida vuestra cintura y encendidas las lámparas (...) estad preparados, porque a la hora que menos penséis viene el Hijo del hombre." Todo cristiano debe estar siempre preparado para afrontar el paso de la muerte. Todo cristiano es invitado a mirar el futuro desde la perspectiva de la parusía,

y a la vez ha de orientar su vida teniendo en cuenta las realidades últimas y fundamentales, a la espera del encuentro definitivo con Dios.

Queridos: hermano en el episcopado, sacerdotes y diáconos; queridos familiares y amigos de Mn. Walter. La certeza del encuentro definitivo con el Señor nos da fuerza en medio de la debilidad para reunirnos en torno a su altar junto a los restos mortales de nuestro hermano. Él nos conduce hacia las fuentes tranquilas, y su Palabra es luz en el camino sobre todo cuando atravesamos las cañadas oscuras del dolor y la pérdida de un ser querido.

“Bienaventurados aquellos criados a quienes el señor, al llegar, los encuentre en vela”. Nuestro hermano Walter ha sido como uno de esos criados que el Señor ha encontrado en vela. Un sacerdote entregado, que ha consagrado su vida a Cristo y a la Iglesia. Alguien que imitando a su Señor, se ha convertido en servidor de sus hermanos, poniendo a disposición de todos ellos las cualidades y virtudes, el trabajo, la persona, toda la vida. Y más allá de su tarea pastoral, podemos afirmar que se ha entregado él mismo.

Al comenzar la noche del pasado lunes 30 de noviembre, fiesta de san Andrés, Apóstol, falleció nuestro hermano Walter, sacerdote, confortado con los Sacramentos de la Iglesia, a la edad de 41 años. Nació en Caicedonia Valle (Colombia) el día 20 de julio de 1979. Ingresó en el Seminario Diocesano de Terrassa y fue ordenado presbítero el 18 de octubre de 2015, en esta S.E. Catedral.

Aquel mismo año fue destinado como vicario de las parroquias de Nuestra Señora de Fátima de Granollers y de San Félix de Canovelles. El año 2016 fue nombrado administrador parroquial de San Cristóbal de Lliçà de Vall.

Ha sido tenaz y constante en su vocación. Cuando le diagnosticaron la enfermedad se hallaba realizando los estudios de teología. Siempre fue consciente de la gravedad, pero él quiso seguir entregando su vida a Cristo y a la Iglesia. Fue este el ideal que inspiró su vida de una manera fiel y diligente. En el proceso de su enfermedad se ha puesto en manos de Dios con plena conciencia y decisión, sin miedo alguno al momento de la muerte, hasta el punto que, según me explicó hace unos días, llegó a preguntar a su doctora cómo sería ese momento. Pero él sentía que el Señor le llamaba al sacerdocio, y ciertamente, quería ser sacerdote para la eternidad.

Su oración estaba henchida de disponibilidad a la espera del encuentro definitivo con el Señor, que él barruntaba no sería muy lejano. Celebraba los sacramentos, especialmente la Eucaristía, con toda la intensidad que

le era posible a pesar de las dificultades y limitaciones. Recuerdo que en diferentes conversaciones habíamos comentado el hecho de que resulta fácil a un sacerdote ofrecer al Señor una actividad incesante y agotadora, pero es más difícil ofrecerle la enfermedad y la impotencia para llevar a cabo los proyectos pastorales. A la vez, también llegábamos a la conclusión de que este ofrecimiento, este ponerse en manos de Dios, se convierte en una ofrenda particularmente agradable a los ojos del Señor, y que ahí radica la fuente principal de la fecundidad pastoral y, aunque suene paradójico a los ojos del mundo, también ahí se encuentra el secreto de la felicidad personal en el ejercicio del ministerio.

Con las palabras de Isaías, profeta del Adviento, hemos escuchado el anuncio de aquel banquete escatológico, signo de la victoria definitiva de Dios sobre la muerte. En la presencia de Cristo, muerto y resucitado, somos nosotros los que, desde el monte Sión, esperamos con fe que el Señor enjugará las lágrimas de todos los rostros y alejará el oprobio de su pueblo.

Hoy lloramos la pérdida de Mn. Walter. En estos momentos de prueba y de dolor, la Palabra de Dios es para nosotros principio de esperanza. Cristo, con su resurrección, ha vencido la muerte. En la oración, en el silencio, en la meditación de la Palabra del Señor, encontramos la fuerza y el consuelo. La muerte de un amigo, de una persona con la que nos unen vínculos de afecto, nos produce dolor, como es lógico. Estos mismos sentimientos los experimentó el Señor Jesús ante la tumba de su amigo Lázaro, acompañando el llanto de sus hermanas, y él mismo se conmovió hasta el punto de echarse a llorar. Son precisamente estas lágrimas que Dios ha prometido enjugar de todos los rostros las que hoy enjuga también por la presencia de Cristo Resucitado y por el consuelo que como hermanos nos ofrecemos con palabras de esperanza.

El Señor nos da la fortaleza para continuar nuestra peregrinación terrena, a pesar del sufrimiento. Él nos da la esperanza a pesar de las pruebas y las amarguras de la vida, para que podamos soportar el dolor, para que nos encuentre a punto cuando Él vuelva.

Al celebrar la Eucaristía, que es actualización del sacrificio redentor de Cristo y memorial de la Pascua, pedimos al Señor que se cumpla en Mn. Walter la plenitud del gozo eterno, del amor definitivo en la presencia de Dios, para que pueda recibir la herencia prometida por Dios a sus amigos. Que la Virgen lo acoja y lo acompañe al paraíso, para que pueda disfrutar por toda la eternidad de la felicidad de los justos. Que así sea.

Aneu mar endins

Retornar l'esperança (1 de novembre de 2020)

El diumenge 18 d'octubre estava prevista l'ordenació de quatre nous sacerdots a la Catedral de Terrassa, però en realitat varen ser tres, perquè un d'ells, Mn. Alex Serra, es va haver de quedar confinat amb tota la comunitat del Seminari degut a un contagi del coronavirus. Avui, solemnitat de Tots Sants rebrà l'ordenació presbiteral a les 18h. Celebrar tots els sants i la crida universal a la santedat em fa pensar en la imatge d'un jardí immens amb innumbrables espècies de flors, totes elles boniques i diferents. La voluntat de Déu és que tots els seus fills arribin a la perfecció, a la santedat, cadascú en la seva singularitat, en la seva circumstància, en el seu temps i lloc, amb les seves característiques i peculiaritats, amb les seves diferències, en definitiva, cadascú amb la seva personalitat humana i el seu carisma espiritual, però tots desenvolupant la seva realitat de fills de Déu.

A aquesta crida, que reben tots els batejats, s'hi respon a través del camí de les benaurances, un camí que Jesús mateix ens ha marcat i que els sants han recorregut, amb la gràcia de Déu, malgrat les seves limitacions. Avui els celebrem tots i recordem que aquest ha de ser també el nostre camí. En ells hi contemplem la victòria de l'amor sobre l'egoisme; hi descobrim que han estat pobres d'esperit, humils, misericordiosos, nets de cor; que han treballat per la pau, que han tingut fam i set de justícia i han estat perseguits a causa de la justícia. I tots ells, en aquest camí, han trobat la felicitat i la veritable alegria.

Aquest ideal és, de fet, per a tot cristià, que no s'ha de refugiar en les limitacions personals o en les dificultats ambientals per a fer el sord a aquesta crida. Tampoc val l'excusa que comporta una tasca molt difícil, reservada a uns pocs privilegiats, i, en el fons, inassequible per a la gran majoria dels fidels, perquè les vides dels sants són admirables però no imitables. Aquesta crida correspon a tots els batejats i tots hem de tenir el coratge d'escoltar-la i de proposar-la amb esperança. Segurament que en algun moment de la vida ho hem considerat, i fins n'hem posat per escrit el propòsit, que a la vegada hem intentat complir. Però potser posàvem la confiança més en les nostres forces que en la gràcia de Déu. I per això ens trobàvem cansats i desesperançats. Doncs bé, la celebració de Tots Sants és un dia en que el Senyor ens retorna l'esperança i ens crida a tornar a emprendre aquest camí.

Retornar l'esperança: a cada ésser humà i a la humanitat, recobrar la confiança en l'ésser humà i en la humanitat. Heus aquí un concepte que el papa Francesc explica en la seva recent encíclica *Fratelli tutti* després de denunciar una globalització i un progrés sense una direcció clara. Quan els drets humans, que són universals, en realitat no són iguals per a tots; quan l'esclavitud està abolida, però apareixen noves formes d'esclavitud; quan vivim una mena de tercera guerra mundial per etapes; quan no hi ha horitzons que congreguin en un mateix projecte de fraternitat; quan tornen a aparèixer conflictes i pors que no s'han superat i es materialitzen en la creació de muralles per a la preservació d'un mateix i per a impedir l'encontre amb els altres; quan es deteriora l'ètica i es debiliten els valors espirituals, el sentit de responsabilitat i la consciència que depenem els uns dels altres, aleshores creix la sensació de frustració, de soledat, i no és estrany que es perdi l'esperança (cf. FT 22-30).

La solemnitat de Tots Sants esdevé una ocasió propícia per a tornar la mirada vers Déu, per a fer una aturada en el camí i reflexionar, per a redescobrir els altres. Demanem al Senyor que arribem a viure aquest triple encontre, i que ens retorni l'esperança en nosaltres mateixos, en cada persona i en la humanitat.

† Josep Àngel Saiz Meneses
Bisbe de Terrassa

Església samaritana en temps de pandèmia (8 de novembre de 2020)

En l'encíclica *Fratelli tutti* el papa Francesc ens crida a reconstruir aquest món “a partir d'homes i dones que es fan seva la fragilitat dels altres, que no deixen que s'erigeixi una societat d'exclusió, sinó que es fan proïsmes i aixequen i rehabiliten el que ha caigut, perquè el bé sigui comú” (FT 67), i posa com a imatge la paràbola del bon samarità. En ella descobrim que el proïsmes no són els altres sinó que ho soc jo respecte als altres, en relació amb tots els éssers humans sense cap distinció. Soc jo el qui m'he de convertir en proïsmes de tots, complint el manament de l'amor als altres, sobretot els més ferits i vulnerables del camí.

Quan Jesús contesta a la pregunta d'aquell mestre de la llei sobre qui era el seu proïsmes, capgira del tot el plantejament més comú de l'època. Ja no es tracta de descobrir qui és el meu proïsmes sinó de comportar-me jo com a proïsmes dels altres. La paràbola del bon samarità ha de ser el cri-

teri de comportament del creient i expressa la universalitat de l'amor que s'adreça vers el necessitat que es troba en el camí, sigui qui sigui i vingui d'on vingui. Un amor que s'adreça a qualsevol que tingui necessitat de mi i que jo el pugui ajudar, amb un compromís pràctic en el temps i en l'espai, en el moment present allí on visc. Aquest és el criteri de comportament i la mesura que ens proposa Jesús: la universalitat de l'amor que s'adreça a tot germà necessitat, sigui qui sigui.

Avui celebrem el dia de l'Església Diocesana. En el moment present la missió de l'Església és la de ser una casa sempre oberta, una família que privilegia els qui han caigut a la vora del camí, una comunitat plena de dinamisme missioner, tal com ens ho recorda constantment el Papa. Per això en aquest temps de pandèmia intensifiquem els nostres esforços per atendre els més necessitats, les persones grans, els malalts. És una tasca de tots, sacerdots, religiosos i laics, a través de Càritas i les altres institucions i grups d'atenció als necessitats.

Semblantment seguim endavant en el ministeri de la paraula, en la missió d'ensenyar. És una missió molt important en l'actualitat, perquè es dona una gran confusió en els conceptes sobre l'ésser humà, la vida, el món, el bé i el mal, el més enllà, etc. No ho fem transmetent idees pròpies o les nostres aficions, sinó proposant la veritat que és Crist mateix, la seva paraula, la seva vida. Anunciem l'evangeli conscients que ens toca confrontar la nostra fe i la nostra vida amb la mentalitat que domina en la societat, amb la que no podem ser identificats ni homologats, perquè estem en el món, però sense ser del món (cf. Jn 15,19).

A més com Església diocesana celebrem els misteris de la fe, especialment en la litúrgia, que és la font i cimal de la vida de l'Església i impulsa els fidels a viure la fraternitat en Crist. La nostra espiritualitat s'alimenta de la Paraula de Déu i els sagraments. La celebració de la litúrgia de l'Església va modelant al llarg de cada curs i de tota la vida la ment i el cor dels creients amb l'empremta de la Santíssima Trinitat. La litúrgia té una força santificadora i educativa única perquè actualitza i fa present el misteri pasqual del Senyor amb tota la seva força transformadora.

Celebrem un any més aquest Dia de l'Església Diocesana. Des de la nostra petitesa aportem el nostre gra de sorra en la construcció d'un món nou, a través de la labor caritativa i social, educativa i litúrgica, tant necessàries en la nostra societat. Per a fer-ho necessitem la col·laboració de tots. Siguem, doncs, generosos.

† Josep Àngel Saiz Meneses
Bisbe de Terrassa

Pregària a Déu i solidaritat amb els pobres (15 de novembre de 2020).

Avui celebrem la IV Jornada Mundial dels Pobres, una iniciativa del papa Francesc en la que recorda que la pregària adreçada a Déu i la solidaritat amb els pobres i els qui sofreixen esdevenen inseparables. Enguany la celebració s'escau enmig de la pandèmia que va arribar de sobte, ens trobà del tot desprevinguts i ens ha deixat en la desorientació i la impotència. No estàvem acostumats a suportar tantes restriccions a les nostres llibertats individuals i col·lectives. Hem sofert a les nostres famílies i en els àmbits més propers la pèrdua de vides humanes i d'innombrables llocs de treball, la limitació del tracte habitual, i en molts moments hem arribat fins i tot a sentir por.

La pandèmia ens ha portat a experimentar la fragilitat de la condició humana, la vulnerabilitat més evident, quelcom que no estàvem acostumats a patir. Si hem d'aprendre alguna lliçó de tot això, ha de ser adonar-nos que depenem els uns dels altres, que ens necessitem els uns als altres i hem de superar les tendències a l'autosuficiència i a l'individualisme; i encara més, que som cridats a formar una gran família, la família humana, la família dels fills de Déu. I en una família no és lògic que uns germans nedin en l'abundància mentre d'altres passen necessitat.

I és que tots som pobres d'una manera o altra, tots patim algunes carencies i travessem dificultats i sofriments al llarg de la vida. Precisament l'experiència personal del sofriment pot ser l'element que faciliti l'empatia, que ajudi a posar-nos en el lloc de l'altre, del pobre, del qui sofreix; la vivència del dolor pot ser el camí per desvetllar de nosaltres mateixos i fixar la mirada en els altres per viure la benaurança de la compassió, dels qui ploren, que al seu torn també trobaran el consol (cf. Mt 5,4). Felços els qui són capaços de sortir a l'encontre dels altres, de commoure's pel seu dolor i d'unir-se amb ells.

En el nostre món, tan contagiats per l'individualisme, ens cal viure la responsabilitat dels uns sobre els altres. La pregunta de Déu a Caïn: ¿"On és Abel, el teu germà?", és la mateixa pregunta que ha de ressonar a la nostra consciència. Caïn respon amb una evasiva: "No ho sé. Que potser sóc el guardià del meu germà?" (Gn 4,9). Entre nosaltres no ha de ser així, perquè la realitat és que som guardians tots, els uns dels altres; i no només d'una forma genèrica, sinó que som interdependents, com els grans de blat cridats a formar un mateix pa, com germans que formen una família.

La pregària a Déu i la solidaritat amb els pobres i els qui sofreixen són inseparables. Així ens ho han ensenyat al llarg de la història des de sant Joan Crisòstom a santa Teresa de Calcuta, passant per sant Joan Maria Vianney, el sant rector d'Ars, que era un home de molta pregària, d'una pregària eminentment eucarística, i per això la celebració de l'Eucaristia es convertí en el cor de la seva vida i del seu treball pastoral; i al mateix temps, la seva vivència de la pobresa va ser extraordinària i es va desprendre de tot a favor dels pobres. Amb amor de pare va procurar socorre'ls, alleujar els seus sofriments i les seves ferides, ajudar-los a superar les seves situacions i a menar una vida ordenada. El seu secret va ser tan senzill com donar-ho tot als altres i no conservar res per a ell mateix.

És ben cert que l'Església no té solucions tècniques, ni fórmules màgiques, ni pretén intervenir, en la política dels estats, però sí que té l'obligació d'anunciar l'Evangeli, que ens crida a viure en fraternitat, i l'obligació de posar-lo en pràctica amb la vida i el testimoni, i de sacsejar les consciències perquè es posi remei a la situació dels que no disposen del necessari per a viure. La celebració d'aquesta Jornada enguany esdevé una ocasió propícia.

† Josep Àngel Saiz Meneses
Bisbe de Terrassa

Jesucrist Rei de l'univers (22 de novembre de 2020)

Hem arribat al darrer diumenge de l'any litúrgic, i celebrem la solemnitat de Jesucrist, Rei de tot el món. Ell és el principi i la fi de tot, el qui dona sentit a la història. Acabem un any litúrgic i diumenge vinent en començarem un altre amb el primer diumenge d'advent. Però no podem oblidar que aquest any ha estat diferent en molts aspectes. Estem patim una pandèmia terrible, i encara que una calamitat així s'ha produït en altres ocasions al llarg de la història, no em consta que cap altra s'hagi abatut d'una forma tan global com la que ens afligeix actualment. Per això sembla important que aquest diumenge insistim especialment en allò que la constitució pastoral *Gaudium et spes* del concili Vaticà II destaca en el número 45, que Crist és "el fi de la història humana, el punt on convergeixen les aspiracions de la història i de la civilització, el centre de la humanitat, l'alegria de tots els cors, la satisfacció total de llurs anhels".

En les primeres setmanes de la pandèmia, pels mesos de març i abril, servia d'inspiració i de força una escena de l'Evangeli: quan Jesús, en l'episodi

de la tempestat calmada, diu als Apòstols: “No tingueu por, que sóc jo”. També ens ho diu a nosaltres i ens allibera de la por si fixem la mirada en Ell, si som conscients de la seva presència al costat nostre. La pregària és el principal aliment d’aquesta consciència. Ara, en escriure aquestes ratlles em ve a la memòria l’himne cristològic de la carta de sant Pau als colossencs; Jesucrist hi és presentat com el primogènit de tota criatura, “ja que Déu ha creat totes les coses per ell, tant les del cel com les de la terra, tant les visibles com les invisibles. Déu ha creat tot l’univers per ell i l’ha destinat a ell, i tot es manté unit gràcies a ell” (cf. Col 1,15-20).

Sant Pau recorda una veritat molt important: la història té una meta, una direcció. La història va cap a la humanitat unida en Crist, va cap a l’ésser humà perfecte. Dit d’una altra manera, Sant Pau afirma que en la història hi ha progrés, que en la història hi ha una evolució. Tot allò que ens acostava a Crist i a les persones concretes, ens apropa a la humanitat, i això és un progrés. Això comporta una responsabilitat per nosaltres, la de treballar pel progrés, per la justícia i la pau.

L’evangeli d’aquest diumenge presenta un examen final sobre la vida, amb els criteris amb que serem jutjats: “Vosaltres, quan jo tenia fam, em donàreu menjar, quan tenia set, em donàreu beure, quan era foraster, em vau acollir”, etc. (Mt 25,31-46). Encara que el regne de Crist no és d’aquest món, porta a renovar l’interior del cor de l’ésser humà i de la història. Si posem en pràctica el missatge evangèlic, el regne de Déu es realitza enmig nostre. La constitució pastoral *Gaudium et spes* il·lumina els àmbits de la vida de l’home contemporani i l’anima a viure plenament la seva vocació recordant que “ens dirigim vers el perfeccionament final de la història humana, que coincideix en absolut amb el pla del seu amor: “Unir en el Crist totes les coses, tant les del cel com les de la terra” (Ef 1,10).

Amb la solemnitat de Jesucrist Rei de tot el món arriba al seu fi aquest any litúrgic. Aquests dies són propicis per a reflexionar sobre la vida, sobre el temps, sobre com fem fructificar els talents rebuts, sobre la superació de les dificultats, i sobretot per a girar la mirada a Jesucrist, Senyor de la vida i de la història, Senyor del nostre cor.

† Josep Àngel Saiz Meneses
Bisbe de Terrassa

Comença un nou Advent (29 de novembre de 2020)

Ara fa uns dies que vaig llegir un article titulat “mercats nadalencs europeus 2020 i la nova normalitat”, una ressenya dels millors mercats de Nadal d'Europa, amb les seves dates i les mesures sanitàries adoptades pe cada un de cara a les festes que s'acosten. Un d'ells, el mercat “Advent a Zagreb” ha estat votat com a “Millor mercat nadalenc d'Europa” pels usuaris d'*European Best Destinations*. En un altre orde de coses, segons els mitjans de comunicació, els nostres polítics consideren molt arriscat fer previsions per Nadal tenint en compte la situació actual, encara que el ministre de Sanitat ha assegurat que el pla de vacunació contra la Covid-19 començarà el gener de 2021.

Aquest és el marc social en el que avui comencem un nou Advent, un temps litúrgic que ens convida a preparar-nos per a rebre el Senyor que ve. Venir és fer-se present i la nostra actitud ha de ser la de fer una parada en el camí, un temps de reflexió per a poder descobrir la seva presència. La seguretat de la seva presència ens ajuda a veure la vida d'una altra manera, així com les coses petites i grans que la conformen, i el món sencer. Esdevé una invitació a comprendre que podem descobrir Déu en els esdeveniments de cada dia, en els que ens parla, hi descobrim el seu amor i ens hi dona la llum i la força necessària per a seguir endavant. El temps d'Advent és, per damunt de tot, una invitació a descobrir el Senyor, present en la nostra vida.

L'Advent és temps d'esperança i ens ajuda a entendre la història i tots els seus esdeveniments com a moments de gràcia, de salvació, si estem atents al pas de Déu i obrim el cor a la seva acció salvadora. L'evangeli d'avui ens exhorta a estar atents a la vinguda de Crist, al seu pas per la nostra vida. Estar atents significa seguir-lo amb totes les conseqüències, sense deixar-se vèncer pels imprevistos de la vida o pels problemes inevitables en el dia a dia. Les dificultats del moment present i les que ens esperen en el futur més immediat ens poden abocar a la desesperança. Però l'ésser humà necessita de l'esperança per a viure. Per al cristià l'esperança se sosté en la seguretat que el Senyor està present al llarg de la vida, en tot moment, acompanyant-nos sempre, i en que arribarà un dia que el podrem veure cara a cara.

És ben cert que vivim un temps d'impaciència i ho volem tot i de seguida. Al subjecte postmodern se li fa molt difícil, doncs, l'art d'esperar. Quan el temps està buit de sentit, l'espera es fa insuportable, i quan la vida

és com una carcassa buida de contingut, l'espera esdevé un pes massa gran. D'aquí neixen la falta de paciència amb un mateix i amb els altres en les relacions humanes, la impaciència a l'hora de solucionar les contrarietats, la incapacitat per a resoldre els problemes, el desànim fàcil i la manca de perseverança en els bons propòsits. En canvi, quan el temps, les circumstàncies i el mateix dolor estan carregats de sentit, l'existència tota sencera s'omple de llum, reneix l'esperança i torna l'alegria.

Comença un nou Advent. No vivim lluny de la realitat ni estem instal·lats en la ingenuïtat o en el trobar-ho tot bé de manera acrítica. Som realistes, però realistes esperançats, som pelegrins que es comprometen amb les causes nobles que troben pel camí. Visquem intensament el present en el que hi comencem a rebre els dons del Senyor, i posem la mirada en un futur ple d'esperança. Que la Mare de Déu ens ajudi, doncs, a viure aquest temps amb una actitud d'esperança activa.

† Josep Àngel Saiz Meneses
Bisbe de Terrassa

Maria en la Història de la Salvació (6 de desembre de 2020)

En el camí de l'Advent Maria ocupa un lloc especial, perquè ella esperà com ningú la realització de les promeses de Déu, amb inefable amor de mare. Els llibres de l'Antic Testament descriuen la Història de la Salvació en la que es va preparant la vinguda de Crist al món. El Concili Vaticà II en la Constitució *Lumen Gentium* sobre l'Església, es refereix a les paraules amb que Déu revela el seu pla de salvació després de la caiguda d'Adam i Eva, i afirma que Maria és al·ludida profèticament en la promesa de victòria sobre la serp «Faré que sigueu enemics tu i la dona, el teu llinatge i el d'ella. Ell t'atacarà al cap, i tu l'atacaràs al taló» (*Gn 3,15*). En aquestes expressions s'hi percep la voluntat salvífica de Déu des dels orígens de la humanitat. Enfront del pecat, el Senyor obre una perspectiva de salvació i es revela el destí de la dona que esdevindrà la seva principal col·laboradora.

Maria és la Verge que concebrà un Fill i el seu nom serà Emmanuel, segons l'anunci del profeta Isaïes, al qual l'evangelista Mateu li atribueix un significat cristològic i marià: «tot això va succeir perquè es complís el que el Senyor havia anunciat pel profeta: La verge tindrà un fill, i li posaran Emmanuel» (*Mt 1,22-23*). El profeta Miquees ho recorda de la mateixa manera, fent referència al naixement de l'Emmanuel: «Betlem Efrata, petita per a figurar entre les famílies de Judà, de tu en sortirà el qui ha de regir

Israel. Els seus orígens són llunyans, des dels temps eterns» (*Miq 5,1-2*). En Maria s'acompleixen les promeses dels profetes. Ella és la Filla de Sió en la que es realitza la transició d'Israel a l'Església.

En l'Anunciació Maria respon a la proposta que l'àngel li presenta amb una obediència total a la voluntat de Déu. La seva acceptació precedeix a l'Encarnació, i així Maria, filla d'Adam, és constituïda Mare de Jesús. És convidada a alegrar-se sobretot perquè Déu l'estima i l'ha omplert de gràcia, perquè ha estat elegida i destinada a ser Mare de Crist. Tota ella és santa, Immaculada, neta de tota taca de pecat. Maria respon a l'anunci de l'àngel amb humilitat i disponibilitat, i es consagra del tot ella mateixa a la persona i l'obra del seu Fill, cooperant al misteri de la Redempció.

Contemplem com després es posa en camí i se'n va decididament a la muntanya, a visitar Zacaries i Isabel. D'aquesta manera es converteix en model per tots aquells qui al llarg de la història també es posaran en camí per a portar l'alegria als altres. Quan la salutació de Maria arriba a oïdes d'Isabel, l'infant salta de goig en les seves entranyes. És l'alegria de la salvació que ha arribat a aquella casa, és l'alegria que produeix la presència del Messies. També Isabel va sentir l'alegria messiànica i «plena de l'Esperit Sant cridà amb totes les seves forces: Ets beneïda entre totes les dones i és beneït el fruit de les teves entranyes» (*Lc 1,42*). Feliç la que ha respost a Déu amb l'obediència de la fe. Maria respon a la salutació d'Isabel tot entonant el Magníficat, el cant dels «pobres de Jahvè», els humils de cor que refusen la temptació de l'orgull, de la riquesa i del poder.

En aquest segon diumenge d'Advent, a les portes de la solemnitat de la Immaculada Concepció, demanem a Maria, Mare de l'esperança, que ens ajudi a revifar l'esperança, que ens ensenyi a preparar els camins del Senyor, perquè aquest món nostre torni a emprendre el camí que porta a Betlem, on es troba el qui ve a portar-nos la llum i la salvació, també en aquests temps incerts que ens toca viure.

† Josep Àngel Saiz Meneses
Bisbe de Terrassa

Estigueu sempre contents (13 de desembre de 2020)

Els textos litúrgics de l'Advent ens conviden a preparar-nos amb alegria per al misteri de Nadal, especialment en aquest diumenge tercer, denominat "Gaudete", paraula llatina que significa estigueu contents, estigueu ale-

gres. Enguany, a causa de la pandèmia i de la crisi econòmica, l'ambient exterior de preparació de les festes nadalenques, està una mica rebaixat, però més enllà de l'ornamentació dels llocs públics, com a cristians ens sentim cridats a viure més que mai aquest temps evitant les distraccions exteriors per a poder fixar la mirada en el Senyor, que ve, i per a poder refer la nostra escala de valors, que amb tanta facilitat es veu trasbalsada.

Sant Pau ens exhorta a estar sempre alegres, a ser constants en la pregària i a donar gràcies (cf. 1 Te 5,16). El motiu per a estar alegres és que Déu és a prop i ve a salvar-nos. D'altra banda l'anhel d'alegria és present en el més profund del cor humà, que aspira a una alegria gran i perdurable, que ajudi a donar sentit i plenitud a l'existència. L'ésser humà sent el desig de goig i de felicitat, i experimenta l'alegria quan es troba en harmonia amb la natura, amb la creació; i encara més a través de l'encontre i la comunió amb les altres persones; i en una mesura incomparablement més gran quan viu l'encontre amb Déu.

En el curs de la vida trobem ocasions d'alegria: la sentim en contemplar la bellesa de la creació, amb totes les meravelles que té dintre seu; amb la lectura d'una obra literària, l'audició d'una peça musical, l'admiració d'una obra d'art o veient una bona pel·lícula. També s'experimenta després del treball ben fet i del deure acomplert, així com quan s'aconsegueixen fites professionals que s'han anhelat durant molt temps o al preparar projectes per al futur; també ens produeix alegria el fet de comprovar el nostre creixement com a persones, i el fet d'anar adquirint coneixements i habilitats amb el temps.

Si aprofundim una mica més, veiem que encara ens produeix una alegria més gran viure l'amor en família i l'amistat compartida; fer un acte de servei solidari, sacrificar-nos pels altres; de la mateixa manera, la sensació que la vida és útil i fructífera, que val la pena de viure-la, així com reflexionar sobre l'eternitat que ens espera; finalment, experimentem l'alegria que brota de la comunió amb Déu i amb els altres; l'alegria de saber que la vida procedeix de Déu, que no és el resultat d'una evolució cega i sense sentit, sinó el fruit d'un disseny d'amor.

Però al mateix temps constatem que l'alegria en aquest món és fràgil i incompleta, que va acompanyada de les dificultats inherents al camí, i també per inquietuds i preocupacions pel que fa al futur. A més, també hi cap la possibilitat d'equivocar-se d'orientació en la recerca de l'alegria. És cert, el camí de la veritable alegria te la seva meta final en l'encontre amb Déu, està vinculat amb quelcom que va més enllà dels canvis i les

incidències del nostre dia a dia. L'encontre amb Crist produeix una alegria en el cor que res ni ningú ens pot arravatar, per més proves i sofriments que s'hagin de suportar.

Continuem, doncs, avançant en aquest temps d'Advent amb la certesa de la vinguda del Senyor, de la seva presència en la nostra vida, que ens ajuda a fruitar de tantes coses boniques i agradables, que ens dona la força per a suportar les coses que ara ens fan patir, que ens ajuda a superar les proves, que també es presenten al llarg del camí. La presència del Senyor sempre omple el nostre cor d'amor, d'alegria i de consol.

† Josep Àngel Saiz Meneses
Bisbe de Terrassa

Un Nadal diferent (20 de desembre de 2020)

Enguany viurem un Nadal diferent. No em refereixo a les diferències que descriu John Grisham en el seu llibre *Skipping Christmas*, que va ser portat a la gran pantalla i ha esdevingut un conte clàssic per als temps moderns i una mirada divertida al trasbals frenètic que s'apodera de la societat quan arriba l'hora de celebrar la nostra tradició més entranyable. Aquest llibre planteja la possibilitat de prescindir en el seu moment del "Nadal" en el sentit de les trobades familiars obligades, els dinars d'empresa ineludibles, els centres comercials plens de gent o els regals forçats i, a vegades, una mica ridículs.

Això és el que pensen els personatges, Luther i Nora Krank, quan decideixen que, una vegada a la vida, se saltaran les activitats que el seu veïnat organitza cada any en aquestes dates, i la seva casa serà l'única que no tindrà un Pare Noel a la teulada; i tampoc organitzaran cap sopar la nit de Nadal, ni posaran el típic avet amb ornamentació nadalenca al saló. Fins i tot decideixen que el 25 de desembre faran un creuer pel Carib. Al final es capgiren els plans i acaben celebrant el Nadal a contracor. Resumint, el llibre és una comèdia plena de tòpics nord-americans amb un final feliç. Al mateix temps és una crítica al consumisme desmesurat d'aquesta època.

El nostre Nadal serà diferent enguany; no n'hi ha dubte. Quan escric aquestes ratlles acaben d'arribar les últimes normatives del Govern. El Consell Interterritorial ha acordat tot un conjunt de mesures per a la celebració de les properes festes amb l'objectiu de garantir la seguretat i minimitzar tant com es pugui l'efecte de la pandèmia. Es tracta d'un marc comú

que demana una coordinació eficaç a tots nivells: nacional, autonòmic i local, així com el treball conjunt amb els municipis, les organitzacions de comerciants i els agents socials, culturals i esportius.

Es recomana que tots col·laborem en la motivació i l'esforç per a complir les mesures de prevenció. S'ofereixen indicacions concretes sobre com s'ha de procedir en les trobades amb familiars i amics, sobre la mobilitat nocturna i les celebracions típiques d'aquestes festes, sobre l'hostatgeria i la vida pública, sobre els actes esportius i culturals, sobretot el comerç i el transport i, és clar, també respecte a l'aforament dels temples en les celebracions religioses. És ben cert, en els aspectes exteriors, el nostre Nadal serà diferent, i no podem fer altra cosa que acceptar i suportar amb paciència unes restriccions que afecten en bona mesura les trobades familiars tan pròpies d'aquestes dates i tan necessaris donada la situació anímica de moltes persones.

Però a la vegada us proposo que no perdem el temps en lamentacions o crítiques. Tot al contrari, convé concentrar les energies en allò que és més important, en apuntar a allò essencial, de manera que fixem la nostra mirada en el més fonamental de la nostra vida, vencent la superficialitat, superant el materialisme, desempallegant-nos del consumisme que se'ns encomana i que a poc a poc ofega l'esperit, apaga la set de transcendència. Visquem, doncs, amb intensitat i profunditat el Nadal. L'esperit del Nadal no és tenir-ho tot per bo de manera inconcreta i difosa, sinó la conseqüència d'un fet que ha marcat definitivament la història humana, l'encarnació i manifestació del Fill de Déu: "El qui és la Paraula es va fer home i plantà entre nosaltres el seu tabernacle, i hem contemplat la seva glòria, que li pertoca com a fill únic del Pare ple de gràcia i de veritat" (Jn 1,14). Déu mateix ha vingut a habitar entre nosaltres. Un misteri inefable de fe i d'amor. Avui ens ha nascut un salvador: el Messies, el Senyor. Sant Nadal!

† Josep Àngel Saiz Meneses
Bisbe de Terrassa

Cor de pare (27 de desembre de 2020)

Avui celebrem la festa de la Sagrada Família i en ella contemplem el misteri de la família que formaven Jesús, Maria i Josep i renovem el compromís de formar famílies cristianes autèntiques; també encomanem a la Mare de Déu i a sant Josep totes les famílies, perquè no es desanimin davant

les proves i dificultats, es lliurin al servei de la vida i l'educació, cultivin amb constància les virtuts domèstiques, i a totes les llars hi regni l'amor.

El dimarts 8 de desembre, amb motiu del 150 aniversari de la declaració de sant Josep com a Patró de l'Església Universal, el Papa Francesc ens obsequià amb la Carta Apostòlica *Patris corde* (Amb cor de pare), amb la finalitat que creixi l'amor a aquest gran sant, i imitem les seves virtuts. El Sant Pare ofereix en aquest document algunes reflexions personals sobre la figura de sant Josep, tan propera a nosaltres, tan humil i tan extraordinària al mateix temps, valent i sempre disposat a fer la voluntat de Déu, i ha declarat l'any 2021 "Any de sant Josep".

Sant Josep exercí una missió única en la història de la salvació. El Papa el presenta com a pare estimat, pare en la tendresa, pare en l'obediència, pare en l'acolliment, pare de la valentia creativa, pare treballador i pare a l'ombra. És un sant que sempre ha estat molt estimat pel poble cristià. Ens ensenya a tenir sempre fe en Déu, perquè ell actua també a través de les nostres pors, de les nostres fragilitats, de la nostra feblesa; també ens ensenya que enmig de les tempestes de la vida, hem de confiar a Déu el timó de la nostra barca.

Déu va manifestar a Josep el seu pla de salvació, li revelà els designis a través de somnis, que en la Bíblia eren considerats com un dels mitjans pels quals Déu manifestava la seva voluntat. Malgrat que Josep s'angoixa profundament pel fet que Maria està esperant un fill d'una manera incomprendible, amb l'obediència troba la serenitat i resol la situació. En la vida oculta de Natzaret, acull el misteri i assumeix la seva responsabilitat amb totes les conseqüències.

Josep és el pare de la valentia creativa, del valor que sorgeix quan trobem dificultats. Davant els problemes que es fan presents en el camí de la vida, podem bloquejar-nos, rendir-nos, mirar cap a una altra banda o podem plantar cara a la situació i superar-los amb decisió i creativitat. Sovint les dificultats esdevenen ocasió de creixement, perquè ens obliguen a desenvolupar unes potencialitats i uns recursos dels que no érem conscients. Sant Josep és també un gran referent per tots aquells que han de deixar la seva terra a causa de la pobresa, de la persecució o de la guerra.

Un aspecte que sempre s'ha destacat de sant Josep és la seva relació amb el treball. Treballava honestament per assegurar el sosteniment de la família. D'ell va aprendre Jesús el valor, la dignitat i l'alegria del treball. En l'actualitat és més important que mai la vinculació de sant Josep amb el

treball digne, en un moment en què l'atur arriba a nivells impressionants. Fins i tot a les nacions que frueixen d'un cert benestar, cal recuperar el significat del treball digne, del que el nostre sant és un exemple.

Per últim, el Papa explica que Josep és per a Jesús com l'ombra del Pare del cel a la terra: l'auxilia, el protegeix, no s'aparta mai del seu costat, en té cura durant tot el camí, sense posar-se mai al centre. Va saber posar a Maria i Jesús al centre de la seva vida i exercir la paternitat des de l'entrega, mai des de la possessió. El seu exemple és una inspiració per a nosaltres, una crida a realitzar amb fidelitat, senzillesa i modèstia la tasca que Déu ens ha encarregat en la vida, en la nostra petita història, que sempre és gran als seus ulls de Pare.

† Josep Àngel Saiz Meneses
Bisbe de Terrassa

Comunicacions diocesanes

JOSEP ÀNGEL SAIZ MENESES
BISBE DE TERRASSA

Terrassa, 20 d'octubre de 2020

Benvolgut Sr. Rector,
Déu vos guard.

Per la present us convoco a una trobada per presentar la Campanya de Germanor, que tindrà lloc el proper diumenge 8 de novembre, així com d'altres temes relacionats amb la gestió econòmica a la diòcesi.

Donada la situació sanitària excepcional que estem vivint, amb les mesures del departament de salut publicades en el DOGC del 16/10/20, i davant possibles noves instruccions que puguin indicar les autoritats, es planteja la trobada en format telemàtic.

S'organitzen 2 convocatòries:

Vallès Oriental
El dilluns 26 d'octubre
A les 21.30h

Vallès Occidental
El dijous 29 d'octubre
A les 21.30h

Per tal de fer seguiment de la reunió us podeu connectar a través d'aquest link de Microsoft Teams

https://teams.microsoft.com/l/meetup-join/19%3ameeting_NmUwNDVkJzEtZmI5My00YWR-jLWI0OGEtMmZiN2ZhOGFkY2Uw%40thread.v2/0?context=%7b%22Tid%22%3a%22533d8991-32bd-40dc-9aa1-b3a2f59c5710%22%2c%22Oid%22%3a%2273f2ecf1-c269-4813-b9ec-f003af9bd823%22%7d

Com és costum, i si és possible, podeu convidar a alguns membres del vostre Consell d'Economia parroquial.

Com venim fent els darrers anys es recordaran aspectes d'especial importància i afectació directa: Instruccions per l'administració del patrimoni

diocèsà, informació referent a la tramitació de la llei de centres de culte, Memòria de l'Església, processos d'auditoria i revisió de comptes a les Diòcesis i informació sobre el portal de donatius (www.donoamiiglesia.es) que permet canalitzar aportacions a través d'internet. Així mateix us informarem de l'estat de comptes del Bisbat de Terrassa referent a l'exercici 2019. Els recordem que des de l'any anterior, a la pàgina web del Bisbat, a l'apartat intranet, es pot descarregar la documentació actualitzada de gestió parroquial.

Sobre la distribució dels materials de la Campanya de Germanor enguany es farà directament a la parròquia. El lema en el qual ens recolzarem serà: **«Som el que tu ens ajudes a ser. Som una gran família amb tu.** Amb el teu temps, les teves qualitats, el teu suport econòmic i la teva oració». En aquest any tan complicat que tots estem vivint té especial importància per a nosaltres la celebració del Dia de l'Església Diocesana que, evidentment, no podem reduir a un dia sinó que es tracta més d'una forma de viure el nostre pertànyer a l'Església.

Des d'ara us demano novament la vostra implicació perquè pugui ser reeixida i contribueixi positivament a l'economia diocesana.

Cordialment vostre,

 + Josep Àngel Saiz Meneses
 Bisbe de Terrassa

Activitats del Sr. Bisbe

Novembre

- Dia 1: Ordenació d'un prevere a la Catedral.
- Dia 2: Reunió, via telemàtica, dels bisbes de la PEB.
Exèquies de Mn. Josep Cardús a la parròquia de Santa Coloma de Marata.
- Dia 3: Visites programades.
Confirmacions a la Catedral d'alumnes del col·legi La Farga.
- Dia 4: Reunió a Madrid de la Comissió Executiva de la CEE.
- Dia 5: Visites programades.
- Dia 6: Consell de Govern.
Exèquies de Mn. Manuel Fuentemilla a la parròquia de Sant Feliu de Sabadell.
- Dia 7: Beatificació a la basílica de la Sagrada Família de Barcelona d'en Joan Roig Diggles.
- Dia 8: Visites programades.
- Dia 9: Missa a la Catedral amb motiu del 50è. aniversari del Club Cimal de la Prelatura de l'Opus Dei.
- Dia 10: Visites programades.
Confirmacions a la Catedral d'alumnes del col·legi Viaró.
- Dia 11: Reunió amb els delegats episcopals.
- Dia 12: Visites programades
Reunió del Grup Europeu de Cursets de Cristiandat.
Confirmacions a l'església de la Mare de Déu de l'Assumpció de Valldoreix.
- Dia 14: Confirmacions a la parròquia de Santa Maria de Cardedeu.
- Dia 15: Confirmacions a la parròquia de la Mare de Déu de la Mercè de Badia del Vallès.

- Dies 16-20: Assemblea Plenària de la Conferència Episcopal Espanyola a Madrid.
- Dia 22: Missa i benedicció de columbaris a la parròquia de la Mare de Déu del Roser de Cerdanyola del Vallès.
- Dia 23: Reunió amb els viceconsiliaris nacionals del Moviment Cursets de Cristiandat
- Dia 24: Visites programades
- Dia 25: Confirmacions a la parròquia del Sagrat Cor de Sabadell.
- Dia 26: Reunió del Consell Diocesà d'Assumptes Econòmics.
- Dia 27: Sessió del Col·legi de Consultors.
- Dia 28: Sessió del Consell Pastoral Diocesà.
- Dia 29: Inici de ministeri de rector de Mn. Joan Ferrero a la parròquia de Sant Joan Baptista de Montcada i Reixac.
Confirmacions a la Catedral de joves de les parròquies del Sant Esperit i Sant Valentí de Terrassa.
- Dia 30: Formació dels preveres joves.

Desembre

- Dia 2: Visites programades.
- Dia 3: Visites programades.
Exèquies a la Catedral de Mn. Walter Cifuentes.
- Dia 4: Visites programades.
- Dia 6: Confirmacions a la parròquia de la Mare de Déu del Carme de Terrassa.
- Dia 7: Vetlla de pregària de la Immaculada Concepció al Seminari Conciliar de Barcelona.
- Dia 8: Missa de la Immaculada a la Catedral.
- Dia 9: Comissió Executiva de la CEE a Madrid.
- Dia 10: Consell Diocesà de Caritas.

- Dia 11 Consell de Govern.
- Dia 13: Confirmacions a la parròquia de Sant Esteve de Granollers.
- Dies 13-16: Visites programades.
- Dia 24: Celebració del Nadal amb els interns i voluntaris de la presó de Quatre Camins.
Missa del Gall a la Catedral.
- Dia 25: Missa de la Solemnitat de Nadal a la Catedral.
- Dia 27: Missa a la Catedral amb motiu de la festa de la Sagrada Família.
- Dia 28: Visites programades.
- Dia 29: Visites programades.
- Dia 30: Elecció de priora al monestir de Sant Domènec de Sant Cugat del Vallès.

Secretaria General i Cancelleria

Defuncions

Defunció de Mn. Manuel Fuentesmilla Tarancón

El dijous, 5 de novembre, va morir Mn. Manuel Fuentesmilla Tarancón a l'Hospital Parc Taulí de Sabadell, confortat amb els Sagraments de l'Església, a l'edat de 83 anys.

Mn. Fuentesmilla va néixer a Nepas (Soria), el 19 d'octubre de 1937. Ingressà al Seminari Conciliar de Barcelona i fou ordenat prevere el 18 de setembre de 1960, a la parròquia de Sant Josep Oriol de Barcelona.

L'any 1961 va ser nomenat vicari de la parròquia de Santa Maria de Caldes d'Estrac. El mateix any fou traslladat, com a vicari a la parròquia de Santa Perpètua de Santa Perpètua de Mogoda. L'any 1966 el nomenaren vicari de la parròquia dels Sants Just i Pastor de Barcelona. L'any 1967 fou nomenat ecònom de la parròquia de Sant Pere de Bigues, càrrec en el que fou confirmat l'any 1968. Aquell mateix any rebé l'encàrrec de vicari de les parròquies de Sant Genís de l'Ametlla del Vallès, Sant Fèlix de Canovelles i Santa Maria de Llerona. L'any 1969 fou nomenat encarregat de les parròquies de Sant Feliu, de Sant Feliu del Racó, i de Santa Eulàlia, de Santa Eulàlia de Ronçana. L'any 1974 el nomenaren regent de la parròquia de Sant Esteve i encarregat de La Doma a la població de La Garriga. L'any 1991 fou nomenat rector de la parròquia de Sant Vicenç de Sabadell.

Des de l'any 1973 fins el 1984, formà part de la Delegació Episcopal de Pastoral Sagramental i Litúrgia de l'Arxidiòcesi de Barcelona. També fou arxiprest en diverses ocasions de La Garriga-L'Ametlla i Puiggraciós així com de l'arxiprestat de Sabadell-Centre. Formà part del Consell Presbiteral de l'Arxidiòcesi de Barcelona en dues ocasions.

Amb la creació de la diòcesi de Terrassa el 15 de juny de 2004 hi quedà incardinat al clergat diocesà.

L'any 2007 fou nomenat arxiprest de Sabadell-Centre i l'any 2010, Vicari Episcopal del Vallès Occidental. Des de l'any 2011 formà part del Consell Presbiteral de la diòcesi. L'any 2012 el nomenaren rector del Santuari de la Mare de Déu de la Salut i l'any 2014 fou designat membre del Consell Presbiteral Diocesà. El dia 2 de setembre de 2015 passà a la situació de jubilat.

La missa exequial va tenir lloc el divendres 6 de novembre, a les 16.30 h. a la parròquia de Sant Feliu de Sabadell i fou presidida per Mons. Josep Àngel Saiz Meneses, Bisbe de Terrassa. Concelebraren un bon nombre de preveres i assistiren diversos diaques.

Defunció de Mn. Walter Cifuentes Sotelo

El dilluns, 30 de novembre, va morir Mn. Walter Cifuentes Sotelo a l'Hospital Universitari Mútua de Terrassa, confortat amb els Sagraments de l'Església, a l'edat de 41 anys.

Mn. Cifuentes va néixer a Caicedonia Valle (Colòmbia) el dia 20 de juliol de 1979. Ingressà al Seminari Diocesà de Terrassa i fou ordenat prevere el 18 d'octubre de 2015, a la S.E. Catedral de Terrassa.

Aquell mateix any va ser nomenat vicari de les parròquies de la Mare de Déu de Fàtima de Granollers i de Sant Fèlix de Canovelles. L'any 2016 fou nomenat Administrador Parroquial de Sant Cristòfor de Lliça de Vall.

Les exèquies foren presidides per Mons. Josep Àngel Saiz Meneses el dijous 4 de desembre a les 16.30h a la S.E. Catedral del Sant Esperit de Terrassa. Concelebrà Mons. Salvador Cristau, Bisbe auxiliar i un bon nombre de preveres del presbiteri diocesà.

El dissabte 5 de desembre les seves restes foren dipositades a les 12h a la cripta de la parròquia de Sant Cristòfor de Lliça de Vall en una cerimònia presidida per Mons. Salvador Cristau.

Defunció del P. Josep Torné Cubells O. Cist.

El divendres 20 de novembre de 2020 va morir, als 64 anys, el P. Josep Torné Cubells O. Cist. vicari de les parròquies de Sant Roc i de la Mare de Déu dels Dolors de la ciutat de Sabadell.

El P. Josep Torné havia nascut a El Molar (Tarragona) el 22 de juny de 1956.

Ingressà al Seminari Conciliar de Barcelona i rebé l'ordenació presbiteral a la parròquia de la Mare de Déu de les Neus de Sant Adrià del Besòs el dia 18 d'abril de 1984. Aquell mateix any fou nomenat vicari d'aquesta parròquia i de la parròquia de Sant Pere Ermengol. L'any 1987 fou nomenat rector d'ambdues parròquies.

L'any 1990 ingressà al monestir cistercenc de Santa Maria de Poblet on professà temporalment aquell mateix any. Professà solemnement al monestir de Santa Maria de Valdediós (Astúries) l'any 1994.

L'any 1999 tornà a l'Arxidiòcesi de Barcelona on treballà pastoralment a la parròquia de Santa Eulàlia de Vilapicina fins l'any 2013. Aquest mateix any fou traslladat a la parròquia de Sant Josep Oriol de Barcelona on col·laborà fins l'any 2016.

Al setembre de 2016 començà a treballar ministerialment a la diòcesi de Terrassa on fou nomenat vicari de les parròquies de Sant Roc al barri de Can Puiggener i la Mare de Déu dels Dolors del barri de Torre Romeu, ambdues de la ciutat de Sabadell on han col·laborat pastoralment fins la seva mort.

Mons. Josep Àngel Saiz Meneses, bisbe de Terrassa, resà un respon l'endemà de la defunció al Tanatori i les exèquies tingueren lloc el diumenge 22 de novembre de 2020, a les 16 h. al seu poble nadiu, a El Molar (Tarragona).

Ordenació de prevere

El diumenge dia 18 de novembre de 2020 a la S. E. Catedral Basílica del Sant Esperit de Terrassa, a les 6 de la tarda, Mons. Josep Àngel Saiz Meneses, Bisbe de Terrassa, conferí el Sagrat Orde del Presbiterat a:

Mn. Àlex Serra Belmonte

Nomenaments

Mn Àlex Serra Belmonte, vicari de la parròquia de Sant Pere Octavià a Sant Sant Cugat del Vallès.

Mn. Jean Damascène Rutaysiere, vicari de la parròquia de la Mare de Déu del Roser a Cerdanyola del Vallès.

Mn. Fidel Catalán Catalán, consiliari diocesà del Moviment Cursets de Cristiandat.

Mn. Manuel Abad Gurria, president diocesà del Moviment Cursets de Cristiandat.

Vida consagrada

Gna. Josefa Barniol Fíguls, Franciscana Missionera de la Nativitat de Ntra. Sra. (Dardera). Va morir a Terrassa el dia 5 de novembre de 2020, als 93 anys d'edat i 68 de vida religiosa.

Tribunal Eclesiàstic

Tribunal Eclesiàstic de la Diòcesi de Terrassa

Vinyals, 49 • 08221 Terrassa • Tel. 93 733 71 20 • FAX 93 780 16 38
tribunal@bisbatdeterrassa.org

Causa: 009/2018
Espejo/Giménez

DECRETO.- Terrassa, a 16 de diciembre de 2020.

Habiendo intentado infructuosamente notificar la sentencia recaída sobre la nulidad de la causa de referencia arriba indicado a la Sra. Silvia Giménez Outeiriño por correo certificado; primero en la dirección de la Avda. Abat Mercet, 317 1⁵^a de Terrassa y posteriormente en la dirección de la C/Mallorca, 48 1^a de Terrassa resultando devueltas; y por último desplazándose personalmente el Ilmo. Vicario Judicial y el notario del Tribunal Eclesiástico de Terrassa en fecho 9 de diciembre de 2020 sin poder localizar a la misma en dichas direcciones y desconociendo su paradero actual; se acuerda que sea notificada la parte dispositiva de la sentencia de nulidad referida a la parte demandada ausente mediante la publicación de los correspondientes edictos en el tablón de anuncios de éste Tribunal y en el Boletín del Obispado de Terrassa, a los efectos oportunos.

Lo decretó y firma el Muy Illtre. Sr. Vicario Judicial; doy fe.

Mn. Joan Làzaro
Vicario Judicial

Mn. Mariano NDONG
Notario

El mismo día de la fecha se comunicó a los interesados:

Representante parte Actora: Sra. Marta Puig Girbau - mpuig@icasbd.org
Defensor del Vínculo - Mn. Javier Fernández

Conste.

Tribunal Eclesiàstic de Diòcesi de Terrassa

Vinyals, 49 • 08221 Terrassa • Tel. 93 733 71 20 • FAX 93 780 16 38

EDICTE

Causa: 009/2018

Espejo/Giménez

DECRET.- Terrassa, 16 de desembre de 2020.

Pel present EDICTE, hom fa saber a la Sra. Silvia Giménez Outeiriño, demandada en parador ignorat en el judici de Declaració de Nul·litat de Matrimoni instat per el Sr. José Espejo Partido, ha estat dictada Sentència definitiva en aquesta instancia, en la que CONSTA la nul·litat de l'esmentat matrimoni, la part dispositiva de la qual es transcriu a continuació:

“Así, pues, atentamente considerados los fundamentos de derecho y las pruebas de los hechos, visto el dictamen del Muy Ilustre Defensor del Vínculo, los infrascritos Jueces designados para conocer la presente causa, invocando el nombre de N.SR. JESUCRISTO, declaramos que al Dubio propuesto procede contestar y contestamos **negativamente** al capítulo de grave defecto de discreción de juicio sobre los derechos y deberes esenciales del matrimonio que mutuamente se han de dar y aceptar (c.1095,2), por parte del actor; **negativamente** al capítulo de incapacidad para asumir las obligaciones esenciales del matrimonio por causas de naturaleza psíquica (c.1095,3), por parte del actor; **positivamente** al capítulo de grave defecto de discreción de juicio derechos y deberes esenciales del matrimonio que mutuamente se han de dar y aceptar (c.1095,2), por parte de la demandada; **positivamente** al capítulo por incapacidad para asumir las obligaciones esenciales del matrimonio por causas de naturaleza psíquica (c.1095,3), por parte de la demandada; **negativamente** al capítulo de simulación parcial por exclusión de la perpetuidad y del sacramento (c.1101,2), por parte del actor y de la demandada; y en su virtud, fallamos que CONSTA la nulidad del matrimonio entre D. JOSÉ ESPEJO PARTIDO, actor, y D^a. SÍLVIA GIMÉNEZ OUTEIRIÑO, demandada, por grave defecto de discreción en juicio acerca del matrimonio y sobre los derechos y deberes esenciales del mismo que, mutuamente, se deben entregar y aceptar los contrayentes (c.1095, 2), por parte de la demandada; y por incapacidad para asumir las obligaciones esenciales del matrimonio por causas de naturaleza psíquica (c.1095,3), por parte de la demandada.

Tribunal Eclesiàstic de Diòcesi de Terrassa

Vinyals, 49 • 08221 Terrassa • Tel. 93 733 71 20 • FAX 93 780 16 38

Prohibimos a la esposa demandada contraer nuevas nupcias sin consultar al Tribunal que dictó la sentencia, de acuerdo con lo que dispone el artículo 251 de la Instrucción *Dignitas Connubii*.

Las partes pueden apelar la sentencia en el término de 15 días; si no es apelada, en virtud del c. 1682,1 deviene ejecutiva y firme, y ello permitirá acceder a nuevas nupcias al esposo actor; y a la esposa demandada, siempre y cuando se levante el *vetitum* impuesto a la misma. No hacemos especial mención de costas.

Así, por esta nuestra sentencia, lo pronunciamos, mandamos y firmamos en Terrassa, a veintinueve de enero de dos mil veinte. Fdo.- Vicario Judicial-Presidente-Ponente; Juez Diocesano; Juez Diocesano –“

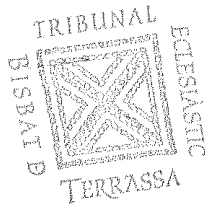
Dels fidels en general, i de les Autoritats civils i eclesiàstiques en particular, esperem que, si rebessin notícia certa del lloc de residència de l'esmentada, procuraran que li sigui comunicat l'avís d'aquesta publicació de Sentència.

Ho decreta i signa el M. 1. Sr. Vicari Judicial

En dono fe.

Mn. Joan Làzaro
Vicari Judicial

Mn. Mariano NDONG
Notari

El mateix dia és fixat l'anterior Edicte al corresponent Tauló d'aquest Tribunal, per tal de ser enretirat el proper dia 16 de març del 2021

Consti.

Vida diocesana

Consell Presbiteral

Crònica de la novena sessió (28 d'abril de 2020)

El dimarts dia 28 d'abril, a la Cúria Diocesana de Terrassa, es va reunir el Consell Presbiteral sota presidència de Mons. Josep Àngel Saiz Meneses, Bisbe de Terrassa. La sessió va ser telemàtica, va començar a les 5 de la tarda i va acabar a 2/4 de 7 del vespre.

1. Pregària

2. Salutació del Sr. Bisbe.

3. Lectura i aprovació, si s'escau, de l'acta de la sessió anterior.

4. Consulta sobre col·laboració extraordinària amb Càritas Diocesana.

El Sr. Bisbe consulta i proposa al Consell Presbiteral, després d'haver-ho parlat en el Consell de Govern i d'haver-ho proposat també en el Consell d'Arxiprestes, si com s'havia fet en altres situacions de crisi i necessitat, els preveres estarien disposats a destinar a Càritas un 10% de la seva nòmina mensual, per afrontar les enormes necessitats que ja s'han plantejat i es plantejaran com a conseqüència de la pandèmia del Coronavirus.

Seria una aportació voluntària, de manera que cada prevere ho hauria de notificar al delegat d'economia, i podria incrementar-la o deixar-la sense efecte, en el moment que ho volgués.

La proposta és valorada positivament per unanimitat dels consellers.

5. Reflexió compartida sobre aquest temps de pandèmia

Els consellers representants dels diferents arxiprestats informen de quina és la situació, respecte als mossens, l'atenció dels feligresos i dels diferents àmbits de la pastoral, de les esglésies que han estat obertes durant aquest temps, de l'atenció de Càritas i de la col·laboració amb administracions i altres institucions.

S'ha informat sobre els mossens que han patit el coronavirus i l'evolució del seu estat de salut.

En general es constata que els temples s'han obert per la pregària, i que s'ha atès sacramentalment i amb trucades. També alguns mossens retransmeten la missa per les xarxes. S'ha procurat continuar la Catequesi a través de vídeo-conferències i WhatsApp. S'ha notat un fort increment de demandes d'ajuts a Càritas. S'ha procurat estar a prop de les famílies que pateixen la mort o la malaltia d'un familiar. L'arxipreste va trucant a tots els mossens.

Un conseller proposa elaborar un vademècum de bones pràctiques amb les aportacions de totes les parròquies en relació a les iniciatives que han dut a terme durant aquest temps de confinament.

També el Sr. Bisbe ha contactat telefònicament amb els mossens malalts i els mossens grans principalment; els Vicaris Episcopals han trucat als mossens de les seves demarcacions per interessar-se per la seva salut i l'exercici del ministeri. La Cúria continua amb la seva activitat, treballant telemàticament i atenent telefònicament.

6. Informacions diverses

El Sr. Bisbe també informa de 2 incidències produïdes aquests dies:

- 1^a) A Valldoreix: Mn. Manresa celebrava Missa amb 4 persones i els mossos van aturar-la i denunciar el fet. S'ha enviat una carta al Conseller competent, explicant les circumstàncies i amb un estudi jurídic al respecte.
- 2^a) A Sabadell: En el marc de l'adoració perpètua, la policia Municipal va demanar que es tanqués. Després de contactar amb la Regidoria competent s'ha permès la reobertura, mantenint les mesures de seguretat pertinents.

Cal tenir present que l'article 11 del Rd 363/2020, de 14 de març pel que es declara l'estat d'alarma, no prohibeix expressament la celebració de la Missa, però l'article 7 del mateix decret, no permet la circulació de les persones, amb la qual cosa hi ha una certa contradicció.

Hi ha moltes interpel·lacions als Bisbes en relació a les celebracions de les misses, i campanyes diverses, però s'ha de discernir quina és la intenció que hi ha al darrera. No oblidem que la santificació dels fidels no passa només i exclusivament pels sagraments. Ara, amb la comunió espiritual, hom també es santifica. Hem de continuar fent pedagogia. En qualsevol cas, els bisbes hi estan treballant, perquè és un tema que els preocupa molt.

7. Precs i preguntes

Un conseller demana que es comenci a pensar més enllà del confinament: com fer que les parròquies recuperin la seva activitat presencial. L'economia parroquial se n'està resentint. Cal obrir noves perspectives de col·laboració de la gent a través dels nou mitjans com el Bizum...

El Sr. Bisbe acull el prec i manifesta que des del Bisbat s'han condonat 2 mesos de les quotes del Fons Comú Diocesà. Caldrà ser imaginatiu i creatiu també per a incrementar la col·laboració econòmica amb la Parròquia i fer pedagogia en la comunió.

Un altre conseller pregunta sobre quin és l'accès dels mossens als hospitals. Es respon que hi ha dos llocs on no s'ha deixat accedir-hi, però en la resta es manté la presència amb totes les mesures de seguretat.

Finalment el Sr. Bisbe agraeix el treball del Consell i de cadascú des del seu lloc i anima a continuar fent pedagogia i donant ànim a la feligresia.

Crònica del Consell Pastoral Diocesà

Crònica de la novena sessió (16 de maig de 2020)

El dissabte dia 16 de maig de 2020 es va reunir el Consell Presbiteral de forma telemàtica sota presidència de Mons. Josep Àngel Saiz Meneses, Bisbe de Terrassa. La sessió va començar a les 10 del matí i va acabar a 2/4 de 2 del migdia.

1. Pregària d’Hora Menor

2. Salutació del Sr. Bisbe

3. Lectura i aprovació, si s’escau, de l’acta de la sessió anterior

4. Tema monogràfic: Situació actual a les parròquies en aquest temps de pandèmia

Cada un dels consellers explica el moment present de l’àmbit o zona que cada conseller/era representen. Les aportacions fetes des dels diferents arxiprestats i delegacions han estat molt riques i creatives. Les podem resumir de la següent manera:

- El confinament per la pandèmia ha ocasionat una gran creativitat i descoberta del món digital al servei de l’evangelització, de la pregària (laudes, rosari, vespres, adoració) i especialment, de les celebracions de l’eucaristia.
- Els diferents mitjans de comunicació i la “xarxa” (YouTube, Instagram, WhatsApp, Facebook...) han fet possible en molts cassos que la comunitat parroquial es sentís molt unida malgrat la distància i les circumstàncies.
- També aquests mitjans han facilitat la divulgació del full parroquial a tot l’arxiprestat i a tot el bisbat. En algun arxiprestat s’ha creat un Butlletí electrònic.
- Molts grups parroquials i arxiprestals han fet reunions telemàtiques conservant així la relació i poder compartir dificultats i objectius en aquesta situació de pandèmia.
- S’ha tingut molta cura a cuidar la pastoral de la salut, especialment en el moment de les exèquies quan ha estat possible. Hi ha hagut la voluntat de no deixar persones soles desateses.

- Les diferents Càritas parroquials han treballat incansablement per poder respondre a la gravetat de la situació. En alguns llocs ho han fet conjuntament amb els Ajuntaments habilitant un pavelló esportiu, repartint aliments, facilitant mascaretes.
- La Delegació de Catequesi informa que s'ha procurat fer des del SIC una documentació *on line* que aporti material catequètic, ajudi a la pregària en família, vídeos...
- La Delegació d'Apostolat Seglar informa de les activitats que no s'han pogut fer i de la incertesa de poder realitzar les que estan programades per final de curs. Hi ha la preocupació per mantenir la relació amb els moviments i les diferents entitats de la diòcesi.
- La Delegació d'Ensenyament i Escoles Diocesanes ha procurat de la necessitat fer-ne virtut. Gràcies a la tecnologia s'ha pogut mantenir l'activitat escolar amb tots els alumnes. S'han facilitat ordinadors als alumnes que no en tenien.
- Des de Cúria s'informa que telemàticament s'han atès les peticions que hi ha hagut, s'ha vehiculat informació a les parròquies i arxiprestats i el Full Dominical. Així com s'ha fet arribar els vídeos de reflexió que el Sr. Bisbe ha anat fent durant aquest temps.

5. Subratllats finals del Sr. Bisbe

El Sr. Bisbe comenta que, tot i estar molt colpejats per la pandèmia, la Diòcesi no ha tancat, continua activa tal com hem escoltat en les diverses aportacions. És important que les celebracions siguin presencials tan aviat com es pugui, però que siguem disciplinats i obedients a la normativa que vagi sortint.

Tant de bo aquest temps ens serveixi perquè aprenguem a tornar la mirada a Déu i que Crist sigui el centre de la nostra existència. Ens ajudi a reflexionar, fer examen de consciència, revisió de vida... Créixer en solidaritat, acció caritativa i social. Reinventar: aprofitar tota aquesta explosió de telecomunicació. Aprofitar el canal *YouTube* del bisbat, potenciar-ho a les parròquies i delegacions amb projecció evangelitzadora.

Finalment agraeix la participació a aquesta sessió telemàtica, la reflexió i el treball compartit.

Crònica de la desena sessió plenària

CONSELL PER VIA TELEMÀTICA, 28 de novembre 2020

El dissabte 28 de novembre es va reunir de forma telemàtica el Consell Pastoral Diocesà sota la presidència de Mons. Josep Àngel Saiz Meneses.

1. Pregària d’Hora Menor

2. Salutació del Sr. Bisbe

3. Lectura i aprovació de l’acta de la sessió anterior

4. Com les comunitats cristianes estan vivint aquest temps de pandèmia i com porten a terme la seva missió.

Els representants dels arxiprestats informen de com viuen algunes parròquies aquest temps de pandèmia i quines activitats porten a terme. S’informa de les parròquies de: Mollet, Granollers, Sabadell nord i centre, Terrassa, Sant Cugat, Montcada i Rubí.

Per la seva reiteració, resumim i sintetitzem les aportacions més significatives:

- Celebracions litúrgiques: Les parròquies continuen les celebracions litúrgiques amb totes les precaucions i mesures d’aforament i d’higiene indicades pel govern de la Generalitat. Algunes parròquies emeten la missa on line. En altres han instal·lat pantalles de TV en algunes capelles laterals o a l’atri de l’església per facilitar que l’aforament fos el més ampli possible i es guardessin les distàncies de seguretat. Per aquestes mateixes raons, en algunes parròquies s’ha augmentat el nombre de misses el diumenge per la fluida assistència de gent. La participació a la missa dominical ha augmentat en alguns llocs. Es constata també que la por a la pandèmia ha fet que algunes persones, especialment d’edat avançada, hagin deixat d’anar a les eucaristies i les segueixen des de casa per TV.
- Catequesi: Allà on és possible s’ha iniciat la catequesi de forma presencial. En la majoria de parròquies la catequesi es fa via telemàtica o presencial segons el nombre d’infants que hi ha en els grups. Els pares han demanat, en algun cas, que es fes on line.
- Joves: Han iniciat el curs encara que amb menys participació i intensitat. La majoria es connecten i es relacionen telemàticament.

- Càritas: Han augmentat molt les peticions d’ajuda a totes les parròquies. Es constata que també han augmentat la generositat de les persones i les aportacions a les Càritas parroquials.
- La gent gran i les residències: Algunes residències d’ancians permeten visites controlades però en d’altres no. És una situació que fa patir a les famílies que tenen àvies i avis ingressats. Preocupa saber com acompanyar aquesta situació des de les parròquies.
- Concerts de Nadal a les esglésies: Hi ha diferents indicacions sobre l’aforament permès segons sigui un acte cultural (50% d’aforament) o un acte religiós (30% d’aforament). Un concert en un espai religiós com s’ha de considerar: acte religiós o cultural? Sembla oportú prendre totes les precaucions i vigilar la distàncies entre cantaires i públic. Per precaució, considerar-ho com acte religiós en esglésies de dimensions més petites.
- Altres activitats: S’han suspès romeries a Montserrat. També cursos de formació i reunions arxiprestals. No és el cas del Butlletí electrònic de l’arxiprestat de Terrassa que ha continuat sortint.
- En general les parròquies han procurat tirar endavant tots els projectes previstos pel curs encara que a darrer moment alguns s’han hagut de suspendre. Les activitats telemàtiques han ajudat i ajuden molt, però hi ha moltes ganes de retrobar-se presencialment.

5. Presentació del material de formació “La conversió pastoral de la comunitat parroquial al servei de la missió evangelitzadora de l’Església”

Mn. Fidel Catalán presenta el material de formació: “La conversió pastoral de la comunitat parroquial al servei de la missió evangelitzadora de l’Església”. Vol ser un material que ajudi a la reflexió sobre la missió de la comunitat parroquial en el moment eclesial i social actual. Està inspirat en la publicació de la Instrucció que va fer la Congregació per al Clergat el passat 29 de juny.

En el marc de l’actual Pla Pastoral Diocesà aquest material vol ser una ajuda en un ambient que canvia molt la nostra manera de viure i veure la missió evangelitzadora: creixent mobilitat, importància de les xarxes socials, tot el món digital. Som cridats a ser una Església en sortida i que dóna testimoni enmig del món.

El material està estructurat en 8 fitxes:

- 1.- Conversió pastoral
- 2.- La parròquia en el context actual
- 3.- La missió com a criteri per la conversió
- 4.- Una parròquia inclusiva, evangelitzadora i atenta als pobres
- 5.- La conversió de les estructures
- 6.- Els organismes de comunió i coresponsabilitat
- 7.- La parròquia en el context eclesial
- 8.- Estats de vida al servei de la missió

Cada fitxa té 5 apartats: 1. Introducció; 2. Textos de la Instrucció; 3. Altres textos per reflexionar; 4. Qüestions per al diàleg posterior; 5. Per pregar junts.

6. Informacions

S'informa des del Seminari que hi haurà l'ordenació de quatre preveres a la diòcesi. El dia del Seminari se celebrarà el dia 8 de desembre en lloc del 19 de març per motiu de la pandèmia. Cal informar a les parròquies d'aquest canvi.

De Granollers s'informa de les dificultats que han viscut les residències i comunitats religioses en aquest temps de pandèmia.

7. Precs i preguntes

Una consellera mostra la seva inquietud sobre una certa desafecció a l'Església i en canvi observa un cert il·luminisme en segons quins entorns que pot crear divisions. El sr. Bisbe respon que més que il·lusionisme hi ha un subjectivisme i que cal posar Déu en el centre de la nostra vida.

Es clou la reunió amb paraules d'encoratjament del Sr. Bisbe. No podem fer moltes activitats i reunions de manera presencial però hem de treure el màxim profit del que ens ofereixen les xarxes de comunicació. Hem de construir fent camí de sinodalitat i comunitat. En aquesta situació excepcional és important l'encontre entre les persones i per tant poder mantenir contacte encara que sigui de manera telemàtica.

S'acaba la reunió a les 12,37h, després d'una breu pregària.

Crònica diocesana

El Sr. Bisbe es reuneix amb els delegats episcopals

El dimecres 11 de novembre el Sr. Bisbe es va reunir telemàticament amb els delegats episcopals. Cada un dels delegats presentà el treball del seu àmbit en aquest temps de pandèmia i les perspectives per aquest curs, amb la voluntat de mantenir les activitats complint les mesures o bé emprant sistemes telemàtics i acompanyant els responsables i col·laboradors.

Presentació de l'encíclica *Fratelli Tutti*

El dijous 19 de novembre Mn. Joan Torra, Degà de la Facultat de Teologia de Catalunya, presentà l'encíclica *Fratelli Tutti* del papa Francesc a la parròquia de Sant Pere d'Octavià, al monestir de Sant Cugat. El papa Francesc és l'únic referent ètic mundial, escoltat per tots. Analitza l'estat del món i proposa un canvi, una forma de vida que acabarà tenint gust d'evangeli on el diàleg, l'amistat social i la reconciliació donin lloc a polítiques que estaran al servei del bé comú i de tothom sense exclusions.

Formació per a joves

El dimecres 25 de novembre la Delegació de Joventut va organitzar la segona sessió de formació per a joves de la diòcesi. En aquesta ocasió es va fer de manera telemàtica. Mn. Emili Marlès, vicedegà de la Facultat de Teologia, els parlà sobre "Els miracles de Jesús".

Reunions telemàtiques d'Economia

El dijous 26 de novembre es reuní el Consell Diocesà d'Assumptes Econòmics i l'endemà, divendres 27, el Col·legi de Consultors. Ambdós organismes assessoren el Bisbe diocesà en temes d'economia i de patrimoni de la diòcesi i les parròquies. En aquesta ocasió les reunions es feren de manera telemàtica.

Inauguració de la Casa Guadalupe a Terrassa

El dissabte 12 de desembre, festa de la Mare de Déu de Guadalupe, Mons. Salvador Cristau va presidir la Missa a les 12h a la Catedral amb motiu de la inauguració de Casa Guadalupe a la ciutat de Terrassa. Casa Guadalupe és una institució catòlica que forma part de la Delegació de Pastoral Familiar i que acompanya les mares solteres que volen tenir el seu fill, a través de l'ajut social, psicològic, espiritual i eclesial.

Missa de Nadal amb els voluntaris de Càritas

El dijous 17 de desembre a la parròquia de Sant Feliu de Sabadell, Mons. Salvador Cristau va presidir la Missa amb els voluntaris de Càritas tot agraïnt la seva dedicació especialment en aquest any de pandèmia en el que s'han hagut de multiplicar els esforços.

Missa en ritu hispànic

El divendres 18 de desembre, a la parròquia de Sant Pere de Terrassa, es celebrà la Missa “En el dia de Maria.(Anunciació de Nostra Senyora)” en ritu hispànic. La presidí Mn. Manel Coronado, Delegat Episcopal de Litúrgia i Religiositat popular.

Pessebre vivent a la Seu d'Egara

Els dies 19 i 20 de desembre la parròquia de Sant Pere de Terrassa organitzà la representació del pessebre vivent amb diversos quadres escènics distribuïts en el recinte de La Seu d'Egara.

La icona de l'Anunciació d'Homs (Síria)

Ajuda a l'Església Necessitada va portar a la diòcesi de Terrassa una icona de l'Anunciació provinent d'Homs (Síria) tirotejada pels islamistes. Va estar exposada a diverses parròquies i a la Missa retransmesa per TVE. Va ser una ocasió més de pregar pels cristians perseguïts.

Celebració del Nadal a la Catedral

El 24 de desembre a les 23h Mons. Saiz Meneses va presidir la Missa del Gall a la Catedral. Amb un 30% d'aforament, la celebració es va seguir també pel canal you tube del Bisbat. En l'homilia convidà a viure enguany un Nadal més recollit, més compromès i que ajudi a la reconciliació entre persones. Mitja hora abans els joves varen fer una vetlla de pregària. L'endemà, dia 25 de desembre, Mons. Saiz Meneses presidí la Missa del dia de Nadal i va impartir la Benedicció Apostòlica. La Capella de Música de la Catedral acompanyà la celebració amb els seus cants.

El Sr. Bisbe també presidí la celebració de l'Eucaristia el dia 27 (festa de la sagrada Família), el dia 1 de gener (Santa Maria Mare de Déu) i el dia 6 de gener (Epifania).

Santa Seu

Sant Pare

La fraternitat i l'amistat social

Carta encíclica "Fratelli tutti"

Part II *

Capítol cinquè

LA MILLOR POLÍTICA

154. Per fer possible el desenvolupament d'una comunitat mundial, capaç de realitzar la fraternitat a partir de pobles i nacions que visquin l'amistat social, cal la millor política posada al servei de l'autèntic bé comú. En canvi, malauradament, la política avui sovint sol assumir formes que dificulten la marxa cap a un món diferent.

Populismes i liberalismes

155. El menyspreu dels febles pot amagar-se en formes populistes, que els utilitzen demagògicament per als seus fins, o en formes liberals al servei dels interessos econòmics dels poderosos. En tots dos casos s'adverteix la dificultat per pensar un món obert que tingui lloc per a tots, que incorpori els més febles i que respecti les diverses cultures.

Popular o populista

156. En els últims anys l'expressió «populisme» o «populista» ha envaït els mitjans de comunicació i el llenguatge en general. Així perd el valor que podria contenir i es converteix en una de les polaritats de la societat dividida. Això ha arribat al punt de pretendre classificar totes les persones, agrupacions, societats i governs a partir d'una divisió binària: «populista»

* Els capítols primer, segon, tercer i quart, es varen publicar al Butlletí número 26.

o «no populista». Ja no és possible que algú opini sobre qualsevol tema sense que intentin classificar-lo en un d'aquests dos pols, de vegades per desacreditar-lo injustament o per enaltir-lo en excés.

157. La pretensió d'instal·lar el populisme com a clau de lectura de la realitat social, té una altra debilitat: que ignora la legitimitat de la noció de poble. L'intent per fer desaparèixer del llenguatge aquesta categoria podria portar a eliminar la mateixa paraula «democràcia» –és a dir: el «govern del poble»–. Tanmateix, si no es vol afirmar que la societat és més que la simple suma dels individus, es necessita la paraula «poble». La realitat és que hi ha fenòmens socials que articulen les majories, que hi ha megatendències i recerques comunitàries. També que es pot pensar en objectius comuns, més enllà de les diferències, per conformar un projecte comú. Finalment, que és molt difícil projectar alguna cosa gran a llarg termini si no s'aconsegueix que això esdevingui un somni col·lectiu. Tot això es troba expressat en el substantiu «poble» i en l'adjectiu «popular». Si no s'inclouen –juntament amb una sòlida crítica a la demagògia– s'estaria renunciant a un aspecte fonamental de la realitat social.

158. Perquè hi ha un malentès: «Poble no és una categoria lògica, ni una categoria mística, si l'entendem en el sentit que tot el que fa el poble és bo, o en el sentit que el poble sigui una categoria angelical. Però no! És una categoria mítica. [...] Quan expliques el que és un poble utilitzes categories lògiques perquè has de explicar-ho: calen, certament. Però així no expliques el sentit de pertinença a un poble. La paraula poble té alguna cosa més que no es pot explicar de manera lògica. Ser part d'un poble és formar part d'una identitat comuna, feta de llaços socials i culturals. I això no és una cosa automàtica, sinó tot al contrari: és un procés lent, difícil... vers un projecte comú».¹³²

159. Hi ha líders populars capaços d'interpretar el sentir d'un poble, la seva dinàmica cultural i les grans tendències d'una societat. El servei que presten, aglutinant i conduint, pot ser la base per a un projecte durador de transformació i creixement, que implica també la capacitat de cedir el lloc a d'altres en la recerca del bé comú. Però deriva en insà populisme quan es converteix en l'habilitat d'algú per captivar amb vista

¹³² Antonio Spadaro, S.J., *Las huellas de un pastor. Una conversación con el Papa Francisco*, en: Jorge Mario Bergoglio – Papa Francisco, *En tus ojos está mi palabra. Homilias y Discursos de Buenos Aires (1999-2013)*, Publicaciones Claretianas, Madrid 2017, 24-25; cf. Exhort. ap. *Evangelii gaudium* (24 novembre 2013), 220-221: AAS 105 (2013), 1110-1111.

a instrumentalitzar políticament la cultura del poble, amb qualsevol signe ideològic, al servei del seu projecte personal i de la seva perpetuació en el poder. Altres vegades busca sumar popularitat exacerbant les inclinacions més baixes i egoistes d'alguns sectors de la població. Això s'agreuja quan es converteix, amb formes grolleres o subtils, en una submissió de les institucions i de la legalitat.

160. Els grups populistes tancats desfiguren la paraula «poble», ja que en realitat no parlen d'un veritable poble. En efecte, la categoria de «poble» és oberta. Un poble viu, dinàmic i amb futur és el que està obert permanentment a noves síntesis incorporant allò que és diferent. No ho fa negant-se a si mateix, però sí amb la disposició a ser mobilitzat, qüestionat, ampliat, enriquit per altres, i d'aquesta manera pot evolucionar.

161. Una altra expressió de la degradació d'un lideratge popular és l'immediatisme. Es respon a exigències populars amb vista a garantir vots o aprovació, però sense avançar en una tasca àrdua i constant que generi a les persones els recursos per al seu propi desenvolupament, perquè puguin sostenir la seva vida amb el seu esforç i la seva creativitat. En aquesta línia vaig dir clarament que «estic lluny de proposar un populisme irresponsable».¹³³ D'una banda, la superació de la desigualtat suposa el desenvolupament econòmic, aprofitant les possibilitats de cada regió i assegurant així una equitat sostenible.¹³⁴ D'altra banda, «els plans assistencials, que atenen certes urgències, només haurien de pensar-se com respostes passatgeres».¹³⁵

162. El gran tema és el treball. La cosa veritablement popular –perquè promou el bé del poble– és assegurar a tothom la possibilitat de fer brollar les llavors que Déu ha posat en cadascú, les seves capacitats, la seva iniciativa, les seves forces. Aquesta és la millor ajuda per a un pobre, el millor camí cap a una existència digna. Per això insisteixo que «ajudar els pobres amb diners ha de ser sempre una solució provisòria per resoldre urgències. El gran objectiu hauria de ser sempre permetre'ls una vida digna a través de la feina».¹³⁶ Per més que canviïn els mecanismes de producció, la política no pot renunciar a l'objectiu d'aconseguir que l'organització d'una societat assegurui a cada persona alguna manera d'aportar les seves capacitats i el seu esforç. Perquè «no hi ha pitjor pobresa que la

¹³³ Exhort. ap. *Evangelii gaudium* (24 novembre 2013), 204: AAS 105 (2013), 1106.

¹³⁴ Cf. *Ibid.*: AAS 105 (2013), 1105-1106.

¹³⁵ *Ibid.*, 202: AAS 105 (2013), 1105.

¹³⁶ Carta enc. *Laudato si'* (24 maig 2015), 128: AAS 107 (2015), 898.

que priva de la feina i de la dignitat de la feina». ¹³⁷ En una societat realment desenvolupada el treball és una dimensió irrenunciable de la vida social, ja que no únicament és una manera de guanyar-se el pa, sinó també una via per al creixement personal, per establir relacions sanes, per expressar-se a si mateix, per compartir dons, per sentir-se corresponsable en el perfeccionament del món, i en definitiva per viure com a poble.

Valors i límits de les visions liberals

163. La categoria de poble, que incorpora una valoració positiva dels llaços comunitaris i culturals, sol ser rebutjada per les visions liberals individualistes, on la societat és considerada una simple suma d'interessos que coexisteixen. Parlen de respecte a les llibertats, però sense l'arrel d'una narrativa comuna. En certs contextos, és freqüent acusar de populistes tots els qui defensin els drets dels més febles de la societat. Per a aquestes visions, la categoria de poble és una mitificació d'alguna cosa que en realitat no existeix. Tot amb tot, aquí es crea una polarització innecessària, ja que ni la idea de poble ni la de proïsme són categories purament mítiques o romàntiques que excloguin o menyspreïn l'organització social, la ciència i les institucions de la societat civil. ¹³⁸

164. La caritat reuneix les dues dimensions –la mítica i la institucional– ja que implica un camí eficaç de transformació de la història que exigeix d'incorporar-ho principalment tot: les institucions, el dret, la tècnica, l'experiència, les aportacions professionals, l'anàlisi científica, els procediments administratius. Perquè «no hi ha de fet vida privada si no és protegida per un ordre públic, una llar càlida no té intimitat si no és sota la tutela de la legalitat, d'un estat de tranquil·litat fundat en la llei i en la força i amb la condició d'un mínim de benestar assegurat per la divisió del treball, els intercanvis comercials, la justícia social i la ciutadania política». ¹³⁹

165. La veritable caritat és capaç d'incorporar tot això en el seu lliurament, i si s'ha d'expressar en el trobament de persona a persona, també és capaç d'arribar a una germana o un germà llunyà i fins i tot ignorat, a través dels diversos recursos que les institucions d'una societat organitza-

¹³⁷ *Discurs al Cos diplomàtic acreditat davant la Santa Seu* (12 gener 2015): AAS 107 (2015), 165; *Insegnamenti*, (16 gener 2015), p. 10; cf. *Discurs als participants en l'Encontre mundial de Moviments populars* (28 octubre 2014): AAS 106 (2014), 851-859.

¹³⁸ Quelcom semblant pot dir-se de la categoria bíblica de "Regne de Déu".

¹³⁹ Paul Ricoeur, *Histoire et vérité*, ed. Le Seuil, París 1967, 122.

da, lliure i creativa són capaços de generar. Si anem al cas, també el bon samarità va necessitar l'existència d'un hostel que li permetés resoldre el que ell només en aquell moment no estava en condicions d'assegurar. L'amor al proïsme és realista i no desaprofita res que sigui necessari per a una transformació de la història que beneficiï els últims. Si no, de vegades es tenen ideologies d'esquerra o pensaments socials, juntament amb hàbits individualistes i procediments ineficaços que només arriben a uns pocs. Mentrestant, la multitud dels abandonats queda a mercè de la possible bona voluntat d'alguns. Això fa veure que és necessari fomentar no únicament una mística de la fraternitat sinó al mateix temps una organització mundial més eficient per ajudar a resoldre els problemes apressants dels abandonats que pateixen i moren en els països pobres. Això al seu torn implica que no hi ha una sola sortida possible, una única metodologia acceptable, una recepta econòmica que pugui ser aplicada igualment per tots, i presuposa que també la ciència més rigorosa pugui proposar camins diferents.

166. Tot això podria tenir poca consistència, si perdem la capacitat d'advertir la necessitat d'un canvi en els cors humans, en els hàbits i en els estils de vida. És el que passa quan la propaganda política, els mitjans i els constructors d'opinió pública persisteixen a fomentar una cultura individualista i ingènua davant els interessos econòmics desenfrenats i l'organització de les societats al servei dels qui ja tenen massa poder. Per això, la meua crítica al paradigma tecnocràtic no vol dir que només intentant controlar els seus excessos podrem estar assegurats, perquè el perill més gran no rau en les coses, en les realitats materials, en les organitzacions, sinó en la manera com les persones les utilitzen. L'assumpte és la fragilitat humana, la tendència constant a l'egoisme humà que forma part d'allò que la tradició cristiana anomena «concupiscència»: la inclinació de l'ésser humà a tancar-se en la immanència del seu propi jo, del seu grup, dels seus interessos mesquins. Aquesta concupiscència no és un defecte d'aquesta època. Ha existit des que l'home és home i simplement es transforma, adquireix diverses modalitats en cada segle, i finalment utilitza els instruments que el moment històric posa a la seva disposició. Però és possible dominar-la amb l'ajuda de Déu. i finalment emprant els instruments que el moment històric posa a la seva disposició. Però és possible dominar-la amb l'ajuda de Déu. I finalment utilitzar els instruments que el moment històric posa a la seva disposició. Però és possible dominar-la amb l'ajuda de Déu.

167. La tasca educativa, el desenvolupament d'hàbits solidaris, la capacitat de pensar la vida humana més integralment, la fondària espiritual,

calen per donar qualitat a les relacions humanes, de tal manera que sigui la mateixa societat la que reaccioni davant les seves iniquitats, les seves desviacions, els abusos dels poders econòmics, tecnològics, polítics o mediàtics. Hi ha visions liberals que ignoren aquest factor de la fragilitat humana, i imaginem un món que respon a un determinat ordre que per ell mateix podria assegurar el futur i la solució de tots els problemes.

168. El mercat sol no ho resol tot, encara que una altra vegada ens vulguin fer creure aquest dogma de fe neoliberal. Es tracta d'un pensament pobre, repetitiu, que proposa sempre les mateixes receptes davant de qualsevol repte que es presenti. El neoliberalisme es reproduïx a si mateix sense més, acudint al màgic «vessament» o «degoteig» –sense nomenar-lo– com a únic camí per resoldre els problemes socials. No s'adverteix que el suposat vessament no resol la iniquitat, que és font de noves formes de violència que amenacen el teixit social. D'una banda, és imperiosa una política econòmica activa orientada a «promoure una economia que afavoreixi la diversitat productiva i la creativitat empresarial»¹⁴⁰, perquè sigui possible augmentar els llocs de treball en lloc de reduir-los. L'especulació financera amb el guany fàcil com a fi fonamental continua causant estralls. D'altra banda, «sense formes internes de solidaritat i de confiança recíproca, el mercat no pot complir plenament la seva pròpia funció econòmica. Avui, precisament aquesta confiança ha fallat».¹⁴¹ La fi de la història no ha estat aquesta, i les receptes dogmàtiques de la teoria econòmica imperant han mostrat que no són infal·libles. La fragilitat dels sistemes mundials enfront de les pandèmies ha evidenciat que no tot es resol amb la llibertat de mercat i que, a més de rehabilitar una sana política que no estigui sotmesa al dictat de les finances, «hem de tornar a portar la dignitat humana al centre i que sobre aquest pilar es construeixin les estructures socials alternatives que necessitem».¹⁴²

169. En certes visions economicistes tancades i monocromàtiques, sembla que no hi troben lloc, per exemple, els moviments populars que aglutinen desocupats, treballadors precaris i informals i a tants altres que no entren fàcilment en les vies ja establerts. En realitat, aquests gesten diverses formes d'economia popular i de producció comunità-

¹⁴⁰ Carta enc. *Laudato si'* (24 maig 2015), 129: AAS 107 (2015), 899.

¹⁴¹ Benet XVI, Carta enc. *Caritas in veritate* (29 juny 2009), 35: AAS 101 (2009), 670.

¹⁴² *Discurs als participants en l'Encontre mundial de Moviments populars* (28 octubre 2014): AAS 106 (2014), 858.

ria. Cal pensar en la participació social, política i econòmica de tal manera «que inclogui els moviments populars i animi les estructures de govern locals, nacionals i internacionals amb aquell torrent d'energia moral que sorgeix de la incorporació dels exclosos en la construcció del destí comú» i al seu torn és bo promoure que «aquests moviments, aquestes experiències de solidaritat que creixen des de baix, des del subsòl de la planeta, conflueixin, estiguin més coordinades, es trobin».¹⁴³ Però sense traïr el seu estil característic, perquè ells «són sembradors de canvi, promotors d'un procés en el qual conflueixen milions d'accions grans i petites encadenades creativament, com en una poesia».¹⁴⁴ En aquest sentit són «poetes socials», que treballen, proposen, promouen i alliberen a la seva manera. Amb ells serà possible un desenvolupament humà integral, que implica superar «aquesta idea de les polítiques socials concebudes com una política envers als pobres però mai amb els pobres, mai de pobres i molt menys s'insereix en un projecte que reunifiqui els pobles».¹⁴⁵ Encara que molestin, encara que alguns «pensadors» no sàpiguen com classificar-los, cal tenir la valentia de reconèixer que sense ells «la democràcia s'atrofia, esdevé en un nominalisme, una formalitat, perd representativitat, es va descarnant perquè deixa fora el poble en la seva lluita quotidiana per la dignitat, en la construcció del seu destí».¹⁴⁶

El poder internacional

170. Em permeto repetir que «la crisi financera de 2007-2008 era l'ocasió per al desenvolupament d'una nova economia més atenta als principis ètics i per a una nova regulació de l'activitat financera especulativa i de la riquesa fictícia. Però no hi va haver una reacció que portés a repensar els criteris obsolets que continuen regint el món».¹⁴⁷ És més, sembla que les veritables estratègies que es van desenvolupar posteriorment en el món es van orientar a més individualisme, a més desintegració, a més llibertat per als veritables poderosos que sempre troben la manera de sortir indemnes.

171. Voldria insistir que «donar a cadascú allò que és seu, seguint la definició clàssica de justícia, vol dir que cap individu o grup humà no es

¹⁴³ *Ibid.*

¹⁴⁴ *Discurs als participants en l'Encontre mundial de Moviments populars* (5 novembre 2016): *L'Osservatore Romano*, 7-8 novembre 2016, pp. 4-5.

¹⁴⁵ *Ibid.*, p. 8.

¹⁴⁶ *Ibid.*

pot considerar omnipotent, autoritzat a passar per sobre de la dignitat i dels drets de les altres persones singulars o de les seves agrupacions socials. La distribució fàctica del poder –sigui, sobretot, polític, econòmic, de defensa, tecnològic– entre una pluralitat de subjectes i la creació d'un sistema jurídic de regulació de les pretensions i interessos, concreta la limitació del poder. El panorama mundial avui ens presenta, però, molts falsos drets, i, alhora, grans sectors indefensos, víctimes més aviat d'un mal exercici de poder».¹⁴⁸

172. El segle XXI «és escenari d'un debilitament de poder dels Estats nacionals, sobretot perquè la dimensió economicofinancera, de característiques transnacionals, tendeix a predominar sobre la política. En aquest context, esdevé indispensable la maduració d'institucions internacionals més fortes i eficaçment organitzades, amb autoritats designades equitativament per acord entre els governs nacionals, i dotades de poder per sancionar».¹⁴⁹ Quan es parla de la possibilitat d'alguna forma d'autoritat mundial regulada pel dret,¹⁵⁰ no necessàriament s'ha de pensar en una autoritat personal. Tot amb tot, almenys hauria d'incloure la gestació d'organitzacions mundials més eficaces, dotades d'autoritat per assegurar el bé comú mundial, l'eradicació de la fam i la misèria, i la defensa certa dels drets humans fonamentals.

173. En aquesta línia, recordo que cal una reforma «tant de l'Organització de les Nacions Unides com de l'arquitectura econòmica i financera internacional, perquè es doni una concreció real al concepte de família de nacions».¹⁵¹ Sens dubte això suposa límits jurídics precisos que evitin que es tracti d'una autoritat cooptada per uns pocs països, i que al seu torn impedeixin imposicions culturals o la reducció de les llibertats bàsiques de les nacions més febles a causa de diferències ideològiques. Perquè «la Comunitat Internacional és una comunitat jurídica fundada en la sobirania de cada un dels Estats membres, sense vincles de subordinació que neguin o limitin la seva independència».¹⁵² Però «la tasca de les Nacions Unides, a partir dels postulats del Preàmbul i dels primers articles de la seva Carta Constitucio-

¹⁴⁷ Carta enc. *Laudato si'* (24 maig 2015), 189: AAS 107 (2015), 922.

¹⁴⁸ *Discurs a l'Organització de les Nacions Unides, New York* (25 setembre 2015): AAS 107 (2015), 1037.

¹⁴⁹ Carta enc. *Laudato si'* (24 maig 2015), 175: AAS 107 (2015), 916-917.

¹⁵⁰ Cf. Benet XVI, Carta enc. *Caritas in veritate* (29 juny 2009), 67: AAS 101 (2009), 700-701.

¹⁵¹ *Ibid.*: AAS 101 (2009), 700.

¹⁵² Consell Pontifici Justícia i Pau, *Compendi de la doctrina social de l'Església*, 434.

nal, pot ser vista com el desenvolupament i la promoció de la sobirania del dret, sabent que la justícia és requisit indispensable per a obtenir l'ideal de la fraternitat universal. [...] Cal assegurar l'imperi incontestat del dret i l'in-fatigable recurs a la negociació, als bons oficis i a l'arbitratge, com proposa la Carta de les Nacions Unides, veritable norma jurídica fonamental». ¹⁵³ Cal evitar que aquesta Organització sigui deslegitimada, perquè els seus problemes o deficiències poden afrontats i resolts conjuntament.

174. Calen coratge i generositat amb vista a establir lliurement determinats objectius comuns i assegurar el compliment en tot el món d'algunes normes bàsiques. Perquè això sigui realment útil, s'ha de sostenir «l'exigència de mantenir els acords subscrits –pacta sunt servanda –», ¹⁵⁴ de manera que s'eviti «la temptació d'apel·lar al dret de la força més que a la força del dret». ¹⁵⁵ Això requereix enfortir «els instruments normatius per a la solució pacífica de les controvèrsies de manera que es reforcin el seu abast i la seva obligatorietat». ¹⁵⁶ Entre aquests instruments normatius, han de ser afavorits els acords multilaterals entre els Estats, perquè garanteixen millor que els acords bilaterals la cura d'un bé comú realment universal i la protecció dels Estats més febles.

175. Gràcies a Déu tantes agrupacions i organitzacions de la societat civil ajuden a pal·liar les debilitats de la Comunitat internacional, la seva falta de coordinació en situacions complexes, la seva falta d'atenció respecte a drets humans fonamentals i a situacions molt crítiques d'alguns grups. Així adquireix una expressió concreta el principi de subsidiarietat, que garanteix la participació i l'acció de les comunitats i organitzacions de menor rang, les quals complementen l'acció de l'Estat. Moltes vegades desenvolupen esforços admirables pensant en el bé comú i alguns dels seus membres arriben a realitzar gestos veritablement heroics que mostren de quanta bellesa encara és capaç la nostra humanitat.

Una caritat social i política

176. Per a molts la política avui és una mala paraula, i no es pot ignorar que darrere d'aquest fet hi ha sovint els errors, la corrupció, la ineficiència

¹⁵³ *Discurs a l'Organització de les Nacions Unides, New York (25 setembre 2015): AAS 107 (2015), 1037.1041.*

¹⁵⁴ *Consell Pontifici Justícia i Pau, Compendi de la doctrina social de l'Església, 437.*

¹⁵⁵ *S. Joan Pau II, Missatge per a la 37.ª Jornada Mundial de la Pau 1 gener 2004, 5: AAS 96 (2004), 117.*

¹⁵⁶ *Consell Pontifici Justícia i Pau, Compendi de la doctrina social de l'Església, 439.*

d'alguns polítics. A això s'afegeixen les estratègies que busquen afeblir-la, reemplaçar-la per l'economia o dominar-la amb alguna ideologia. Però, ¿pot funcionar el món sense política? ¿Hi pot haver un camí eficaç cap a la fraternitat universal i la pau social sense una bona política?.¹⁵⁷

La política que necessitem

177. Em permeto tornar a insistir que «la política no s'ha de sotmetre a l'economia i aquesta no s'ha de sotmetre als dictàmens i al paradigma eficientista de la tecnocràcia».¹⁵⁸ Encara que calgui rebutjar el mal ús de poder, la corrupció, la manca de respecte a les lleis i la ineficiència, «no es pot justificar una economia sense política, que seria incapaç de propiciar una altra lògica que regeixi els diversos aspectes de la crisi actual».¹⁵⁹ En canvi, «necessitem una política que pensi amb visió àmplia, i que porti endavant un replantejament integral, incorporant en un diàleg interdisciplinari els diversos aspectes de la crisi».¹⁶⁰ Penso en «una sana política, capaç de reformar les institucions, coordinar-les i dotar-les de millors pràctiques, que permetin superar pressions i inèrcies vicioses».¹⁶¹ No es pot demanar això a l'economia, ni es pot acceptar que aquesta assumeixi el poder real de l'Estat.

178. Davant de tantes formes mesquines i immediatistes de política, recordo que «la grandesa política es mostra quan, en moments difícils, actua per grans principis i pensant en el bé comú a llarg termini. Al poder polític li costa molt assumir aquest deure en un projecte de nació»¹⁶² i més encara en un projecte comú per a la humanitat present i futura. Pensar en els qui vindran no serveix als fins electorals, però això és el que exigeix una justícia autèntica, perquè, com van ensenyar els Bisbes de Portugal, la terra «és un préstec que cada generació rep i ha de transmetre a la generació següent».¹⁶³

¹⁵⁷ Cf. Comissió social dels Bisbes de França, Declaració *Réhabiliter la politique* (17 febrer 1999).

¹⁵⁸ Carta enc. *Laudato si'* (24 maig 2015), 189; AAS 107 (2015), 922.

¹⁵⁹ *Ibid.*, 196; AAS 107 (2015), 925.

¹⁶⁰ *Ibid.*, 197; AAS 107 (2015), 925.

¹⁶¹ *Ibid.*, 181; AAS 107 (2015), 919.

¹⁶² *Ibid.*, 178; AAS 107 (2015), 918.

¹⁶³ Conferència Episcopal Portuguesa, Carta pastoral *Responsabilidade solidária pelo bem comum* (15 setembre 2003), 20; cf. Carta enc. *Laudato si'*, 159; AAS 107 (2015), 911.

179. La societat mundial té serioses falles estructurals que no es resolen amb pegats o solucions ràpides merament ocasionals. Hi ha coses que han de ser canviades amb replantejaments de fons i transformacions importants. Només una sana política podria liderar-les, convocant als més diversos sectors i als sabers més variats. D'aquesta manera, una economia integrada en un projecte polític, social, cultural i popular que busqui el bé comú pot «obrir camí a oportunitats diferents, que no impliquen aturar la creativitat humana i el seu somni de progrés, sinó orientar aquesta energia d'una manera nova».¹⁶⁴

L'amor polític

180. Reconèixer cada ésser humà com un germà o una germana i buscar una amistat social que integri tothom no són meres utopies. Exigeixen la decisió i la capacitat per trobar els camins eficaços que les facin realment possibles. Qualsevol obstinació en aquesta línia es converteix en un exercici suprem de la caritat. Perquè un individu pot ajudar a una persona necessitada, però quan s'uneix a altres per generar processos socials de fraternitat i de justícia per a tothom, entra en «el camp de la més àmplia caritat, la caritat política».¹⁶⁵ Es tracta d'avançar cap a un ordre social i polític l'ànima del qual sigui la caritat social.¹⁶⁶ Un cop més invito a rehabilitar la política, que «és una altíssima vocació, és una de les formes més precioses de la caritat, perquè busca el bé comú».¹⁶⁷

181. Tots els compromisos que brollen de la doctrina social de l'Església «provenen de la caritat que, segons l'ensenyament de Jesús, és la síntesi de tota la Llei (cf. Mt 22,36-40)».¹⁶⁸ Això suposa reconèixer que «l'amor, ple de petits gestos de cura mútua, és també civil i polític, i es manifesta en totes les accions que procuren construir un món millor».¹⁶⁹ Per aquesta raó, l'amor no sols s'expressa en relacions íntimes i properes, sinó també en «les macrorelacions, com les relacions socials, econòmiques i polítiques».¹⁷⁰

¹⁶⁴ Carta enc. *Laudato si'* (24 maig 2015), 191: AAS 107 (2015), 923.

¹⁶⁵ Pius XI, *Discurs a la Federació Universitària Catòlica Italiana* (18 desembre 1927): *L'Ossevatore Romano* (23 desembre 1927), 3.

¹⁶⁶ Cf. Id., Carta enc. *Quadragesimo anno* (15 maig 1931), 88: AAS 23 (1931), 206-207.

¹⁶⁷ Exhort. ap. *Evangelii gaudium* (24 novembre 2013), 205: AAS 105 (2013), 1106.

¹⁶⁸ Benet XVI, Carta enc. *Caritas in veritate* (29 juny 2009), 2: AAS 101 (2009), 642.

¹⁶⁹ Carta enc. *Laudato si'* (24 maig 2015), 231: AAS 107 (2015), 937.

¹⁷⁰ Benet XVI, Carta enc. *Caritas in veritate* (29 juny 2009), 2: AAS 101 (2009), 642.

182. Aquesta caritat política suposa haver desenvolupat un sentit social que supera tota mentalitat individualista: «La caritat social ens fa estimar el bé comú i ens porta a buscar efectivament el bé de totes les persones, considerades no sols individualment, sinó també en la dimensió social que les uneix».¹⁷¹ Cadascú és plenament persona quan pertany a un poble, i al mateix temps no hi ha veritable poble sense respecte al rostre de cada persona. Poble i persona són termes correlatius. Avui, però, es pretén reduir les persones a individus, fàcilment dominables per poders que miren a interessos espuris. La bona política busca camins de construcció de comunitats en els diferents nivells de la vida social, amb vista a reequilibrar i reorientar la globalització per evitar els seus efectes disgregadors.

Amor eficaç

183. A partir de l'«amor social»¹⁷² és possible avançar cap a una civilització de l'amor a la qual tots puguem sentir-nos convocats. La caritat, amb el seu dinamisme universal, pot construir un món nou,¹⁷³ perquè no és un sentiment estèril, sinó la millor manera d'aconseguir camins eficaços de desenvolupament per a tothom. L'amor social és una «força capaç de suscitar vies noves per afrontar els problemes del món d'avui i per renovar profundament des del seu interior les estructures, organitzacions socials i ordenaments jurídics».¹⁷⁴

184. La caritat és al cor de tota vida social sana i oberta. Avui, però, «s'afirma fàcilment la seva irrellevància per a interpretar i orientar les responsabilitats morals».¹⁷⁵ És molt més que sentimentalisme subjectiu, si és que està unida al compromís amb la veritat, de manera que no sigui «presa fàcil de les emocions i les opinions contingents dels subjectes».¹⁷⁶ Precisament la seva relació amb la veritat facilita en la caritat el seu universalisme i així evita ser «relegada a un àmbit de relacions reduït i privat».¹⁷⁷ Altrament, serà «exclosa dels projectes i pro-

¹⁷¹ Consell Pontifici Justícia i Pau, *Compendi de la doctrina social de l'Església*, 207.

¹⁷² S. Joan Pau II, Carta enc. *Redemptor hominis* (4 març 1979), 15: AAS 71 (1979), 288.

¹⁷³ Cf. S. Pau VI, Carta enc. *Populorum progressio* (26 març 1967), 44: AAS 59 (1967), 279.

¹⁷⁴ Consell Pontifici Justícia i Pau, *Compendi de la doctrina social de l'Església*, 207.

¹⁷⁵ Benet XVI, Carta enc. *Caritas in veritate* (29 juny 2009), 2: AAS 101 (2009), 642.

¹⁷⁶ *Ibid.*, 3: AAS 101 (2009), 643.

¹⁷⁷ *Ibid.*, 4: AAS 101 (2009), 643.

cessos per a construir un desenvolupament humà d'abast universal, en el diàleg entre sabers i operativitat». ¹⁷⁸ Sense la veritat, l'emotivitat es buida de continguts relacionals i socials. Per això l'obertura a la veritat protegeix a la caritat d'una falsa fe que es queda sense «el seu horitzó humà i universal». ¹⁷⁹

185. La caritat necessita la llum de la veritat que constantment busquem i «aquesta llum és simultàniament la de la raó i la de la fe», ¹⁸⁰ sense relativismes. Això suposa també el desenvolupament de les ciències i la seva aportació insubstituïble per trobar els camins concrets i més segurs per obtenir els resultats que s'esperen. Perquè quan està en joc el bé dels altres no basten les bones intencions, sinó aconseguir efectivament el que ells i les seves nacions necessiten per realitzar-se.

L'activitat de l'amor polític

186. Hi ha un anomenat amor «elícit», que són els actes que procedeixen directament de la virtut de la caritat, dirigits a persones i a pobles. Hi ha a més un amor «imperat»: aquells actes de la caritat que impulsen a crear institucions més sanes, regulacions més justes, estructures més solidàries. ¹⁸¹ Per això és «un acte de caritat igualment indispensable l'esforç dirigit a organitzar i estructurar la societat de manera que el proïsme no hagi de patir la misèria». ¹⁸² És caritat acompanyar una persona que pateix, i també és caritat tot el que es realitza, tot i no tenir contacte directe amb aquesta persona, per modificar les condicions socials que provoquen el seu sofriment. Si algú ajuda un ancià a creuar un riu, i això és exquisida caritat, el polític li construeix un pont, i això també és caritat. Si algú ajuda un altre amb menjar, el polític li crea un lloc de treball, i exerceix una forma altíssim de la caritat que ennobleix la seva acció política.

¹⁷⁸ *Ibid.*

¹⁷⁹ *Ibid.*, 3: AAS 101 (2009), 643.

¹⁸⁰ *Ibid.*: AAS 101 (2009), 642.

¹⁸¹ La doctrina moral catòlica, seguint l'ensenyament de sant Tomàs d'Aquino, distingeix entre l'acte "elícit" i l'acte "imperat" (cf. *Summa Theologiae*, I-II, q. 8-17; Marcellino Zalba, S.J., *Theologiae moralis summa. Theologia moralis fundamentalis. Tractatus de virtutibus theologiacis*, ed. BAC, Madrid 1952, vol. 1, 69; Antonio Royo Marín, O.P., *Teología de la perfección cristiana*, ed. BAC, Madrid 1962, 192-196).

¹⁸² Consell Pontifici Justícia i Pau, *Compendi de la doctrina social de l'Església*, 208.

Els esforços de l'amor

187. Aquesta caritat, cor de l'esperit de la política, és sempre un amor preferencial pels últims, que està darrere de totes les accions que es facin a favor seu.¹⁸³ Només amb una mirada l'horitzó de la qual estigui transformat per la caritat, que el porta a percebre la dignitat de l'altre, els pobres són descoberts i valorats en la seva immensa dignitat, respectats en el seu estil propi i en la seva cultura, i per tant veritablement integrats en la societat. Aquesta mirada és el nucli de l'autèntic esperit de la política. Des d'allà els camins que s'obren són diferents als d'un pragmatisme sense ànima. Per exemple, «no es pot abordar l'escàndol de la pobresa promovent estratègies de contenció que únicament tranquil·litzin i converteixin els pobres en éssers domesticats i inofensius. Que trist veure quan darrere de suposades obres altruistes, es redueix l'altre a la passivitat».¹⁸⁴ El que es necessita és que hi hagi diverses vies d'expressió i de participació social. L'educació està al servei d'aquest camí perquè cada ésser humà pugui ser artífex del seu destí. Aquí mostra el seu valor el principi de subsidiarietat, inseparable del principi de solidaritat.

188. Això provoca la urgència de resoldre tot el que atempta contrals drets humans fonamentals. Els polítics estan cridats a «preocupar-se de la fragilitat, de la fragilitat dels pobles i de les persones. Tenir cura de la fragilitat vol dir força i tendresa, lluita i fecunditat, enmig d'un model funcionalista i privatista que condueix inexorablement a la «cultura de l'exclusió». [...] Significa fer-se càrrec del present en la seva situació més marginal i angosant, i ser capaç de dotar-lo de dignitat».¹⁸⁵ Així certament es genera una activitat intensa, perquè «cal fer el que sigui per salvaguardar la condició i dignitat de la persona humana».¹⁸⁶ El polític és un creador, un constructor amb grans objectius, amb mirada àmplia, realista i pragmàtica, encara més enllà del seu propi país. Les majors angoixes d'un polític no haurien de ser les causades per una caiguda en les enquestes, sinó per no resoldre efectivament «el fenomen de l'exclusió social i econòmica, amb les seves

¹⁸³ Cf. S. Joan Pau II, Carta enc. *Sollicitudo rei socialis* (30 desembre 1987), 42: AAS 80 (1988), 572-574; Id., Carta enc. *Centesimus annus* (1 maig 1991), 11: AAS 83 (1991), 806-807.

¹⁸⁴ Discurs als participants en l'*Encontre mundial de Moviments populars* (28 octubre 2014): AAS 106 (2014), 852.

¹⁸⁵ *Discurs al Parlament Europeu*, Estrasburg (25 novembre 2014): AAS 106 (2014), 999.

¹⁸⁶ *Discurs a la classe dirigent i al Cos diplomàtic*, Bangui – República Centrafricana (29 novembre 2015): AAS 107 (2015), 1320.

tristes conseqüències de tràfic d'éssers humans, comerç d'òrgans i teixits humans, explotació sexual de nens i nenes, treball esclavitzat, inclosa la prostitució, tràfic de drogues i d'armes, terrorisme i crim internacional organitzat. És tal la magnitud d'aquestes situacions i el grau de vides innocents que va cobrant, que hem d'evitar tota temptació de caure en un nominalisme declaracionista amb efecte tranquil·litzador en les consciències. Hem de tenir cura que les nostres institucions siguin realment eficaces en la lluita contra tots aquests flagells». ¹⁸⁷ Això es fa aprofitant amb intel·ligèncials grans recursos del desenvolupament tecnològic.

189. Encara estem lluny d'una globalització dels drets humans més bàsics. Per això la política mundial no pot deixar de col·locar entre els seus objectius principals i imperiosos el d'acabar eficaçment amb la fam. Perquè «quan l'especulació financera condiciona el preu dels aliments tractant-los com qualsevol mercaderia, milions de persones pateixen i moren de fam. D'altra banda, es rebutgen tones d'aliments. Això constitueix un veritable escàndol. La fam és criminal, l'alimentació és un dret inalienable». ¹⁸⁸ Mentre moltes vegades ens embranquem en discussions semàntiques o ideològiques, permetem que encara avui hi hagi germanes i germans que morin de fam o de set, sense un sostre o sense accés a la cura de la seva salut. Juntament amb aquestes necessitats elementals insatisfetes, el tràfic de persones és una altra vergonya per a la humanitat que la política internacional no hauria de continuar tolerant, més enllà dels discursos i les bones intencions. Són mínims indispensables.

Amor que integra i reuneix

190. La caritat política s'expressa també en l'obertura a tots. Principalment aquell a qui li toca governar, està cridat a renúncies que facin possible el trobament, i busca la confluència almenys en alguns temes. Sap escoltar el punt de vista de l'altre facilitant que tots tinguin un espai. Amb renúncies i paciència un governant pot ajudar a crear aquest bell poliedre on tots troben un lloc. En això no funcionen les negociacions de tipus econòmic. És alguna cosa més, és un intercanvi d'ofrenes a favor del bé comú. Sembla una utopia ingènua, però no podem renunciar a aquest altíssim objectiu.

¹⁸⁷ *Discurs a l'Organització de les Nacions Unides*, New York (25 setembre 2015): AAS 107 (2015), 1039.

¹⁸⁸ *Discurs als participants en l'Encontre mundial de Moviments populars* (28 octubre 2014): AAS 106 (2014), 853.

191. Mentre veiem que tot tipus d'intoleràncies fonamentalistes danya les relacions entre persones, grups i pobles, visquem i ensenyem no saltres el valor del respecte, l'amor capaç d'assumir tota diferència, la prioritat de la dignitat de tot ésser humà sobre qualsevol fossin les seves idees, sentiments, pràctiques i fins i tot els seus pecats. Mentre a la societat actual proliferen els fanatismes, les lògiques tancades i la fragmentació social i cultural, un bon polític dóna el primer pas perquè ressonin les diferents veus. És cert que les diferències generen conflictes, però la uniformitat genera asfíxia i fa que ens fagocitem culturalment. No ens resignem a viure tancats en un fragment de realitat.

192. En aquest context, vull recordar que, juntament amb el Gran Imam Ahmad Al-Tayyeb, demanem «als artífexs de la política internacional i de l'economia mundial, comprometre seriosament per difondre la cultura de la tolerància, de la convivència i de la pau; intervenir el més aviat possible per aturar el vessament de sang innocent».¹⁸⁹ I quan una determinada política sembla l'odi o la por cap a altres nacions en nom de bé del propi país, cal preocupar-se, reaccionar a temps i corregir immediatament el rumb.

Més fecunditat que èxits

193. Al mateix temps que desenvolupa aquesta activitat incansable, tot polític també és un ésser humà. És cridat a viure l'amor en les seves relacions interpersonals quotidianes. És una persona, i necessita advertir que «el món modern, per la seva mateixa perfecció tècnica tendeix a racionalitzar, cada dia més, la satisfacció dels desitjos humans, classificats i repartits entre diversos serveis. Cada vegada menys es diu a un home pel seu nom propi, cada vegada menys es tractarà com a persona aquest ésser, únic al món, que dóna el seu cor, els seus sofriments, els seus problemes, les seves alegries i la seva pròpia família. Només es coneixeran les seves malalties per guarir-les, la seva falta de diners per proporcionar-los-hi, la seva necessitat de casa per allotjar-lo, el seu desig d'esplai i de distraccions per organitzar-les-hi». Però «estimar el més insignificant dels éssers humans com a un germà com si només fos ell en el món, no és perdre el temps».¹⁹⁰

194. També en la política hi ha lloc per estimar amb tendresa. «Què és la tendresa? És l'amor que es fa proper i concret. És un moviment que

¹⁸⁹ Document sobre la fraternitat humana per la pau mundial i la convivència comuna, Abu Dabi (4 febrer 2019): *L'Osservatore Romano*, 4-5 febrer 2019, p. 6.

¹⁹⁰ René Voillaume, *Frère de tous*, ed. Du Cerf, Paris 1968, 12-13.

procedeix del cor i arriba als ulls, a les orelles, a les mans. [...] La tendresa és el camí que han recorregut els homes i les dones més valents i forts». ¹⁹¹ Enmig de l'activitat política, «els més petits, els més febles, els més pobres han d'entendrir-nos: tenen «dret» d'omplir-nos l'ànima i el cor. Sí, ells són els nostres germans i com a tals hem de estimar-los i tractar-los». ¹⁹²

195. Això ens ajuda a reconèixer que no sempre es tracta d'aconseguir grans èxits, que de vegades no són possibles. En l'activitat política cal recordar que «més enllà de tota aparença, cadascú és immensament sagrat i mereix el nostre afecte i la nostra donació. Per això, si aconseguixo ajudar una sola persona a viure millor, això ja justifica el lliurament de la meua vida. És bonic ser poble fidel de Déu. I obtenim plenitud quan trenquem les parets i el cor se'ns omple de rostres i de noms!» ¹⁹³ Els grans objectius somiats en les estratègies s'aconsegueixen parcialment. Més enllà d'això, qui estima i ha deixat d'entendre la política com una simple recerca de poder «té la seguretat que no es perd cap dels seus treballs realitzats amb amor, no es perd cap de les seves preocupacions sinceres pels altres, no es perd cap acte d'amor a Déu, no es perd cap cansament generós, no es perd cap dolorosa paciència. Tot això circula pel món com una força de vida». ¹⁹⁴

196. D'altra banda, una gran noblesa és ser capaç de deslligar processos els fruits dels quals seran recollits per altres, amb l'esperança posada en les forces secretes del bé que se sembla. La bona política uneix l'amor l'esperança, la confiança en les reserves de bé que hi ha al cor de la gent, malgrat tot. Per això «l'autèntica vida política, fundada en el dret i en un diàleg lleial entre els protagonistes, es renova amb la convicció que cada dona, cada home i cada generació contenen en si mateixos una promesa que pot alliberar noves energies relacionals, intel·lectuals, culturals i espirituals». ¹⁹⁵

197. Vista d'aquesta manera, la política és més noble que l'aparença, que el màrqueting, que diferents formes de maquillatge mediàtic. Tot això

¹⁹¹ *Videomissatge al TED2017 de Vancouver* (26 abril 2017): *L'Ossservatore Romano* (27 abril 2017), p. 7.

¹⁹² *Audiència general* (18 febrer 2015): *L'Ossservatore Romano*, 19 febrer 2015 p. 8.

¹⁹³ Exhort. ap. *Evangelii gaudium* (24 novembre 2013), 274: AAS 105 (2013), 1130.

¹⁹⁴ *Ibid.*, 279: AAS 105 (2013), 1132.

¹⁹⁵ *Missatge per a la 52.ª Jornada Mundial de la Pau 1 gener 2019* (8 desembre 2018), 5: *L'Ossservatore Romano*, 19 desembre 2018, p. 8.

l'única cosa que aconseguix sembrar és divisió, enemistat i un escepticisme desolador incapaç d'apel·lar a un projecte comú. Pensant en el futur, alguns dies les preguntes han de ser: «Per a què? Cap a on estic apuntant realment?». Perquè, després d'uns anys, reflexionant sobre el propi passat aquesta pregunta no serà: «Quants em van aprovar, quants em van votar, quants van tenir una imatge positiva de mí?». Les preguntes, potser doloroses, seran: «Quant d'amor vaig posar en el meu treball, en què vaig fer avançar el poble, quina marca vaig deixar en la vida de la societat, quins llaços reals vaig construir, quines forces positives vaig alliberar, quanta pau social vaig sembrar, què he produït en el lloc que se'm va encomanar?».

Capítol sisè

DIÀLEG I AMISTAT SOCIAL

198. Acostar-se, expressar-se, escoltar-se, mirar-se, conèixer-se, tractar de comprendre, buscar punts de contacte, tot això es resumeix en el verb «dialogar». Per trobar-nos i ajudar-nos mútuament necessitem dialogar. No cal dir per què serveix el diàleg. En tinc prou pensant què seria el món sense aquest diàleg pacient de tantes persones generoses que han mantingut unides famílies i comunitats. El diàleg persistent i coratjós no és notícia com els desencontres i els conflictes, però ajuda discretament el món a viure millor, molt més del que puguem adonar-nos-en.

El diàleg social vers una nova cultura

199. Alguns tracten de fugir de la realitat refugiant-se en mons privats, i altres l'enfronten amb violència destructiva, però «entre la indiferència egoista i la protesta violenta, sempre hi ha una opció possible: el diàleg. El diàleg entre les generacions, el diàleg al poble, perquè tots som poble, la capacitat de donar i rebre, romanent oberts a la veritat. Un país creix quan les seves diverses riqueses culturals dialoguen de manera constructiva: la cultura popular, la universitària, la juvenil, l'artística, la tecnològica, la cultura econòmica, la cultura de la família i dels mitjans de comunicació».¹⁹⁶

¹⁹⁶ *Discurs en l'Encontre amb la classe dirigent*, Rio de Janeiro – Brasil (27 juliol 2013): AAS 105 (2013), 683-684.

200. Se sol confondre el diàleg amb una cosa molt diferent: un febril intercanvi d'opinions en les xarxes socials, moltes vegades orientat per informació mediàtica no sempre fiable. Són només monòlegs que procedeixen paral·lels, potser imposant-se a l'atenció dels altres pels seus tons alts o agressius. Però els monòlegs no comprometen ningú, fins al punt que els seus continguts sovint són oportunistes i contradictoris.

201. La ressonant difusió de fets i reclams en els mitjans, en realitat sol tancar les possibilitats del diàleg, perquè permet que cadascú mantingui intocables i sense matisos les idees, els interessos i les opcions amb l'excusa dels errors aliens. Predomina el costum de desqualificar ràpidament l'adversari, aplicant-li epítets humiliants, en lloc d'enfrontar un diàleg obert i respectuós, on es busqui aconseguir una síntesi superadora. El pitjor és que aquest llenguatge, habitual en el context mediàtic d'una campanya política, s'ha generalitzat de tal manera que tots l'utilitzen quotidianament. El debat sovint és manipulat per determinats interessos que tenen més poder, procurant deshonestament inclinar l'opinió pública al seu favor. No em refereixo només al govern de torn, ja que aquest poder manipulador pot ser econòmic, polític, mediàtic, religiós o de qualsevol gènere. De vegades se'l justifica o se l'excusa quan la seva dinàmica respon als propis interessos econòmics o ideològics, però tard o d'hora es torna en contra d'aquests mateixos interessos.

202. La manca de diàleg implica que ningú, en els diferents sectors, no està preocupat pel bé comú, sinó per l'adquisició dels beneficis que atorga el poder, o en el millor dels casos, per imposar la seva forma de pensar. Així les converses es convertiran en meres negociacions perquè cadascú pugui esgarrapar tot el poder i els majors beneficis possibles, no en una recerca conjunta que generi bé comú. Els herois del futur seran els que sàpiguen trencar aquesta lògica malaltissa i decideixin sostenir amb respecte una paraula carregada de veritat, més enllà de les conveniències personals. Déu vulgui que aquests herois s'estiguin gestant silenciosament en el cor de la nostra societat.

Construir junts

203. L'autèntic diàleg social suposa la capacitat de respectar el punt de vista de l'altre acceptant la possibilitat que contingui algunes conviccions o interessos legítims. Des de la seva identitat, l'altre té alguna cosa a aportar, i és desitjable que aprofundeixi i exposi la seva pròpia posició perquè el debat públic sigui més complet encara. És cert que quan una

persona o un grup és coherent amb el que pensa, s'adhereix fermament a valors i conviccions i desenvolupa un pensament, això d'una manera o d'un altre beneficiarà la societat. Però això només passa realment en la mesura que aquest desenvolupament es realitzi en diàleg i obertura als altres. Perquè «en un veritable esperit de diàleg s'alimenta la capacitat de comprendre el sentit del que l'altre diu i fa, encara que un no pugui assumir-ho com una convicció pròpia. Així esdevé possible ser sincers, no dissimular allò en què creiem, sense deixar de dialogar, de cercar punts de contacte, i sobretot de treballar i comprometre's junts».¹⁹⁷ La discussió pública, si veritablement dóna espai a tots i no manipula ni amaga informació, és un permanent estímul que permet assolir més adequadament la veritat, o almenys expressar-la millor. Impedeix que els diversos sectors s'instal·lin còmodes i autosuficients en la seva manera de veure les coses i en els seus interessos limitats. Pensem que «les diferències són creatives, creen tensió i en la resolució d'una tensió rau el progrés de la humanitat».¹⁹⁸

204. Avui hi ha la convicció que, a més dels desenvolupaments científics especialitzats, és necessària la comunicació entre disciplines, ja que la realitat és una, encara que pugui ser abordada des de diferents perspectives i amb diferents metodologies. No s'ha de defugir el risc que un avenç científic sigui considerat l'únic abordatge possible per comprendre algun aspecte de la vida, de la societat i del món. En canvi, un investigador que avança amb eficiència en la seva anàlisi, i igualment està disposat a reconèixer altres dimensions de la realitat que ell investiga, gràcies a la feina d'altres ciències i sabers, s'obre a conèixer la realitat de manera més íntegra i plena.

205. En aquest món globalitzat «els mitjans de comunicació poden ajudar a sentí-nos més propers els uns dels altres, al fet que percebem un renovat sentit d'unitat de la família humana que ens impulsi a la solidaritat i al compromís seriós per una vida més digna per a tothom. [...] Poden ajudar-nos en aquesta tasca, especialment avui, quan les xarxes de la comunicació humana han assolit nivells de desenvolupament inaudits. En particular, internet pot oferir més possibilitats de trobament i de solidaritat entre tots; i això és una cosa bona, és un do de Déu».¹⁹⁹ Però

¹⁹⁷ Exhort. ap. postsin. *Querida Amazonia* (2 febrer 2020), 108.

¹⁹⁸ Del film *El Papa Francisco – Un hombre de palabra. La esperanza es un mensaje universal*, de Wim Wenders (2018).

¹⁹⁹ *Missatge per a la 48.ª Jornada Mundial de les Comunicacions Socials* (24 gener 2014): AAS 106 (2014), 113.

cal verificar constantment que les actuals formes de comunicació ens orientin efectivament al trobament generós, a la recerca sincera de la veritat íntegra, al servei, la proximitat amb els últims, a la tasca de construir el bé comú. Al mateix temps, com van ensenyar els Bisbes d'Austràlia, «no podem acceptar un món digital dissenyat per explotar la nostra debilitat i treure fora el pitjor de la gent».²⁰⁰

El fonament dels consensos

206. El relativisme no és la solució. Rere el vel d'una suposada tolerància, acaba facilitant que els valors morals siguin interpretats pels poderosos segons les conveniències de moment. Si en definitiva «no hi ha veritats objectives ni principis sòlids, fora de la satisfacció dels propis projectes i de les necessitats immediates [...] no podem pensar que els projectes polítics o la força de la llei seran suficients. [...] Quan és la cultura la que es corromp i ja no es reconeix alguna veritat objectiva o uns principis universalment vàlids, les lleis només s'entenen com a imposicions arbitràries i com a obstacles a evitar».²⁰¹

207. ¿És possible prestar atenció a la veritat, buscar la veritat que respon a la nostra realitat més fonda? Què és la llei sense la convicció assolida després d'un llarg camí de reflexió i de saviesa, que cada ésser humà és sagrat i inviolable? Perquè una societat tingui futur cal que hi hagi assumit un sentit respecte envers la veritat de la dignitat humana, a la qual ens sotmetem. Llavors no s'evitarà matar ningú només per evitar l'escarni social i el pes de la llei, sinó per convicció. És una veritat irrenunciable que reconeixem amb la raó i acceptem amb la consciència. Una societat és noble i respectable també perquè cultiva la recerca de la veritat i per la seva inclinació a les veritats més fonamentals.

208. Cal acostumar-se a desemascarar les diverses maneres de manipulació, desfiguració i ocultació de la veritat en els àmbits públics i privats. El que anomenem «veritat» no és només la difusió de fets que realitza el periodisme. És abans de res la recerca dels fonaments més sòlids que hi ha darrere de les nostres opcions i també de les nostres lleis. Això suposa acceptar que la intel·ligència humana pot anar més enllà de les conveniències del moment i captar algunes veritats que no canvien, que

²⁰⁰ Conferència dels Bisbes Catòlics d'Austràlia – Departament de Justícia social, *Making it real: genuine human encounter in our digital world* (novembre 2019), 5.

²⁰¹ Carta enc. *Laudato si'* (24 maig 2015), 123: AAS 107 (2015), 896.

eren veritat abans de nosaltres i ho seran sempre. Indagant la naturalesa humana, la raó descobreix valors que són universals, perquè en deriven.

209. Altrament, ¿no podria succeir potser que els drets humans fonamentals, avui considerats infranquejables, siguin negats pels poderosos de torn, després d'haver aconseguit el «consens» d'una població adormida i acovardida? Tampoc no seria suficient un mer consens entre els diferents pobles, igualment manipulable. Ja tenim proves de sobres de tot el bé que som capaços de fer, però, al mateix temps, hem de reconèixer la capacitat de destrucció que hi ha en nosaltres. L'individualisme indiferent i despietat en què hem caigut, ¿no és també resultat de la mandra per buscar els valors més alts, que vagin més enllà de les necessitats circumstancials? Al relativisme se suma el risc que el poderós o el més hàbil acabi imposant una suposada veritat. En canvi, «davant les normes morals que prohibeixen el mal intrínsec no hi ha privilegis ni excepcions per a ningú. No hi ha cap diferència entre ser l'amo del món o l'últim dels miserables de la terra: davant les exigències morals som tots absolutament iguals».²⁰²

210. El que ens passa avui, i ens arrossega a una lògica perversa i buida, és que hi ha una assimilació de l'ètica i de la política a la física. No existeixen el bé i el mal en si, sinó només un càlcul d'avantatges i desavantatges. El desplaçament de la raó moral porta com a conseqüència que el dret no pot referir-se a una concepció fonamental de justícia, sinó que es converteix en el mirall de les idees dominants. Entrem aquí en una degradació: anar «anivellant a la baixa» per mitjà d'un consens superficial i negociador. Així, en definitiva, la lògica de la força triomfa.

El consens i la veritat

211. En una societat pluralista, el diàleg és el camí més adequat per arribar a reconèixer allò que ha de ser sempre afirmat i respectat, i que està més enllà del consens circumstancial. Parlem d'un diàleg que necessita ser enriquit i il·luminat per raons, per arguments racionals, per varietat de perspectives, per aportacions de diversos sabers i punts de vista, i que no exclou la convicció que és possible arribar a algunes veritats elementals que s'han i hauran de ser sempre sostingudes. Acceptar que hi ha alguns valors permanents, encara que no sempre sigui fàcil reconèixer-los, atorga solidesa i estabilitat a una ètica social. Tot i que els hàgim reconegut

²⁰² S. Joan Pau II, Carta enc. *Veritatis splendor* (6 agost 1993), 96: AAS 85 (1993), 1209.

i assumit gràcies al diàleg i al consens, veiem que aquests valors bàsics estan més enllà de tot consens, els reconeixem com a valors transcendents als nostres contextos i mai negociables. Podrà créixer la nostra comprensió del seu significat i abast –i en aquest sentit el consens és una cosa dinàmica–, però en si mateixos són apreciats com estables pel seu sentit intrínsec.

212. Si alguna cosa és sempre convenient per al bon funcionament de la societat, no és perquè darrere d'això hi ha una veritat permanent, que la intel·ligència pot captar? En la realitat mateixa de l'ésser humà i de la societat, en la seva naturalesa íntima, hi ha una sèrie d'estructures bàsiques que sostenen el seu desenvolupament i la seva supervivència. D'allí deriven determinades exigències que poden ser descobertes gràcies al diàleg, si bé no són estrictament fabricades pel consens. El fet que certes normes siguin indispensables per a la mateixa vida social és un indicatiu extern que són alguna cosa bona en si mateixa. Per tant, no cal contraposar la conveniència social, el consens i la realitat d'una veritat objectiva. Totes tres poden unir-se harmoniosament quan, a través del diàleg, les persones tenen el coratge d'anar fins a fons a una qüestió.

213. Si cal respectar en tota situació la dignitat aliena, és perquè nosaltres no inventem o suposem la dignitat dels altres, sinó perquè hi ha efectivament en ells un valor que supera les coses materials i les circumstàncies, i que exigeix que se'ls tracti d'una altra manera. Que tot ésser humà posseeix una dignitat inalienable és una veritat que respon a la naturalesa humana més enllà de qualsevol canvi cultural. Per això l'ésser humà té la mateixa dignitat inviolable en qualsevol època de la història i ningú no pot sentir-se autoritzat per les circumstàncies a negar aquesta convicció o no obrar en conseqüència. La intel·ligència pot llavors escrutar en la realitat de les coses, a través de la reflexió, de l'experiència i del diàleg, per reconèixer en aquesta realitat que la transcendeix la base de certes exigències morals universals.

214. Als agnòstics, aquest fonament podrà semblar suficient per atorgar una ferma i estable validesa universal als principis ètics bàsics i no negociables, que pugui impedir noves catàstrofes. Per als creients, aquesta naturalesa humana, font de principis ètics, ha estat creada per Déu, qui, en definitiva, atorga un fonament sòlid a aquests principis.²⁰³ Això no estableix un fixisme ètic ni dóna lloc a la imposició d'algun sistema moral, ja que els

²⁰³ Els cristians creiem, a més, que Déu ens ofereix la seva gràcia per tal que sigui possible d'actuar com a germans.

principis morals elementals i universalment vàlids poden donar lloc a diverses normatives pràctiques. Per això queda sempre un lloc per al diàleg.

Una nova cultura

215. «La vida és l'art del trobament, tot i que hi hagi tant desencontre per la vida».²⁰⁴ Reiterades vegades he convidat a desenvolupar una cultura de la reunió, que vagi més enllà de les dialèctiques que s'enfronten. És un estil de vida tendent a conformar aquest poliedre que té moltes facetes, moltíssims costats, però tots formant una unitat carregada de matisos, ja que «el tot és superior a la part».²⁰⁵ El poliedre representa una societat on les diferències conviuen complementant, enriquint i il·luminant-se recíprocament, encara que això impliqui discussions i prevencions. Perquè de tots es pot aprendre alguna cosa, ningú no és inservible, ningú no és prescindible. Això implica incloure a les perifèries. Qui hi viu té un altre punt de vista, veu aspectes de la realitat que no es reconeixen des dels centres de poder on es prenen les decisions més determinants.

El trobament fet cultura

216. La paraula «cultura» indica alguna cosa que ha penetrat en el poble, en les seves conviccions més entranyables i en el seu estil de vida. Si parlem d'una «cultura» al poble, això és més que una idea o una abstracció. Inclou les ganes, l'entusiasme i finalment una manera de viure que caracteritza aquest conjunt humà. Llavors, parlar de «cultura del trobament» vol dir que com a poble ens apassiona intentar trobar-nos, buscar punts de contacte, estendre ponts, projectar una cosa que inclogui tot-hom. Això s'ha convertit en desig i en estil de vida. El subjecte d'aquesta cultura és el poble, no un sector de la societat que busca pacificar la resta amb recursos professionals i mediàtics.

217. La pau social és treballosa, artesanal. Seria més fàcil contenir les llibertats i les diferències amb una mica d'astúcia i de recursos. Però aquesta pau seria superficial i fràgil, no el fruit d'una cultura del trobament que la sostingui. Integrar els diferents és molt més difícil i lent, encara que és la garantia d'una pau real i sòlida. Això no s'aconsegueix agrupant només els purs, perquè «tot i que les persones que puguin ser

²⁰⁴ Vinicius De Moraes, *Samba da Bênção*, en el disc *Um encontro no Au bon Gourmet*, Rio de Janeiro (2 agost 1962).

²⁰⁵ Exhort. ap. *Evangelii gaudium* (24 novembre 2013), 237: AAS 105 (2013), 1116.

qüestionades pels seus errors, tenen alguna cosa a aportar que no s'ha de perdre».²⁰⁶ Tampoc no consisteix en una pau que sorgeix fent callar les reivindicacions socials o evitant que facin soroll, ja que no és «un consens d'escriptori o una efímera pau per a una minoria feliç».²⁰⁷ El que val és generar processos de trobament, processos que construeixin un poble que sap recollir les diferències. Armem als nostres fills amb les armes del diàleg! Ensenyem-los la bona batalla del trobament!

El gust de reconèixer l'altre

218. Això implica l'hàbit de reconèixer a l'altre el dret de ser ell mateix i de ser diferent. A partir d'aquest reconeixement fet cultura esdevé possible la gestació d'un pacte social. Sense aquest reconeixement sorgeixen maneres subtils de cercar que l'altre perdi tot significat, que es torni irrelevant, que no es reconegui cap valor a la societat. Darrere del rebuig de determinades formes visibles de violència, sol amagar una altra violència més solapada: la dels qui menyspreen el qui és diferent, sobretot quan els seus reclams perjudiquen d'alguna manera els propis interessos.

219. Quan un sector de la societat pretén gaudir de tot el que ofereix el món, com si els pobres no existissin, això en algun moment té les seves conseqüències. Ignorar l'existència i els drets dels altres, tard o d'hora provoca alguna forma de violència, moltes vegades inesperada. Els somnis de la llibertat, la igualtat i la fraternitat poden quedar al nivell de les meres formalitats, perquè no són efectivament per a tothom. Per tant, no es tracta només de cercar un trobament entre els qui tenen diverses formes de poder econòmic, polític o acadèmic. Un trobament social real posa en veritable diàleg les grans formes culturals que representen la majoria de la població. Sovint les bones propostes no són assumides pels sectors més empobrits perquè es presenten amb un revestiment cultural que no és el d'ells i amb el qual no poden sentir-se identificats. Per tant, un pacte social realista i inclusiu ha de ser també un «pacte cultural», que respecti i assumeixi les diverses cosmovisions, cultures o estils de vida que coexisteixen en la societat.

220. Per exemple, els pobles originaris no estan en contra del progrés, si bé tenen una idea de progrés diferent, moltes vegades més humanista que la de la cultura moderna dels pobles desenvolupats. No és una cultura orientada al benefici dels qui tenen poder, dels qui necessiten crear

²⁰⁶ *Ibid.*, 236: AAS 105 (2013), 1115.

²⁰⁷ *Ibid.*, 218: AAS 105 (2013), 1110.

una mena de paradís etern a la terra. La intolerància i el menyspreu davant les cultures populars indígenes és una veritable forma de violència, pròpia dels «eticistes» sense bondat que viuen jutjant els altres. Però cap canvi autèntic, profund i estable no és possible si no es realitza a partir de les diverses cultures, principalment dels pobres. Un pacte cultural suposa renunciar a entendre la identitat d'un lloc de manera monolítica, i exigeix respectar la diversitat oferint camins de promoció i d'integració social.

221. Aquest pacte també implica acceptar la possibilitat de cedir alguna cosa pel bé comú. Ningú no podrà tenir tota la veritat ni satisfer la totalitat dels seus desitjos, perquè aquesta pretensió portaria a voler destruir l'altre negant-li els seus drets. La recerca d'una falsa tolerància ha de cedir pas al realisme dialogant, del qui creu que ha de ser fidel als seus principis, però reconeixent que l'altre també té el dret de tractar de ser fidel als seus. És l'autèntic reconeixement de l'altre, que només l'amor fa possible, i que significa col·locar-se al lloc de l'altre per descobrir què hi ha d'autèntic, o almenys de comprensible, enmig de les seves motivacions i interessos.

Recuperar l'amabilitat

222. L'individualisme consumista provoca molts atropellaments. Els altres es converteixen en mers obstacles per a la pròpia tranquil·litat plaent. Llavors se'ls acaba tractant com molèsties i l'agressivitat creix. Això s'accentua i arriba a nivells exasperants en èpoques de crisi, en situacions catastròfiques, en moments difícils on surt a plena llum l'esperit del «campi qui pugui». No obstant això, encara és possible optar pel cultiu de l'amabilitat. Hi ha persones que ho fan i esdevenen estrelles enmig de la foscor.

223. Sant Pau esmentava un fruit de l'Esperit Sant amb la paraula grega *khrestótes* (Ga 5,22), que expressa un estat d'ànim que no és aspre, rude, dur, sinó afable, suau, que sosté i conforta. La persona que té aquesta qualitat ajuda els altres a fer que la seva existència sigui més suportable, sobretot quan carreguen amb el pes dels seus problemes, urgències i angoixes. És una manera de tractar els altres que es manifesta de diverses formes: com amabilitat en el tracte, com una cura per no ferir amb les paraules o gestos, com un intent d'alleujar el pes dels altres. Implica «dir paraules de coratge, que reconforten, que enforteixen, que consolen, que estimulen», en lloc de «paraules que humilien, que entristeixen, que irriren, que menyspreen».²⁰⁸

²⁰⁸ Exhort. ap. postsin. *Amoris laetitia* (19 març 2016), 100: AAS 108 (2016), 351.

224. L'amabilitat és un alliberament de la crueltat que de vegades penetra les relacions humanes, de l'ansietat que no ens deixa pensar en els altres, de la urgència distreta que ignora que els altres també tenen dret a ser feliços. Avui no sol haver-hi ni temps ni energies disponibles per aturar-se a tractar bé els altres, a dir «si us plau», «perdó», «gràcies». Però de tant en tant apareix el miracle d'una persona amable, que deixa de banda les seves ansietats i urgències per prestar atenció, per regalar un somriure, per dir una paraula que estimuli, per possibilitar un espai d'escolta enmig de tanta indiferència. Aquest esforç, viscut cada dia, és capaç de crear aquesta convivència sana que venç les incomprendensions i prevé els conflictes. El cultiu de l'amabilitat no és un detall menor ni una actitud superficial o burgesa. Ja que suposa valoració i respecte, quan es fa cultura en una societat transfigura profundament l'estil de vida, les relacions socials, la manera de debatre i de confrontar idees. Facilita la recerca de consensos i obre camins on l'exasperació destrueix tots els ponts.

Capítol setè

CAMINS DE RETROBAMENT

225. En molts llocs del món calen camins de pau que duguin a cicatritzar les ferides, es necessiten artesans de pau disposats a generar processos de guarició i de retrobament amb enginy i audàcia.

Recomençar des de la veritat

226. Retrobament no vol dir tornar a un moment anterior als conflictes. Amb el temps tots hem canviat. El dolor i els enfrontaments ens han transformat. A més, ja no hi ha lloc per a diplomàcies buides, per a dissimular, per a dobles discursos, per a ocultaments, per a bones maneres que amaguen la realitat. Els que han estat durament enfrontats conversen des de la veritat, clara i nua. Els cal aprendre a conrear una memòria penitencial, capaç d'assumir el passat per alliberar el futur de les pròpies insatisfaccions, confusions o projeccions. Només des de la veritat històrica dels fets podran fer l'esforç perseverant i llarg de comprendre mútuament i d'intentar una nova síntesi per al bé de tots. La realitat és que «el procés de pau és un compromís constant en el temps. És un treball pacient de recerca de la veritat i de la justícia, que honora la memòria de les víctimes i que obre, pas rere pas, a una esperança comuna, més forta que la

venjança».²⁰⁹ Com van afirmar els Bisbes de Congo respecte a un conflicte que es repeteix, «els acords de pau en els papers mai no seran suficients. Caldrà anar més lluny, integrant l'exigència de veritat sobre els orígens d'aquesta crisi recurrent. El poble té el dret de saber què va passar».²¹⁰

227. En efecte, «la veritat és una companya inseparable de la justícia i de la misericòrdia. Les tres juntes són essencials per construir la pau i, d'altra banda, cadascuna d'elles impedeix que les altres siguin alterades. [...] La veritat, de fet, no ha de conduir a la venjança, sinó més aviat a la reconciliació i al perdó. Veritat és explicar a les famílies esquinçades pel dolor el que ha passat amb els seus parents desapareguts. Veritat és confessar què va passar amb els menors d'edat reclutats pels actors violents. Veritat és reconèixer el dolor de les dones víctimes de violència i d'abusos. [...] Cada violència comesa contra un ésser humà és una ferida en la carn de la humanitat; cada mort violenta ens disminueix com a persones. [...] La violència engendra violència, l'odi engendra més odi, i la mort més mort. Hem de trencar aquesta cadena que apareix ineluctable».²¹¹

L'arquitectura i l'artesanía de la pau

228. El camí cap a la pau no implica homogeneïtzar la societat, però sí que ens permet treballar junts. Pot unir moltes persones darrere de recerques comunes on totes hi guanyen. Davant d'un determinat objectiu comú, es podran aportar diferents propostes tècniques, diferents experiències, i treballar pel bé comú. Cal tractar d'identificar bé els problemes que travessa una societat per acceptar que hi ha diferents maneres de mirar les dificultats i de resoldre-les. El camí cap a una millor convivència implica sempre reconèixer la possibilitat que l'altre aportï una perspectiva legítima, almenys en part, alguna cosa que pugui ser rescatat, tot i que s'hagi equivocat o hagi actuat malament. Perquè «mai no s'ha de encasellar l'altre pel que va poder dir o fer, sinó que ha de ser considerat per la promesa que porta dins d'ell»,²¹² promesa que deixa sempre una escletxa d'esperança.

²⁰⁹ *Missatge per a la 53.ª Jornada Mundial de la Pau 1 gener 2020* (8 desembre 2019), 2: *L'Ossevatore Romano*, 13 desembre 2019, p. 8.

²¹⁰ Conferència Episcopal del Congo, *Message au Peuple de Dieu et aux femmes et aux hommes de bonne volonté* (9 maig 2018).

²¹¹ Discurs en el *Gran encuentro de oración por la reconciliación nacional*, Villavicencio – Colombia (8 setembre 2017): AAS 109 (2017), 1063-1064.1066.

²¹² *Missatge per a la 53.ª Jornada Mundial de la Pau 1 gener 2020* (8 desembre 2019), 3: *L'Ossevatore Romano*, 13 desembre 2019, p. 8.

229. Com van ensenyar els Bisbes de Sud-àfrica, la veritable reconciliació s'aconsegueix de manera proactiva, «formant una nova societat basada en el servei als altres, més que en el desig de dominar; una societat basada a compartir amb altres el que un posseeix, més que en la lluita egoista de cada un per la major riquesa possible; una societat en la qual el valor d'estar junts com a éssers humans és definitivament més important que qualsevol grup menor, sigui aquest la família, la nació, la raça o la cultura». ²¹³ Els Bisbes de Corea de Sud van assenyalar que una veritable pau «només es pot aconseguir quan lluitem per la justícia a través del diàleg, cercant la reconciliació i el desenvolupament mutu». ²¹⁴

230. L'esforç dur per superar el que ens divideix sense perdre la identitat de cadascú, suposa que en tots romanguí viu un bàsic sentiment de pertinença. Perquè «la nostra societat guanya quan cada persona, cada grup social, se sent veritablement de casa. En una família, els pares, els avis, els fills són de casa; cap està exclòs. Si un té una dificultat, fins i tot greu, encara que “se l'hagi buscat”, els altres l'ajuden, li donen suport; el seu dolor és de tots. [...] En les famílies tots contribueixen al projecte comú, tots treballen pel bé comú, però sense anul·lar a l'individu; al contrari, el sostenen, el promouen. Es barallen, però hi ha una cosa que no es mou: aquest lligam familiar. Les baralles de família són reconciliacions després. Les alegries i les penes de cadascun són assumides per tots. Això sí que és ser família! Si poguéssim aconseguir veure l'oponent polític o el veí de casa amb els mateixos ulls que als fills, esposes, marits, pares o mares, que bonic seria! Estimem la nostra societat o continua essent quelcom llunyà, quelcom anònim, que no ens involucra, no ens pertoca, no ens compromet?» ²¹⁵

231. Moltes vegades és molt necessari negociar i així desenvolupar vies concrets per a la pau. Però els processos efectius d'una pau duradora són abans de res transformacions artesanals obrades pels pobles, on cada ésser humà pot ser un ferment eficaç amb el seu estil de vida quotidiana. Les grans transformacions no són fabricades en escriptoris o despatxos. Llavors «cada un juga un paper fonamental en un únic projecte creador, per escriure una nova pàgina de la història, una pàgina plena

²¹³ Conferència dels Bisbes de Sud-Àfrica, *Pastoral letter on christian hope in the current crisis* (maig 1986).

²¹⁴ Conferència dels Bisbes catòlics de Corea, *Appeal of the Catholic Church in Korea for Peace on the Korean Peninsula* (15 agost 2017).

²¹⁵ *Discurs a la societat civil*, Quito – Ecuador (7 juliol 2015): *L'Osservatore Romano*, 9 juliol 2015, p. 9.

d'esperança, plena de pau, plena de reconciliació».²¹⁶ Hi ha una «arquitectura» de la pau, on intervenen les diverses institucions de la societat, cadascuna des de la seva competència, però hi ha també una «artesanaria» de la pau que ens involucra a tots. A partir de diversos processos de pau que es van desenvolupar en diferents llocs del món «hem après que aquests camins de pacificació, de primacia de la raó sobre la venjança, de delicada harmonia entre la política i el dret, no poden obviar els processos de la gent. No s'assoleixen amb el disseny de marcs normatius i arranjaments institucionals entre grups polítics o econòmics de bona voluntat. [...] A més, sempre és ric incorporar en els nostres processos de pau l'experiència de sectors que, en moltes ocasions, han estat invisibilitzats, perquè siguin precisament les comunitats que dissenyin els processos de memòria col·lectiva».²¹⁷

232. No hi ha punt final a la construcció de la pau social d'un país, sinó que és «una tasca que no dóna treva i que exigeix el compromís de tots. Treball que ens demana no decaure en l'esforç per construir la unitat de la nació i, malgrat els obstacles, diferències i diferents enfocaments sobre la manera d'aconseguir la convivència pacífica, persistir en la lluita per afavorir la cultura del trobament, que exigeix col·locar en el centre de tota acció política, social i econòmica, a la persona humana, la seva altíssima dignitat, i el respecte pel bé comú. Que aquest esforç ens faci fugir de tota temptació de venjança i recerca d'interessos només particulars i a curt termini».²¹⁸ Les manifestacions públiques violentes, d'un costat o d'un altre, no ajuden a trobar camins de sortida. Sobretot perquè, com bé han assenyalat els Bisbes de Colòmbia, quan s'encoratgen «mobilitzacions ciutadanes no sempre apareixen clars els seus orígens i objectius, hi ha certes formes de manipulació política i s'han percebut apropiacions a favor d'interessos particulars».²¹⁹

Sobretot amb els últims

233. La promoció de l'amistat social no implica solament l'apropament

²¹⁶ *Encuentre interreligiós amb els joves*, Maputo – Mozambique (5 setembre 2019): L'Osservatore Romano, 6 setembre 2019, p. 7.

²¹⁷ *Homília durant la Santa Missa, Cartagena de Indias – Colòmbia* (10 setembre 2017): AAS 109 (2017), 1086.

²¹⁸ *Discurs a les autoritats, el Cos diplomàtic alguns representants de la societat civil*, Bogotà – Colòmbia (7 setembre 2017): AAS 109 (2017), 1029.

²¹⁹ Conferència Episcopal de Colòmbia, *Por el bien de Colombia: diálogo, reconciliación y desarrollo integral* (26 novembre 2019), 4.

entre grups socials distanciat a partir d'algun període conflictiu de la història, sinó també la recerca d'un retrobament amb els sectors més empobrits i vulnerables. La pau «no sols és absència de guerra sinó el compromís incansable –especialment d'aquells que ocupem un càrrec de més àmplia responsabilitat– de reconèixer, garantir i reconstruir concretament la dignitat tantes vegades oblidada o ignorada de germans nostres, perquè puguin sentir-se els principals protagonistes de la destinació de la seva nació».²²⁰

234. Sovint s'ha ofès els últims de la societat amb generalitzacions injustes. Si de vegades els més pobres i els exclosos reaccionen amb actituds que semblen antisocials, és important entendre que moltes vegades aquestes reaccions tenen a veure amb una història de menyspreu i de manca d'inclusió social. Com van ensenyar els Bisbes llatinoamericans, «només la proximitat que ens fa amics ens permet apreciar profundament els valors dels pobres d'avui, els seus legítims anhels i la seva manera pròpia de viure la fe. L'opció pels pobres ha de conduir a l'amistat amb els pobres».²²¹

235. Els que pretenen pacificar una societat no han d'oblidar que la iniquitat i la manca d'un desenvolupament humà integral no permeten generar pau. En efecte, «sense igualtat d'oportunitats, les diverses formes d'agressió i de guerra trobaran un brou de cultiu que tard o d'hora provocarà la seva explosió. Quan la societat –local, nacional o mundial– abandona a la perifèria una part de si mateixa, no hi haurà programes polítics ni recursos policials o d'intel·ligència que puguin assegurar indefinidament la tranquil·litat».²²² Si cal tornar a començar, sempre serà des dels últims.

El valor i el sentit de l'perdó

236. Alguns prefereixen no parlar de reconciliació perquè entenen que el conflicte, la violència i les ruptures són part del funcionament normal d'una societat. De fet, en qualsevol grup humà hi ha lluites de poder més o menys subtils entre diferents sectors. Altres sostenen que donar lloc al perdó és cedir el propi espai perquè altres dominin la situació. Per això, consideren que és millor mantenir un joc de poder que permeti sostenir un equilibri de forces entre els diferents grups. Altres creuen que la recon-

²²⁰ *Discurs a les autoritats, la societat civil i el Cos diplomàtic*, Maputo – Moçambic (5 setembre 2019): *L'Osservatore Romano*, 6 setembre 2019, p. 6.

²²¹ V Conferència General de l'Episcopat Llatinoamericà i del Carib, *Documento de Aparecida* (29 juny 2007), 398.

²²² Exhort. ap. *Evangelii gaudium* (24 novembre 2013), 59: AAS 105 (2013), 1044.

ciliació és cosa de febles, que no són capaços d'un diàleg fins al fons, i per això opten per escapar dels problemes dissimulant les injustícies. Incapaços d'enfrontar els problemes, trien una pau aparent.

El conflicte inevitable

237. El perdó i la reconciliació són temes fortament accentuats en el cristianisme i, de diverses formes, en altres religions. El risc rau a no comprendre adequadament les conviccions creients i presentar-les de tal manera que acabin alimentant el fatalisme, la inèrcia o la injustícia, o d'altra banda la intolerància i la violència.

238. Jesucrist mai no va convidar a fomentar la violència o la intolerància. Ell mateix condemnava obertament l'ús de la força per imposar-se als altres: «Ja sabeu que els governants de les nacions les dominen com si en fossin amos i que els grans personatges les mantenen sota el seu poder. Però entre vosaltres no ha de ser pas així» (Mt 20,25-26). D'altra banda, l'Evangeli demana perdonar «setanta vegades set» (Mt 18,22) i posa l'exemple del servidor despietat, que va ser perdonat però que al seu torn no va ser capaç de perdonar els altres (cf. Mt 18,23-35).

239. Si llegim altres textos del Nou Testament, podem advertir que de fet les comunitats primitives, immerses en un món pagà desbordat de corrupció i desviacions, vivien un sentit de paciència, tolerància, comprensió. Alguns textos són molt clars sobre aquest punt: conviden a reprendre els adversaris amb dolçor (cf. 2Tm 2,25). O exhorten: «Que no insultin ningú ni es fiquin en baralles, que siguin gent de bon tracte i donin proves de la més gran dolcesa amb tothom. En altre temps, també nosaltres érem insensats» (Tt 3,2-3). El llibre dels Fets dels Apòstols afirma que els deixebles, perseguits per algunes autoritats, «gaudien de l'estima de tot el poble» (2,47; cf. 4,21.33; 5,13).

240. Amb tot, quan reflexionem sobre el perdó, sobre la pau i sobre la concòrdia social, ens trobem amb una expressió de Jesucrist que ens sorprèn: «No us penseu que he vingut a portar la pau a la terra. No he vingut a portar la pau, sinó l'espasa. He vingut a separar el fill del pare, la filla de la mare, la nora de la sogra. Els enemics de cadascú seran la gent de casa seva» (Mt 10,34-36). És important situar-la en el context del capítol on està inserida. Allà queda clar que el tema de què s'està parlant és el de la fidelitat a la pròpia opció, sense avergonyir-se, encara que això comporti contrarietats, encara que els éssers estimats s'oposin a

aquesta opció. Per tant, aquestes paraules no conviden a cercar conflictes, sinó simplement a suportar el conflicte inevitable, perquè el respecte humà no porti a faltar a la fidelitat a favor d'una suposada pau familiar o social. Sant Joan Pau II ha dit que l'Església «no pretén condemnar totes i cadascuna de les formes de conflictivitat social. L'Església sap molt bé que, al llarg de la història, els conflictes d'interessos entre diversos grups socials sorgeixen inevitablement i que enfront d'ells el cristià sovint ha de prendre posició amb decisió i coherència».²²³

Les lluites legítimes i el perdó

241. No es tracta de proposar un perdó renunciant als propis drets davant d'un poderós corrupte, davant d'un criminal o davant algú que degrada la nostra dignitat. Som cridats a estimar tothom, sense excepció, però estimar un opressor no és consentir que continuï essent així; tampoc no és fer-li pensar que el que ell fa és acceptable. En canvi, la forma bona d'estimar-lo és buscar de diferents maneres que deixi d'oprimir, és llevar-li aquest poder que no sap utilitzar i que el desfigura com a ésser humà. Perdonar no vol dir permetre que continuïn trepitjant la pròpia dignitat i la dels altres, o deixar que un criminal continuï fent mal. Qui pateix la injustícia ha de defensar amb força els seus drets i els de la seva família precisament perquè ha de preservar la dignitat que se li ha donat, una dignitat que Déu estima. Si un delinqüent m'ha fet mal a mi o a un ésser estimat, ningú no em prohibeix que exigeixi justícia i que em preocupi perquè aquesta persona –o qualsevol altra– no torni a fer-me mal ni faci el mateix mal als altres. Correspon que ho faci, i el perdó no solament no anul·la aquesta necessitat sinó que la reclama.

242. El que compta és no fer-ho per alimentar una ira que fa mal a l'ànima personal i a l'ànima del nostre poble, o per una necessitat malaltissa de destruir l'altre que desencadena una carrera de venjança. Ningú no aconsegueix la pau interior ni es reconcilia amb la vida d'aquesta manera. La veritat és que «cap família, cap grup de veïns o una ètnia, menys un país, no té futur si el motor que els uneix, convoca i tapa les diferències és la venjança i l'odi. No podem posar-nos d'acord i unir-nos per venjar-nos, per fer al qui ha estat violent el mateix que ell ens ha fet, per planificar ocasions de revenja sota formats aparentment legals».²²⁴ Així no es guanya res i a la llarga es perd tot.

²²³ Carta enc. *Centesimus annus* (1 maig 1991), 14: AAS 83 (1991), 810.

²²⁴ *Homília durant la Santa Missa pel progrés dels pobles*, Maputo – Moçambic (6 setembre 2019): L'Osservatore Romano, 7 setembre 2019), p. 8.

243. És cert que «no és tasca fàcil superar l'amarg llegat d'injustícies, hostilitat i desconfiança que el conflicte ha deixat. Això només es pot aconseguir vençant el mal amb el bé (cf. Rm 12,21) i mitjançant el cultiu de les virtuts que afavoreixen la reconciliació, la solidaritat i la pau».²²⁵ D'aquesta manera, «qui conrea la bondat en el seu interior rep a canvi una consciència tranquil·la, una alegria profunda fins i tot enmig de les dificultats i de les incomprensions. Àdhuc davant les ofenses rebudes, la bondat no és feblesa, sinó autèntica força, capaç de renunciar a la venjança».²²⁶ Cal reconèixer en la pròpia vida que «també aquest dur judici que tinc en el meu cor contra el meu germà o la meva germana, aquesta ferida no curada, aquest mal no perdonat, aquesta rancúnia que només em farà mal, és un tros de guerra que porto dins, és un foc al cor, que cal apagar perquè no es converteixi en un incendi».²²⁷

La veritable superació

244. Quan els conflictes no es resolen sinó que s'amaguen o s'enterren en el passat, hi ha silencis que poden significar tornar-se còmplices de greus errors i pecats. Però la veritable reconciliació no s'escapa del conflicte sinó que s'aconsegueix en el conflicte, superant-lo a través del diàleg i de la negociació transparent, sincera i pacient. La lluita entre diversos sectors «sempre que s'abstingui d'enemistats i d'odi mutu, insensiblement esdevé una honesta discussió, fundada en l'amor a la justícia».²²⁸

245. Moltes vegades he proposat «un principi que és indispensable per construir l'amistat social: la unitat és superior al conflicte. [...] No és apostar per un sincretisme ni per l'absorció de l'un en l'altre, sinó per la resolució en un pla superior que conserva en si les virtualitats valuoses de les polaritats en pugna».²²⁹ Sabem prou que «cada vegada que les persones i les comunitats aprenem a apuntar més alt de nosaltres mateixos i dels nostres interessos particulars, la comprensió i el compromís mutu

²²⁵ *Discurs en la cerimònia de benvinguda*, Colombo – Sri Lanka (13 gener 2015): *L'Ossevatore Romano*, 14 gener 2015), p. 7.

²²⁶ *Discurs als infants del centre Betània i a una representació d'assistits d'altres centres caritatius d'Albània*, Tirana - Albània (21 setembre 2014): *Insegnamenti*, II, 2 (2014), 288.

²²⁷ *Videomissatge al TED2017 de Vancouver* (26 abril 2017): *L'Ossevatore Romano* (27 abril 2017), p. 7.

²²⁸ Pius XI, Carta enc. *Quadragesimo anno* (15 maig 1931), 114: AAS 23 (1931), 213.

²²⁹ Exhort. ap. *Evangelii gaudium* (24 novembre 2013), 228: AAS 105 (2013), 1113.

es transformen [...] en un àmbit on els conflictes, les tensions i fins i tot els que es podrien haver considerat oposats en el passat, poden arribar a una unitat multiforme que engendra nova vida».²³⁰

La memòria

246. Al qui ha patit molt de manera injusta i cruel, no se li ha d'exigir una mena de «perdó social». La reconciliació és un fet personal, i ningú no pot imposar-la al conjunt d'una societat, tot i que hagi de promoure-la. En l'àmbit estrictament personal, amb una decisió lliure i generosa, algú pot renunciar a exigir un càstig (cf. Mt 5,44-46), encara que la societat i la seva justícia legítimament el busquin. Però no és possible decretar una «reconciliació general», prenent tancar per decret les ferides o cobrir les injustícies amb un mantell d'oblit. Qui es pot arrogar el dret de perdonar en nom dels altres? És commovedor veure la capacitat de perdó d'algunes persones que han sabut anar més enllà del dany sofert, però també és humà comprendre els qui no poden fer-ho. En tot cas, el que mai no s'ha de proposar és l'oblit.

247. La Xoà no ha de ser oblidada. És el «símbol de fins on pot arribar la maldat de l'home quan, alimentada per falses ideologies, s'oblida de la dignitat fonamental de la persona, que mereix respecte absolut independentment de la vila a què pertanyi o la religió que professi».²³¹ En recordar-la, no puc deixar de repetir aquesta pregària: «Recordeu-vos de nosaltres en la vostra misericòrdia. Doneu-nos la gràcia de avergonyir-nos del que, com a homes, hem estat capaços de fer, de avergonyir-nos d'aquesta màxima idolatria, d'haver menyspreat i destruït la nostra carn, aquesta carn que vos vau modelar del fang, que vós heu vivificat amb el vostre alè de vida. Mai més, Senyor, mai més!».²³²

248. No s'han d'oblidar els bombardejos atòmics a Hiròshima i Nagasaki. Un cop més «faig memòria aquí de totes les víctimes, m'inclino davant la força i la dignitat d'aquells que, havent sobreviscut a aquells primers moments, han suportat en els seus cossos durant molts anys els sofriments més aguts i, en les seves ments, els gèrmens de la mort

²³⁰ *Discurs a les autoritats, la societat civil i el Cos diplomàtic*, Riga – Letònia (24 setembre 2018): *L'Osservatore Romano*, 24-25 setembre 2018), p. 7.

²³¹ *Discurs en la Ceremònia de benvinguda*, Tel Aviv – Israel (25 maig 2014): *Insegnamenti*, II, 1 (2014), 604.

²³² *Discurs en el Memorial de Yad Vashem*, Jerusalem (26 maig 2014): AAS 106 (2014), 228.

que continuaven consumint la seva energia vital. [...] No podem permetre que les actuals i noves generacions perdin la memòria del que va passar, aquella memòria que és garant i estímul per construir un futur més just i més fratern». ²³³ Tampoc no s'han d'oblidar les persecucions, el tràfic d'esclaus i les matances ètniques que van ocórrer i ocorren en diversos països, i tants altres fets històrics que ens avergonyeixen de ser humans. Han de ser recordats sempre, una i altra vegada, sense cansar-nos ni anestesiar-nos.

249. És fàcil avui caure en la temptació de girar pàgina dient que ja fa molt de temps que va succeir i que cal mirar cap endavant. No, per Déu! Mai no s'avança sense memòria, no s'evoluciona sense una memòria íntegra i lluminosa. Necessitem mantenir «viva la flama de la consciència col·lectiva, donant testimoniatge a les generacions futures l'horror del que va passar» que «desperta i preserva d'aquesta manera el record de les víctimes, perquè la consciència humana s'enforteixi cada vegada més contra tot desig de dominació i destrucció». ²³⁴ Ho necessiten les mateixes víctimes –persones, grups socials o nacions– per no cedir a la lògica que porta a justificar les represàlies i qualsevol tipus de violència en nom de l'enorme mal que han patit. Per això, no em refereixo només a la memòria dels horrors, sinó també al record dels qui, enmig d'un context enverinat i corrupte van ser capaços de recuperar la dignitat i amb petits o grans gestos van optar per la solidaritat, el perdó, la fraternitat. És molt sa fer memòria del bé.

Perdó sense oblits

250. El perdó no implica oblit. Diem més aviat que, quan hi ha quelcom que de cap manera no pot ser negat, relativitzat o dissimulat, tanmateix podem perdonar. Quan hi ha alguna cosa que mai no ha de ser tolerada, justificada o excusada, tanmateix podem perdonar. Quan hi ha alguna cosa que per cap raó no hem de permetre oblidar, tanmateix podem perdonar. El perdó lliure i sincer és una grandesa que reflecteix la immensitat del perdó diví. Si el perdó és gratuït, llavors pot perdonar fins i tot el qui es resisteix al penediment i és incapaç de demanar perdó.

251. Els qui perdonen de veritat no s'obliden, però renuncien a ser posseïts per aquesta mateixa força destructiva que els ha perjudicat. Tren-

²³³ *Discurs en el Memorial de la Pau, Hiròshima – Japó (24 novembre 2019): L'Osservatore Romano, 25-26 novembre 2019, p. 8.*

²³⁴ *Missatge per a la 53ª Jornada Mundial de la Pau 1 gener 2020 (8 desembre 2019), 2: L'Osservatore Romano, (13 desembre 2019), p. 8.*

quen el cercle viciós, frenen l'avanç de les forces de la destrucció. Decideixen no continuar inoculant a la societat l'energia de la venjança que tard o d'hora acaba recaient un cop més sobre ells mateixos. Perquè la venjança mai no sadolla veritablement la insatisfacció de les víctimes. Hi ha crims tan horribles i cruels, que, fer patir el qui els va cometre, no serveix per sentir que s'ha reparat el dany; ni tan sols n'hi hauria prou amb matar el criminal, ni es podrien trobar tortures que s'equiparin el que va poder haver patit la víctima. La venjança no resol res.

252. Tampoc no estem parlant d'impunitat. Però la justícia només es busca adequadament per amor a la justícia mateixa, per respecte a les víctimes, per prevenir nous crims i amb vista a preservar el bé comú, no com una suposada descàrrega de la pròpia ira. El perdó és precisament el que permet buscar la justícia sense caure en el cercle viciós de la venjança ni en la injustícia de l'oblit.

253. Quan hi ha hagut injustícies mútues, cal reconèixer amb claredat que poden no haver tingut la mateixa gravetat o que no siguin comparables. La violència exercida des de les estructures i el poder de l'Estat no està en el mateix nivell de la violència de grups particulars. De totes maneres, no es pot pretendre que només es recordin els sofriments injustos d'una sola de les parts. Com van ensenyar els Bisbes de Croàcia, «nosaltres devem a tota víctima innocent el mateix respecte. No hi pot haver aquí diferències racials, confessionals, nacionals o polítiques».²³⁵

254. Demano a Déu «que prepari els nostres cors al trobament amb els germans més enllà de les diferències d'idees, llengua, cultura, religió; que ungeixi tot el nostre ésser amb l'oli de la misericòrdia que cura les ferides dels errors, de les incomprendiments, de les controvèrsies; la gràcia d'enviar-nos, amb humilitat i mansuetud, als camins, arriscats però fecunds, de la recerca de la pau».²³⁶

La guerra i la pena de mort

255. Hi ha dues situacions extremes que poden arribar a presentar-se com solucions en circumstàncies particularment dramàtiques, sense advertir que són falses respostes, que no resolen els problemes que pre-

²³⁵ Conferència dels Bisbes de Croàcia, *Letter on the Fiftieth Anniversary of the End of the Second World War* (1 maig 1995).

²³⁶ *Homilia durant la Santa Missa, Amman – Jordània* (24 maig 2014): *Insegnamenti*, II, 1 (2014), 593.

tenen superar i que en definitiva no fan més que afegir nous factors de destrucció en el teixit de la societat nacional i universal. Es tracta de la guerra i de la pena de mort.

La injustícia de la guerra

256. «El qui forja el mal és falsari, el qui aconsella pau en treu goig» (Pr 12,20). No obstant això hi ha qui busca solucions en la guerra, que sovint «es nodreix de la perversió de les relacions, d'ambicions hegemòniques, d'abusos de poder, de la por a l'altre i a la diferència vista com un obstacle».²³⁷ La guerra no és un fantasma del passat, sinó que s'ha convertit en una amenaça constant. El món està trobant cada vegada més dificultat en el lent camí de la pau que havia emprès i que començava a donar alguns fruits.

257. Ja que s'estan creant novament les condicions per a la proliferació de guerres, recordo que «la guerra és la negació de tots els drets i una dramàtica agressió a l'ambient. Si es vol un veritable desenvolupament humà integral per a tothom, s'ha de continuar incansablement amb la tasca d'evitar la guerra entre les nacions i els pobles.

Amb aquesta finalitat cal assegurar el domini incontestat del dret i l'infatigable recurs a la negociació, als bons oficis i a l'arbitratge, com proposa la Carta de les Nacions Unides, veritable norma jurídica fonamental».²³⁸ Vull destacar que els 75 anys de les Nacions Unides i l'experiència dels primers 20 anys d'aquest mil·lenni, mostren que la plena aplicació de les normes internacionals és realment eficaç, i que el seu incompliment és nociu. La Carta de les Nacions Unides, respectada i aplicada amb transparència i sinceritat, és un punt de referència obligatori de justícia i un vehicle de pau. Però això suposa no disfressar intencions espúries ni col·locar els interessos particulars d'un país o grup per sobre de bé comú mundial. Si la norma és considerada un instrument al qual s'acudeix quan resulta favorable i que s'eludeix quan no ho és, es desencadenen forces incontrolables que fan un gran mal a les societats, als més febles, a la fraternitat, a l'entorn i als béns culturals, amb pèrdues irrecuperables per a la comunitat global.

²³⁷ Cf. *Missatge per a la 53.ª Jornada Mundial de la Pau 1 gener 2020* (8 desembre 2019), 1: *L'Osservatore Romano*, 13 desembre 2019, p. 8.

²³⁸ *Discurs a l'Organització de les Nacions Unides*, New York (25 setembre 2015): AAS 107 (2015), 1041-1042.

258. Així és com fàcilment s'opta per la guerra darrere de tot tipus d'ex-cuses suposadament humanitàries, defensives o preventives, acudint fins i tot a la manipulació de la informació. De fet, en les últimes dècades totes les guerres han estat pretesament «justificades». El Catecisme de l'Església Catòlica parla de la possibilitat d'una legítima defensa mitjançant la força militar, que suposa demostrar que es donin algunes «condicions estrictes de legitimitat moral».²³⁹ Però fàcilment es cau en una interpretació massa àmplia d'aquest possible dret. Així es volen justificar indègudament tot d'atacs «preventius» o accions bèl·liques que fàcilment comporten «mals i desordres més greus que el mal que es pretén eliminar».²⁴⁰ La qüestió és que, a partir del desenvolupament de les armes nuclears, químiques i biològiques, i de les enormes i creixents possibilitats que brinden les noves tecnologies, es va donar a la guerra un poder destructiu fora de control que afecta molts civils innocents. És veritat que «mai la humanitat no havia tingut tant poder sobre ella mateixa i res no garanteix que el farà servir bé».²⁴¹ Llavors ja no podem pensar en la guerra com a solució, perquè els riscos probablement sempre seran superiors a la hipotètica utilitat que se li atribueixi. Davant d'aquesta realitat, avui és molt difícil sostenir els criteris racionals madurats en altres segles per parlar d'una possible «guerra justa». Mai més la guerra!²⁴²

259. És important afegir que, amb el desenvolupament de la globalització, el que pot aparèixer com una solució immediata o pràctica per a un lloc de la terra, deslliga una cadena de factors violents moltes vegades subterrànies que acaba afectant tot el planeta i obrint camí a noves i pitjors guerres futures. En el nostre món ja no hi ha només «trossos» de guerra en un país o en un altre, sinó que es viu una «guerra mundial a trossos», perquè els destins dels països estan fortament connectats entre ells a l'escenari mundial.

260. Com deia sant Joan XXIII, «resulta un absurd sostenir que la guerra és un mitjà apte per rescabalar el dret violat».²⁴³ Ho afirmava en un període de forta tensió internacional, i així va expressar el gran anhel de pau

²³⁹ N. 2309.

²⁴⁰ *Ibid.*

²⁴¹ Carta enc. *Laudato si'* (24 maig 2015), 104: AAS 107 (2015), 888.

²⁴² Fins i tot sant Agustí, que va forjar una idea de la «guerra justa» que avui ja no sostenim, va dir que «donar mort a la guerra amb la paraula, i assolir i aconseguir la pau amb la pau i no amb la guerra, és una major glòria que donar-la als homes amb l'espasa» (*Epistola* 229, 2: *PL* 33, 1020).

²⁴³ Carta enc. *Pacem in terris* (11 abril 1963), 127: AAS 55 (1963), 291.

que es difonia en els temps de la guerra freda. Va reforçar la convicció que les raons de la pau són més fortes que tot càlcul d'interessos particulars i que tota confiança en l'ús de les armes. Però no es van aprofitar adequadament les ocasions que oferia al final de la guerra freda per la manca d'una visió de futur i d'una consciència compartida sobre el nostre destí comú. En canvi, es va cedir a la recerca d'interessos particulars sense fer-se càrrec del bé comú universal. Així va tornar a obrir-se camí l'enganyós espant de la guerra.

261. Tota guerra deixa el món pitjor que com l'havia trobat. La guerra és un fracàs de la política i de la humanitat, una claudicació vergonyosa, una derrota enfront de les forces del mal. No ens quedem en discussions teòriques, prenguem contacte amb les ferides, toquem la carn dels perjudicats. Tornem a contemplar tants civils massacrats com «danys col·laterals». Preguntem a les víctimes. Parem atenció als pròfugs, als qui van patir la radiació atòmica o els atacs químics, a les dones que van perdre els seus fills, als nens mutilats o privats de la seva infància. Parem atenció a la veritat d'aquestes víctimes de la violència, mirem la realitat des dels seus ulls i escoltem els seus relats amb el cor obert.

262. Les normes tampoc no seran suficients si es pensa que la solució als problemes actuals està en dissuadir altres a través de la por, amenaçant amb l'ús d'armes nuclears, químiques o biològiques. Perquè «si es tenen en compte les principals amenaces a la pau i a la seguretat amb les seves múltiples dimensions en aquest món multipolar de segle XXI, com ara, per exemple, el terrorisme, els conflictes asimètrics, la seguretat informàtica, els problemes ambientals, la pobresa, sorgeixen no pocs dubtes sobre la inadequació de la dissuasió nuclear per respondre eficaçment a aquests reptes. Aquestes preocupacions són encara més consistents si tenim en compte les catastròfiques conseqüències humanitàries i ambientals derivades de qualsevol ús de les armes nuclears amb devastadors efectes indiscriminats i incontrolables en el temps i l'espai. [...] Ens hem de preguntar si n'és de sostenible un equilibri basat en la por, quan en realitat tendeix a augmentar la por i a socavar les relacions de confiança entre els pobles. La pau i l'estabilitat internacional no poden basar-se en una falsa sensació de seguretat, en l'amenaça de la destrucció mútua o de l'aniquilació total, en el simple manteniment d'un equilibri de poder. [...] En aquest context, l'objectiu últim de l'eliminació total de les armes nuclears es converteix tant en un desafiament com en un imperatiu moral i humanitari. [...] L'augment de la interdependència i la globalització comporten que qualsevol resposta que donem a l'ame-

naça de les armes nuclears, hagi de ser col·lectiva i concertada, basada en la confiança mútua. Aquesta última es pot construir només a través d'un diàleg que estigui sincerament orientat cap al bé comú i no cap a la protecció d'interessos encoberts o particulars». ²⁴⁴ I amb els diners que s'usa en armes i altres despeses militars, constituïm un Fons mundial ²⁴⁵ per acabar d'una vegada amb la fam i per al desenvolupament dels països més pobres, de tal manera que els seus habitants no acudeixin a solucions violentes o enganyoses ni necessitin abandonar els seus països per buscar una vida més digna.

La pena de mort

263. Hi ha una altra manera de fer desaparèixer l'altre, que no s'adreça a països sinó a persones. És la pena de mort. Sant Joan Pau II va declarar de manera clara i ferma que aquesta és inadequada en l'àmbit moral i ja no és necessària en l'àmbit penal. ²⁴⁶ No és possible pensar en una marxa enrere respecte a aquesta postura. Avui diem amb claredat que «la pena de mort és inadmissible» ²⁴⁷ i l'Església es compromet amb determinació per proposar que sigui abolida a tot el món. ²⁴⁸

264. En el Nou Testament, al temps que es demana als particulars no prendre la justícia per compte propi (cf. Rm 12,17.19), es reconeix la necessitat que les autoritats imposin penes als que obren el mal (cf. Rm 13,4; 1Pe 2,14). En efecte, «la vida en comú, estructurada al voltant de comunitats organitzades, necessita normes de convivència la lliure violació de les quals requereix una resposta adequada». ²⁴⁹ Això implica que l'autoritat pública legítima pugui i hagi de «comminar penes proporcionades a la gravetat dels delictes» ²⁵⁰ i que

²⁴⁴ *Missatge a la Conferència de l'ONU per a la negociació d'un instrument jurídicament vinculant sobre la prohibició de les armes nuclears* (23 març 2017): AAS 109 (2017), 394-396.

²⁴⁵ Cf. S. Pau VI, *Carta enc. Populorum progressio* (26 març 1967), 51: AAS 59 (1967), 282.

²⁴⁶ Cf. *Carta enc. Evangelium vitae* (25 març 1995), 56: AAS 87 (1995), 463-464.

²⁴⁷ *Discurs amb motiu del 25è aniversari del Catecisme de l'Església Catòlica* (11 octubre 2017): AAS 109 (2017), 1196.

²⁴⁸ Cf. *Congregació per a la Doctrina de la Fe, Carta als Bisbes sobre la nova redacció del n. 2267 del Catecisme de l'Església Catòlica sobre la pena de mort* (1 agost 2018): *L'Osservatore Romano*, 3 agost 2018, p. 8.

²⁴⁹ *Discurs a una delegació de l'Associació internacional de Dret Penal* (23 octubre 2014): AAS 106 (2014), 840.

²⁵⁰ Consell Pontifici Justícia i Pau, *Compendi de la doctrina social de l'Església*, 402.

es garanteixi al poder judicial «la independència necessària en l'àmbit de la llei».²⁵¹

265. Des dels primers segles de l'Església, alguns es van manifestar clarament contraris a la pena capital. Per exemple, Lactanci sostenia que «no cal fer cap distinció: sempre serà crim matar un home».²⁵² El Papa Nicolau I exhortava: «Que s'esforcin per alliberar de la pena de mort no sols cadascun dels innocents, sinó també tots els culpables».²⁵³ En ocasió del judici contra uns homicides que havien assassinat dos sacerdots, sant Agustí demanava al jutge que no llevés la vida als assassins, i ho fonamentava d'aquesta manera: «Amb això no impeditim que es reprimeixi la llicència criminal d'aquests malfactors. Volem que es conservin vius i amb tots els seus membres; que sigui suficient dirigir-los, per la pressió de les lleis, de la seva boja inquietud al repòs de la salut, o bé que se'ls ocupi en alguna tasca útil, un cop apartats de les seves perverses accions. També això s'anomena condemna, però tothom entendre que es tracta d'un benefici més aviat que d'un suplici, perquè no es deixa camp lliure a l'audàcia de la ferotgia ni s'impedeix la medicina del penediment. [...] Enfada't contra la iniquitat de manera que no t'oblidis de la humanitat. No satisfacis contra les atrocitats dels pecadors un desig de venjança, sinó més aviat procurar guarir les nafres d'aquests pecadors».²⁵⁴

266. Les pors i les rancúnies fàcilment porten a entendre les penes d'una manera vindicativa, quan no cruel, en lloc d'entendre-les com a part d'un procés de guarició i de reinserció en la societat. Avui, «tant per part d'alguns sectors de la política com per part d'alguns mitjans de comunicació, s'incita algunes vegades a la violència i a la venjança, pública i privada, no sols contra els qui són responsables d'haver comès delictes, sinó també contra qui cau la sospita, fundada o no, de no haver complert la llei. [...]

Hi ha la tendència a construir deliberadament enemics: figures estereotipades, que concentren en si mateixes totes les característiques que la societat percep o interpreta com a perilloses. Els mecanismes de formació d'aquestes imatges són els mateixos que, al seu moment, van

²⁵¹ S. Joan Pau II, *Discurs a la Asociación Nacional Italiana de Magistrados* (31 març 2000), 4: AAS 92 (2000), 633.

²⁵² *Divinae Institutiones* 6, 20, 17: PL 6, 708.

²⁵³ *Epistola 97* (responso ad consulta bulgarorum), 25: PL 119, 991.

²⁵⁴ *Epistola ad Marcellinum* 133, 1.2: PL 33, 509.

permetre l'expansió de les idees racistes». ²⁵⁵ Això ha fet particularment arriscat el costum creixent que hi ha en alguns països d'acudir a presons preventives, a reclusions sense judici i especialment a la pena de mort.

267. Vull remarcar que «és impossible imaginar que avui els Estats no puguin disposar d'un altre mitjà que no sigui la pena capital per defensar de l'agressor injust la vida d'altres persones». Una particular gravetat tenen les anomenades execucions extrajudicials o extralegals, que «són homicidis deliberats comesos per alguns Estats o pels seus agents, que sovint es fan passar com enfrontaments amb delinqüents o es presenten com a conseqüències no desitjades de l'ús raonable, necessari i proporcional de la força per fer aplicar la llei». ²⁵⁶

268. «Els arguments contraris a la pena de mort són molts i ben coneguts. L'Església n'ha oportunament destacat alguns, com la possibilitat de l'existència de l'error judicial i l'ús que en fan els règims totalitaris i dictatorials, que la utilitzen com a instrument de supressió de la dissidència política o de persecució de les minories religioses i culturals, totes víctimes que per les seves respectives legislacions són «delinqüents». Tots els cristians i els homes de bona voluntat estan cridats, per tant, a lluitar no sols per l'abolició de la pena de mort, legal o il·legal que sigui, i en totes les seves formes, sinó també per tal de millorar les condicions carceràries, en el respecte de la dignitat humana de les persones privades de llibertat. I això jo ho relaciono amb la cadena perpètua. [...] La presó és una pena de mort oculta». ²⁵⁷

269. Recordem que «ni tan sols l'homicida perd la seva dignitat personal i Déu mateix es fa el seu garant». ²⁵⁸ El ferm rebuig de la pena de mort mostra fins a quin punt és possible reconèixer la inalienable dignitat de tot ésser humà i acceptar que tingui un lloc en aquest univers. Ja que, si no l'hi nego al pitjor dels criminals, no el negaré a ningú, donaré a tothom la possibilitat de compartir amb mi aquest planeta malgrat el que pugui separar-nos.

270. Als cristians que dubten i se senten temptats a cedir davant de qualsevol forma de violència, els convido a recordar aquell anunci del llibre d'Isaïes: «Amb les seves espases forjaran relles» (2,4). Per a nosaltres

²⁵⁵ *Discurs a una delegación de la Asociación internacional de Derecho Penal* (23 octubre 2014): AAS 106 (2014), 840-841.

²⁵⁶ *Ibid.*, 842.

²⁵⁷ *Ibid.*

²⁵⁸ S. Joan Pau II, Carta enc. *Evangelium vitae* (25 març 1995), 9: AAS 87 (1995), 411.

aquesta profecia pren carn en Jesucrist, que davant d'un deixeble excitat per la violència va dir amb fermesa: «Torna la teva espasa al seu lloc!, ja que tots els que empunyen espasa, per l'espasa moriran» (Mt 26,52). Era un ressò d'aquella antiga advertència: «o demanaré comptes de la vostra sang, de les vostres vides, a tots els animals. També als homes, a qualsevol qui en mati un altre, li demanaré comptes d'aquella vida. El qui vessi la sang d'un home, un altre home vessarà la seva sang» (Gn 9,5-6). Aquesta reacció de Jesús, que va brollar del cor, supera la distància dels segles i arriba fins avui com un constant reclam.

Capítol vuitè

LES RELIGIONS AL SERVEI DE LA FRATERNITAT AL MÓN

271. Les diferents religions, a partir de la valoració de cada persona humana com a criatura cridada a ser fill o filla de Déu, ofereixen una aportació valuosa per a la construcció de la fraternitat i per a la defensa de la justícia en la societat. El diàleg entre persones de diferents religions no es fa merament per diplomàcia, amabilitat o tolerància. Com van ensenyar els Bisbes de l'Índia, «l'objectiu del diàleg és establir amistat, pau, harmonia i compartir valors i experiències morals i espirituals en un esperit de veritat i amor».²⁵⁹

El fonament últim

272. Els creients pensem que, sense una obertura al Pare de tots, no hi haurà raons sòlides i estables per a la crida a la fraternitat. Estem convençuts que «només amb aquesta consciència de fills que no són orfes podem viure en pau entre nosaltres».²⁶⁰ Perquè «la raó, per ella mateixa, és capaç d'acceptar la igualtat entre els homes i d'establir una convivència cívica entre ells, però no aconsegueix fundar la fraternitat».²⁶¹

273. En aquesta línia, vull recordar un text memorable: «Si no hi ha una veritat transcendent, amb l'obediència l'home conquereix la seva plena identitat, tampoc no hi ha cap principi segur que garanteixi relacions jus-

²⁵⁹ Conferència dels Bisbes catòlics de l'Índia, *Response of the church in India to the present day challenges* (9 març 2016).

²⁶⁰ *Homilia durant la Santa Missa, Domus Sanctae Marthae* (17 maig 2020).

²⁶¹ Benet XVI, Carta enc. *Caritas in veritate* (29 juny 2009), 19: AAS 101 (2009), 655.

tes entre els homes: els interessos de classe, grup o nació, els contraposen inevitablement uns als altres. Si no reconeix la veritat transcendent, triomfa la força del poder, i cada un tendeix a utilitzar fins a l'extrem els mitjans de què disposa per imposar el seu propi interès o la pròpia opinió, sense respectar els drets dels altres. [...] L'arrel del totalitarisme modern cal veure-la, per tant, en la negació de la dignitat transcendent de la persona humana, imatge visible del Déu invisible i, precisament per això, subjecte natural de drets que ningú no pot violar: ni l'individu, el grup, la classe social, ni la nació o l'Estat. No pot fer-ho tampoc la majoria d'un cos social, posant-se en contra de la minoria».²⁶²

274. Des de la nostra experiència de fe i des de la saviesa que ha anat passant al llarg dels segles, aprenent també de les nostres moltes debilitats i caigudes, els creients de les diferents religions sabem que fer present Déu és un bé per a les nostres societats. Cercar Déu amb cor sincer, sempre que no ho enfosquim amb els nostres interessos ideològics o instrumentals, ens ajuda a reconèixer-nos companys de camí, veritablement germans. Creiem que «quan, en nom d'una ideologia, es vol expulsar Déu de la societat, s'acaba per adorar ídols, i de seguida l'home es perd, la seva dignitat és trepitjada, els seus drets violats. Sabeu prou a quines atrocitats pot conduir la privació de la llibertat de consciència i de la llibertat religiosa, i com aquesta ferida deixa la humanitat radicalment empobrida, perquè està privada d'esperança i de referències ideals».²⁶³

275. Cal reconèixer que «entre les causes més importants de la crisi del món modern estan una consciència humana anestesiada i un allunyament dels valors religiosos, a més del predomini de l'individualisme i de les filosofies materialistes que divinitzen l'home i posen els valors mundans i materials en el lloc dels principis supremes i transcendents».²⁶⁴ No es pot admetre que en el debat públic només tinguin veu els poderosos i els científics. Ha d'haver un lloc per a la reflexió que procedeix d'un rerefons religiós que recull segles d'experiència i de saviesa. «Els textos religiosos clàssics poden oferir un significat per a totes les èpoques, tenen una força motivadora», però de fet «són menyspreats per la curtesa de vista dels racionalismes».²⁶⁵

²⁶² S. Joan Pau II, Carta enc. *Centesimus annus* (1 maig 1991), 44: AAS 83 (1991), 849.

²⁶³ *Discurs als líders d'altres religions i altres denominacions cristianes*, Tirana – Albània (21 setembre 2014): *Insegnamenti*, II, 2 (2014), 277.

²⁶⁴ *Document sobre la fraternitat humana per la pau mundial i la convivència comuna*, Abu Dabi (4 febrer 2019): *L'Osservatore Romano*, 4-5 febrer 2019, p. 6.

²⁶⁵ Exhort. ap. *Evangelii gaudium* (24 novembre 2013), 256: AAS 105 (2013), 1123.

276. Per aquestes raons, si bé l'Església respecta l'autonomia de la política, no relega la seva pròpia missió a l'àmbit del privat. Al contrari, no «pot ni ha de quedar-se al marge» en la construcció d'un món millor ni deixar de «despertar les forces espirituals»²⁶⁶ que fecundin tota la vida en societat. És veritat que els ministres religiosos no han de fer política partidària, pròpia dels laics, però ni tan sols ells poden renunciar a la dimensió política de l'existència²⁶⁷ que implica una constant atenció al bé comú i la preocupació pel desenvolupament humà integral. L'Església «té un paper públic que no s'exhaureix en les seves activitats d'assistència i educació» sinó que procura «la promoció de l'home i la fraternitat universal».²⁶⁸ No pretén competir amb poders terrenals, sinó oferir-se com «una llar entre les llars –això és l'Església–, oberta [...] a testimoniar al món actual la fe, l'esperança i l'amor al Senyor i a aquells que Ell estima amb predilecció. Una casa de portes obertes. L'Església és una casa amb les portes obertes, perquè és mare».²⁶⁹ I com Maria, la Mare de Jesús, «volem ser una Església que serveix, que surt de casa, que surt dels seus temples, que surt de les seves sagristies, per acompanyar la vida, sostenir l'esperança, ser signe d'unitat [...] per tendir ponts, trencar murs, sembrar reconciliació».²⁷⁰

La identitat cristiana

277. L'Església valora l'acció de Déu en les altres religions, i «no rebutja res del que en aquestes religions hi ha de sant i veritable. Considera amb respecte sincer les maneres d'obrar i de viure, els preceptes i doctrines que [...] no poques vegades reflecteixen una espurna d'aquella Veritat que il·lumina tots els homes».²⁷¹ Però els cristians no podem amagar que «si la música de l'Evangeli deixa de vibrar en les nostres entranyes, haurem perdut l'alegria que brolla de la compassió, la tendresa que neix de la confiança, la capacitat de reconciliació que troba la seva font en saber-nos sempre perdonats –enviados. Si la música de l'Evangeli deixa de sonar a casa nostra, a les nostres places, en els treballs, en la política i en l'eco-

²⁶⁶ Benet XVI, Carta enc. *Deus caritas est* (25 desembre 2005), 28: AAS 98 (2006), 240.

²⁶⁷ «L'ésser humà és un animal polític» (Aristòtil, *Política*, 1253a 1-3).

²⁶⁸ Benet XVI, Carta enc. *Caritas in veritate* (29 juny 2009), 11: AAS 101 (2009), 648.

²⁶⁹ *Discurs a la Comunitat catòlica*, Rakovski – Bulgària (6 maig 2019): *Insegnamenti*, (10 maig 2019), p. 9.

²⁷⁰ *Homilia durant la Santa Missa*, Santiago de Cuba (22 setembre 2015): AAS 107 (2015), 1005.

²⁷¹ Conc. Ecum. Vat. II, Declaración *Nostra aetate*, sobre les relacions de l'Església amb les religions no cristianes, 2.

nomia, haurem apagat la melodia que ens desafiava a lluitar per la dignitat de tot home i dona». ²⁷² Altres beuen d'altres fonts. Per a nosaltres, aquesta deu de dignitat humana i de fraternitat està en l'Evangeli de Jesucrist. D'ell sorgeix «per al pensament cristià i per l'acció de l'Església el primat que es dóna a la relació, al trobament amb el misteri sagrat de l'altre, a la comunió universal amb la humanitat sencera com a vocació de tots». ²⁷³

278. Cridada a encarnar-se en tots els racons, i present durant segles en cada lloc de la terra –això vol dir «catòlica»–, l'Església pot comprendre des de la seva experiència de gràcia i de pecat, la bellesa de la invitació a l'amor universal. Perquè «tot el que és humà té a veure amb nosaltres. [...] On sigui que es reuneixen els pobles per establir els drets i deures de l'home, ens sentim honrats quan ens permeten seure al costat d'ells». ²⁷⁴ Per a molts cristians, aquest camí de fraternitat té també una Mare, anomenada Maria. Ella va rebre al peu de la Creu aquesta maternitat universal (cf. Jn 19,26) i està atenta no sols a Jesús sinó també «a la resta dels seus descendents» (Ap 12,17). Ella, amb el poder del Ressuscitat, vol infantar un món nou, on tots siguem germans, on hi hagi lloc per a cada exclòs de les nostres societats, on resplendeixin la justícia i la pau.

279. Els cristians demanem que, en els països on som minoria, se'ns garanteixi la llibertat, així com nosaltres l'afavorim per als qui no són cristians allà on ells són minoria. Hi ha un dret humà fonamental que no ha de ser oblidat en el camí de la fraternitat i de la pau; el de la llibertat religiosa per als creients de totes les religions. Aquesta llibertat proclama que podem «trobar un bon acord entre cultures i religions diferents; testifica que les coses que tenim en comú són tantes i tan importants que és possible trobar un camí de convivència serena, ordenada i pacífica, acollint les diferències i amb l'alegria de ser germans en tant que fills d'un únic Déu». ²⁷⁵

280. Al mateix temps, demanem a Déu que consolidi la unitat dins de l'Església, unitat que s'enriqueix amb diferències que es reconcilien per

²⁷² *Discurs en l'encuentre ecumènic*, Riga – Letònia (24 setembre 2018): *L'Osservatore Romano*, 24-25 setembre 2018, p. 8.

²⁷³ *Lectio divina en la Pontifícia Universitat Lateranense* (26 març 2019): *L'Osservatore Romano*, 27 març 2019, p. 10.

²⁷⁴ S. Pau VI, Carta enc. *Ecclesiam suam* (6 agost 1964), 44: AAS 56 (1964), 650.

²⁷⁵ *Discurs a les autoritats*, Betlem – Palestina (25 maig 2014): *Insegnamenti*, II, 1 (2014), p. 597.

l'acció de l'Esperit Sant. Perquè «hem estat batejats en un sol Esperit per formar un sol cos» (1Co 12,13) on cada un fa la seva aportació distintiva. Com deia sant Agustí: «L'oïda veu a través de l'ull, i l'ull escolta a través d'l'oïda».²⁷⁶ També és urgent continuar donant testimoniatge d'un camí de trobament entre les diferents confessions cristianes. No podem oblidar aquell desig que va expressar Jesucrist: «Que tots siguin u» (Jn17,21). Escoltant la seva crida reconeixem amb dolor que al procés de globalització li falta encara la contribució profètica i espiritual de la unitat entre tots els cristians. Tot amb tot, «mentre ens trobem encara en camí cap a la plena comunió, tenim ja el deure de donar testimoniatge comú de l'amor de Déu al seu poble col·laborant en el nostre servei a la humanitat».²⁷⁷

Religió i violència

281. Entre les religions és possible un camí de pau. El punt de partida ha de ser la mirada de Déu. Perquè «Déu no mira amb els ulls, Déu mira amb el cor. I l'amor de Déu és el mateix per a cada persona, sigui de la religió que sigui. I si és ateu és el mateix amor. Quan arribi l'últim dia i existeixi la llum suficient sobre la terra per poder veure les coses com són, ens emportarem cada sorpresa!».²⁷⁸

282. També «els creients necessitem trobar espais per conversar i per actuar junts pel bé comú i la promoció dels més pobres. No es tracta que tots siguem més light o que amaguem les conviccions pròpies que ens apassionen per poder trobar-nos amb altres que pensen diferent. [...] Perquè com més profunda, sòlida i rica és una identitat, més tindrà per enriquir els altres amb la seva aportació específica».²⁷⁹ Els creients ens veiem desafiats a tornar a les nostres fonts per concentrar-nos en l'essencial: l'adoració a Déu i l'amor al proïsme, de manera que alguns aspectes de les nostres doctrines, fora del seu context, no acabin alimentant formes de menyspreu, d'odi, de xenofòbia, de negació de l'altre. La veritat és que la violència no troba fonament en les conviccions religioses fonamentals sinó en les seves deformacions.

²⁷⁶ *Enarrationes in Psalmos*, 130, 6: PL 37, 1707.

²⁷⁷ *Declaració conjunta del Sant Pare Francesc i del Patriarca Ecumènic Bartomeu I*, Jerusalem (25 maig 2014), 5: *L'Osservatore Romano*, 26-27 maig 2014, p. 6.

²⁷⁸ Del film *El Papa Francisco – Un hombre de palabra. La esperanza es un misatge universal*, de Wim Wenders (2018).

²⁷⁹ Exhort. ap. postsin. *Querida Amazonia* (2 febrer 2020), 106.

283. El culte a Déu sincer i humil «no porta a la discriminació, a l'odi i a la violència, sinó al respecte de la sacralitat de la vida, al respecte de la dignitat i la llibertat dels altres, i al compromís amorós per tots».²⁸⁰ En realitat «el qui no estima no coneix Déu, perquè Déu és amor» (1Jn 4,8). Per això «el terrorisme execrable que amenaça la seguretat de les persones, tant a Orient com a Occident, tant al Nord com al Sud, propagant el pànic, el terror i el pessimisme no és a causa de la religió –tot i que els terroristes la instrumentalitzen–, sinó de les interpretacions equivocades dels textos religiosos, polítiques de fam, de pobresa, d'injustícia, d'opressió, d'arrogància; per això és necessari interrompre el suport als moviments terroristes a través del subministrament de diners, armes, plans o justificacions i també la cobertura dels mitjans, i considerar això com a crims internacionals que amenacen la seguretat i la pau mundials. Aquest terrorisme ha de ser condemnat en totes les seves formes i manifestacions».²⁸¹ Les conviccions religioses sobre el sentit sagrat de la vida humana ens permeten «reconèixer els valors fonamentals de la nostra humanitat comuna, els valors en virtut dels quals podem i hem de col·laborar, construir i dialogar, perdonar i créixer, permetent que el conjunt de les veus formi un noble i harmònic cant, en comptes de la cridòria fanàtica de l'odi».²⁸²

284. A vegades la violència fonamentalista, en alguns grups de qualsevol religió, és desencadenada per la imprudència dels seus líders. Però «el manament de la pau està inscrit en el profund de les tradicions religioses que representem. [...] Els líders religiosos som cridats a ser autèntics «dialogants», a treballar en la construcció de la pau no com a intermediaris, sinó com a autèntics mediadors. Els intermediaris busquen agradar totes les parts, per tal d'obtenir un guany per alls mateixos. El mediador, en canvi, és qui no es guarda res per a si mateix, sinó que es lliura generosament, fins consumir-se, sabent que l'única guany és la de la pau. Cadascun de nosaltres està cridat a ser un artesà de la pau, unint i no dividint, extingint l'odi i no conservant, obrint les sendes del diàleg i no aixecant nous murs».²⁸³

²⁸⁰ *Homilia durant la Santa Missa*, Colombo – Sri Lanka (14 gener 2015): AAS 107 (2015), 139.

²⁸¹ *Document sobre la fraternitat humana per la pau mundial i la convivència comuna*, Abu Dabi (4 febrer 2019): *L'Osservatore Romano*, 4-5 febrer 2019, p. 7.

²⁸² *Discurs a les autoritats*, Sarajevo – Bòsnia-Herzegovina (6 juny 2015): *L'Osservatore Romano*, 7 juny 2015, p. 7.

²⁸³ *Discurs en l'Encontre Internacional per la Pau organitzat per la Comunitat de San Egidio* (30 setembre 2013): *Insegnamenti*, I, 2 (2013), 301-302.

Crida

285. En aquell trobament fratern que recordo joiosament, amb el Gran Imam Ahmad Al-Tayyeb «vam declarar –fermament– que les religions no inciten mai a la guerra i no insten sentiments d’odi, hostilitat, extremisme, ni conviden a la violència o al vessament de sang. Aquestes desgràcies són fruit de la desviació dels ensenyaments religiosos, de l’ús polític de les religions i també de les interpretacions de grups religiosos que han abusat –en algunes fases de la història– de la influència del sentiment religiós en els cors dels homes. [...] En efecte, Déu, l’Omnipotent, no necessita ser defensat per ningú i no desitja que el seu nom sigui usat per terroritzar la gent». ²⁸⁴ Per això vull reprendre aquí la crida de pau, justícia i fraternitat que vam fer junts:

«En nom de Déu que ha creat tots els éssers humans iguals en els drets, en els deures i en la dignitat, i els ha cridat a conviure com a germans entre ells, per poblar la terra i difondre-hi els valors del bé, la caritat i la pau.

En el nom de la innocent ànima humana que Déu ha prohibit matar, afirmant que qui mata una persona és com si hagués matat tota la humanitat i qui en salva una és com si hagués salvat la humanitat sencera.

En el nom dels pobres, dels desgraciats, dels necessitats i dels marginats que Déu ha ordenat socórrer com un deure requerit a tots els homes i de manera particular a cada home acabalat i acomodat.

En el nom dels orfes, de les vídues, dels refugiats i dels exiliats de les seves cases i dels seus pobles; de totes les víctimes de les guerres, les persecucions i les injustícies; dels febles, dels qui viuen en la por, dels presoners de guerra i dels torturats arreu de món, sense cap distinció.

En el nom dels pobles que han perdut la seguretat, la pau i la convivència comuna, i han esdevingut víctimes de la destrucció, de la ruïna i de les guerres.

En nom de la fraternitat humana que abraça tots els homes, els uneix i els fa iguals.

²⁸⁴ *Document sobre la fraternitat humana per la pau mundial i la convivència comuna*, Abu Dabi (4 febrer 2019): *L’Osservatore Romano*, 4-5 febrer 2019, p. 6.

En el nom d'aquesta fraternitat colpejada per les polítiques d'integrisme i divisió i pels sistemes de guany insaciable i les tendències ideològiques odioses, que manipulen les accions i les destinacions dels homes.

En el nom de la llibertat, que Déu ha donat a tots els éssers humans, creant-los lliures i distingint-los amb ella.

En el nom de la justícia i de la misericòrdia, fonaments de la prosperitat i eixos de la fe.

En el nom de totes les persones de bona voluntat, presents a cada racó de la terra.

En el nom de Déu i de tot això [...] «assumim» la cultura del diàleg com a camí, la col·laboració comuna com a conducta, el coneixement recíproc com a mètode i criteri». ²⁸⁵

286. En aquest espai de reflexió sobre la fraternitat universal, m'he sentit motivat especialment per sant Francesc d'Assís, i també per altres germans que no són catòlics: Martin Luther King, Desmond Tutu, el Mahatma Mohandas Gandhi i molts més. Però vull acabar recordant una altra persona de profunda fe, la qual, des de la seva intensa experiència de Déu, va fer un camí de transformació fins sentir-se germà de tots. Es tracta del beat Carles de Foucauld.

287. Ell va anant orientant el seu somni d'un lliurament total a Déu cap a una identificació amb els últims, abandonats en la profunditat del desert africà. En aquest context expressava els seus desitjos de sentir qualsevol ésser humà com un germà, ²⁸⁶ i demanava a un amic: «Pregueu a Déu perquè jo sigui realment el germà de tots». ²⁸⁷ Volia ser, en definitiva, «el germà universal». ²⁸⁸ Però només identificant-se amb els últims va arribar a ser germà de tots. Que Déu inspire aquest somni en cada un de nosaltres. Amén.

²⁸⁵ *Ibid.*

²⁸⁶ Cf. B. Carlos de Foucauld, *Meditació sobre el Parnostre* (23 gener 1897).

²⁸⁷ *Id.*, *Carta a Henry de Castries* (29 novembre 1901).

²⁸⁸ *Id.*, *Carta a Madame de Bondy* (7 gener 1902). Així l'anomenava també sant Pau VI, elogiant el seu compromís: *Carta enc. Populorum progressio* (26 març 1967), 12: AAS 59 (1967), 263.

Pregària al Creador

Senyor i Pare de la humanitat,
 que vas crear tots els éssers humans amb la mateixa dignitat,
 infon en els nostres cors un esperit fraternal.
 Inspira'ns un somni de retrobament, de diàleg, de justícia i de pau.
 Impulsa'ns a crear societats més sanes
 i un món més digne,
 sense fam, sense pobresa, sense violència, sense guerres.

Que el nostre cor s'obri
 a tots els pobles i nacions de la terra,
 per reconèixer el bé i la bellesa
 que has sembrat en cadascun,
 per estrènyer llaços d'unitat, de projectes comuns,
 d'esperances compartides. Amén.

Pregària cristiana ecumènica

Déu nostre, Trinitat d'amor,
 des de la força comunitària de la teva intimitat divina
 vessa en nosaltres el riu de l'amor fratern.
 Dóna's aquest amor que es reflectia en els gestos de Jesús,
 en la seva família de Natzaret i en la primera comunitat cristiana.

Concedeix als cristians que visquem l'Evangeli
 i puguem reconèixer el Crist en cada ésser humà,
 per veure'l crucificat en les angoixes dels abandonats
 i oblidats d'aquest món
 i ressuscitat en cada germà que s'aixeca.

Vine, Esperit Sant, mostra'ns la teva bellesa
 reflectida en tots els pobles de la terra,
 per descobrir que tots són importants,
 que tots són necessaris, que són rostres diferents
 de la mateixa humanitat que estimes. Amén.

Donat a Assís, al costat de la tomba de sant Francesc, el 3 d'octubre de l'any 2020, vigília de la Festa del «Poverello», vuitè del meu Pontificat.

Francesc

CARTA APOSTÒLICA **PATRIS CORDE** DEL SANT PARE FRANCESC AMB MOTIU DEL 150è ANIVERSARI DE LA DECLARACIÓ DE SANT JOSEP COM A PATRÓ DE L'ESGLÉSIA UNIVERSAL

Amb cor de pare: així va estimar Josep a Jesús, anomenat als quatre Evangelis «el fill de Josep».¹

Els dos evangelistes que van evidenciar la figura de Josep, Mateu i Lluc, en fan poques referències, però les suficients per tal d'entendre quin tipus de pare va ser i la missió que la Providència li va confiar.

Sabem que va ser un humil fuster (cf. Mt 13,55), promès amb Maria (cf. Mt 1,18; Lc 1,27); un «home just» (Mt 1,19), sempre disposat a fer la voluntat de Déu manifestada en la seva Llei (cf. Lc 2,22.27.39) i a través dels quatre somnis que va tenir (cf. Mt 1,20; 2,13.19.22). Després d'un llarg i fatigós viatge de Natzaret a Betlem, va veure néixer el Messies en un pessebre, perquè «no havien trobat cap lloc a l'hostal» (Lc 2,7). Va ser testimoni de l'adoració dels pastors (cf. Lc 2,8-20) i dels Mags (cf. Mt 2,1-12), que representaven respectivament el poble d'Israel i els pobles pagans.

Va tenir la valentia d'assumir la paternitat legal de Jesús, a qui va donar el nom que li va revelar l'àngel: «Tu li posaràs el nom de Jesús, perquè ell salvarà dels pecats el seu poble» (Mt 1,21). Com ja se sap, als pobles antics posar un nom a una persona o a una cosa significava adquirir la pertinença, com va fer Adam en el relat del Gènesi (cf. 2,19-20).

Al temple, quaranta dies després del naixement, Josep, juntament amb la mare, va presentar el Nen al Senyor i va escoltar sorprès la profecia que Simeó va pronunciar sobre Jesús i Maria (cf. Lc 2,22-35). Per tal de protegir Jesús d'Herodes, va romandre a Egipte com a estranger (cf. Mt 2,13-18). De retorn a la seva terra, va viure de manera oculta al petit i desconegut poble de Natzaret, a Galilea –d'on, es deia: “No en pot sortir cap, de profeta” i “no en pot sortir res de bo” (cf. Jn 7,52; 1,46)–, lluny

¹ Lc 4,22; Jn 6,42; cf. Mt 13,55; Mc 6,3.

de Betlem, la seva ciutat d'origen, i de Jerusalem, on hi havia el temple. Quan, durant una peregrinació a Jerusalem, van perdre Jesús, que tenia dotze anys, ell i Maria el van buscar angoixats i el van trobar al temple mentre discutia amb els doctors de la llei (cf. Lc 2,41-50).

Després de Maria, Mare de Déu, cap altre sant ocupa tant espai en el Magisteri pontifici com Josep, el seu espòs. Els meus predecessors han aprofundit en el missatge contingut en les poques dades transmises pels Evangelis per a destacar el seu paper central en la història de la salvació: el beat Pius IX el va declarar «Patrò de l'Església Catòlica»,² el venerable Pius XII el va presentar com a «Patrò dels treballadors»³ i sant Joan Pau II com a «Custodi del Redemptor».⁴ El poble l'invoca com a «Patrò de la bona mort».⁵

Per això, al complir-se cent cinquanta anys que el beat Pius IX, el 8 de desembre de 1870, el declarés com a *Patrò de l'Església Catòlica*, voldria –com diu Jesús– que «la boca parli del que sobreïx del cor» (cf. Mt 12,34), per a compartir amb vosaltres algunes reflexions personals sobre aquesta figura extraordinària, tan propera a la nostra condició humana. Aquest desig ha crescut durant aquests mesos de pandèmia, en els quals podem experimentar, enmig de la crisi que ens està colpejant, que «les nostres vides estan teixides i sostingudes per persones comunes –correntment oblidades– que no apareixen en portades de diaris i de revistes, ni en les grans passarel·les de l'últim *show* però, sens dubte, estan escrivint avui els esdeveniments decisius de la nostra història: metges, infermers i infermeres, encarregats de reposar els productes als supermercats, netejadores, cuidadores, transportistes, forces de seguretat, voluntaris, preveres, religioses i tants però tants altres que han comprès que ningú no se salva sol. [...] Quanta gent cada dia demostra paciència i infon esperança, tenint cura de no semblar pànic sinó corresponsabilitat. Quants pares, mares, avis i àvies, docents mostren als nostres infants, amb gestos petits i quotidians, com afrontar i transitar una crisi readaptant rutines, aixecant mirades i impulsant la pregària. Quantes persones preguen, ofereixen i intercedeixen pel bé de tots».⁶ Tots poden trobar en

² S. Rituum Congreg., *Quemadmodum Deus* (8 desembre 1870): ASS 6 (1870-71), 194.

³ Cf. *Discurs a les Associacions cristianes de Treballadors italians amb motiu de la Solemnitat de sant Josep obrer* (1 maig 1955): AAS 47 (1955), 406.

⁴ Exhort. ap. *Redemptoris custos* (15 agost 1989): AAS 82 (1990), 5-34.

⁵ *Catecisme de l'Església Catòlica*, 1014.

⁶ *Meditació en temps de pandèmia* (27 març 2020): *L'Osservatore Romano*, ed. setmanal (3 abril 2020), p. 3.

sant Josep –l’home que passa desapercebut, l’home de la presència diària, discreta i oculta– un intercessor, un suport i una guia en temps de dificultat. Sant Josep ens recorda que tots els que estan aparentment ocults o en «segona línia» tenen un protagonisme inigualable en la història de la salvació. A tots ells va dirigida una paraula de reconeixement i de gratitud.

1. Pare estimat

La grandesa de sant Josep consisteix en el fet que va ser l’espòs de Maria i el pare de Jesús. Com a tal, «va entrar al servei de tota l’economia de l’encarnació», com diu sant Joan Crisòstom.⁷

Sant Pau VI observa que la seva paternitat es va manifestar concretament «en haver fet de la seva vida un servei, un sacrifici al misteri de l’Encarnació i a la missió redemptora que li està unida; en haver utilitzat l’autoritat legal, que li corresponia en la Sagrada Família, per fer d’ella un do total de si mateix, de la seva vida, del seu treball; en haver convertit la seva vocació humana d’amor domèstic en l’oblació sobrehumana de si mateix, del seu cor i de tota capacitat en l’amor posat al servei del Messies nascut a casa seva».⁸

Pel seu paper en la història de la salvació, sant Josep és un pare que sempre ha estat estimat pel poble cristià, com ho demostra el fet que se li han dedicat nombroses esglésies a tot el món; que molts instituts religiosos, germandats i grups eclesials s’inspiren en la seva espiritualitat i porten el seu nom; i que des de fa segles se celebren en el seu honor diverses representacions sagrades. Molts sants i santes van tenir-li una gran devoció, entre ells Teresa d’Àvila, qui el va prendre com advocat i intercessor, encomanant-se molt a ell i rebent totes les gràcies que li demanava. Encoratjada per la seva experiència, la santa persuadia altres perquè li fossin devots.⁹

A tots els llibres de pregàries hi ha alguna pregària a sant Josep. Invocacions particulars que li són dirigides tots els dimecres i especialment durant tot el mes de març, tradicionalment dedicat a ell.¹⁰

⁷ *In Matth. Hom*, V, 3: PG 57, 58.

⁸ *Homilia* (19 març 1966): *Insegnamenti di Paolo VI*, IV (1966), 110.

⁹ Cf. *Llibre de la vida*, 6, 6-8.

¹⁰ Tots els dies, durant més de quaranta anys, després de Laudes, recito una pregària a sant Josep presa d’un llibre de devocions francès del segle XIX, de la Congregació

La confiança del poble en sant Josep es resumeix en l'expressió *Ite ad Ioseph*, que fa referència al temps de fam a Egipte, quan la gent demanava pa al faraó i ell els contestava que anessin a trobar Josep i fessin tot el que ell els digués (Gn 41,55). Es tractava de Josep el fill de Jacob, a qui els seus germans van vendre per enveja (cf. Gn 37,11-28) i que –seguint el relat bíblic– es va convertir posteriorment en virrei d'Egipte (cf. Gn 41,41-44).

Com a descendent de David (cf. Mt 1,16.20), de l'arrel del qual devia brollar Jesús segons la promesa feta a David pel profeta Natan (cf. 2 Sa 7), i com a espòs de Maria de Natzaret, sant Josep és la peça que uneix l'Antic i el Nou Testament.

2. Pare en la tendresa

Josep va veure progressar Jesús dia rere dia «en enteniment i com es guanyava el favor de Déu i dels homes» (Lc 2,52). Com va fer el Senyor amb Israel, així ell «va ensenyar-lo a caminar i l'agafava pels braços: feia com els qui prenen un infantó i se l'acosten a la cara, o s'inclinava per donar-los l'aliment» (cf. Os 11,3-4).

Jesús va veure la tendresa de Déu en Josep: «Com un pare s'apiada dels seus fills, el Senyor s'apiada dels fidels» (Sl 103,13).

A la sinagoga, durant la pregària dels Salms, Josep certament haurà escoltat el ressò que el Déu d'Israel és un Déu de tendresa,¹¹ que és bo per a tothom i que «estima entranyablement tot el que ell ha creat» (Sl 145,9).

La història de la salvació es compleix creient «contra tota esperança» (Rm 4,18) a través de les nostres febleses. Moltes vegades pensem que Déu es basa només en la part bona i vencedora de nosaltres, quan en realitat la majoria dels seus designis es realitzen a través i malgrat la nostra

de les Religioses de Jesús i Maria, que expressa devoció, confiança i un cert repte a sant Josep: «Gloriós patriarca sant Josep, el poder del qual sap fer possibles les coses impossibles, veniu al meu auxili en aquests moments d'angoixa i dificultat. Preneu sota la vostra protecció les situacions tan greus i difícils que us confio, perquè tinguin una bona solució. Estimat Pare meu, tota la meva confiança està posada en vós. Que no es digui que us hagi invocat en va i, com que ho podeu fer tot amb Jesús i Maria, mostreu-me que la vostra bondat és tan gran com el vostre poder. Amén».

¹¹ Cf. Dt 4,31; Sl 69,17; 78,38; 86,5; 111,4; 116,5; Jr 31,20.

debilitat. Això és el que fa que sant Pau digui: «Perquè no m'enorgulleixi, m'ha estat clavada una espina a la carn: és un enviat de Satanàs que em bufeteja perquè no m'enorgulleixi. He demanat tres vegades al Senyor que me n'alliberi, però ell m'ha donat aquesta resposta: “En tens prou amb la meva gràcia. El meu poder ressalta més, com més febles són les teves forces”» (2 Co 12,7-9).

Si aquesta és la perspectiva de l'economia de la salvació, hem d'aprendre a acceptar la nostra feblesa amb intensa tendresa.¹²

El Maligne ens fa mirar la nostra fragilitat amb un judici negatiu, mentre que l'Esperit la treu a la llum amb tendresa. La tendresa és la millor manera per a tocar allò que és fràgil en nosaltres. El dit que assenyala i el judici que fem dels altres són sovint un signe de la nostra incapacitat per acceptar la nostra pròpia feblesa, la nostra pròpia fragilitat. Només la tendresa ens salvarà de l'obra de l'Acusador (cf. Ap 12,10). Per aquesta raó és important trobar-nos amb la Misericòrdia de Déu, especialment en el sagrament de la Reconciliació, tenint una experiència de veritat i tendresa. Paradoxalment, fins i tot el Maligne pot dir-nos la veritat, però, si ho fa, és per a condemnar-nos. Sabem, però, que la Veritat que ve de Déu no ens condemna, sinó que ens acull, ens abraça, ens sosté, ens perdona. La Veritat sempre se'ns presenta com el Pare misericordiós de la paràbola (cf. Lc 15,11-32): ve al nostreencontre, ens retorna la dignitat, ens posa novament dempeus, celebra amb nosaltres, perquè «aquest fill meu era mort i ha tornat a la vida, estava perdut i l'hem retrobat» (v. 24).

També a través de l'angoixa de Josep passa la voluntat de Déu, la seva història, el seu projecte. Així, Josep ens ensenya que tenir fe en Déu inclou a més creure que Ell pot actuar fins i tot a través de les nostres pors, de les nostres fragilitats, de la nostra feblesa. I ens ensenya que, enmig de les tempestes de la vida, no hem de tenir por de cedir a Déu el timó de la nostra barca. A vegades, nosaltres voldríem tenir-ho tot sota control, però Ell té sempre una mirada més àmplia.

3. Pare en l'obediència

Així com Déu va fer amb Maria que li va manifestar el seu pla de salvació, també a Josep li va revelar els seus designis i ho va fer a través de somnis

¹² Cf. Exhort. ap. *Evangelii gaudium* (24 novembre 2013), 88, 288: AAS 105 (2013), 1057, 1136-1137.

que, en la Bíblia, com en tots els pobles antics, eren considerats un dels mitjans pels quals Déu manifestava la seva voluntat.¹³

Josep estava molt angoixat per l'embaràs incompreensible de Maria; no volia «difamar-la públicament»,¹⁴ però va decidir «desfer en secret l'acord matrimonial» (Mt 1,19). En el primer somni l'àngel el va ajudar a resoldre el seu greu dilema: «No tinguis por de prendre Maria, la teva esposa, a casa teva: el fruit que ella ha concebut és obra de l'Esperit Sant. Tindrà un fill, i li posaràs el nom de Jesús, perquè ell salvarà dels pecats el seu poble» (Mt 1,20-21). La seva resposta va ser immediata: «Quan Josep es despertà, va fer el que l'àngel del Senyor li havia manat» (Mt 1,24). Amb l'obediència va superar el seu drama i va salvar Maria.

En el segon somni l'àngel va ordenar a Josep: «Lleva't, pren el nen i la seva mare, fugiu cap a Egipte i queda-t'hi fins que jo t'ho digui, perquè Herodes buscarà l'infant per matar-lo» (Mt 2,13). Josep no va dubtar en obeir, sense qüestionar-se sobre les dificultats que podia trobar: «Es llevà, prengué de nit el nen i la seva mare, se'n va anar cap a Egipte i s'hi quedà fins a la mort d'Herodes» (Mt 2,14-15).

A Egipte, Josep va esperar amb confiança i paciència l'avís promès per l'àngel per a retornar al seu país. I quan en un tercer somni el missatger diví, després d'haver-lo informat que els que intentaven matar el nen havien mort, li ordenà que es llevés, que prengué el nen i la seva mare i que tornés al país d'Israel (cf. Mt 2,19-20), ell un cop més va obeir sense vacil·lar: «Es llevà, prengué el nen i la seva mare i va tornar al país d'Israel» (Mt 2,21).

Però durant el viatge de tornada, «quan va sentir a dir que Arquelau regnava a Judea en lloc del seu pare Herodes, tingué por d'anar-hi. Advertit en somnis –i és la quarta vegada que va succeir–, es retirà a la regió de Galilea i se n'anà a viure en un poble anomenat Natzaret» (Mt 2,22-23).

L'evangelista Lluç, per part seva, va relatar que Josep va afrontar el llarg i incòmode viatge de Natzaret a Betlem, segons la llei del cens de l'emperador Cèsar August, per a empadronar-se a la seva ciutat d'origen. I va ser precisament en aquesta circumstància que Jesús va néixer i va ser assentat en el cens de l'Imperi, com tots els altres nens (cf. Lc 2,1-7).

¹³ Cf. Gn 20,3; 28,12; 31,11.24; 40,8; 41,1-32; Nm 12,6; 1 Sa 3,3-10; Dn 2; 4; Jb 33,15.

¹⁴ En aquests casos estava prevista la lapidació (cf. Dt 22,20-21).

Sant Lluç, en particular, es va preocupar de ressaltar que els pares de Jesús observaven totes les prescripcions de la llei: els ritus de la circumcisió de Jesús, de la purificació de Maria després del part, de la presentació del primogènit a Déu (cf. 2,21-24).¹⁵

A cada circumstància de la seva vida, Josep va saber pronunciar el seu “*fiat*”, com Maria a l’Anunciació i Jesús a Getsemaní.

Josep, en el seu paper de cap de família, va ensenyar Jesús a ser submís als seus pares, segons el manament de Déu (cf. Ex 20,12).

En la vida oculta de Natzaret, sota la guia de Josep, Jesús va aprendre a fer la voluntat del Pare. Aquesta voluntat es va transformar en el seu aliment diari (cf. Jn 4,34). Fins i tot en el moment més difícil de la seva vida, que va ser a Getsemaní, va preferir fer la voluntat del Pare i no la seva¹⁶ i es va fer «obedient fins a la mort [...] de creu» (Fl 2,8). Per això, l’autor de la Carta als Hebreus conclou que Jesús «aprengué en els sofriments què és obeir» (5,8).

Tots aquests esdeveniments mostren que Josep «ha estat cridat per Déu per a servir directament la persona i la missió de Jesús mitjançant l’exercici de la seva paternitat; d’aquesta manera ell coopera en la plenitud dels temps en el gran misteri de la redempció i és veritablement “ministre de la salvació”».¹⁷

4. Pare en l’acolliment

Josep va acollir Maria sense posar condicions prèvies. Va confiar en les paraules de l’àngel. «La noblesa del seu cor el fa supeditar a la caritat allò après per llei; i avui, en aquest món on la violència psicològica, verbal i física sobre la dona és patent, Josep es presenta com a figura d’home respectuós, delicat que, tot i no tenir tota la informació, es decideix per la fama, dignitat i vida de Maria. I, en el seu dubte de com fer el que fos millor, Déu el va ajudar a optar il·luminant el seu judici».¹⁸

Moltes vegades passen fets a la nostra vida el significat dels quals no entenem. La nostra primera reacció és sovint de decepció i rebel·lió. Josep

¹⁵ Cf. Lv 12,1-8; Ex 13,2.

¹⁶ Cf. Mt 26,39; Mc 14,36; Lc 22,42.

¹⁷ S. Joan Pau II, Exhort. ap. *Redemptoris custos* (15 agost 1989), 8: AAS 82 (1990), 14.

¹⁸ *Homilia en la Santa Missa amb beatificacions*, Villavicencio – Colòmbia (8 setembre 2017): AAS 109 (2017), 1061.

deixa de banda els seus raonaments per a donar pas a allò que esdevé i, per més misteriós que li sembli, ho acull, assumeix la responsabilitat i es reconcilia amb la seva pròpia història. Si no ens reconciliem amb la nostra història, ni tan sols podrem donar el pas següent, perquè sempre serem presoners de les nostres expectatives i de les consegüents decepcions.

La vida espiritual de Josep no ens mostra una via que *explica*, sinó una via que *acull*. Només a partir d'aquesta acollida, d'aquesta reconciliació, podem també intuir una història més gran, un significat més profund. Semblen fer-se ressò les paraules ardents de Job que, davant la invitació de la seva esposa a rebel·lar-se contra tot el mal que li succeïa, va respondre: «Acceptem els béns com un do de Déu, i no hem d'acceptar els mals?» (Jb 2,10).

Josep no és un home que es resigna passivament. És un protagonista valent i fort. L'acolliment és una manera per la qual es manifesta a la nostra vida el do de la fortalesa que ens ve de l'Esperit Sant. Només el Senyor pot donar-nos la força per acollir la vida tal com és, per fer lloc fins i tot a aquella part contradictòria, inesperada i decebedora de l'existència.

La vinguda de Jesús enmig nostre és un regal del Pare, perquè cadascú pugui reconciliar-se amb la carn de la seva pròpia història, encara que no l'entengui del tot.

Com va dir Déu al nostre sant: «Josep, fill de David, no tinguis por» (Mt 1,20), sembla que també ens ho repeteix a nosaltres: “No tingueu por!”. Hem de deixar de banda la nostra ira i decepció, i fer espai –sense cap resignació mundana i amb una fortalesa plena d'esperança– a allò que no hem escollit, però que es fa present. Acollir la vida d'aquesta manera ens introdueix a un significat ocult. La vida de cadascun de nosaltres pot començar de nou miraculosament, si trobem la valentia per a viure-la segons el que ens diu l'Evangeli. I no importa si ara tot sembla haver pres un rumb equivocat i si algunes qüestions són irreversibles. Déu pot fer que les flors brollin entre les roques. Fins i tot si la nostra consciència ens retreu alguna cosa, Ell «és més gran que la nostra consciència i ho sap tot» (1 Jn 3,20).

El realisme cristià, que no rebutja res del que existeix, torna un cop més. La realitat, en la seva misteriosa irreductibilitat i complexitat, és portadora d'un sentit de l'existència amb les seves llums i ombres. Això fa que l'apòstol Pau afirmi: «Sabem que Déu ho disposa tot en bé dels qui l'es-

timen» (Rm 8,28). I sant Agustí afegeix: «També el que anomenem mal (*etiam illud quod malum dicitur*)».¹⁹ En aquesta perspectiva general, la fe dona sentit a cada esdeveniment feliç o trist.

Aleshores, lluny de nosaltres el pensament que creure significa trobar solucions fàcils que consolen. La fe que Crist ens va ensenyar és, en canvi, la que veiem en sant Josep, que no va buscar dreceres, sinó que va afrontar “amb els ulls oberts” el que li esdevenia, assumint la responsabilitat en primera persona.

L'acolliment de Josep ens convida a acollir els altres, sense exclusions, tal com són, amb preferència pels febles, perquè Déu escull els qui són febles (cf. 1 Co 1,27), és «pare d'orfes, defensor de viudes (Sl 68,6) i ens mana estimar l'estranger.²⁰ Vull imaginar que de les actituds de Josep, Jesús va prendre l'exemple per a la paràbola del fill pròdig i el pare misericordiós (cf. Lc 15,11-32).

5. Pare del coratge creatiu

Si la primera etapa de tota veritable guarició interior és acollir la pròpia història, és a dir, fer espai dins nostre fins i tot per allò que no hem escollit en la nostra vida, necessitem afegir una altra característica important: el coratge creatiu. Aquest sorgeix especialment quan trobem dificultats. De fet, quan ens enfrontem a un problema podem aturar-nos i abaixar els braços, o podem enginyar-nos-les d'alguna manera. A vegades les dificultats són precisament les que treuen a relleu recursos en cadascú de nosaltres que ni tan sols pensàvem que teníem.

Moltes vegades, llegint els “Evangelis de la infantesa”, ens preguntem per què Déu no va intervenir directament i clara. Però Déu actua a través d'esdeveniments i persones. Josep era l'home per mitjà del qual Déu es va ocupar dels inicis de la història de la redempció. Ell era el veritable “miracle” amb el que Déu va salvar el Nen i la seva mare. El cel va intervenir confiant en el coratge creatiu d'aquest home, que quan va arribar a Betlem i no va trobar lloc on Maria pogués donar a llum, es va instal·lar en una establia i la va arreglar fins a convertir-la en un lloc el més acollidor possible pel Fill de Déu que venia al món (cf. Lc 2,6-7). Davant el perill imminent d'Herodes, que volia matar el Nen, Josep va ser alertat un

¹⁹ *Enchiridion de fide, spe et caritate*, 3.11: PL 40, 236.

²⁰ Cf. Dt 10,19; Ex 22,20-22; Lc 10,29-37.

cop més en un somni per a protegir-lo, i enmig de la nit va organitzar la fugida a Egipte (cf. Mt 2,13-14).

D'una lectura superficial d'aquests relats hom podria tenir sempre la impressió que el món està a mercè dels forts i dels poderosos, però la "bona notícia" de l'Evangelí consisteix en mostrar com, malgrat l'arrogància i la violència dels governants terrenals, Déu sempre troba un camí per a complir el seu pla de salvació. Fins i tot la nostra vida sembla a vegades que està en mans de forces superiors, però l'Evangelí ens diu que Déu sempre aconsegueix salvar el que és important, amb la condició que tinguem el mateix coratge creatiu del fuster de Natzaret, que sabia transformar un problema en una oportunitat, anteposant sempre la confiança en la Providència.

Si a vegades sembla que Déu no ens ajuda, no significa que ens hagi abandonat, sinó que confia en nosaltres, en el que podem planejar, inventar, trobar.

És el mateix coratge creatiu que van mostrar els amics del paralític que, per a presentar-lo a Jesús, el baixaren del sostre (cf. Lc 5,17-26). La dificultat no va aturar l'audàcia i l'obstinació d'aquells amics. Ells estaven convençuts que Jesús podia guarir el malalt i buscaven d'entrar-lo i posar-lo davant d'ell, «però amb tanta gent no sabien per on fer-ho. Pujaren, doncs, a la teulada, tragueren algunes teules i van baixar aquell home amb la llitera al mig, fins al davant de Jesús. Jesús, en veure la fe d'aquella gent, digué: "Home, els teus pecats et són perdonats"» (v. 19-20). Jesús va reconèixer la fe creativa amb la qual aquells homes van tractar de portar-li el seu amic malalt.

L'Evangelí no dona cap informació sobre el temps en què Maria, Josep i el Nen van estar-se a Egipte. Però el que és cert és que van tenir necessitat de menjar, de trobar una casa, una feina. No fa falta molta imaginació per a omplir el silenci de l'Evangelí pel que fa a això. La Sagrada Família va haver d'afrontar problemes concrets com totes les altres famílies, com molts dels nostres germans i germanes emigrants que fins i tot avui arriquen les seves vides forçats per les adversitats i la fam. En aquest sentit, crec que sant Josep és realment un sant patró especial per a tots aquells que han de deixar la seva terra a causa de la guerra, l'odi, la persecució i la misèria.

Al final de cada relat en el qual Josep és el protagonista, l'Evangelí assenyala que ell es va llevar, va prendre el Nen i la seva mare i va fer el que

Déu li havia manat (cf. Mt 1,24; 2,14.21). De fet, Jesús i Maria, la seva mare, són el tresor més preuat de la nostra fe.²¹

En el pla de salvació no es pot separar el Fill de la Mare, d'aquella que «va avançar en la peregrinació de la fe i va mantenir fidelment la seva unió amb el seu Fill fins a la creu».²²

Cal que ens preguntem sempre si estem protegint amb totes les nostres forces Jesús i Maria, que estan misteriosament confiats a la nostra responsabilitat, a la nostra cura, a la nostra custòdia. El Fill del Totpoderós ve al món assumint una condició de gran debilitat. Necessita de Josep per a ser defensat, protegit, cuidat, criat. Déu confia en aquest home, de la mateixa manera que ho fa Maria, que troba en Josep no només el qui vol salvar la seva vida, sinó el qui sempre vetllarà per ella i per l'Infant. En aquest sentit, sant Josep no pot deixar de ser el Custodi de l'Església, perquè l'Església és l'extensió del Cos de Crist en la història, i al mateix temps en la maternitat de l'Església es manifesta la maternitat de Maria.²³ Josep, alhora que continua protegint l'Església, segueix emparant *el Nen i la seva mare*, i nosaltres també, estimant l'Església, continuem estimant *el Nen i la seva mare*.

Aquest Nen és el que dirà: «Us ho asseguro: tot allò que fèieu a un d'aquests germans meus més petits, a mi m'ho fèieu» (Mt 25,40). Així, cada persona necessitada, cada pobre, cada persona que pateix, cada moribund, cada estranger, cada presoner, cada malalt són "el Nen" que Josep continua custodiant. Per això s'invoca sant Josep com a protector dels indigents, els necessitats, els exiliats, els afligits, els pobres, els moribunds. I és pel mateix que l'Església no pot deixar d'estimar els més petits, perquè Jesús ha posat en ells la seva preferència, s'identifica personalment amb ells. Hem d'aprendre de Josep la mateixa cura i responsabilitat: estimar el Nen i la seva mare; estimar els sagraments i la caritat; estimar l'Església i els pobres. En cadascuna d'aquestes realitats hi ha sempre *el Nen i la seva mare*.

6. Pare treballador

Un aspecte que caracteritza a sant Josep i que s'ha destacat des de l'època de la primera Encíclica social, la *Rerum novarum* de Lleó XIII, és la seva relació amb el treball. Sant Josep era un fuster que treballava

²¹ Cf. S. Rituum Congreg., *Quemadmodum Deus* (8 desembre 1870): ASS 6 (1870-71), 193; B. Pius IX, Carta ap. *Inclytum Patriarcham* (7 julio 1871): *I.c.*, 324-327.

²² Conc. Ecum. Vat. II, Const. dogm. *Lumen gentium*, 58.

²³ Cf. *Catecisme de l'Església Catòlica*, 963-970.

honestament per tal d'assegurar la manutenció de la seva família. D'ell, Jesús va aprendre el valor, la dignitat i l'alegria del que significa menjar el pa que és fruit del propi treball.

En la nostra època actual, en la que el treball sembla haver tornat a representar una urgent qüestió social i la desocupació arriba de vegades a nivells impressionants, fins i tot en aquelles nacions en les que durant dècades s'ha experimentat un cert benestar, és necessari, amb una consciència renovada, comprendre el significat del treball que dona dignitat i del qual el nostre sant és un patró exemplar.

El treball es converteix en participació en l'obra mateixa de la salvació, en oportunitat per accelerar l'adveniment del Regne, per a desenvolupar les pròpies potencialitats i qualitats, posant-les al servei de la societat i de la comunió. El treball es converteix en ocasió de realització no només per a un mateix, sinó sobretot per aquell nucli original de la societat que és la família. Una família que no té feina està més exposada a dificultats, tensions, fractures i fins i tot a la desesperada i desesperant temptació de la dissolució. Com podríem parlar de dignitat humana sense comprometre'ns per tal que tots i cada un tinguin la possibilitat d'una manutenció digna?

La persona que treballa, sigui quina sigui la seva tasca, col·labora amb Déu mateix, es converteix una mica en creador del món que ens envolta. La crisi del nostre temps, que és una crisi econòmica, social, cultural i espiritual, pot representar per a tots una crida a redescobrir el significat, la importància i la necessitat del treball per a donar lloc a una nova "normalitat" en la que ningú quedi exclòs. L'obra de sant Josep ens recorda que el mateix Déu fet home no va menysprear el treball. La pèrdua de feina que afecta tants germans i germanes, i que ha augmentat en els últims temps degut a la pandèmia del Covid-19, ha de ser una crida a revisar les nostres prioritats. Implorem sant Josep obrer perquè trobem camins que ens portin a dir: Cap jove, cap persona, cap família sense feina!

7. Pare a l'ombra

L'escriptor polac Jan Dobraczyński, al seu llibre *L'ombra del Pare*,²⁴ va novel·lar la vida de sant Josep. Amb la imatge evocadora de l'ombra defineix la figura de Josep, que per a Jesús és l'ombra del Pare celestial a la terra: l'auxilia, el protegeix, no s'aparta mai del seu costat per tal de seguir els

²⁴ Edició original: *Cień Ojca*, Varsòvia 1977.

seus passos. Pensem en allò que Moisès recorda a Israel: «Durant tot el camí que heu fet pel desert fins a arribar en aquest lloc, el Senyor, el vostre Déu, us ha portat a coll com un pare hi porta el seu fill» (Dt 1,31). Així Josep va exercitar la paternitat durant tota la seva vida.²⁵

Ningú neix pare, sinó que se'n fa. I no se'n fa només per portar un fill al món, sinó per fer-se'n càrrec responsablement. Totes les vegades que algú assumeix la responsabilitat de la vida d'un altre, en cert sentit exercita la paternitat cap a ell.

En la societat del nostre temps, els infants sovint sembla que no tinguin pare. També l'Església d'avui dia necessita pares. L'amonestació dirigida per sant Pau als Corintis és sempre oportuna: «De fet, encara que tinguéssiu deu mil guies en Crist, no teniu molts pares» (1 Co 4,15); i cada prevere o bisbe hauria de poder dir com l'Apòstol: «Soc jo qui, en anunciar-vos l'evangeli, us vaig engendrar en Jesucrist» (ibíd.). I als Gàlates els diu: «Fills meus, sento dolors de part com si us tornés a infantar, i no els acabaré fins que Crist no quedi format en vosaltres» (4,19).

Ser pare significa introduir el nen en l'experiència de la vida, en la realitat. No per a retenir-lo, no per a empresonar-lo, no per a posseir-lo, sinó per a fer-lo capaç d'escollir, de ser lliure, de sortir. Potser per aquesta raó la tradició també li ha posat a Josep, juntament a l'apel·latiu de pare, el de "castíssim". No és una indicació merament afectiva, sinó la síntesi d'una actitud que expressa allò contrari a posseir. La castedat es troba en ser lliures de l'afany de posseir en tots els àmbits de la vida. Només quan un amor és cast és un veritable amor. L'amor que vol posseir, al final, sempre es torna perillós, empresona, sufoca, fa infeliç. Déu mateix va estimar l'home amb amor cast, deixant-lo lliure fins i tot per equivocar-se i posar-se en contra seva. La lògica de l'amor és sempre una lògica de llibertat, i Josep va ser capaç d'estimar d'una manera extraordinàriament lliure. Mai no es va posar al centre. Va saber com descentrar-se, per a posar Maria i Jesús en el centre de la seva vida.

La felicitat de Josep no està en la lògica de l'auto-sacrifici, sinó en el do de si mateix. Mai no es percep en aquest home la frustració, sinó només la confiança. El seu silenci persistent no contempla queixes, sinó gestos concrets de confiança. El món necessita pares, rebutja els amos, és a dir: rebutja els qui volen usar la possessió de l'altre per a omplir el seu propi buit; refusa els qui confonen autoritat amb autoritarisme, servei amb ser-

²⁵ Cf. S. Joan Pau II, Exhort. ap. *Redemptoris custos*, 7-8: AAS 82 (1990), 12-16.

vilisme, confrontació amb opressió, caritat amb assistencialisme, força amb destrucció. Tota vocació veritable neix del do de si mateix, que és la maduració del simple sacrifici. També en el sacerdoci i la vida consagrada es requereix aquest tipus de maduresa. Quan una vocació, ja sigui a la vida matrimonial, cèlibe o virginal, no arriba a la maduresa de l'entrega de si mateixa aturant-se només en la lògica del sacrifici, aleshores en lloc de convertir-se en signe de la bellesa i l'alegria de l'amor corre el risc d'expressar infelicitat, tristesa i frustració.

La paternitat que refusa la temptació de viure la vida dels fills està sempre oberta a nous espais. Cada infant duu sempre amb si mateix un misteri, quelcom inèdit que només pot ser revelat amb l'ajuda d'un pare que respecti la seva llibertat. Un pare que és conscient que completa la seva acció educativa i que viu plenament la seva paternitat només quan s'ha fet "inútil", quan veu que el fill ha aconseguit ser autònom i camina sol pels camins de la vida, quan es posa en la situació de Josep, que sempre va saber que el Nen no era seu, sinó que simplement havia estat confiat a la seva cura. Després de tot, això és el que Jesús suggereix quan diu: «No doneu a ningú el nom de "pare" aquí a la terra, perquè de pare només en teniu un, que és el del cel» (Mt 23,9).

Sempre que ens trobem en la condició d'exercir la paternitat, hem de recordar que no és mai un exercici de possessió, sinó un "signe" que ens evoca una paternitat superior. En cert sentit, tots ens trobem en la condició de Josep: ombra de l'únic Pare celestial, que «fa sortir el sol sobre bons i dolents i fa ploure sobre justos i injustos» (Mt 5,45); i ombra que segueix el Fill.

* * *

«Lleva't, pren el nen i la seva mare» (Mt 2,13), va dir Déu a sant Josep.

L'objectiu d'aquesta Carta apostòlica és que creixi l'amor a aquest gran sant, per a ser impulsats a implorar la seva intercessió i imitar les seves virtuts, com també la seva resolució.

En efecte, la missió específica dels sants no és només la de concedir miracles i gràcies, sinó la d'intercedir per nosaltres davant Déu, com ho van fer Abraham²⁶ i Moisès,²⁷ com ho fa Jesús, «únic mitjancer» (1 Tm 2,5),

²⁶ Cf. Gn 18,23-32.

²⁷ Cf. Ex 17,8-13; 32,30-35.

que és el nostre «defensor» davant Déu Pare (1 Jn 2,1), «ja que viu per sempre intercedint a favor d'ells» (He 7,25; cf. Rm 8,34).

Els sants ajuden tots els fidels «a la plenitud de la vida cristiana i a la perfecció de la caritat».²⁸ La seva vida és una prova concreta que és possible viure l'Evangelí.

Jesús va dir: «Accepteu el meu jou i feu-vos deixebles meus, que soc benèvol i humil de cor» (Mt 11,29), i ells alhora són exemples de vida a imitar. Sant Pau va exhortar explícitament: «Sigueu imitadors meus» (1 Co 4,16).²⁹ Sant Josep ho va dir a través del seu eloqüent silenci.

Davant l'exemple de tants sants i santes, sant Agustí es va preguntar: «No podràs fer tu el mateix que aquests i aquestes?». I així va arribar a la conversió definitiva exclamant: «Et vaig estimar tard, bellesa tan antiga i tan nova!».³⁰

No queda res més que implorar a sant Josep la gràcia de les gràcies: la nostra conversió.

Dirigim a ell la nostra pregària:

*Salve, custodi del Redemptor
i espòs de la Verge Maria.*

*A vós Déu us confià el seu Fill,
en vós Maria va dipositar la seva confiança,
amb vós Crist es va forjar com a home.*

*Oh, benaurat Josep,
mostreu-vos també pare per a nosaltres
i guieu-nos en el camí de la vida.
Obtingueu-nos gràcia, misericòrdia i coratge,
i defenseu-nos de tot mal. Amén.*

Roma, a Sant Joan del Laterà, 8 de desembre, Solemnitat de la Immaculada Concepció de la Benaurada Verge Maria, de l'any 2020, vuitè del meu pontificat.

Francesc

²⁸ Conc. Ecum. Vat. II, Const. dogm. *Lumen gentium*, 42.

²⁹ Cf. 1 Co 11,1; Fl 3,17; 1 Te 1,6.

³⁰ *Confessions*, 8, 11, 27: PL 32, 761; 10, 27, 38: PL 32, 795.

DISCURSO DEL SANTO PADRE FRANCISCO A LA CURIA ROMANA CON MOTIVO DE LAS FELICITACIONES NAVIDEÑAS

Aula de las Bendiciones

Lunes, 21 de diciembre de 2020

[Multimedia]

Queridos hermanos y hermanas:

1. La Navidad es el misterio del nacimiento de Jesús de Nazaret que nos recuerda que «los hombres, *aunque han de morir, no han nacido para eso sino para comenzar*»¹, como observa de modo tan brillante e incisivo Hanna Arendt, la filósofa hebrea que desmonta el pensamiento de su maestro Heidegger, según el cual el hombre nace para ser arrojado a la muerte. Sobre las ruinas de los totalitarismos del siglo veinte, Arendt reconoce esta verdad luminosa: «El milagro que salva al mundo, a la esfera de los asuntos humanos, de su ruina normal y “natural” es en último término el hecho de la natalidad. [...] Esta fe y esperanza en el mundo encontró tal vez su más gloriosa y sucinta expresión en las pocas palabras que en los evangelios anuncian la *gran alegría*: “Les ha nacido hoy un Salvador”».²

2. Ante el Misterio de la Encarnación, junto al Niño acostado en un pesebre (cf. *Lc 2,16*), así como frente al Misterio Pascual, en presencia del hombre crucificado, encontramos el lugar adecuado sólo si somos inermes, humildes, esenciales; sólo después de haber puesto en práctica en el ambiente en el que vivimos –incluyendo la Curia Romana– el programa de vida sugerido por san Pablo: «Desaparezca de ustedes toda amargura, ira, enojo, insulto, injurias y cualquier tipo de maldad. Sean bondadosos unos con otros, sean compasivos y perdónense mutuamente, así como Dios los perdonó en Cristo» (*Ef 4,31-32*); sólo “revestidos de humildad” (cf. *1 P 5,5*), imitando a Jesús «manso y humilde de corazón» (*Mt 11, 29*); sólo después de habernos colocado «en el último puesto» (*Lc 14,10*) y habernos hecho “siervos de todos” (cf. *Mc 10,44*). Y a este propósito, san Ignacio en sus Ejercicios llega hasta el punto de pedir que

¹ H. Arendt, *La condición humana*, ed. Paidós, Barcelona 2012, 264.

² *Ibid.*

nos imaginemos estar en la escena del nacimiento, «haciéndome yo –escribe– un pobrecito y esclavito indigno, mirándolos, contemplándolos y sirviéndolos en sus necesidades» (114).

Agradezco al cardenal Decano su amable saludo en esta Navidad, que ha manifestado los sentimientos de todos. Gracias, cardenal Re, gracias.

3. Esta Navidad es la Navidad de la pandemia, de la crisis sanitaria, de la crisis socioeconómica e incluso eclesial que ha lacerado cruelmente al mundo entero. La crisis ha dejado de ser un lugar común del discurso y del *establishment* intelectual para transformarse en una realidad compartida por todos.

Este flagelo ha sido una prueba importante y, al mismo tiempo, una gran oportunidad para convertirnos y recuperar la autenticidad.

Cuando el pasado 27 de marzo, en la Plaza de San Pedro, ante la plaza vacía pero llena de una pertenencia común que nos une con cada rincón de la tierra, cuando allí quise rezar por todos y con todos; tuve la oportunidad de decir en voz alta el significado posible de la “tempestad” (cf. Mc 4,35-41) que había golpeado al mundo: «La tempestad desenmascara nuestra vulnerabilidad y deja al descubierto esas falsas y superfluas seguridades con las que habíamos construido nuestras agendas, nuestros proyectos, rutinas y prioridades. Nos muestra cómo habíamos dejado dormido y abandonado lo que alimenta, sostiene y da fuerza a nuestra vida y a nuestra comunidad. La tempestad pone al descubierto todos los intentos de encajonar y olvidar lo que nutrió el alma de nuestros pueblos; todas esas tentativas de anestesiar con aparentes rutinas “salvadoras”, incapaces de apelar a nuestras raíces y evocar la memoria de nuestros ancianos, privándonos así de la inmunidad necesaria para hacerle frente a la adversidad. Con la tempestad, se cayó el maquillaje de esos estereotipos con los que disfrazábamos nuestros egos siempre pretenciosos de querer aparentar; y dejó al descubierto, una vez más, esa (bendita) pertenencia común de la que no podemos ni queremos evadirnos; esa pertenencia de hermanos».

4. La Providencia quiso que en este tiempo difícil haya podido escribir *Fratelli tutti*, la Encíclica dedicada al tema de la fraternidad y de la amistad social. Y una gran lección nos llega de los Evangelios de la infancia, donde se narra el nacimiento de Jesús, es la de una nueva complicidad –una nueva complicidad– y unión que se crea entre los protagonistas: María, José, los pastores, los magos y todos aquellos que, de un

modo u otro, ofrecieron su fraternidad, su amistad para que el Verbo que se hizo carne fuera acogido en las tinieblas de la historia (cf. *Jn 1,14*). Esto escribí al principio de esta Encíclica: «Anhele que en esta época que nos toca vivir, reconociendo la dignidad de cada persona humana, podamos hacer renacer entre todos un deseo mundial de hermandad. Entre todos: “He ahí un hermoso secreto para soñar y hacer de nuestra vida una hermosa aventura. Nadie puede pelear la vida aisladamente. [...] Se necesita una comunidad que nos sostenga, que nos ayude y en la que nos ayudemos unos a otros a mirar hacia delante. ¡Qué importante es soñar juntos! [...] Solos se corre el riesgo de tener espejismos, en los que ves lo que no hay; los sueños se construyen juntos”.³ Soñemos como una única humanidad, como caminantes hechos de la misma carne humana, como hijos de esta misma tierra que nos cobija a todos, cada uno con la riqueza de su fe o de sus convicciones, cada uno con su propia voz, todos hermanos» (n. 8)

5. La crisis de la pandemia es una buena oportunidad para hacer una breve reflexión sobre el *significado de la crisis*, que puede ayudar a todos.

La crisis es un fenómeno que afecta a todo y a todos. Está presente en todas partes y en todos los períodos de la historia, abarca las ideologías, la política, la economía, la tecnología, la ecología, la religión. Es una etapa obligatoria en la historia personal y en la historia social. Se manifiesta como un acontecimiento extraordinario, que siempre causa una sensación de inquietud, ansiedad, desequilibrio e incertidumbre en las decisiones que se deben tomar. Como recuerda la raíz etimológica del verbo *krino*: la crisis es esa criba que limpia el grano de trigo después de la cosecha.

Incluso la Biblia está llena de personas que han sido “tamizadas”, de “personajes en crisis” que, sin embargo, a través de estas cumplen la historia de la salvación.

La crisis de *Abrahán*, que abandonó su tierra (cf. *Gn 12,1-2*) y tuvo que vivir la gran prueba de tener que sacrificar su único hijo a Dios (cf. *Gn 22,1-19*), se resolvió desde el punto de vista teológico con el nacimiento de un nuevo pueblo. Pero este nacimiento no evitó que Abrahán viviera un drama en el que la confusión y el desconcierto no prevalecieran sólo gracias a la fuerza de su fe.

³ *Discurso en el encuentro ecuménico e interreligioso con los jóvenes*, Skopje – Macedonia del Norte (7 mayo 2019): *L'Osservatore Romano*, ed. semanal en lengua española (10 mayo 2019), p. 13.

La crisis de *Moisés* se manifestó en la desconfianza de sí mismo: «¿Quién soy yo para ir al faraón y sacar a los israelitas de Egipto?» (Ex 3,11); «yo nunca he sido un hombre con facilidad de palabra, [...] pues soy torpe de boca y de lengua» (Ex 4,10); «no sé hablar» (Ex 6,12.30). Por eso trató de escapar de la misión que Dios le había confiado: “Señor, envía a otros” (cf. Ex 4,13). Pero a través de esa crisis, Dios hizo a Moisés su siervo, que guio al pueblo fuera de Egipto.

Elías, el profeta tan fuerte que era comparado con el fuego (cf. Sir 48,1), en un momento de gran crisis incluso anheló la muerte, pero luego experimentó la presencia de Dios no en el viento impetuoso, ni en el terremoto, ni en el fuego, sino en “el susurro de una brisa suave” (cf. 1 R 19,11-12). La voz de Dios nunca está en el *ruido* de la crisis, sino en la voz *silenciosa* que nos habla *dentro* de la crisis misma.

A *Juan el Bautista* le asaltó la duda sobre la identidad mesiánica de Jesús (cf. Mt 11,2-6), porque no se presentaba como el libertador que tal vez esperaba (cf. Mt 3,11-12); sin embargo, fue precisamente el encarcelamiento de Juan el evento que llevó a Jesús a comenzar la predicación del Evangelio de Dios (cf. Mc 1,14).

Y finalmente, la crisis teológica de *Pablo de Tarso*: sacudido por el deslumbrante encuentro con Cristo en el camino de Damasco (cf. Hch 9,1-19; Ga 1,15-16), se vio obligado a dejar sus seguridades para seguir a Jesús (cf. Flp 3,4-10). San Pablo fue en efecto un hombre que se dejó transformar por la crisis y, por esta razón, fue el artífice de aquella crisis que llevó a la Iglesia fuera del recinto de Israel para llegar a los confines de la tierra.

Podríamos ampliar la lista de personajes bíblicos, y en ella cada uno de nosotros podría encontrar su lugar. Son muchos.

Pero la crisis más elocuente fue la de *Jesús*. Los Evangelios sinópticos enfatizan que Él inauguró su vida pública a través de la experiencia de la crisis vivida en las tentaciones. Aunque pareciera que el protagonista de esa situación fuera el diablo con sus falsas propuestas, en realidad el verdadero protagonista era el Espíritu Santo. De hecho, Él era quien conducía a Jesús en ese momento decisivo de su vida: «Enseguida, el Espíritu llevó a Jesús al desierto para ser puesto a prueba por el Diablo» (Mt 4,1).

Los evangelistas subrayan que los cuarenta días que Jesús pasó en el desierto estuvieron marcados por la experiencia del hambre y de la debilidad

(cf. *Mt* 4,2; *Lc* 4,2). Y es precisamente en el trasfondo de esa hambre y debilidad donde el Maligno intentó jugar su mejor carta, aprovechándose de la humanidad cansada de Jesús. Pero, en ese hombre probado por el ayuno, el Tentador experimentó la presencia del Hijo de Dios que supo cómo vencer la tentación a través de la Palabra de Dios, no a través de la suya. Jesús nunca dialogó con el diablo, nunca; y nosotros debemos aprender esto: con el diablo nunca se dialoga. Jesús o lo expulsaba, o lo obligaba a manifestar su nombre. Pero con el diablo nunca se dialoga.

Más tarde, Jesús se enfrentó a una crisis indescriptible en Getsemaní: soledad, miedo, angustia, la traición de Judas y el abandono de los Apóstoles (cf. *Mt* 26,36-50). Por último, llegó la crisis extrema en la Cruz: la solidaridad con los pecadores hasta el punto de sentirse abandonado por el Padre (cf. *Mt* 27,46). A pesar de ello, Él, con confianza total, “entregó su espíritu en las manos del Padre” (cf. *Lc* 23,46). Y su abandono pleno y confiado abrió el camino a la Resurrección (cf. *Hb* 5,7).

6. Hermanos y hermanas: esta reflexión sobre la crisis nos pone en guardia ante el peligro de juzgar precipitadamente a la Iglesia por las crisis que causaron los escándalos de ayer y de hoy, como lo hizo el profeta Elías que, al desahogarse con el Señor, le presentó una narración desesperanzadora de la realidad: «¡Me consumo de celo por el Señor, Dios del universo, porque los israelitas han abandonado tu Alianza, han derribado tus altares y han matado a tus profetas por la espada: he quedado yo solo y buscan también quitarme la vida!» (*1 R* 19,14). Y con qué frecuencia incluso nuestros análisis eclesiales parecen historias sin esperanza. Una lectura desesperada de la realidad no se puede llamar realista. La esperanza da a nuestros análisis lo que nuestra mirada miope es tan a menudo incapaz de percibir. Dios responde a Elías que la realidad no es como la percibió: «Regresa por tu camino hacia el desierto de Damasco. [...] He dejado en Israel siete mil personas, todas las rodillas que no se doblaron ante Baal y todas las bocas que no lo besaron» (*1 R* 19,15.18). No es verdad que él estuviera solo: está en crisis.

Dios sigue haciendo germinar las semillas de su Reino entre nosotros. Aquí en la Curia hay muchos que dan testimonio con su el trabajo humilde, discreto, sin chismorreos, silencioso, leal, profesional y honesto. Son muchos entre ustedes, gracias. Nuestra época también tiene sus problemas, pero también tiene el testimonio vivo del hecho de que el Señor no ha abandonado a su pueblo, con la única diferencia de que los problemas aparecen inmediatamente en los periódicos –esto está al orden del día–,

en cambio los signos de esperanza son noticia sólo después de mucho tiempo, y no siempre.

Quienes no miran la crisis a la luz del Evangelio, se limitan a hacer la autopsia de un cadáver: miran la crisis, pero sin la esperanza del Evangelio, sin la luz del Evangelio. La crisis nos asusta no sólo porque nos hemos olvidado de evaluarla como nos invita el Evangelio, sino porque nos hemos olvidado de que el Evangelio es el primero que nos pone en crisis.⁴ Es el Evangelio el que nos pone en crisis. Pero si volvemos a encontrar el valor y la humildad de decir en voz alta que el tiempo de crisis es un tiempo del Espíritu, entonces, incluso ante la experiencia de la oscuridad, la debilidad, la fragilidad, las contradicciones, el desconcierto, ya no nos sentiremos agobiados, sino que mantendremos constantemente una confianza íntima de que las cosas van a cambiar, que surge exclusivamente de la experiencia de una Gracia escondida en la oscuridad. «Porque el oro se purifica con el fuego, y los que agradan a Dios, en el horno de la humillación» (Sf 2,5).

7. Por último, quisiera exhortarlos a no confundir la crisis con el *conflicto*: son dos realidades diferentes. La crisis generalmente tiene un resultado positivo, mientras que el conflicto siempre crea un contraste, una rivalidad, un antagonismo aparentemente sin solución, entre sujetos divididos en amigos para amar y enemigos contra los que pelear, con la consiguiente victoria de una de las partes.

La lógica del conflicto siempre busca “culpables” a quienes estigmatizar y despreciar y “justos” a quienes justificar, para introducir la conciencia –muchas veces mágica– de que esta o aquella situación no nos pertenece. Esta pérdida del sentido de pertenencia común favorece el crecimiento o la afirmación de ciertas actitudes de carácter elitista y de “grupos cerrados” que promueven lógicas limitadoras y parciales, que empobrecen la universalidad de nuestra misión. «Cuando nos detenemos en la coyuntura conflictiva, perdemos el sentido de la unidad profunda de la realidad» (Exhort. ap. *Evangelii gaudium*, 226).

La Iglesia, entendida con las categorías de conflicto –derecha e izquierda, progresista y tradicionalista–, fragmenta, polariza, pervierte y traiciona su

⁴ «Muchos discípulos de Jesús que lo habían oído decían: “¡Es dura esta enseñanza! ¿Quién puede aceptarla?”. Dándose cuenta de que sus discípulos murmuraban, Jesús les preguntó: “¿Esto los escandaliza?”» (Jn 6,60-61). Pero, sólo desde esta crisis puede brotar una profesión de fe: “Señor, ¿a quién iremos? Tú tienes palabras de vida eterna”» (Jn 6,68).

verdadera naturaleza. La Iglesia es un Cuerpo perpetuamente en crisis, precisamente porque está vivo, pero nunca debe convertirse en un Cuerpo en conflicto, con ganadores y perdedores. En efecto, de esta manera difundirá temor, se hará más rígida, menos sinodal, e impondrá una lógica uniforme y uniformadora, tan alejada de la riqueza y la pluralidad que el Espíritu ha dado a su Iglesia.

La novedad introducida por la crisis que desea el Espíritu no es nunca una novedad en oposición a lo antiguo, sino una novedad que brota de lo antiguo y que siempre la hace fecunda. Jesús usa una expresión que explica este pasaje de un modo sencillo y claro: «Si el grano de trigo no cae en tierra y muere, queda infecundo; pero si muere, da mucho fruto» (Jn 12,24). El acto de morir de la semilla es un acto ambivalente, porque al mismo tiempo marca el final de algo y el comienzo de otro. Llamamos al mismo momento muerte-descomponerse y nacimiento-germinar porque son la misma realidad. Ante nuestros ojos vemos un final y al mismo tiempo en ese final se manifiesta un comienzo nuevo.

En este sentido, toda la resistencia que ponemos cuando entramos en crisis, a la que nos conduce el Espíritu en el momento de la prueba, nos condena a permanecer solos y estériles, al máximo en conflicto. Al defendernos de la crisis, obstruimos la obra de la Gracia de Dios que quiere manifestarse en nosotros y a través de nosotros. Por lo tanto, si un cierto realismo nos muestra nuestra historia reciente sólo como la suma de intentos fallidos, de escándalos, de caídas, de pecados, de contradicciones, de cortocircuitos en el testimonio, no debemos temer, ni negar la evidencia de todo lo que en nosotros y en nuestras comunidades está afectado por la muerte y necesita conversión. Todo lo que de mal, contradictorio, débil y frágil se manifiesta abiertamente nos recuerda aún más fuertemente la necesidad de morir a una forma de ser, de razonar y de actuar que no refleja el Evangelio. Sólo muriendo a una cierta mentalidad se logrará también dar espacio a la novedad que el Espíritu suscita constantemente en el corazón de la Iglesia. Los Padres de la Iglesia eran conscientes de esto, que llamaron “metanoia”.

8. De cada crisis emerge siempre una adecuada necesidad de renovación: es un paso adelante. Pero si realmente queremos una renovación, debemos tener la valentía de estar dispuestos a todo; debemos dejar de pensar en la reforma de la Iglesia como un remiendo en un vestido viejo, o la simple redacción de una nueva Constitución apostólica. La reforma de la Iglesia es algo diferente.

No se trata de “remendar un vestido”, porque la Iglesia no es simplemente el “vestido” de Cristo, sino su cuerpo que abarca toda la historia (cf. 1 Co 12,27). Nosotros no estamos llamados a cambiar o reformar el Cuerpo de Cristo —«Jesucristo es el mismo ayer, hoy y siempre» (Hb 13,8)—, sino que estamos llamados a vestir ese mismo Cuerpo con un vestido nuevo, para que se manifieste claramente que la Gracia que se posee no viene de nosotros sino de Dios: porque «llevamos este tesoro en vasijas de barro, para que quede claro que ese poder tan extraordinario proviene de Dios y no de nosotros» (2 Co 4,7). La Iglesia es siempre una vasija de barro, preciosa por lo que contiene y no por lo que a veces muestra de sí misma. Al final, tendré el gusto de darles un libro, regalo del padre Ardura, donde se muestra la vida de una vasija de barro, que ha hecho resplandecer la grandeza de Dios y las reformas de la Iglesia. Este es un momento en el que parece evidente que el barro del que estamos modelados está desportillado, agrietado, roto. Debemos esforzarnos para que nuestra fragilidad no se convierta en un obstáculo para el anuncio del Evangelio, sino en un lugar donde se manifieste el gran amor con el que Dios, rico en misericordia, nos ha amado y nos ama (cf. Ef 2,4). Si quitáramos a Dios, que es rico de misericordia, de nuestras vidas, nuestras vidas serían una mentira, una mentira.

Durante el período de la crisis, Jesús nos advierte sobre algunos intentos para salir de ella que están destinados desde el principio a ser infructuosos, como el que «corta un pedazo de un vestido nuevo para remendar uno viejo»; el resultado es predecible: romperás el nuevo, porque «el remiendo no quedará bien en el vestido nuevo». Análogamente, «nadie echa vino nuevo en odres viejos. Si hace así, el vino nuevo reventará los odres viejos, el vino se derramará y los odres se echarán a perder. ¡El vino nuevo se echa en odres nuevos!» (Lc 5,36-38).

El comportamiento correcto es el del «maestro de la ley que se ha convertido en discípulo del Reino de los cielos», que «se parece al dueño de una casa que saca de su tesoro cosas nuevas y antiguas» (Mt 13,52). El tesoro es la Tradición que, como recordaba Benedicto XVI, «es el río vivo que se remonta a los orígenes, el río vivo en el que los orígenes están siempre presentes. El gran río que nos lleva al puerto de la eternidad» (*Catequesis*, 26 abril 2006). Me viene a la mente la frase de aquel gran músico alemán: “La tradición es la salvaguarda del futuro y no un museo, guardián de las cenizas”. Las “cosas antiguas” las constituyen la verdad y la gracia que ya poseemos. Las cosas nuevas las forman los diferentes aspectos de la verdad que vamos comprendiendo gradualmente. Aquella frase del siglo V: “Ut annis scilicet consolidetur, dilatetur tempore, sublime-

tur aetate”. Esta es la tradición, así crece. Ninguna forma histórica de vivir el Evangelio agota su comprensión. Si nos dejamos guiar por el Espíritu Santo, cada día nos acercaremos más a «toda la verdad» (*Jn 16,13*). Por el contrario, sin la gracia del Espíritu Santo, podemos incluso comenzar a pensar en la Iglesia de modo sinodal, pero, en lugar de hacer referencia a la comunión con la presencia del Espíritu, se la concibe como una asamblea democrática cualquiera, formada por mayorías y minorías. Como un parlamento, por ejemplo; y esta no es sinodalidad. Sólo la presencia del Espíritu Santo hace la diferencia.

9. ¿Qué hacer durante la crisis? En primer lugar, aceptarla como un tiempo de gracia que se nos ha dado para descubrir la voluntad de Dios para cada uno de nosotros y para toda la Iglesia. Es necesario entrar en la lógica aparentemente contradictoria de que «cuando soy débil, ¡entonces soy fuerte!» (*2 Co 12,10*). Se debe recordar la garantía que dio san Pablo a los de Corinto: «Dios es fiel, y él no permitirá que sean probados por encima de sus fuerzas, sino que junto con la prueba hará que encuentren el modo de sobrellevarla» (*1 Co 10,13*).

Es fundamental no interrumpir el diálogo con Dios, aunque sea agotador. Rezar no es fácil. No debemos cansarnos de rezar siempre (cf. *Lc 21,36*; *1 Ts 5,17*). No conocemos otra solución a los problemas que estamos experimentando que rezar más y, al mismo tiempo, hacer todo lo que podemos con mayor confianza. La oración nos permitirá “esperar contra toda esperanza” (cf. *Rm 4,18*).

10. Queridos hermanos y hermanas: Conservemos una profunda paz y serenidad, con la plena certeza de que todos nosotros, y yo en primer lugar, somos solamente «servidores a los que nada hay que agradecer» (*Lc 17,10*), de los que el Señor ha tenido misericordia. Por eso sería bueno que dejáramos de vivir en conflicto y volviéramos en cambio a sentirnos en camino, abiertos a la crisis. El camino siempre tiene que ver con verbos de movimiento. La crisis es movimiento, es parte del camino. El conflicto, en cambio, es un camino falso, es un vagar sin objetivo ni finalidad, es quedarse en el laberinto, es sólo una pérdida de energía y una oportunidad para el mal. Y el primer mal al que nos lleva el conflicto, y del que debemos tratar de alejarnos, es propiamente la murmuración. ¡Tengamos cuidado con esto! No es una manía que tengo de hablar contra el chismorreó; es la denuncia de un mal que entra en la Curia; aquí en el Palacio hay tantas puertas y ventanas y entra, y nos acostumbramos a esto. El chismorreó, que nos encierra en la más triste, desagradable y sofocante autorreferencia, y convierte cada crisis en un conflicto. El Evangelio nos dice que los pastores creyeron en el anuncio del ángel

y se pusieron en camino hacia Jesús (cf. *Lc 2,15-16*). Herodes, por el contrario, se cerró ante el relato de los magos y transformó su cerrazón en mentiras y violencia (cf. *Mt 2,1-16*).

Cada uno de nosotros, cualquiera que sea nuestro puesto en la Iglesia, debe preguntarse si quiere seguir a Jesús con la docilidad de los pastores o con la autoprotección de Herodes, seguirlo en la crisis o defendernos de Él en el conflicto.

Permítanme que les pida expresamente a todos los que, junto conmigo, están al servicio del Evangelio el regalo de Navidad: Su colaboración generosa y apasionada en el anuncio de la Buena Nueva, especialmente a los pobres (cf. *Mt 11,5*). Recordemos que conoce verdaderamente a Dios quien solamente acoge al pobre que viene de abajo con su miseria, y que en esta misma capacidad es enviado desde arriba; no podemos ver el rostro de Dios, pero podemos experimentarlo en su vuelta hacia nosotros cuando honramos el rostro de nuestro prójimo, del otro que nos compromete con sus necesidades.⁵ El rostro de los pobres. Los pobres están en el centro del Evangelio. Me viene a la mente lo que decía aquel santo obispo brasileño: “Cuando me ocupo de los pobres, dicen de mí que soy un santo; pero cuando me cuestiono y pregunto: ‘¿Por qué hay tanta pobreza?’, me dicen ‘comunista’”.

Que no haya nadie que voluntariamente obstaculice la obra que el Señor está realizando en este momento, y pidamos el don de la humildad en el servicio para que Él crezca y nosotros disminuyamos (cf. *Jn 3,30*).

Felicidades a todos, a cada uno de ustedes, a sus familias y a sus amigos. Y gracias, gracias por vuestro trabajo. Muchas gracias. Y, por favor, recen siempre por mí, para que tenga la valentía de permanecer en crisis. Feliz Navidad. Gracias.

[Bendición]

Olvidé decirles que les regalaré dos libros. Uno, la vida de Carlos de Foucauld, un maestro de la crisis, que nos dejó un regalo, un hermoso legado. Este es un regalo que me dio el padre Ardura: gracias. El otro se llama “Olotropía: los verbos de la familiaridad cristiana”. Son para ayudarnos a vivir nuestras vidas. Es un libro que se ha publicado en estos días, realizado por un biblista, discípulo del cardenal Martini; ha trabajado en Milán, pero es de la diócesis de Albenga-Imperia.

5. Cf. E. Levinas, *Totalité et infini*, París 2000, 76.

MENSAJE URBI ET ORBI DEL SANTO PADRE FRANCISCO

NAVIDAD 2020

Viernes, 25 de diciembre de 2020

[Multimedia]

Queridos hermanos y hermanas: ¡Feliz Navidad!

Deseo hacer llegar a todos el mensaje que la Iglesia anuncia en esta fiesta, con las palabras del profeta Isaías: «Un niño nos ha nacido, un hijo se nos ha dado» (Is 9,5).

Ha nacido un niño: el nacimiento es siempre una fuente de esperanza, es la vida que florece, es una promesa de futuro. Y este Niño, Jesús, “ha nacido para nosotros”: un nosotros sin fronteras, sin privilegios ni exclusiones. El Niño que la Virgen María dio a luz en Belén nació para todos: es el “hijo” que Dios ha dado a toda la familia humana.

Gracias a este Niño, todos podemos dirigirnos a Dios llamándolo “Padre”, “Papá”. Jesús es el Unigénito; nadie más conoce al Padre sino Él. Pero Él vino al mundo precisamente para revelarnos el rostro del Padre. Y así, gracias a este Niño, todos podemos llamarnos y ser verdaderamente hermanos: de todos los continentes, de todas las lenguas y culturas, con nuestras identidades y diferencias, sin embargo, todos hermanos y hermanas.

En este momento de la historia, marcado por la crisis ecológica y por los graves desequilibrios económicos y sociales, agravados por la pandemia del coronavirus, necesitamos más que nunca la fraternidad. Y Dios nos la ofrece dándonos a su Hijo Jesús: no una fraternidad hecha de bellas palabras, de ideales abstractos, de sentimientos vagos... No. Una fraternidad basada en el amor real, capaz de encontrar al otro que es diferente a mí, de compadecerse de su sufrimiento, de acercarse y de cuidarlo, aunque no sea de mi familia, de mi etnia, de mi religión; es diferente a mí pero es mi hermano, es mi hermana. Y esto es válido también para las relaciones entre los pueblos y las naciones: Hermanos todos.

En Navidad celebramos la luz de Cristo que viene al mundo y Él viene para todos, no sólo para algunos. Hoy, en este tiempo de oscuridad y de incertidumbre por la pandemia, aparecen varias luces de esperanza, como el desarrollo de las vacunas. Pero para que estas luces puedan iluminar y llevar esperanza al mundo entero, deben estar a disposición de todos. No podemos dejar que los nacionalismos cerrados nos impidan vivir como la verdadera familia humana que somos. No podemos tampoco dejar que el virus del individualismo radical nos venza y nos haga indiferentes al sufrimiento de otros hermanos y hermanas. No puedo ponerme a mí mismo por delante de los demás, colocando las leyes del mercado y de las patentes por encima de las leyes del amor y de la salud de la humanidad. Pido a todos: a los responsables de los estados, a las empresas, a los organismos internacionales, de promover la cooperación y no la competencia, y de buscar una solución para todos. Vacunas para todos, especialmente para los más vulnerables y necesitados de todas las regiones del planeta. ¡Poner en primer lugar a los más vulnerables y necesitados!

Que el Niño de Belén nos ayude, pues, a ser disponibles, generosos y solidarios, especialmente con las personas más frágiles, los enfermos y todos aquellos que en este momento se encuentran sin trabajo o en graves dificultades por las consecuencias económicas de la pandemia, así como con las mujeres que en estos meses de confinamiento han sufrido violencia doméstica.

Ante un desafío que no conoce fronteras, no se pueden erigir barreras. Estamos todos en la misma barca. Cada persona es mi hermano. En cada persona veo reflejado el rostro de Dios y, en los que sufren, vislumbro al Señor que pide mi ayuda. Lo veo en el enfermo, en el pobre, en el desempleado, en el marginado, en el migrante y en el refugiado: todos hermanos y hermanas.

En el día en que la Palabra de Dios se hace niño, volvamos nuestra mirada a tantos niños que en todo el mundo, especialmente en Siria, Irak y Yemen, están pagando todavía el alto precio de la guerra. Que sus rostros conmuevan las conciencias de las personas de buena voluntad, de modo que se puedan abordar las causas de los conflictos y se trabaje con valentía para construir un futuro de paz.

Que este sea el momento propicio para disolver las tensiones en todo Oriente Medio y en el Mediterráneo oriental.

Que el Niño Jesús cure nuevamente las heridas del amado pueblo de Siria, que desde hace ya un decenio está exhausto por la guerra y sus

consecuencias, agravadas aún más por la pandemia. Que lleve consuelo al pueblo iraquí y a todos los que se han comprometido en el camino de la reconciliación, especialmente a los yazidíes, que han sido duramente golpeados en los últimos años de guerra. Que porte paz a Libia y permita que la nueva fase de negociaciones en curso acabe con todas las formas de hostilidad en el país.

Que el Niño de Belén conceda fraternidad a la tierra que lo vio nacer. Que los israelíes y los palestinos puedan recuperar la confianza mutua para buscar una paz justa y duradera a través del diálogo directo, capaz de acabar con la violencia y superar los resentimientos endémicos, para dar testimonio al mundo de la belleza de la fraternidad.

Que la estrella que iluminó la noche de Navidad sirva de guía y aliento al pueblo del Líbano para que, en las dificultades que enfrenta, con el apoyo de la Comunidad internacional no pierda la esperanza. Que el Príncipe de la Paz ayude a los dirigentes del país a dejar de lado los intereses particulares y a comprometerse con seriedad, honestidad y transparencia para que el Líbano siga un camino de reformas y continúe con su vocación de libertad y coexistencia pacífica.

Que el Hijo del Altísimo apoye el compromiso de la comunidad internacional y de los países involucrados de mantener el cese del fuego en el Alto Karabaj, como también en las regiones orientales de Ucrania, y a favorecer el diálogo como única vía que conduce a la paz y a la reconciliación.

Que el Divino Niño alivie el sufrimiento de las poblaciones de Burkina Faso, de Malí y de Níger, laceradas por una grave crisis humanitaria, en cuya base se encuentran extremismos y conflictos armados, pero también la pandemia y otros desastres naturales; que haga cesar la violencia en Etiopía, donde, a causa de los enfrentamientos, muchas personas se ven obligadas a huir; que consuele a los habitantes de la región de Cabo Delgado, en el norte de Mozambique, víctimas de la violencia del terrorismo internacional; y aliente a los responsables de Sudán del Sur, Nigeria y Camerún a que prosigan el camino de fraternidad y diálogo que han emprendido.

Que la Palabra eterna del Padre sea fuente de esperanza para el continente americano, particularmente afectado por el coronavirus, que ha exacerbado los numerosos sufrimientos que lo oprimen, a menudo agravados por las consecuencias de la corrupción y el narcotráfico. Que ayude a superar las recientes tensiones sociales en Chile y a poner fin al sufrimiento del pueblo venezolano.

Que el Rey de los Cielos proteja a los pueblos azotados por los desastres naturales en el sudeste asiático, especialmente en Filipinas y Vietnam, donde numerosas tormentas han causado inundaciones con efectos devastadores para las familias que viven en esas tierras, en términos de pérdida de vidas, daños al medio ambiente y repercusiones para las economías locales.

Y pensando en Asia, no puedo olvidar al pueblo Rohinyá: Que Jesús, nacido pobre entre los pobres, lleve esperanza a su sufrimiento.

Queridos hermanos y hermanas:

«Un niño nos ha nacido» (Is 9,5). ¡Ha venido para salvarnos! Él nos anuncia que el dolor y el mal no tienen la última palabra. Resignarse a la violencia y a la injusticia significaría rechazar la alegría y la esperanza de la Navidad.

En este día de fiesta pienso de modo particular en todos aquellos que no se dejan abrumar por las circunstancias adversas, sino que se esfuerzan por llevar esperanza, consuelo y ayuda, socorriendo a los que sufren y acompañando a los que están solos.

Jesús nació en un establo, pero envuelto en el amor de la Virgen María y san José. Al nacer en la carne, el Hijo de Dios consagró el amor familiar. Mi pensamiento se dirige en este momento a las familias: a las que no pueden reunirse hoy, así como a las que se ven obligadas a quedarse en casa. Que la Navidad sea para todos una oportunidad para redescubrir la familia como cuna de vida y de fe; un lugar de amor que acoge, de diálogo, de perdón, de solidaridad fraterna y de alegría compartida, fuente de paz para toda la humanidad.

A todos, ¡Feliz Navidad!

Queridos hermanos y hermanas, renuevo mis deseos de una Feliz Navidad para todos ustedes, conectados desde todo el mundo, por radio, televisión y otros medios de comunicación. Les agradezco su presencia espiritual en este día caracterizado por la alegría. En estas fechas en las que el clima navideño invita a los hombres a ser mejores y más fraternos, no olvidemos rezar por las familias y las comunidades que viven en medio de muchos sufrimientos. Por favor, continúen a rezar por mí. Buen provecho, en esta comida de Navidad, y hasta pronto.

Santa Seu

DECRETO

Se concede el don de indulgencias especiales con ocasión del Año de San José, convocado por el Papa Francisco para celebrar el 150 aniversario de la proclamación de San José como Patrono de la Iglesia universal

Se concede el don de indulgencias especiales con ocasión del Año de San José, convocado por el Papa Francisco para celebrar el 150 aniversario de la proclamación de San José como patrono de la Iglesia universal.

Hoy se cumple el 150 aniversario del decreto Quemadmodum Deus, por el cual el Beato Pío IX, conmovido por las graves y luctuosas circunstancias en las que se encontraba una Iglesia acosada por la hostilidad de los hombres, declaró a san José Patrono de la Iglesia Católica.

Para perpetuar la dedicación de toda la Iglesia al poderoso patrocinio del Custodio de Jesús, el Papa Francisco ha establecido que, desde hoy, el aniversario del decreto de proclamación así como el día consagrado a la Virgen Inmaculada y esposa del casto José, hasta el 8 de diciembre de 2021, se celebre un Año especial de San José, en el que cada fiel, siguiendo su ejemplo, pueda fortalecer diariamente su vida de fe en el pleno cumplimiento de la voluntad de Dios.

Todos los fieles tendrán así la oportunidad de comprometerse, con oraciones y buenas obras, para obtener, con la ayuda de San José, cabeza de la celestial Familia de Nazaret, consuelo y alivio de las graves tribulaciones humanas y sociales que afligen al mundo contemporáneo.

La devoción al Custodio del Redentor se ha desarrollado ampliamente a lo largo de la historia de la Iglesia, que no sólo le atribuye uno de los cultos más altos después del de la Madre de Dios su esposa, sino que también le ha otorgado muchos patrocinios.

El Magisterio de la Iglesia sigue descubriendo grandezas antiguas y nuevas en este tesoro que es San José, como el padre de Evangelio de Mateo “que extrae de su tesoro cosas nuevas y viejas” (Mt 13, 52).

De gran beneficio para la perfecta consecución del fin que se persigue será el don de las Indulgencias que la Penitenciaría Apostólica, por medio del presente decreto emitido de acuerdo con la voluntad del Papa Francisco, concede benévolamente durante el Año de San José.

La indulgencia plenaria se concede en las condiciones habituales (confesión sacramental, comunión eucarística y oración según las intenciones del Santo Padre) a los fieles que, con espíritu desprendido de cualquier pecado, participen en el Año de San José en las ocasiones y en el modo indicado por esta Penitenciaría Apostólica.

— a. San José, auténtico hombre de fe, nos invita a redescubrir nuestra relación filial con el Padre, a renovar nuestra fidelidad a la oración, a escuchar y responder con profundo discernimiento a la voluntad de Dios. La Indulgencia plenaria se concede a aquellos que mediten durante al menos 30 minutos en el rezo del Padre Nuestro, o que participen en un retiro espiritual de al menos un día que incluya una meditación sobre San José;

— b. El Evangelio atribuye a San José el título de “hombre justo” (cf. Mt 1,19): él, guardián del “íntimo secreto que se halla en el fondo del corazón y del alma”¹, depositario del misterio de Dios y, por tanto, patrono ideal del foro interior, nos impulsa a redescubrir el valor del silencio, de la prudencia y de la lealtad en el cumplimiento de nuestros deberes. La virtud de la justicia practicada de manera ejemplar por José es la plena adhesión a la ley divina, que es la ley de la misericordia, «porque es precisamente la misericordia de Dios que lleva a cumplimiento la verdadera justicia».² Por lo tanto, aquellos que, siguiendo el ejemplo de San José, realicen una obra de misericordia corporal o espiritual, también podrán lograr el don de la Indulgencia plenaria;

— c. El aspecto principal de la vocación de José fue ser custodio de la Sagrada Familia de Nazaret, esposo de la Santísima Virgen María y padre legal de Jesús. Para que todas las familias cristianas sean estimuladas a

¹ Pío XI, *Discurso con motivo de la proclamación de las virtudes heroicas de la Sierva de Dios Emilia de Vialar* en “*L'Osservatore Romano*”, año LXXV, n.67, marzo 1935.I

² Francisco, *Audiencia general* (3 de febrero de 2016)

recrear el mismo clima de íntima comunión, amor y oración que se vivía en la Sagrada Familia, se concede la Indulgencia Plenaria por el rezo del Santo Rosario en las familias y entre los novios.

— d. El 1 de mayo de 1955, el Siervo de Dios Pío XII instituyó la fiesta de San José obrero, “con la intención de que todos reconozcan la dignidad del trabajo y que ella inspire la vida social y las leyes fundadas sobre la equitativa repartición de derechos y de deberes”.³ Podrá, por lo tanto, conseguir la indulgencia plenaria todo aquel que confíe diariamente su trabajo a la protección de San José y a todo creyente que invoque con sus oraciones la intercesión del obrero de Nazaret, para que los que buscan trabajo lo encuentren y el trabajo de todos sea más digno.

— e. La huida de la Sagrada Familia a Egipto “nos muestra Dios está allí donde el hombre está en peligro, allí donde el hombre sufre, allí donde huye, donde experimenta el rechazo y el abandono”.⁴ Se concede la indulgencia plenaria a los fieles que recen la letanía de San José (para la tradición latina), o el Akathistos a San José, en su totalidad o al menos una parte de ella (para la tradición bizantina), o alguna otra oración a San José, propia de las otras tradiciones litúrgicas, en favor de la Iglesia perseguida ad intra y ad extra y para el alivio de todos los cristianos que sufren toda forma de persecución.

Santa Teresa de Ávila reconoció en San José al protector de todas las circunstancias de la vida: “A otros parece les dio el Señor gracia para socorrer en una necesidad; a este glorioso Santo tengo experiencia que socorre en todas”.⁵ Más recientemente, San Juan Pablo II reiteró que la figura de San José adquiere “una renovada actualidad para la Iglesia de nuestro tiempo, en relación con el nuevo milenio cristiano”.⁶

Con el fin de reafirmar la universalidad del patrocinio de la Iglesia por parte de San José, además de las ocasiones mencionadas, la Penitenciaría Apostólica concede una indulgencia plenaria a los fieles que recen cualquier oración o acto de piedad legítimamente aprobado en honor de San José, por ejemplo “A ti”, oh bienaventurado José”, especialmente el

³ Pío XII, Discurso con motivo de la solemnidad de san José obrero, (1 de mayo de 1955) en *Discorsi e Radiomessaggi di Sua Santità Pio XII*, XVII 71-76.

⁴ Francisco, *Angelus* (29 diciembre 2013)

⁵ Teresa de Ávila, *Libro de La Vida*, VI, 6.

⁶ Juan Pablo II, *Exhortación apostólica Redemptoris Custos*, sobre la figura y misión de San José en la vida de Cristo y de la Iglesia (15 agosto 1989).

19 de marzo y el 1 de mayo, fiesta de la Sagrada Familia de Jesús, María y José, el domingo de San José (según la tradición bizantina), el 19 de cada mes y cada miércoles, día dedicado a la memoria del Santo según la tradición latina.

En el actual contexto de emergencia sanitaria, el don de la indulgencia plenaria se extiende particularmente a los ancianos, los enfermos, los moribundos y todos aquellos que por razones legítimas no pueden salir de su casa, los cuales, con el ánimo desprendido de cualquier pecado y con la intención de cumplir, tan pronto como sea posible, las tres condiciones habituales, en su propia casa o dondequiera que el impedimento les retenga, recen un acto de piedad en honor de San José, consuelo de los enfermos y patrono de la buena muerte, ofreciendo con confianza a Dios los dolores y las dificultades de su vida.

Para que el logro de la gracia divina a través del poder de las Llaves sea facilitado pastoralmente, esta Penitenciaría ruega encarecidamente que todos los sacerdotes con las facultades apropiadas se ofrezcan con un ánimo dispuesto y generoso a la celebración del sacramento de la Penitencia y administren a menudo la Sagrada Comunión a los enfermos.

Este decreto es válido para el Año de San José, no obstante cualquier disposición en contrario.

Dado en Roma, por la Sede de la Penitenciaría Apostólica, el 8 de diciembre de 2020.

Mauro Card. Piacenza
Penitenciario Mayor

Krzysztof Nykiel
Regente

L. + S.
Prot. no. 866/20/I

Boletín de la Oficina de Prensa de la Santa Sede, 8 de diciembre de 2020.

Congregació del Culte Diví i la Disciplina dels Sagraments

DECRET

Per la celebració de misses en el temps de Nadal

Tenint en compte les condicions causades per la pandèmia difosa per tot el món, en virtut de les facultats concedides pel Summe Pontífex FRANCESC a aquesta Congregació, amb molt de gust concedim que els Ordinaris dels llocs, mentre durin les causes que es refereixen al contagi universal anomenat popularment Covid-19, en el temps de Nadal només de l'any en curs, puguin permetre als preveres que fan estada a les seves diòcesis la celebració de quatre Misses el dia del Nadal del Senyor, el dia de Santa Maria Mare de Déu i també en l'Epifania del Senyor, totes les vegades que això sembli necessari pel bé dels fidels, i observant sempre el que s'ha d'observar per dret, sobretot pel que està prescrit en el cànon 951.

Sense que res s'hi oposi

A la seu de la Congregació del Culte Diví i la Disciplina dels sagraments, el dia 16 del mes de desembre de 2020.

Robert Card. SARAH
Prefecte

† Artur ROCHE
Arquebisbe Secretari

Província
Eclesiàstica
de Barcelona

Província Eclesiàstica de Barcelona

Ordenació episcopal de Mons. Javier Vilanova, bisbe auxiliar de Barcelona

Mons. Javier Vilanova i Pellisa fou ordenat de bisbe en una cerimònia celebrada a la basílica de la Sagrada Família de Barcelona el diumenge dia 20 de desembre, presidida pel cardenal Joan Josep Omella, arquebisbe de Barcelona, acompanyat del Sr. Nunci Bernardito C. Auza, de l'arquebisbe emèrit, el cardenal Lluís Martínez Sistach, de l'arquebisbe metropolità de Tarragona Mons. Joan Planellas, de l'arquebisbe d'Urgell, Mons. Joan-Enric Vives, i d'altres bisbes catalans.

En la seva primera allocució com a bisbe auxiliar, Mons. Javier Vilanova s'ha dirigit a l'Església que peregrina a Barcelona: "Vinc en nom del Senyor a ser totalment vostre, a desgastar-me perquè l'amor de Crist pugui ser conegut i estimat". El nou bisbe ha volgut referir-se especialment als joves, a la gent gran i a les persones afectades per l'actual pandèmia: "Vosaltres joves i famílies sou l'esperança de l'Església. Vosaltres la gent gran, sou el nostre goig i el nostre orgull, us estimem. Malalts i els qui esteu sofrint durament les conseqüències de la pandèmia, estem al vostre costat. A tots, des del primer moment, us porto al cor i a la pregària."

Mons. Vilanova, prevere de Tortosa de 47 anys, que ha estat dos anys rector del Seminari Major Interdiocesà de Catalunya, també ha tingut unes paraules per als joves seminaristes: "Estimats seminaristes, de Barcelona i de les diòcesis amb seu a Catalunya, prego per vosaltres perquè sigueu sants i perquè siguin molts més els companys de camí que ajudin el Senyor a construir el seu Regne".

«El do de l'episcopat és sobretot un servei»

De la seva part, el cardenal Joan Josep Omella, en la seva homilia ha fet una petició al nou prelat: "acull amb alegria el do que el Senyor et fa,

cridant-te a la plenitud del sacerdoci i a ser imatge del Bon Pastor enmig de la comunitat cristiana”, i ha afegit: “I no oblidis, Javier, que el do de l’episcopat no consisteix a aconseguir un honor, és sobretot un servei i el servei no és dominació sinó posar-se als peus de Déu i dels germans per ajudar-los en tot, amb tot i per a tot”.

La cerimònia, ha comptat amb la presència d’autoritats civils de Barcelona i de Tortosa, així com dels familiars del nou bisbe i de fidels amb entrades numerades. S’han acomplert totes les normes sanitàries vigents, amb només 379 assistents (de les més de 3.000 localitats que ofereix aquest espai) i, per garantir-ne el seguiment, s’ha disposat un ampli dispositiu multimèdia. L’acte s’ha pogut seguir, simultàniament, per Ràdio Estel, Radio María i per streaming al web de l’Arquebisbat i de la pròpia Sagrada Família.

Biografia del nou bisbe

Nascut a La Fatarella (Tarragona), el 23 de setembre de 1973, va ser ordenat prevere per a la diòcesi de Tortosa el 22 de novembre de 1998. Ha estat vicari parroquial de les parròquies de la Mare de Déu del Roser de Tortosa (1998-1999) i de Sant Miquel Arcàngel d’Alcanar (1999-2003). Rector de les parròquies de l’Assumpció del Forcall, Castellfort i Portell, Sant Pere Apòstol de Cinctorres, Mare de Déu de les Neus de la Mata, Sant Bartomeu de La Todolella i de la Mare de Déu del Pópulo d’Olocau del Rei (2003-2007). A més, ha sigut també rector de les parròquies d’Alfara de Carles (2014-2019), del Sagrat Cor de Jesús del Raval de Crist (2016-2019) i de Sant Llorenç del Pinell de Brai (2019).

Delegat per a la Catequesi (2014-2016) i per a la Pastoral Vocacional (2003); membre del Col·legi de Consultors (2007) i del Consell Presbiteral (2007); rector del Seminari de Tortosa (2007) i director espiritual del Seminari Interdiocesà de Catalunya (2016-2018).

Fins ara exercia l’ofici canònic de rector del Seminari Interdiocesà de Catalunya (2018). És missioner de la Misericòrdia i confessor ordinari de la Comunitat d’Agustines de Sant Mateu.

Finalment el nou bisbe ha escollit com a escut la corona de la Mare de Déu de la Misericòrdia, patrona de La Fatarella; així com també la Creu de La Mercè i els nou estigmes del Pare Pius de Pietrelcina. També hi destaca l’emblema eucarístic amb el cep de raïm. El seu lema episcopal és “In aeternum, misericordia eius”, “Perdura eternament el seu amor”.

Conferència Episcopal Espanyola

Conferència Episcopal Espanyola

116 ASAMBLEA PLENARIA (16-20 de noviembre de 2020)

Los obispos españoles han celebrado del 16 al 20 de noviembre la Asamblea Plenaria de otoño. El encuentro se ha desarrollado presencial y online para cumplir con las normas establecidas por las Comunidades Autónomas y garantizar la seguridad de los participantes frente a la COVID.

Aprobación de la Instrucción pastoral «Un Dios de vivos»

La Asamblea Plenaria ha aprobado la instrucción pastoral ***Un Dios de vivos, sobre la fe en la resurrección, la esperanza cristiana ante la muerte y la celebración de las exequias***. El documento señala la resurrección de Jesucristo como el acontecimiento central de toda la historia de la salvación de Dios con la humanidad y, por tanto, el hecho que esclarece su sentido. Si este mensaje es alterado o malinterpretado, se destruye la fe cristiana en Dios Padre de Jesucristo. En la perspectiva de la “jerarquía de verdades” no estamos ante una verdad secundaria: Si esta esperanza se oscureciera o se disipara, ya no podríamos llamarnos de verdad cristianos.

El texto, que será publicado próximamente, recoge los retos pastorales y la situación actual en torno a la experiencia de la muerte y recoge la fe de la Iglesia en torno a la muerte, la resurrección y la vida eterna.

Reflexión y diálogo sobre la situación tras la COVID-19

La Asamblea Plenaria ha dedicado parte de sus trabajos a analizar la situación creada por la Pandemia. La reflexión se inició a partir de la exposición presentada por **Antonio Garamendi**, presidente de la CEOE, quien en las últimas semanas, en relación con el Gobierno, los sindicatos y otros agentes sociales, ha ofrecido los datos de las consecuencias del COVID 19

desde una perspectiva macroeconómica. A continuación, el presidente de la **Comisión Episcopal para la Pastoral Social y Promoción Humana, Mons. Atilano Rodríguez Martínez**, presentó el informe sobre la situación social creada por la pandemia.

El trabajo presentado es fruto del diálogo realizado entre los organismos y departamentos de la Comisión con el fin de tener una información directa y precisa sobre la situación de las personas más vulnerables de la sociedad. Muchas de estas personas están siendo atendidas por las comunidades cristianas y por los organismos eclesiales de la acción caritativa y social.

A lo largo de la reflexión se ofreció la respuesta a la realidad de pobreza y marginación, desde la experiencia de los agentes pastorales y de los organismos directamente implicados en la pandemia. Se constató cómo la crisis ha generado una rápida y profunda herida en nuestra sociedad que afecta a la salud de la población y que ha trastocado todas las dimensiones de la existencia: aspectos sociales, económicos, familiares y religiosos.

Misión Evangelizadora de la Iglesia

También han dialogado los obispos sobre la misión evangelizadora de la Iglesia en España a la luz del **Directorio de Catequesis** y de la **Instrucción “La conversión pastoral de la comunidad parroquial al servicio de la misión evangelizadora de la Iglesia”** que hizo pública la Congregación para el Clero el pasado 20 de julio.

Este documento vaticano trata el tema de la pastoral de las comunidades parroquiales, de los diferentes ministerios clericales y laicos, con el signo de una mayor corresponsabilidad de todos los bautizados. El presidente de la Comisión Episcopal para la Evangelización, Catecumenado y Catequesis, **Mons. Amadeo Rodríguez Magro**, ha sido el encargado de explicar cómo esta instrucción puede ser un instrumento de ayuda para el camino pastoral en España. **Mons. Rodríguez Magro** presentó también la traducción al castellano del nuevo Directorio de catequesis.

Líneas de Pastoral de la CEE para el quinquenio 2021-2025 “Fieles al envío misionero”

La Plenaria también han estudiado un borrador de documento con las líneas de acción pastoral de la CEE para el quinquenio 2021-2025, con el título *Fieles al envío misionero. Claves del contexto actual, marco eclesial*

y *líneas de trabajo*. El texto busca proponer a los organismos y comisiones de la CEE una reflexión para el trabajo de los próximos años que debe realizarse en clave de sinodalidad y discernimiento.

Estos serán los ejes espirituales y metodológicos de estas acciones que tienen como objetivo ayudar a la Conferencia Episcopal y sus Comisiones y servicios a la conversión pastoral, personal e institucional, apoyada en la colegialidad y el discernimiento.

Plan de Formación en los Seminarios

Los presidentes de la **Comisión Episcopal para el Clero y Seminarios**, **Mons. Joan Enric Vives Sicilia**, y de la **Subcomisión Episcopal para los Seminarios**, **Mons. Jesús Vidal Chamorro**, han sido los encargados de llevar a la Plenaria la puesta en marcha del nuevo “Plan de Formación de los Seminarios”. La **Congregación para el Clero** ha felicitado a la Conferencia Episcopal Española por la redacción de la nueva *Ratio Nationalis*, que ya está en vigor.

Post Congreso de Laicos

Mons. Carlos Escribano Subías, Presidente de la **Comisión Episcopal para los Laicos, la Familia y la Vida**, ha informado sobre los frutos del **Congreso de Laicos** que se celebró el pasado mes de febrero y de los trabajos que se han realizado tras el Congreso.

El trabajo realizado ilumina itinerarios para la acción eclesial con laicos que trabaja en tres líneas: el primer anuncio de la fe, la formación cristiana de los laicos, no solo en el conocimiento sino también en su aplicación vivencial y el acompañamiento de los fieles laicos que, por un lado, ellos mismos reciben y que, por otro lado, también realizan personal y comunitariamente con las personas con las que se relacionan. Para seguir trabajando la Comisión Permanente aprobó la constitución de un Consejo Asesor de Laicos que continuará con los trabajos del Congreso.

Mons. Escribano también ha informado sobre el **Encuentro Europeo de Jóvenes de Santiago de Compostela**, previsto para el mes de agosto de 2021.

Temas de Educación

La **Comisión Episcopal para la Educación y Cultura** ha informado **sobre la nueva Ley de Educación**, la propuesta presentada al Ministerio en relación a esta ley y los pasos dados hasta el momento, con la propuesta presentada en relación al ámbito de la educación en valores.

Esta misma Comisión ha presentado posibles vías de flexibilización de los requisitos eclesíásticos para la obtención de la **DECA** de Secundaria y Bachillerato.

Otros temas

La crisis de la inmigración en Canarias ha sido uno de los motivos de diálogo entre los obispos durante los días de la Plenaria.

Se ha estudiado la ubicación del departamento de Pastoral de la Salud en el nuevo organigrama de la CEE, que finalmente ha quedado ubicado dentro de la Comisión Episcopal de Pastoral Social y Promoción Humana.

Además, se ha presentado para su estudio el “Marco normativo y Criterios de discernimiento del **Fondo ‘Nueva Evangelización’**”.

Se han aprobado los textos litúrgicos de santa Faustina Kowalska en castellano, catalán, euskera y gallego. También se ha aprobado que la Modificación de la fecha de celebración de la memoria libre de Santa Faustina Kowalska para que se celebre en España el día 8 de octubre.

Con respecto al tema de asociaciones nacionales, se ha aprobado la extinción del “Movimiento de Mujeres trabajadoras cristianas” de Acción Católica y la modificación de los estatutos de la Federación pública de “Scouts de Galicia”, de “Scouts Católicos de Extremadura”, y de la Fundación privada del Sur “Santo Tomás de Aquino”.

Asuntos económicos

Fernando Giménez Barriocanal ha sido renovado en el cargo de vicesecretario para Asuntos Económicos de la Conferencia Episcopal Española (CEE) para los próximos cinco años. Según indica el Reglamento de Ordenación Económica, el vicesecretario para Asuntos Económicos “será nombrado

por un quinquenio, renovable, por la Asamblea Plenaria de la Conferencia, a propuesta de la Comisión Permanente, oído el Consejo de Economía". **Giménez Barriocanal** fue nombrado por primera vez en noviembre de 2005 y renovado en el cargo en el mismo mes de 2010 y 2015.

Como es habitual en la Plenaria de noviembre, se han aprobado los balances y liquidación presupuestaria del año 2019, los criterios de constitución y distribución del **Fondo Común Interdiocesano y los presupuestos de la CEE** y de los organismos que de ella dependen para el año 2021.

El Congreso de los Diputados ha aprobado, en primer término, la nueva Ley de Educación que continuará su trámite parlamentario en el Senado, antes de volver definitivamente al Congreso para su aprobación definitiva.

La Educación tiene un significado singular y relevante para la vida y el futuro de niños y jóvenes, de las familias y de la sociedad entera. Es el ámbito donde se contribuye a edificar el porvenir de una nación y su salud democrática. Por la gran inquietud que ha generado la formulación y la manera de tramitarse de la nueva ley, nos parece necesario ofrecer ahora algunas reflexiones:

1. Antes de cualquier consideración queremos mostrar nuestro reconocimiento a todos los docentes que en este tiempo de pandemia están redoblando sus esfuerzos para seguir educando y formando a las nuevas generaciones. Es un trabajo silencioso, pero nos consta que se realiza con una dedicación personal y profesional que permite mantener la tarea escolar por encima de todo.

2. Por ello, lamentamos en particular que se haya procedido a la tramitación de esta ley a pesar de las difíciles circunstancias causadas por la pandemia y con unos ritmos extremadamente acelerados. Ello ha impedido la participación adecuada de toda la comunidad educativa y de los diferentes sujetos sociales.

Consideramos necesario insistir en que el verdadero sujeto de la educación es la sociedad, y, en primer lugar, las familias. No sería aceptable que el Estado pretendiera apropiarse de este protagonismo de la familia y de la sociedad –a cuyo servicio está llamado–, identificando el carácter público de la enseñanza con su dimensión organizativa de carácter estatal. No solo lo que es de titularidad estatal es público.

Con el papa Francisco queremos recordar la urgencia de un Pacto Educativo Global, que el Gobierno ha aplaudido de manera informal, y que significa

privilegiar el camino del diálogo, de la escucha y del acuerdo, de modo que las propias posiciones ideológicas (todas ellas “confesionales”) no se conviertan en criterio de exclusión. En palabras del presidente de la CEE al inicio de esta A. Plenaria: “sería conveniente que de este pacto educativo pudiera concretarse una ley sólida que no sea objeto de debate con cada cambio de color político en el Gobierno”.

3. Tras el camino recorrido durante la tramitación de la ley, vemos necesario pedir que esta ofrezca una mayor protección del derecho a la educación y la libertad de enseñanza, tal como se explicitan en el art 27 de la Constitución y en su interpretación jurisprudencial. Nos preocupa que esta ley introduzca limitaciones a estos derechos y libertades y, en primer lugar, al ejercicio de la responsabilidad de los padres en la educación de los hijos.

Comprendemos y apoyamos los esfuerzos de las familias, plataformas y agentes sociales que en estos días se han movilizado en la defensa de estos derechos, y particularmente de los referidos a los alumnos con necesidades especiales.

4. En este mismo sentido afirmamos, de nuevo, que la ley debería recoger la “demanda social” en todas las etapas del proceso educativo: libertad de creación de centros escolares, libertad de elección de centro y propuesta educativa, trato en igualdad de condiciones a los diversos tipos de centro, para lo cual es necesaria la gratuidad de la enseñanza sin discriminaciones.

5. Lamentamos profundamente todos los obstáculos y trabas que se quieren imponer a la acción de las instituciones católicas concertadas. No es el momento de enfrentar entidades e instituciones educativas, sino de trabajar conjuntamente, en el espacio público, para ofrecer una educación adecuada a todos los niños, adolescentes y jóvenes de nuestro país.

6. En diálogo con el Ministerio, la CEE ha recordado que no puede excluirse del ámbito escolar la educación de la dimensión moral y religiosa de la persona, para que ésta pueda crecer como sujeto responsable y libre, abierto a la búsqueda de la verdad y comprometido con el bien común, recibiendo para ello una formación integral. Por eso, ha propuesto que la enseñanza religiosa escolar quede integrada en un área de conocimiento común para todos los alumnos, en un modo que no genere para nadie agravios comparativos. Y ha recordado que esta asignatura no debe ser considerada ajena al proceso educativo, sino que ha de ser comparable a otras asignaturas fundamentales.

Lamentablemente la propuesta hecha por la CEE no ha recibido respuesta por parte del Ministerio. De hecho, el texto legislativo aprobado suprime el valor académico de la evaluación de la asignatura de Religión, y deja a los alumnos que no cursen esta asignatura sin una formación con contenido escolar.

Queremos recordar que no es aceptable la descalificación de esta asignatura o del trabajo de sus profesores como adoctrinamiento. Al contrario, respeta el conjunto de exigencias propias de su presencia en el ámbito escolar, relativas a la metodología o al estatuto del profesorado. Es escogida con buenas razones por una mayoría de familias, y reconocida en su contribución a la educación integral de la persona y su compromiso en la sociedad. De hecho, está presente en la mayoría de los sistemas educativos europeos.

7. La Iglesia ha desarrollado una gran tradición educativa, que ha sido y deseamos que siga siendo una riqueza de nuestra sociedad. Más allá del debate sobre una ley, es consciente de la necesidad de seguir defendiendo la inclusión escolar y educativa de la enseñanza religiosa escolar como integrante del ámbito de una necesaria educación moral. Y, como Pueblo de Dios, en todos sus miembros, seguirá trabajando para hacer posible el crecimiento, la libertad y la pluralidad de la propuesta educativa para servir así al bien de los alumnos, las familias y toda la sociedad.

Ante la situación de los inmigrantes en las Islas Canarias

En los últimos meses están llegando miles de inmigrantes a Canarias. Muchos han muerto en su dramático viaje. Los obispos de las dos diócesis de estas islas se han dirigido a los fieles católicos y a la sociedad en general. Queremos unirnos a su reflexión y llamamiento, pues el problema no es solo canario, es de toda España, europeo y global, y quienes sufren las migraciones forzadas gozan de una dignidad inalienable y compartida con todos nosotros. Para un cristiano el migrante es hijo de Dios, un hermano con una vida marcada por el dolor y el sufrimiento que busca la esperanza de alcanzar una vida mejor. **No podemos permanecer ajenos a su dolor ni indiferentes a la hora de valorar la extraordinaria aportación de los que llegan a nuestras sociedades envejecidas.**

Tampoco podemos obviar **la complejidad de situaciones que convergen en este drama:**

La injusticia del comercio internacional, el hambre, las guerras inducidas en países con riquezas mineras, los regímenes políticos dictatoriales que expolían y reprimen a su pueblo, las persecuciones políticas y religiosas, las mafias organizadas, el uso de los flujos migratorios como forma de presión política. La necesaria regulación de las migraciones pasa por abordar sus causas para asegurar el primer derecho de un emigrante, permanecer o regresar a su casa de manera voluntaria.

Es imprescindible crear **en los países de origen** posibilidades concretas de vivir con dignidad y simultáneamente, **en los de destino**, salvar su vida y hacernos cargo de su existencia a través de un conjunto de acciones que el Papa resume en “acoger, proteger, promover e integrar”.

La Unión Europea y el Estado español han de asumir que no se pueden crear guetos insulares para evadir el problema migratorio. Como afirma el papa Francisco, en los países de destino, habrá de buscarse el equilibrio adecuado entre la protección de los derechos de los ciudadanos y la garantía de acogida y asistencia a los migrantes. Concretamente, el Papa señala algunas “respuestas indispensables” especialmente para quienes huyen de las “graves crisis humanitarias”: aumentar y simplificar la concesión de visados; abrir corredores humanitarios; garantizar la vivienda, la seguridad y los servicios esenciales; ofrecer oportunidades de trabajo y formación; fomentar la reunificación familiar; proteger a los menores; garantizar la libertad religiosa y promover la inclusión social (FT 38-40)

Las comunidades cristianas hemos de ofrecer un singular testimonio de fraternidad y ciudadanía en la acogida, cuidado y promoción de los que llegan y en la acción moral y política contra las causas de tanto sufrimiento. Como dice el papa Francisco: “No tenemos que esperar todo de los que nos gobiernan... Es posible comenzar de abajo y de a uno, pugnar por lo más concreto y local, hasta el último rincón de la patria y del mundo, con el mismo cuidado que el viajero de Samaría tuvo por cada llaga del herido”. (FT 77-78)

PRESUPUESTO DEL FONDO COMÚN INTERDIOCESANO PARA 2021

El Fondo Común Interdiocesano es el instrumento a través del cual se canaliza la distribución de la asignación tributaria a las diócesis españolas y otras realidades eclesiales.

La Asamblea Plenaria de noviembre de 2020 ha aprobado la Constitución y reparto del Fondo Común Interdiocesano para 2021 en los siguientes términos.

1. Constitución del Fondo (Recursos e ingresos). Asignación Tributaria

El fondo común para 2021 se constituye con la partida correspondiente a la asignación tributaria únicamente dado que, para este año, se ha suprimido el sistema de aportación teórica de las diócesis, incluyendo esos criterios en el sistema de reparto.

El importe de la asignación a percibir en 2021 viene determinado por dos partidas:

- El 70% de la última liquidación definitiva, que corresponde al IRPF 2018, campaña 2019.
- El resultado de la liquidación del IRPF 2019, campaña 2020.

Este último dato de la liquidación, de acuerdo con el mecanismo establecido, no está disponible a la hora de hacer el presupuesto por lo que procede realizar una estimación.

Se ha establecido como cantidad objetivo 285.115.797 euros, lo que representa un incremento del 7,2 % con respecto al presupuesto del año anterior, pero que supondría una cantidad equivalente a la efectivamente recaudada en dicho año.

La Asamblea Plenaria ha aprobado que en el caso de que la partida definitiva sufra modificaciones, el Consejo de Economía pueda ajustar el presupuesto a la cantidad real, o bien aplicar recursos del fondo de reserva.

INGRESOS		
Nº CONCEPTO	AÑO 2021	AÑO 2020
ASIGNACION TRIBUTARIA		
Pago a cuenta de 2021 y liquidación de IRPF 2019	285.115.797	266.000.000
TOTAL INGRESOS ORDINARIOS	285.115.797	266.000.000

2. Distribución del fondo (empleos o gastos)

La distribución del Fondo Común Interdiocesano se realiza en dos bloques: unas partidas las ejecuta y distribuye la Conferencia Episcopal a sus finalidades respectivas; el resto son remitidas a las diócesis por distintos conceptos que miden las necesidades de fondos de las mismas. Este envío no constituye una aplicación directa de fondos sino un método para evaluar necesidades. Las cantidades que recibe cada diócesis se integran en su presupuesto diocesano para financiar el conjunto de necesidades.

– **Envío a las diócesis.** Las diócesis perciben fondos teniendo en cuenta los siguientes factores:

a. Una cantidad lineal. Para atender gastos mínimos y beneficiar así a las diócesis más pequeñas. Dicho modulo se ha incrementado en un 9%.

b. Módulos en función de los sacerdotes. Unos módulos calculados en función del número de sacerdotes de cada diócesis y su dependencia total o parcial del presupuesto diocesano.

c. Módulos de atención pastoral. Se trata de módulos que tienen en cuenta el número de templos, la extensión de las diócesis, los habitantes y el tamaño medio de la parroquia. Se ha incrementado el peso de los módulos por templos y por extensión de la Diócesis para cubrir los gastos de desplazamientos de los sacerdotes a la red parroquial.

d. Seminarios. Se trata de un reparto establecido por la Comisión Episcopal de Seminarios en función de la existencia de centros de estudios, bibliotecas, pastoral vocacional, número de seminaristas, etc.

– **Seguridad Social del Clero.** Importe de las cotizaciones pagadas a la Seguridad Social por el conjunto de clérigos diócesis. Todos los clérigos diocesanos cotizan por el salario mínimo interprofesional, de acuerdo con el Real Decreto 2398/1977, de 27 de agosto de incorporación del Clero diocesano a la Seguridad Social. La Conferencia Episcopal realiza el pago centralizado de manera trimestral.

– **Retribuciones Señores Obispos.** Cantidad total empleada en la retribución de todos los Obispos de España. Se realiza una estimación del total del número de Obispos.

– **Ayuda a proyectos de rehabilitación y construcción de templos.** Se trata de una ayuda compensatoria a las entidades de la Iglesia por la pérdida de la exención de IVA en la construcción de templos. La Con-

ferencia solicita todos los proyectos de ejecución de obra y concede el importe correspondiente al 50% del IVA de las nuevas construcciones y el 25% de las rehabilitaciones.

- **Centros de formación.** Total de ayudas a distintas instituciones de formación como la Universidad Pontificia de Salamanca, Facultades eclesiásticas, Colegio Español de Roma, Centro Montserrat en Roma y Casa de Santiago en Jerusalén.
- **Aportación a la actividad caritativa diocesana.** Partida finalista destinada de manera explícita a la actividad caritativa de las diócesis.
- **Actividades pastorales nacionales.** Se trata de una partida para cubrir distintos proyectos aprobados por la Asamblea Plenaria en cada año.
- **Campañas de Financiación de la Iglesia.** Importe para invertir en las campañas de la asignación tributaria y día de la Iglesia diocesana.
- **Funcionamiento de la Conferencia Episcopal.** Aportación al presupuesto de mantenimiento de la estructura de la Conferencia Episcopal.
- **Actividades pastorales en el extranjero.** Incluye la aportación al Fondo Nueva Evangelización y las ayudas a las Conferencias Episcopales del Tercer Mundo.
- **Conferencia de religiosos.** Aportación a los fines generales de la CONFER.
- **Insularidad.** Ayuda para compensar gastos específicos de transporte de las diócesis con insularidad.
- **Instituciones Santa Sede.** Aportación a la Santa Sede (Óbolo de San Pedro) y al mantenimiento del Tribunal de la Rota.
- **Fondo intermonacal.** Se trata una partida destinada a ayudas puntuales a religiosas contemplativas en el pago de la seguridad social.
- **Plan de transparencia.** Partida integrada para atender a los distintos programas del Plan de Transparencia aprobado por la Conferencia Episcopal.
- **Ordinariato de las Iglesias Orientales.** Esta partida se ha habilitado para cubrir las necesidades pastorales específicas del nuevo ordinariato creado por el Santo Padre.

GASTOS		
Nº CONCEPTO	AÑO 2021	AÑO 2020
1.- ACCIONES PASTORALES Y ASISTENCIALES		
Envío a las Diócesis para su Sostentamiento (neto de aportación en 2020)	228.402.086	210.381.827
Seguridad Social del Clero y prestaciones sociales	24.690.572	23.664.000
Retribución Obispos	2.397.620	2.397.620
Ayuda a proyectos de rehabilitación y Construcción de Templos (comp de IVA)	4.080.000	4.080.000
Centros de Formación (Facultades Eclesiásticas, Univ. Pontificia de Salamanca y Centros de Roma y Jerusalém)	5.320.391	5.320.391
Actividades Pastorales Nacionales	1.712.725	1.712.725
Aportación a la actividad caritativa diocesana	6.497.400	6.497.400
Campaña de Financiación	4.896.000	4.896.000
Conferencia Episcopal	2.730.374	2.676.837
Actividades Pastorales en el Extranjero	1.306.050	1.306.050
Conferencia de Religiosos	1.096.648	1.096.648
Ayuda Diócesis Insulares	542.252	542.252
Instituciones Santa Sede	528.876	513.447
Fondo Intermonacal	232.704	232.704
Plan de Transparencia	510.000	510.000
Ordinariato Iglesias Orientales	172.100	172.099
TOTAL GASTOS ORDINARIOS	285.115.797	266.000.000

PRESUPUESTO DE LA CONFERENCIA EPISCOPAL PARA 2021

El presupuesto se presenta equilibrado con un descenso del 0,6 % en el volumen de gastos e ingresos previstos en relación con el presupuesto aprobado para el año 2020.

1. Presupuesto de ingresos

Se prevé una ligera disminución del presupuesto de ingresos por actividades económicas derivada de la situación económica actual.

Nº CONCEPTO	AÑO 2021	AÑO 2020
1.- APORTACIÓN DE FIELES		
Otros Ingresos de Fieles	10.000,00	10.000,00
2.- ASIGNACIÓN FONDO COMÚN		
Fondo Común Interdiocesano (asignación tributaria)	2.730.900,00	2.676.837,00
3.- INGRESO DE PATRIMONIO Y OTRAS ACTIVIDADES		
Alquileres Inmuebles	1.150.000,00	1.150.000,00
Financieros	5.000,00	10.700,00
Actividades Económicas	1.096.000,00	1.176.000,00
4.- OTROS INGRESOS CORRIENTES		
Ingresos de Servicios	70.000,00	68.563,00
TOTAL INGRESOS ORDINARIOS	5.061.900,00	5.092.100,00

2. Presupuesto de gastos

Se ha realizado un esfuerzo en la contención de gastos y la reducción de estos.

Nº CONCEPTO	AÑO 2021	AÑO 2020
1.- ACCIONES PASTORALES Y ASISTENCIALES		
Actividades Pastorales	593.000,00	675.300,00
Ayuda a la Iglesia Universal	265.000,00	267.800,00
Otras Entregas a Instituciones Diocesanas	135.000,00	135.000,00
2.- RETRIBUCIÓN DEL CLERO		
Sueldos Sacerdotales y Religiosos	680.000,00	660.000,00
Seguridad Social religiosos y Otras Prestaciones Sociales	19.000,00	17.000,00
3.- RETRIBUCIÓN DEL PERSONAL SEGLAR		
Salarios y retribuciones colaboradores	1.851.000,00	1.823.000,00
Seguridad Social	450.000,00	445.000,00
4.- CONSERVACIÓN DE EDIFICIOS Y GASTOS DE FUNCIONAMIENTO		
	1.068.900,00	1.069.000,00
TOTAL GASTOS ORDINARIOS	5.061.900,00	5.092.100,00

20/11/2020

LA VIDA ES UN DON, LA EUTANASIA UN FRACASO

Nota de la Conferencia Episcopal Española ante la aprobación en el Congreso de los Diputados de la ley de la eutanasia

- 1.- El Congreso de los Diputados está a punto de culminar la aprobación de la Ley Orgánica de regulación de la eutanasia. La tramitación se ha realizado de manera sospechosamente acelerada, en tiempo de pandemia y estado de alarma, sin escucha ni diálogo público. El hecho es especialmente grave, pues instaura una **ruptura moral**; un **cambio en los fines del Estado**: de defender la vida a ser responsable de la muerte infringida; y **también de la profesión médica**, «llamada en lo posible a curar o al menos a aliviar, en cualquier caso a consolar, y nunca a provocar intencionadamente la muerte». Es una propuesta que hace juego con la visión antropológica y cultural de los sistemas de poder dominantes en el mundo.
- 2.- La Congregación para la Doctrina de la Fe, con la aprobación expresa del papa Francisco publicó la Carta *Samaritanus bonus sobre el cuidado de las personas en las fases críticas y terminales de la vida*. Este texto ilumina la reflexión y el juicio moral sobre este tipo de legislaciones. También la Conferencia Episcopal Española, con el documento *Sembradores de esperanza. Acoger, proteger y acompañar en la etapa final de esta vida*, ofrece unas pautas clarificadoras sobre la cuestión.
- 3.- Urgimos a la promoción de los **cuidados paliativos**, que ayudan a vivir la enfermedad grave sin dolor y al **acompañamiento integral**, por tanto también espiritual, a los enfermos y a sus familias. Este cuidado integral alivia el dolor, consuela y ofrece la esperanza que surge de la fe y da sentido a toda la vida humana, incluso en el sufrimiento y la vulnerabilidad.
- 4.- La pandemia ha puesto de manifiesto la fragilidad de la vida y ha suscitado solicitud por los cuidados, al mismo tiempo que indignación por el descarte en la atención a personas mayores. Ha crecido la conciencia de que acabar con la vida no puede ser la solución para abordar un problema humano. Hemos agradecido el trabajo de los sanitarios y el valor de nuestra sanidad pública, reclamando incluso su mejora y mayor atención presupuestaria. **La muerte provocada no puede ser un atajo** que nos permita ahorrar recursos humanos y económicos en los cuidados paliativos y el acompañamiento integral. Por el contrario, frente a la muerte como solución, es preciso invertir en los cuidados

y cercanía que todos necesitamos en la etapa final de esta vida. Esta es **la verdadera compasión**.

- 5.- La experiencia de los pocos países donde se ha legalizado nos dice que la eutanasia **incita a la muerte** a los más débiles. Al otorgar este supuesto derecho, la persona, que se experimenta como una carga para la familia y un peso social, se siente condicionada a pedir la muerte cuando una ley la presiona en esa dirección. La falta de cuidados paliativos es también una **expresión de desigualdad social**. Muchas personas mueren sin poder recibir estos cuidados y sólo cuentan con ellos quienes pueden pagarlos.
- 6.- Con el Papa decimos: «La eutanasia y el suicidio asistido son una derrota para todos. La respuesta a la que estamos llamados es **no abandonar nunca a los que sufren, no rendirse nunca, sino cuidar y amar para dar esperanza**». Invitamos a responder a esta llamada con la oración, el cuidado y el testimonio público que favorezcan un compromiso personal e institucional a favor de la vida, los cuidados y una genuina buena muerte en compañía y esperanza.
- 7.- Pedimos a cuantos tienen responsabilidad en la toma de estas graves decisiones que **actúen en conciencia**, según verdad y justicia.
- 8.- Por ello, convocamos a los católicos españoles a **una Jornada de ayuno y oración el próximo miércoles 16 de diciembre**, para pedir al Señor que inspire leyes que respeten y promuevan el cuidado de la vida humana. Invitamos a cuantas personas e instituciones quieran unirse a esta iniciativa.

Nos acogemos a Santa María, Madre de la Vida y Salud de los enfermos y a la intercesión de San José, patrono de la buena muerte, en su año jubilar.

Madrid 11 de diciembre de 2020

«UN DIOS DE VIVOS»

Instrucción pastoral sobre la fe en la resurrección, la esperanza cristiana ante la muerte y la celebración de las exequias

«Si no hay resurrección de muertos, tampoco Cristo ha resucitado. Pero si Cristo no ha resucitado, vana es nuestra predicación y vana también nuestra fe; más todavía: resultamos unos falsos testigos de Dios, porque hemos dado testimonio contra Él, diciendo que ha resucitado a Cristo, a quien no ha resucitado... si es que los muertos no resucitan» (1 Cor 15, 13-15).

1. La resurrección de Jesucristo es el acontecimiento central de toda la historia de la salvación de Dios con la humanidad y, por tanto, el hecho que esclarece su sentido. En él acontece la plena revelación de Dios como un «Dios de vivos» (Lc 20, 38; Mt 22, 32; Mc 12, 27) y se nos muestra la grandeza de la salvación a la que todos estamos llamados y que ahora vivimos «en esperanza» (Rom 8, 24).

2. «La muerte corporal, de la cual el hombre se habría liberado si no hubiera pecado»¹, es el último obstáculo que habrá de ser vencido para que el designio de amor de Dios y su voluntad de salvación sobre la humanidad llegue a buen término: «El último enemigo en ser destruido será la muerte» (1 Cor 15, 26). En Cristo resucitado «la muerte ha sido absorbida en la victoria» (1 Cor 15, 54). Por ello, los creyentes podemos decir: «¿Dónde está, muerte, tu victoria? ¿Dónde está, muerte, tu aguijón?» (1 Cor 15, 55); y podemos dar gracias a Dios «que nos da la victoria por medio de nuestro Señor Jesucristo» (1 Cor 15, 57). La fe en la resurrección de Jesucristo es inseparable de la fe en la resurrección de los muertos. Quien niega la resurrección de los muertos en el fondo está negando la resurrección de Cristo, porque no reconoce el poder de Dios ni la potencia salvífica de este acontecimiento.

3. El anuncio de la muerte y resurrección de Jesucristo constituye el núcleo de la fe cristiana. Si este mensaje es alterado o malinterpretado, se destruye la fe en el Dios y Padre de nuestro Señor Jesucristo. Inseparablemente unido a este anuncio, está también el objeto de la esperanza cristiana, que no es otro que la vida eterna: «Si el cristiano no está seguro

¹ CONCILIO ECUMÉNICO VATICANO II, *Constitución pastoral sobre la Iglesia en el mundo actual* «Gaudium et Spes», 18.

del contenido de la expresión “vida eterna”, las promesas del Evangelio, el sentido de la creación y de la redención desaparecen, e incluso la misma vida terrena queda desposeída de toda esperanza»². El último artículo del símbolo de la fe («Creo en la resurrección de la carne y en la vida eterna») no constituye únicamente el final de una lista de verdades, sino que expresa la meta hacia la que se encaminan y en la que confluyen todos los restantes artículos del credo, ya que la vida eterna es el término de nuestra esperanza³. En la perspectiva de la «jerarquía de verdades» no estamos ante una verdad secundaria: «Si esta esperanza se oscureciera o se disipara, ya no podríamos llamarnos de verdad cristianos»⁴.

I. SITUACIÓN ACTUAL Y RETOS PASTORALES

a) *El drama de la muerte*

4. La experiencia de la muerte afecta a todos los seres humanos. Se trata de algo que no puede ser silenciado: con la muerte «el enigma de la condición humana alcanza su culmen»⁵. Ante ella el hombre experimenta la contradicción más profunda que le acompaña en todos los momentos de su existencia: su limitación y su deseo de plenitud⁶. Los esfuerzos del ser humano por luchar contra la muerte propia y ajena, el uso de los recursos psicológicos y terapéuticos que ayudan a superar el sufrimiento, y los avances de la ciencia y de la técnica, que ciertamente han conse-

² CONGREGACIÓN PARA LA DOCTRINA DE LA FE, *Carta sobre algunas cuestiones referentes a la escatología* (17 de mayo de 1979).

³ Cf. *Ibid.*: «A nadie se le oculta la importancia de este último artículo del Símbolo bautismal: expresa el término y el fin del designio de Dios, cuyo camino se describe en el Símbolo».

⁴ COMISIÓN EPISCOPAL PARA LA DOCTRINA DE LA FE DE LA CONFERENCIA EPISCOPAL ESPAÑOLA, *Esperamos la resurrección y la vida eterna* (1995), n. 1. Cf. LXXXVI ASAMBLEA PLENARIA DE LA CONFERENCIA EPISCOPAL ESPAÑOLA, Instrucción pastoral *Teología y secularización en España. A los cuarenta años de la clausura del Concilio Vaticano II* (30-3-2006) 4: «La esperanza respecto a la vida del mundo futuro es constitutiva de la condición de cristianos. Se es cristiano precisamente por la fe en la resurrección de Cristo, principio y causa de nuestra propia resurrección (cf. 1 Cor 15, 21)»; TERTULIANO, *De resurrectione mortuorum* 1, 1: «La esperanza de los cristianos es la resurrección de los muertos. Creyendo en ella somos tales».

⁵ CONCILIO ECUMÉNICO VATICANO II, *Constitución pastoral sobre la Iglesia en el mundo actual «Gaudium et Spes»*, 18.

⁶ Cf. *Ibid.*, 10: «Mientras, por una parte, como criatura, experimenta que es un ser limitado, por otra se siente ilimitado en sus deseos y llamado a una vida superior».

guido prolongar las expectativas de la vida humana, «no pueden calmar esta ansiedad del hombre», ni «satisfacer ese deseo de vida ulterior que ineluctablemente está arraigado en su corazón»⁷. El hombre, abandonado a sus solas fuerzas, se siente impotente, porque sabe que se encuentra ante un enemigo que es más fuerte que él, del que no puede escapar y que por sí mismo no puede vencer. Separada de Dios por el pecado y al margen de Cristo, la humanidad se encuentra en una situación de desgracia y esclavitud «por miedo a la muerte» (Heb 2, 15), hasta el punto de que todos sus esfuerzos están orientados a liberarse de ella⁸.

5. El horizonte de la muerte provoca que el ser humano se plantee los interrogantes más decisivos para su vida: «¿Qué es el hombre? ¿Cuál es el sentido del dolor, del mal, de la muerte, que, a pesar de todo el progreso, continúan subsistiendo? [...] ¿Qué puede el hombre aportar a la sociedad, qué puede esperar de ella? ¿Qué seguirá después de esta vida terrena?»⁹. Son preguntas que inquietan al ser humano, porque de ellas depende el sentido de toda su existencia. También ante estos interrogantes experimenta el hombre su impotencia para hallar por sí mismo una respuesta satisfactoria que le proporcione una total claridad: «toda imaginación fracasa ante la muerte»¹⁰. La angustia provocada por el sinsentido y el absurdo del sufrimiento y la muerte, especialmente cuando afecta a personas inocentes o a los niños, el silencio de Dios y la imposibilidad de hallar una explicación que apacigüe el corazón del ser humano, es una de las causas que pueden explicar el fenómeno del ateísmo¹¹, que en

⁷ *Ibid.*

⁸ Cf. FRANCISCO, *Homilía en la Misa en sufragio de los Cardenales y Obispos fallecidos durante el año* (5 noviembre 2020): «El miedo humano de tener que morir [...] del que nadie puede decir que es completamente inmune».

⁹ CONCILIO ECUMÉNICO VATICANO II, *Constitución pastoral sobre la Iglesia en el mundo actual «Gaudium et Spes»*, 10.

¹⁰ *Ibid.*, 18.

¹¹ Un testimonio significativo puede ser el del judío sefardí Primo Levi «Si existe Auschwitz es que no puede haber Dios». En la literatura contemporánea encontramos también algunos personajes que encarnan el ateísmo que tiene su origen en el sufrimiento. En *La peste* de Albert Camus, «la muerte del hijo del juez Othon encarna el silencio de Dios; el milagro pedido por el P. Paneloux no se realiza, y el niño muere. Rieux declara entonces... que siempre rechazará una creación en que los inocentes son torturados. El sufrimiento de los inocentes: tal es el extremo más paradójico del problema del mal en el mundo» (Ch. MOELLER, *Literatura del siglo XX y cristianismo I*, Madrid 1981, 82). *Ibid.*, p. 116: «Una angustia nos queda: el hijo del juez Othon muere de la peste. Cuando Rieux dice al P. Paneloux: “Usted sabe muy bien que este era inocente”, nuestro corazón le da la razón».

estos casos nace «de una violenta protesta contra el mal en el mundo»¹².

6. En esta situación la Iglesia no puede hacer otra cosa que invitar a dirigir la mirada a Cristo muerto y resucitado, ya que ella profesa que «bajo el cielo no se ha dado a los hombres otro nombre por el que debamos salvarnos» (Hch 4, 12)¹³. Su muerte y resurrección constituyen la luz que permite al ser humano encontrar una respuesta a las inquietudes que le provoca el horizonte de la muerte. Nuestra fe en Cristo nos descubre que la muerte nos puede unir más estrechamente a Él¹⁴ y que «será vencida cuando el Salvador omnipotente y misericordioso, restituya al hombre la salvación perdida por su culpa»¹⁵. Entonces el hombre, que «ha sido creado por Dios para un destino feliz más allá de los límites de la miseria terrestre»¹⁶, llegará a la plenitud encontrando así su plena libertad: «¡Desgraciado de mí! ¿Quién me librerá de este cuerpo de muerte? ¡Gracias a Dios, por Jesucristo nuestro Señor!» (Rom 7, 24). De este modo, «la fe, apoyada en sólidos argumentos, ofrece a todo hombre que reflexiona una respuesta a su ansiedad sobre su destino futuro»¹⁷.

b) La percepción actual de la muerte

7. En las últimas décadas se ha vivido en nuestra sociedad una profunda transformación en la vivencia de la muerte y en la forma de afrontarla. A ello ha contribuido el pluralismo religioso y cultural que caracteriza el momento histórico en que nos encontramos. La secularización de la vida ha llevado a la secularización en el modo de vivir la muerte. Cada vez es mayor también el número de personas para quienes la inquietud por la salvación no entra en su horizonte vital. Muchas personas la alejan de su contexto vital, no quieren pensar en ella y evitan estar cerca de los enfermos, especialmente de los terminales. Algunos la viven solo como la

¹² CONCILIO ECUMÉNICO VATICANO II, *Constitución pastoral sobre la Iglesia en el mundo actual* «*Gaudium et Spes*», 19.

¹³ Cf *Ibid.*, 10.

¹⁴ Cf. Ch. MOELLER, *Literatura del siglo XX y cristianismo I*, 117: «(Comentando *La Peste* de A. Camus) Es preciso luchar contra el sufrimiento de los inocentes, como Rieux, pero también saber que la muerte no es un cataclismo definitivo. Es el envés del misterio de la unión con la Cruz... Ninguna religión, salvo la cristiana, da una explicación de él. Esta explicación es un misterio, pero un misterio *encarnado* en la persona misma del fundador de la religión cristiana, en Jesucristo».

¹⁵ CONCILIO ECUMÉNICO VATICANO II, *Constitución pastoral sobre la Iglesia en el mundo actual* «*Gaudium et Spes*», 18.

¹⁶ *Ibid.*

¹⁷ *Ibid.*

llegada al final de un camino; otros eluden los interrogantes que el hecho de la muerte debería llevar a formular, disimulando de este modo su dramatismo¹⁸. Cuando acontece en circunstancias socialmente dramáticas como atentados, catástrofes o pandemias como la que estamos viviendo actualmente a causa del COVID-19, vemos actitudes de generosidad, servicio y solidaridad que muestran lo mejor que hay en el corazón del ser humano, que dignifican a las personas y a la sociedad y que fortalecen la fraternidad. En estos casos, se ofrece ayuda psicológica a las personas para que gestionen sus emociones, pero social y culturalmente se evita la cuestión de Dios.

8. Todo eso ha provocado cambios en el modo de «despedir» a los seres queridos: a veces, la oración por los difuntos se entiende como un recuerdo y la celebración de las exequias como una despedida. En no pocas ocasiones las ceremonias fúnebres se han convertido en un «servicio» que se ofrece a los familiares sin ninguna presencia de la Iglesia, y acaban siendo actos sincretistas en los que se mezclan elementos cristianos y no cristianos. Algunas prácticas que hasta hace poco se consideraban extrañas a la tradición cristiana, como la cremación, se han generalizado. Las formas de deshacerse de las cenizas o de conservarlas a veces son tan insólitas que no siempre se pueden conciliar con el respeto debido al cuerpo del difunto llamado a resucitar con Cristo.

9. Sin embargo, el hombre no puede evitar plantearse la cuestión de la muerte, no solo como un hecho biológico, sino también como un acontecimiento personal. Por eso, aun cuando muchos han puesto entre paréntesis la fe o tienen vergüenza de aludir explícitamente a ella, conservan sin embargo la secreta esperanza en una vida tras la muerte. No es extraño escuchar referencias a un «más allá» impreciso. En otras ocasiones se adopta un lenguaje más difuso, que alude a la disolución del ser humano en el Todo o a una fusión con el Absoluto. Todo esto manifiesta que, en medio de una sociedad técnica y fuertemente descristianizada, en el corazón del ser humano está vivo el *deseo de Dios*.

10. No es extraño, pues, que muchas personas, incluso viviendo alejadas de la Iglesia, en el momento doloroso de la pérdida de un ser querido soliciten su presencia y su acompañamiento. Este hecho no debe ser

¹⁸ A. CAMUS, en *El mito de Sísifo* (Madrid 1985, 13, 15), hablando de la muerte, se asombra «ante el hecho de que todo el mundo viva como si nadie “lo supiese”», y habla del «consentimiento práctico y la ignorancia simulada», que nos lleva a vivir «con ideas que, si las pusiéramos a prueba verdaderamente, deberían trastornar toda nuestra vida».

desdeñado ni minusvalorado, pues constituye una ocasión privilegiada para ofrecer una palabra de consuelo y esperanza, y para anunciar el Evangelio, ya que es la situación en la que se pone en especial de manifiesto la verdad del ser humano. Aun cuando esas personas no tengan una conciencia clara de lo que la Iglesia ofrece, y lo que deseen sea un simple acto de recuerdo o de homenaje a sus seres queridos, deben ser acogidas con delicadeza y respeto y acompañadas para que, en la medida de lo posible, vivan este acontecimiento como un encuentro con el Señor Resucitado que transforme su dolor en esperanza.

11. Este ambiente influye también en muchos cristianos que han olvidado lo que significa la vivencia cristiana de la muerte: algunos experimentan una «desconexión entre la fe en Dios y la esperanza en la vida eterna», que se manifiesta en el hecho de que «no pocos de los que se declaran católicos, al tiempo que confiesan creer en Dios, afirman que no esperan que la vida tenga continuidad alguna más allá de la muerte»¹⁹; otros ya no sienten la necesidad de prepararse para ella²⁰, ni tienen la preocupación de morir en gracia de Dios, sino que únicamente esperan una muerte instantánea y sin dolor²¹.

12. En la misma celebración cristiana de las exequias se percibe un cambio de sensibilidad. Frente a ciertas exageraciones del pasado, que podían llevar a pensar que se emitía un juicio sobre el difunto, o contra ciertos rigormismos que presuponían que la mayoría de la humanidad está condenada, en no pocas ocasiones la esperanza de que nuestros hermanos difuntos estén en el cielo se formula hoy como una certeza absoluta. De este modo se silencia la necesidad de una purificación ulterior²² y la posibilidad de la condenación. Con frecuencia se escucha también la afirmación de que nuestros hermanos difuntos ya han resucitado, identificando sin más el momento de la muerte con la resurrección.

¹⁹ COMISIÓN EPISCOPAL PARA LA DOCTRINA DE LA FE DE LA CONFERENCIA EPISCOPAL ESPAÑOLA, *Esperamos la resurrección y la vida eterna* (1995).

²⁰ Cf. *Catecismo de la Iglesia Católica*, n. 1014: «La Iglesia nos anima a prepararnos para la hora de nuestra muerte».

²¹ Cabría preguntarse, no obstante, si esto realmente responde al deseo más profundo del corazón: «Cabe pensar que este deseo de hacer insensible el hecho de la muerte lleva en su seno un reconocimiento tácito de su trascendental importancia para la persona; con lo cual la indiferencia habitual ante la dimensión religiosa de la vida, tan frecuente entre los que así desean morir, no sería en el fondo sino una larvada evasión» (P. LAÍN ENTRALGO, *El problema de ser cristiano*, Barcelona 1997, 118).

²² Cf. *Catecismo de la Iglesia Católica*, n. 1031: «La Iglesia llama purgatorio a esta purificación final de los elegidos que es completamente distinta del castigo de los condenados».

13. En estos últimos años, el Magisterio Pontificio²³, la Congregación para la Doctrina de la Fe²⁴ y la misma Conferencia Episcopal Española²⁵ se han ocupado de estas cuestiones ante la difusión de algunas creencias que tienen su origen en religiones o filosofías extrañas al cristianismo (como la doctrina de la reencarnación), o ante algunas ideas teológicas que han tenido consecuencias negativas en la vida pastoral de la Iglesia. Los temas fundamentales tratados en estos documentos son los que estaban en el debate teológico del momento: el estado intermedio; la existencia del purgatorio; la resurrección de los muertos como resurrección de «todo el hombre»; la inmortalidad del alma; la segunda venida de Cristo al fin de los tiempos; la salvación de los justos y el castigo eterno que espera al pecador sin conversión, que se verá privado de la visión de Dios²⁶. También se han señalado las consecuencias a las que conduce el oscurecimiento de la esperanza cristiana: el cinismo ético que lo justifica todo en función del propio provecho, o la irresponsabilidad a la que puede conducir una inteligencia inadecuada de la voluntad salvífica de Dios que banalice la posibilidad de la condenación eterna²⁷.

14. En estas orientaciones pastorales, queremos recordar las verdades fundamentales del mensaje cristiano sobre la resurrección y la vida eterna, así como ofrecer algunas sugerencias para el acompañamiento de las personas que sufren por la muerte de un ser querido. La atención y cercanía en los momentos difíciles del duelo es una acción pastoral de la Iglesia que requiere una preparación, una formación y una espiritualidad adecuada. Deseamos que las celebraciones exequiales sean signo de la auténtica esperanza cristiana y ayuden a los fieles a crecer en ella, y que los sacerdotes, diáconos y quienes colaboran en la vida pastoral de la Iglesia tomen conciencia de la potencialidad evangelizadora de la liturgia exequial.

²³ Cf. SAN PABLO VI, *Credo del Pueblo de Dios*, n. 28-30; BENEDICTO XVI, *Carta encíclica Spe salvi, sobre la esperanza cristiana*.

²⁴ Cf. CONGREGACIÓN PARA LA DOCTRINA DE LA FE, *Carta sobre algunas cuestiones referentes a la escatología* (17 de mayo de 1979); *Traducción del artículo «camis resurrectionem» del símbolo apostólico* (2 de diciembre de 1983); Instrucción *Ad resurgendum cum Christo* (15 de agosto de 2016).

²⁵ Cf. LXXXVI ASAMBLEA PLENARIA DE LA CONFERENCIA EPISCOPAL ESPAÑOLA, Instrucción pastoral *Teología y secularización en España. A los cuarenta años de la clausura del Concilio Vaticano II* (30-3-2006) 26-35, 40-41; COMISIÓN EPISCOPAL PARA LA DOCTRINA DE LA FE DE LA CONFERENCIA EPISCOPAL ESPAÑOLA, *Esperamos la resurrección y la vida eterna* (1995).

²⁶ Cf. CONGREGACIÓN PARA LA DOCTRINA DE LA FE, *Carta sobre algunas cuestiones referentes a la escatología* (17 de mayo de 1979).

²⁷ La Comisión Teológica Internacional, en su documento del año 1992 titulado *Algunas cuestiones actuales de escatología*, abordó estas cuestiones que han entrado en el debate teológico.

II. LA FE DE LA IGLESIA

a) Creemos que Cristo ha resucitado verdaderamente

15. El acontecimiento de la resurrección de Cristo es el fundamento de la fe cristiana: «Si Cristo no ha resucitado, vuestra fe no tiene sentido» (1 Cor 15, 17). Es también, por ello, el centro de la predicación (*kérygma*) de la Iglesia, lo que da contenido a toda su misión: «Yo os transmití en primer lugar, lo que también yo recibí: que Cristo murió por nuestros pecados según las Escrituras; y que fue sepultado y que resucitó al tercer día, según las Escrituras» (1 Cor 15, 3-4). En la resurrección de Cristo se nos revela cuál es nuestra esperanza, una esperanza que va más allá de esta vida: «Si hemos puesto nuestra esperanza en Cristo solo en esta vida, somos los más desgraciados de toda la humanidad» (1 Cor 15, 19).

16. La fe en la resurrección de Cristo no consiste únicamente en afirmar que Cristo vive, como si los discípulos, después de un proceso de reflexión, hubiesen llegado por ellos mismos a la convicción de que la muerte no había llevado a Jesús a la nada, sino a otro tipo de existencia. Los Apóstoles anunciaron y dieron testimonio de la verdad de un acontecimiento inesperado para ellos: «Era verdad, ha resucitado el Señor y se ha aparecido a Simón» (Lc 24, 34). Este hecho los dejó tan desconcertados en un primer momento, que dudaban de lo que veían y no acababan de creer (cf. Lc 24, 38.41), pero transformó totalmente su vida hasta el punto de estar dispuestos a morir por testimoniar la verdad de lo acontecido. La insistencia en la resurrección corporal del Señor es un elemento fundamental de la fe pascual²⁸ que atestigua el realismo de este acontecimiento.

17. La resurrección de Cristo no consistió en una vuelta a la vida que tenía antes de la pasión, sino en la «ida al Padre» (cf. Jn 16, 28). Si en el misterio de la encarnación la eternidad ha entrado en el tiempo, en la resurrección el tiempo se ha abierto a la eternidad²⁹. Se trata de un fenómeno totalmente nuevo que supera el horizonte de la propia experiencia, que va más allá de la historia, y ante el cual el lenguaje y la capacidad de comprensión humana experimentan sus limitaciones³⁰. Esto no anula

²⁸ Cf. *Catecismo de la Iglesia Católica*, nn. 645, 999.

²⁹ El documento *Biblia y cristología* de la Pontificia Comisión Bíblica afirma que, «por su propia naturaleza, no puede ser probada a través de una constatación meramente empírica, ya que por ella Jesús se introduce en el 'mundo futuro'» (*Biblia y cristología* [1984], 1.2.6.2).

³⁰ Cf. J. RATZINGER, *Obras completas VI/1. Jesús de Nazaret. Escritos de cristología*, BAC, Madrid 2015, 570ss.

su historicidad. El Catecismo de la Iglesia Católica enseña que estamos ante un acontecimiento histórico y trascendente, «real» y con «manifestaciones históricamente comprobadas»³¹. Histórico, porque sucedió en un determinado lugar y en un momento preciso; y trascendente, porque el Señor ha entrado plenamente en el misterio de Dios. Real, porque no fue una mera proyección de la conciencia angustiada de los discípulos, sino algo que aconteció fuera de ellos; y con manifestaciones dentro de la historia, especialmente el sepulcro vacío que, aunque no sea una prueba de la resurrección, es «un signo esencial»³² que hace creíble su anuncio, y las apariciones, en las que el Señor se dejó ver por sus discípulos en su humanidad resucitada, que «no puede ser retenida en la tierra y no pertenece ya más que al dominio divino del Padre (cf. Jn 20, 17)»³³.

18. Los cristianos creemos que este acontecimiento no afectó solo a Jesús, sino que tiene también una dimensión salvífica para toda la humanidad: «Él es el principio, el primogénito de entre los muertos» (Col 1, 18). Su resurrección es causa, modelo, «principio y fuente de nuestra resurrección futura»³⁴. Cristo es el primer resucitado: «Cristo ha resucitado de entre los muertos y es primicia de los que han muerto. [...] Pues lo mismo que en Adán mueren todos, así en Cristo todos serán vivificados» (1 Cor 15, 20.22). Por eso, la esperanza cristiana no consiste únicamente en la convicción de que hay algún modo de supervivencia después de la muerte, sino en la certeza de que también nosotros resucitaremos con Cristo para estar eternamente con Él.

b) Creemos en la resurrección de la carne

19. La fe en la resurrección de Cristo constituye, en efecto, el fundamento de nuestra esperanza, cuyo contenido se expresa en el Credo con dos afirmaciones inseparables, que no se pueden entender la una sin la otra: «Creemos en la resurrección de la carne y en la vida eterna»³⁵. Al con-

³¹ *Catecismo de la Iglesia Católica*, n. 639.

³² *Ibid.*, n. 640.

³³ *Ibid.*, n. 645, cf. también *ibid.*, nn. 639-647.

³⁴ *Ibid.*, n. 655.

³⁵ La Congregación para la Doctrina de la Fe publicó una aclaración sobre la traducción del artículo «carnis resurrectionem» del Símbolo apostólico (14 diciembre 1983), afirmando que la traducción «resurrección de la carne» es preferible a «resurrección de los muertos», sin que eso implique afirmar que hay razones doctrinales o que esta no sea una expresión adecuada de la fe. De hecho, entre las fórmulas magisteriales usadas en la tradición de la Iglesia se encuentran también la de resurrección de los «cuerpos»

fesar nuestra fe en la resurrección de la carne afirmamos que la salvación afecta al ser humano en su totalidad, a «todo el hombre»³⁶. Por ello, para anunciar este mensaje de salvación, además del fundamento cristológico, hay que tener en cuenta los principios de la *antropología cristiana*. Son dos aspectos inseparables, ya que en Cristo resucitado descubrimos la imagen del hombre perfecto y el modelo de aquello a lo que todos estamos llamados: «El primer hombre, Adán, se convirtió en ser viviente. El último Adán, en espíritu vivificante... Y lo mismo que hemos llevado la imagen del hombre terrenal, llevaremos también la imagen del celestial» (1 Cor 15, 45.49)³⁷.

20. El punto de partida de la antropología cristiana es la creación del hombre en su unidad de alma y cuerpo: «Uno en cuerpo y alma, el hombre, por su misma condición corporal, reúne en sí todos los elementos del mundo material, de tal modo que, por medio de él, estos alcanzan su cima y elevan la voz para la libre alabanza del Creador. Por consiguiente, no le es lícito al hombre despreciar la vida corporal, sino que, por el contrario, tiene que considerar su cuerpo bueno y digno de honra, ya que ha sido creado por Dios y que ha de resucitar en el último día»³⁸. En este texto del Concilio Vaticano II encontramos una síntesis de la visión cristiana del ser humano y de su relación con la resurrección de la carne.

21. Junto a la afirmación de esta unidad, la Iglesia siempre ha enseñado una dualidad de elementos, ambos constitutivos del ser humano, que tradicionalmente se han denominado «cuerpo» y «alma». Esto evita caer tanto en un *dualismo* que considere que lo esencial del hombre es solo el alma y que el cuerpo es una cárcel que la aprisiona, como en una *visión materialista* que reduzca al ser humano a su corporeidad: «No se equivoca el hombre cuando se reconoce superior a las cosas corporales y no se considera solo una partícula de la naturaleza... Pues, en su interioridad, el hombre es superior al universo entero... Por tanto, al reconocer en sí mismo un alma espiritual e inmortal, no se engaña con un espejismo falaz procedente solo de las condiciones físicas y sociales, sino que, por

(DS 76) y la resurrección de los «muertos» (DS 150). Todas ellas son expresiones plenamente legítimas y justificadas.

36 CONGREGACIÓN PARA LA DOCTRINA DE LA FE, *Carta sobre algunas cuestiones referentes a la escatología* (17 de mayo de 1979).

37 Cf. CONCILIO ECUMÉNICO VATICANO II, *Constitución pastoral sobre la Iglesia en el mundo actual* «*Gaudium et Spes*», 22; TERTULIANO, *De carnis resurrectione* VI, 3.

38 CONCILIO ECUMÉNICO VATICANO II, *Constitución pastoral sobre la Iglesia en el mundo actual* «*Gaudium et Spes*», 14.

el contrario, alcanza la misma verdad profunda de la realidad»³⁹. Tanto el cuerpo como el alma son esenciales para la identidad de cada ser humano concreto⁴⁰. Por ello, la santificación que la gracia de Dios realiza en el creyente lo transforma en todas sus dimensiones, hasta el punto de convertir su cuerpo en templo del Espíritu Santo: «¿Acaso no sabéis que vuestro cuerpo es templo del Espíritu Santo, que habita en vosotros y habéis recibido de Dios?» (1 Cor 6, 19). Este cuerpo, que es templo del Espíritu Santo y que se ha alimentado del sacramento de la Eucaristía, está también llamado a la plenitud de la salvación en la resurrección del último día⁴¹.

22. Es incompatible con esta antropología la creencia en la reencarnación, ya que no considera el cuerpo como un elemento esencial constitutivo de la propia identidad irrepetible y única de la persona humana⁴². Tampoco es compatible con la fe cristiana la comprensión de la muerte como «muerte total» (de alma y cuerpo), y de la parusía como una nueva creación de la nada. Esta hipótesis no garantiza la continuidad entre la persona que murió y la que resucitará.

23. Para asegurar esta continuidad, la Iglesia afirma la *inmortalidad* del alma, y distingue entre la situación en que esta queda después de la separación del cuerpo (un estado de pervivencia que no es definitivo ni ontológicamente pleno⁴³, sino intermedio y transitorio) y la que alcanzará con la resurrección de la carne, cuando Cristo venga en gloria al fin de los tiempos. En el estado previo a la resurrección, que la tradición teológica ha denominado «estado intermedio», el alma que está a la espera de

³⁹ *Ibid.*

⁴⁰ Cf. *Catecismo de la Iglesia Católica*, n. 365: «La unidad del alma y del cuerpo es tan profunda que se debe considerar al alma como la “forma” del cuerpo; es decir, gracias al alma espiritual, la materia que integra el cuerpo es un cuerpo humano y viviente; en el hombre, el espíritu y la materia no son dos naturalezas unidas, sino que su unión constituye una única naturaleza».

⁴¹ Cf. SAN IRENEO, *Adversus haereses* V 2 3: Los hombres «dando cabida al Verbo de Dios se vuelven eucaristía, a saber, cuerpo y sangre de Cristo: así también nuestros cuerpos, alimentados por ella y enterrados y disueltos en tierra, se levantarán en su tiempo con el despertar que graciosamente les otorgue el Verbo de Dios para gloria de Dios Padre». Cf. también FRANCISCO, *Audiencia general* (4 diciembre 2013): «Y esta transformación, esta transfiguración de nuestro cuerpo se prepara en esta vida por la relación con Jesús, en los Sacramentos, especialmente en la Eucaristía».

⁴² Cf. COMISIÓN EPISCOPAL PARA LA DOCTRINA DE LA FE DE LA CONFERENCIA EPISCOPAL ESPAÑOLA, *Esperamos la resurrección y la vida eterna* (1995), donde se trata con más amplitud esta cuestión.

⁴³ Cf. TERTULIANO, *De resurrectione mortuorum*, 34, 3: «¡Qué indigno sería de Dios llevar medio hombre a la salvación!».

su unión definitiva con el cuerpo⁴⁴, es purificada para el encuentro con Dios⁴⁵. En el caso de los bienaventurados, cuyas almas inmediatamente después de la muerte gozan de la visión de Dios⁴⁶, la salvación tampoco es completa porque no afecta a la totalidad del ser humano ni incluye la dimensión comunitaria y cósmica (cf. Rom 8, 19-24). Esto es coherente con la tradición de la Iglesia que ora por los difuntos y acude a los santos en la oración pidiendo su intercesión ante Dios. La plegaria por los difuntos y la praxis de ofrecer la eucaristía implorando su salvación, que hunde sus raíces en los primeros siglos del cristianismo⁴⁷, dejaría de tener sentido si con la muerte se llegara a la plenitud de la vida⁴⁸.

24. En la Sagrada Escritura y en la Tradición de la Iglesia, la resurrección siempre aparece unida a la segunda venida del Señor⁴⁹, en la que se realizará plenamente el designio de Dios de «recapitular en Cristo todas las cosas del cielo y de la tierra» (Ef 1, 10), «cuando Cristo entregue el reino a Dios Padre» (1 Cor 15, 24), de modo que «Dios será todo en todos» (1 Cor 15, 28). En el mensaje cristiano, la salvación definitiva es personal, pero no meramente individual, sino que tiene una dimensión comunitaria fundamental: «Estaremos siempre con el Señor» (1 Tes 4, 17).

25. ¿En qué consistirá la resurrección de la carne? Este interrogante no es nuevo. Ha acompañado la historia de la Iglesia desde sus comienzos, hasta el punto de que ha supuesto siempre una de las mayores dificultades para aceptar esta verdad de nuestra fe⁵⁰. Ya en los Hechos de los Apóstoles vemos que esta cuestión provocó las burlas de quienes escuchaban a san Pablo en el Areópago (cf. Hch 17, 32). Sin embargo, la Iglesia ha

⁴⁴ Cf. SANTO TOMÁS DE AQUINO, *Super primam epistolam ad Corinthios*, c. 15, lectio 2, n. 924: «En el alma separada se da un apetito del cuerpo, o sea, de la resurrección».

⁴⁵ Cf. BENEDICTO XVI, Carta encíclica *Spe salvi*, 46: «Para salvarse es necesario atravesar el “fuego” en primera persona para llegar a ser definitivamente capaces de Dios y poder tomar parte en la mesa del banquete nupcial eterno». Cf. también *ibid.*, 47s.

⁴⁶ Cf. BENEDICTO XII, Bula *Benedictus Deus*, DS 1000.

⁴⁷ San Agustín no olvida las palabras de su madre santa Mónica en el lecho de muerte, cuando dice a los que la acompañan: «Depositad este cuerpo mío en cualquier sitio, sin que os dé pena. Solo os pido que dondequiera que estéis, os acordéis de mí ante el altar del Señor» (*Confesiones*, IX, 11, 27).

⁴⁸ Cf. BENEDICTO XVI, Carta encíclica *Spe salvi*, 48: «Mi intercesión en modo alguno es algo ajeno para el otro, algo externo, ni siquiera después de la muerte. En el entramado del ser, mi gratitud para con él, mi oración por él, puede significar una pequeña etapa de su purificación. Y con esto no es necesario contar el tiempo divino en términos de tiempo terrenal: en la comunión de las almas queda superado el simple tiempo terrenal».

⁴⁹ Cf. *Catecismo de la Iglesia Católica*, n. 1001.

⁵⁰ Cf. *ibid.*, n. 996.

mantenido siempre esta verdad tomando como punto de referencia la resurrección de Jesucristo⁵¹. En los relatos pascales descubrimos una tensión entre la continuidad real del cuerpo de Cristo (cf. Lc 24, 39) y el hecho de que este ha experimentado una glorificación, porque no está ya sujeto a las coordenadas de espacio y tiempo como lo estaba antes de la pasión.

26. Esta misma tensión la encontramos también cuando intentamos entender el misterio de nuestra resurrección. Conscientes de la limitación de nuestro lenguaje y de nuestra capacidad de comprensión⁵², se ha de mantener la sobriedad en las afirmaciones. La Palabra de Dios enseña que, cuando resucitemos, nuestro cuerpo será transformado por el mismo Cristo «según el modelo de su cuerpo glorioso» (Flp 3, 21). Ello implica «que esto que es corruptible se vista de incorrupción, y que esto que es mortal se vista de inmortalidad» (1 Cor 15, 53). Tanto en la resurrección de Jesucristo como en la nuestra hay que mantener la identidad del cuerpo, porque sin ella no puede garantizarse la identidad personal⁵³. No obstante, hay que afirmar también que, entre este cuerpo corruptible y el cuerpo resucitado, hay un salto cualitativo: «Se siembra un cuerpo corruptible, resucita incorruptible; se siembra un cuerpo sin gloria, resucita glorioso; se siembra un cuerpo débil, resucita lleno de fortaleza; se siembra un cuerpo animal, resucita espiritual» (1 Cor 15, 42-44).

c) Creemos en la vida eterna

27. «El hombre no solo es atormentado por el dolor y la progresiva disolución del cuerpo, sino también, y aún más, por el temor de la extinción perpetua. Juzga certeramente por instinto de su corazón cuando aborrece y rechaza la ruina total y la desaparición definitiva de su persona. La semilla de eternidad que lleva en sí, al ser irreductible a la sola materia, se rebela contra la muerte»⁵⁴. Ese deseo de inmortalidad que hay en el corazón de cada ser humano se cumplirá en la vida eterna: «Quien posea esta vida poseerá todo lo que desee»⁵⁵. Por ello «adecuadamente termina el Símbolo,

⁵¹ Cf. CONCILIO XI DE TOLEDO, DH 540; *Catecismo de la Iglesia Católica*, nn. 992-996.

⁵² Cf. *Catecismo de la Iglesia Católica*, n. 1000.

⁵³ Cf. INOCENCIO III, Carta *Eius exemplo* al arzobispo de Tarragona: «Creemos de corazón y confesamos oralmente la resurrección de esta carne que llevamos y no de otra» (DS 797).

⁵⁴ CONCILIO ECUMÉNICO VATICANO II, *Constitución pastoral sobre la Iglesia en el mundo actual* «*Gaudium et Spes*», 18

⁵⁵ SAN AGUSTÍN, *Carta 130 a Proba*, 11: CSEL 44, 63.

resumen de nuestra fe, con aquellas palabras: “La vida perdurable. Amén”. Porque esta vida perdurable es el término de todos nuestros deseos⁵⁶.

28. La vida eterna no consiste en una prolongación interminable de la vida presente⁵⁷, sino en la realización gozosa de la plenitud a la que todo ser humano aspira y es llamado por Dios⁵⁸. Nuestro lenguaje es incapaz de describir el contenido de esta «vida dichosa de la gloria»⁵⁹, porque «sobrepasa toda comprensión y toda representación»⁶⁰: «Ni el ojo vio, ni el oído oyó, ni el hombre puede pensar lo que Dios ha preparado para los que lo aman» (1 Cor 2, 9). Tenemos la certeza, pero desconocemos cómo será: «Queridos, ahora somos hijos de Dios y aún no se ha manifestado lo que seremos» (1 Jn 3, 2). En el Nuevo Testamento encontramos algunas indicaciones que intentan expresar en qué consistirá. Se describe como «ver» a Dios: lo veremos «cara a cara» (1 Cor 13, 12); como «conocer» al único Dios verdadero y a su enviado Jesucristo (cf. Jn 17, 3); o como «estar con Cristo, que es con mucho lo mejor» (Flp 1, 23). También se alude a la transformación que experimentará quien llegue a ella: «Sabemos que, cuando Él se manifieste, seremos semejantes a Él, porque lo veremos tal cual es» (1 Jn 3, 2). Hemos de destacar que las formulaciones se encuentran frecuentemente en plural («estaremos», «veremos», «seremos»), lo cual indica el carácter comunitario de la salvación⁶¹.

29. San Agustín, aun afirmando una *docta ignorantia*⁶² con relación a la vida eterna, enseña «que esta es la única vida verdadera, la única vida feliz: contemplar eternamente la belleza del Señor, en la inmortalidad e

⁵⁶ SANTO TOMÁS DE AQUINO, *Exposición del Símbolo de los Apóstoles, esto es del Credo*, en *Opúsculos y Cuestiones Selectas IV* (BAC, Madrid 2007), 1019-1021.

⁵⁷ Cf. BENEDICTO XVI, Carta encíclica *Spe salvi*, 10-11.

⁵⁸ Cf. FRANCISCO, *Ángelus* (10 noviembre 2013): «En Jesús Dios nos dona la vida eterna, la dona a todos, y gracias a Él todos tienen la esperanza de una vida aún más auténtica que esta. La vida que Dios nos prepara no es un sencillo embellecimiento de esta vida actual: ella supera nuestra imaginación, porque Dios nos sorprende continuamente con su amor y con su misericordia».

⁵⁹ SAN AGUSTÍN, *Carta 130 a Proba*, 14: CSEL 44, 71.

⁶⁰ *Catecismo de la Iglesia Católica*, n. 1027. Cf. SAN AGUSTÍN, *Carta 130 a Proba*, 15: «[La vida eterna] consiste en aquella paz que sobrepasa toda inteligencia».

⁶¹ Cf. CONGREGACIÓN PARA LA DOCTRINA DE LA FE, Carta *Placuit Deo* a los Obispos de la Iglesia Católica sobre algunos aspectos de la salvación cristiana (22 de febrero de 2018), n. 12: «La mediación salvífica de la Iglesia, “sacramento universal de salvación”, nos asegura que la salvación no consiste en la autorrealización del individuo aislado, ni tampoco en su fusión interior con el divino, sino en la incorporación en una comunión de personas que participa en la comunión de la Trinidad».

⁶² Cf. SAN AGUSTÍN, *Carta a Proba*, 15; cf. BENEDICTO XVI, Carta encíclica *Spe salvi*, 10-15.

incorruptibilidad del cuerpo y del espíritu»⁶³. Santo Tomás de Aquino, sintetizando la tradición anterior, dice que la vida eterna consiste «en nuestra unión con Dios... en la visión perfecta... en la suprema alabanza... en la perfecta satisfacción de nuestros deseos... en la posesión de Dios de un modo perfecto... en la amable compañía de todos los bienaventurados»⁶⁴. Por ello, si bien la vida temporal es algo sagrado de lo que el hombre no puede disponer a su voluntad, en la perspectiva de la vida eterna y teniendo en cuenta además la fuerza del pecado que la condiciona decisivamente, la Tradición de la Iglesia nunca la ha considerado un bien absoluto al que el ser humano deba aferrarse desesperadamente⁶⁵, como lo demuestra el testimonio constante de los mártires a lo largo de toda la historia de la Iglesia. Por ello, el cristiano puede decir con san Pablo: «Para mí la vida es Cristo y el morir una ganancia» (Flp 1, 21)⁶⁶.

30. Jesucristo nos ha revelado que la vida eterna es el designio divino para los que crean en Él: «Esta es la voluntad de mi Padre: que todo el que ve al Hijo y cree en Él tenga vida eterna, y yo lo resucitaré en el último día» (Jn 6, 40). Aquellos que hayan perseverado fielmente hasta el final en la fe y en la vida cristiana la recibirán como gracia prometida, y también como recompensa a sus buenas obras en virtud de la promesa de Dios⁶⁷. Nadie que sea consciente de su fragilidad puede exigirle como algo que se le debe; y, sin embargo, nadie debe desesperar de su salvación, porque sabemos que el corazón del Padre es «rico en misericordia» y que Cristo

⁶³ *Ibid.*, 14.

⁶⁴ SANTO TOMÁS DE AQUINO, *Exposición del Símbolo de los Apóstoles, esto es del Credo*, en *Opúsculos y Cuestiones Selectas IV* (BAC, Madrid 2007), 1019-1021.

⁶⁵ Cf. SAN CIPRIANO DE CARTAGO, *Tratado sobre la muerte*, c.18, 24: «Rechacemos el temor a la muerte con el pensamiento de la inmortalidad que la sigue. Demostremos que somos lo que creemos»; SAN AMBROSIO, *Sobre la muerte de su hermano Sátiro*, l. 2, 40: «Vemos que la muerte es una ganancia y la vida un sufrimiento... En efecto, la vida del hombre, condenada por culpa del pecado a un duro trabajo y a un sufrimiento intolerable, comenzó a ser digna de lástima: era necesario dar fin a estos males, de modo que la muerte restituyera lo que la vida había perdido. La inmortalidad, en efecto, es más una carga que un bien si no entra en juego la gracia».

⁶⁶ En este mismo sentido se expresaba santa Teresa de Jesús: «Vivo sin vivir en mí / y tan alta vida espero / que muero porque no muero» (*Obras completas*, BAC, Madrid 1972, 502).

⁶⁷ Cf. CONCILIO DE TRENTO, *Decreto sobre la justificación del pecador*, c. 16: «Y por tanto, a los que obran bien “hasta el fin” y que esperan en Dios, ha de proponérseles la vida eterna, no solo como gracia misericordiosamente prometida por medio de Jesucristo a los hijos de Dios, sino también “como retribución” que por la promesa de Dios ha de darse fielmente a sus buenas obras y méritos» (DH 1545).

nuestro juez será también nuestro abogado⁶⁸. Cualquier persona puede hacer fracasar en ella el plan de Dios y, por tanto, no se puede excluir la posibilidad de la condenación eterna⁶⁹. No obstante, siempre es posible aguardar la salvación con esperanza confiada, porque Dios quiere que sus promesas de vida se cumplan en todos los hombres y no predestina a nadie al infierno⁷⁰. Esta voluntad de salvación alcanza a toda la humanidad: «Dios quiere que todos los hombres se salven y lleguen al conocimiento de la verdad» (1 Tim 2, 4). Por ello, a pesar de nuestras debilidades e imperfecciones, nos podemos abandonar confiadamente en las manos del Padre. La virtud de la esperanza nos preserva tanto de una actitud de temeridad y arrogancia ante Dios, como de la desesperación⁷¹.

31. La esperanza cristiana en la resurrección y la vida eterna, que nos lleva a «aspirar a los bienes de arriba donde está Cristo sentado a la derecha de Dios» y «no a los de la tierra» (Col 3, 1-2), es la luz que ilumina «la historia de nuestra vida personal y también la historia comunitaria»⁷² mientras caminamos en este mundo. En el bautismo hemos participado en el Misterio Pascual de Cristo: «Fuimos sepultados con Él en la muerte» para andar en una vida nueva «y ser incorporados a Él en una resurrección como la suya» (cf. Rom 6, 4-5). De esta manera, en esta vida tenemos una participación en la resurrección de Cristo, una anticipación de lo que recibiremos en herencia. Hemos sido «salvados en esperanza» (Rom 8, 24), por lo que podemos decir que la resurrección ha comenzado ya en nosotros y también que «estamos en camino hacia la resurrección»⁷³. Los cristianos estamos llamados a dar testimonio de esta esperanza en los pequeños gestos de la vida de cada día, que son signos de resurrección, y estando cerca de aquellos que sufren «para que sientan la cercanía del Reino de Dios, de la condición eterna hacia la cual caminamos»⁷⁴.

⁶⁸ Cf. BENEDICTO XVI, Carta encíclica *Spe salvi*, 47.

⁶⁹ Cf. *Catecismo de la Iglesia Católica*, n. 1033-1036; COMISIÓN EPISCOPAL PARA LA DOCTRINA DE LA FE DE LA CONFERENCIA EPISCOPAL ESPAÑOLA, *Esperamos la resurrección y la vida eterna* (1995), nn. 27-29.

⁷⁰ Cf. *Catecismo de la Iglesia Católica*, n. 1037.

⁷¹ Cf. *Ibid.*, n. 2091-2092.

⁷² FRANCISCO, *Audiencia general* (4 de diciembre de 2013).

⁷³ *Ibid.*

⁷⁴ *Ibid.*: «La vida eterna comienza ya en este momento, comienza durante toda la vida, que está orientada hacia ese momento de la resurrección final. Y ya estamos resucitados, en efecto, mediante el Bautismo, estamos integrados en la muerte y resurrección de Cristo y participamos en la vida nueva, que es su vida».

III. ACOMPAÑAR EN EL MOMENTO DE LA MUERTE

a) *Acoger con la misericordia de Cristo*

32. Frente al drama de la muerte, Cristo, que hizo suya esta experiencia, es la esperanza para la humanidad. El misterio de la encarnación no consiste en asumir abstractamente nuestra naturaleza, sino en compartir nuestra existencia y nuestra historia, sin rehuir los inconvenientes que supone la condición humana, incluida la muerte. La encarnación está intrínsecamente orientada a la cruz: en estos dos acontecimientos descubrimos la compasión del Hijo de Dios con la humanidad sufriente, más patente si tenemos en cuenta las circunstancias concretas de su muerte, humanamente injustificable.

33. El Señor, a pesar de que no había cometido pecado, aceptó la muerte y el sufrimiento que la acompaña: «Cristo, en los días de su vida mortal, a gritos y con lágrimas, presentó oraciones y súplicas al que podía salvarlo de la muerte, siendo escuchado por su piedad filial. Y, aun siendo Hijo, aprendió, sufriendo, a obedecer» (Heb 5, 7-8). Víctima inocente del pecado y de la maldad del mundo, su muerte fue, por ello, aún más dolorosa. Experimentó el sufrimiento físico del suplicio y de la tortura, y el sufrimiento moral de sentirse abandonado por su pueblo y por sus amigos; e incluso padeció en sí mismo el dolor de los que se sienten abandonados por Dios (cf. Mt 27, 46). A pesar de sentir angustia (cf. Lc 22, 44; Mc 14, 33), aceptó la muerte inminente como un acto de obediencia al Padre y de amor a los hombres, y la sufrió poniéndose en las manos de Dios, consolando, perdonando y salvando. Al afrontarla de este modo, dio testimonio de que, por muy dolorosa que sea, no tiene la palabra definitiva sobre la vida del hombre. No se dejó vencer por el miedo y con su muerte venció la muerte⁷⁵. En su Resurrección se nos revela que la prepotencia del mal ha sido vencida por la omnipotencia del amor.

34. Durante su vida pública, la cercanía de Cristo a la humanidad sufriente se manifestó especialmente en los encuentros con personas que sufrían por la pérdida de un ser querido: la viuda de Naín (cf. Lc 7, 11-17); Jairo, el jefe de la sinagoga (cf. Mc 5, 21-24.35-43; Lc 8, 40-56), y las hermanas de su amigo Lázaro, ante cuya muerte Jesús no pudo contener el llanto (cf. Jn 11, 35). En estos tres momentos se vislumbra el poder de

⁷⁵ Cf. SAN AMBROSIO, *Tratado sobre el bien de la muerte*, c. 4, 15: «El Señor, pues, quiso morir y penetrar en el reino de la muerte para destruir con ello toda la culpa».

Cristo sobre la muerte, que se manifestará plenamente en su resurrección de entre los muertos.

35. Siguiendo el ejemplo de su Señor, la presencia y la cercanía de la Iglesia junto a las personas que sufren la muerte de un ser querido es un testimonio elocuente de misericordia y de esperanza. La misericordia lleva a estar cerca de los que sufren, a compartir su dolor y a no banalizar el acontecimiento de la muerte y el sufrimiento que conlleva. Esta misericordia ha de ser más intensa cuando más dolorosas sean las circunstancias que la rodean: muertes inesperadas, accidentes, catástrofes naturales, víctimas de las injusticias del mundo, niños y jóvenes que han sufrido enfermedades incurables, enfermos y ancianos que mueren en soledad, sin el consuelo de la cercanía de sus seres queridos, familias que no han podido ser acompañadas por la comunidad cristiana en la celebración de las exequias de sus difuntos... El Señor se hizo solidario de los que sufrían la muerte de sus seres queridos, se acercó a su dolor, lo hizo suyo y de su corazón brotó la misericordia⁷⁶. Esta cercanía es en sí misma un testimonio de esperanza, que ayuda a abrir los ojos de la fe a la vida que Dios quiere para sus hijos y a sus promesas, que exceden cuanto podamos desear. Como Jesús, también la Iglesia acompaña en los momentos de dolor con una gran humildad, consciente de que la fe cristiana, además de aportar sólidos argumentos para entender el misterio del sufrimiento humano, ante todo ofrece la fuerza del Espíritu que permite vivirlo con esperanza⁷⁷.

36. La fe cristiana consuela y acompaña la pérdida de los seres queridos desde la esperanza que viene del Resucitado, para que no sucumbamos ante el aparente sinsentido de la muerte y no nos aflijamos como hombres sin esperanza (cf. 1 Tes 4, 13)⁷⁸. Aunque la celebración exequial no se puede reducir a mera condolencia o consuelo, el sufrimiento ante la pérdida de un ser querido no es ajeno a ella. En consideración a esta realidad humana, que en muchas ocasiones lleva a las personas al límite, «la predicación de la fe y la exhortación a la esperanza debe hacerse de tal modo que, al ofrecerles el amor santo de la madre Iglesia y el consuelo de la fe cristiana, alivien, sí, a los presentes, pero no hieran su justo dolor»⁷⁹.

⁷⁶ Cf. FRANCISCO, *Bula Misericordiae vultus*, n. 7

⁷⁷ Cf. FRANCISCO, *Homilía en la Santa Misa por los difuntos y oración en el Cementerio Teutónico* (2 noviembre 2020): «Nosotros nunca podremos alcanzar la esperanza con nuestras propias fuerzas. Tenemos que pedirla. La esperanza es un don gratuito que nunca merecemos: se nos da, se nos regala. Es gracia».

⁷⁸ Cf. SAN JUAN PABLO II, *Carta apostólica Salvifici doloris* n. 15; *Catecismo de la Iglesia Católica*, nn. 1006-1009.

⁷⁹ *Ritual de exequias*, orientaciones doctrinales y pastorales del episcopado español, n. 65.

b) Proponer la fe de la Iglesia

37. La acogida acrítica de creencias y opiniones ajenas a la fe cristiana supone un reto para el acompañamiento pastoral, ya que no puede haber auténtico consuelo cristiano si no se anuncia fielmente el contenido de la fe. Por eso hoy es más necesario que nunca evitar toda penumbra teológica, «toda forma de pensamiento o de expresión que haga absurda e ininteligible su oración [de la Iglesia], sus ritos fúnebres, su culto a los muertos: realidades que constituyen substancialmente verdaderos lugares teológicos»⁸⁰. Así, pues, en la celebración de las exequias es preciso anunciar el Evangelio en toda su verdad y ser fieles al Depósito de la fe, de modo que se cumpla el principio que determina la vida de la Iglesia: *Lex orandi, lex credendi*.

38. La celebración de las exequias y la oración por los difuntos han de manifestar con claridad la fe en la resurrección y la esperanza cristiana en la vida eterna. La muerte es el momento en que el ser humano vive más radicalmente su pobreza y su fragilidad; y esperamos que sea también el momento en que se manifieste la máxima misericordia de Dios. Oramos para que las promesas de Dios se cumplan en nuestros hermanos difuntos y suplicamos con humildad la gracia de que su voluntad de salvación se realice en todos los hombres. La Iglesia orante es consciente de que ella no decide sobre la salvación y la condenación de las personas y, excepto en el caso de los santos canonizados, no tiene un conocimiento cierto de su situación ante Dios. Nadie puede presumir de tener una certeza absoluta acerca de su propio estado de gracia⁸¹, y nadie puede emitir juicios sobre los otros. Dado que toda persona puede hacer fracasar el plan de salvación que Dios quiere para ella, no es conveniente hacer afirmaciones que banalicen la presencia del pecado, dejando claro, no obstante, que la «misericordia del Señor es eterna» y que Dios no quiere la muerte del pecador, sino «que se convierta de su conducta y viva» (Ez 18, 23; cf. 33, 11). Por ello, se debe evitar «presentar la posibilidad de la muerte eterna de un modo desproporcionadamente amenazador» y hay que anunciar a los fieles el destino glorioso que la Iglesia espera: «El anuncio de la gloria, al que se unirá prudentemente la seria advertencia de su posible frustración a causa del pecado, servirá tanto de aliento insustituible de la esperanza como de necesario estímulo de la responsabilidad»⁸².

⁸⁰ CONGREGACIÓN PARA LA DOCTRINA DE LA FE, *Carta sobre algunas cuestiones referentes a la escatología* (17 de mayo de 1979).

⁸¹ Cf. CONCILIO DE TRENTO, *Decreto sobre la justificación del pecador*, cap. 9 (DH 1534).

⁸² COMISIÓN EPISCOPAL PARA LA DOCTRINA DE LA FE DE LA CONFERENCIA EPISCOPAL ESPAÑOLA, *Esperamos la resurrección y la vida eterna* (1995), 3; *Catecismo de la Iglesia Católica*, n. 1036:

39. Los signos y la celebración de las exequias deben manifestar el respeto y la veneración debidos al cuerpo del difunto, que fue hecho templo de Dios por el bautismo y está llamado a la resurrección. Por eso, la Iglesia, aunque permite la cremación, «recomienda insistentemente que los cuerpos de los difuntos sean sepultados en los cementerios u otros lugares sagrados»⁸³. Sobre todo, porque «la inhumación es en primer lugar la forma más adecuada para expresar la fe y la esperanza en la resurrección corporal»⁸⁴ y, por tanto, para manifestar el sentido cristiano de la muerte a la luz del Misterio Pascual de Jesucristo. «Enterrando los cuerpos de los fieles difuntos, la Iglesia confirma su fe en la resurrección de la carne, y pone de relieve la alta dignidad del cuerpo humano como parte integrante de la persona»⁸⁵. La sepultura favorece además «el recuerdo y la oración por los difuntos por parte de los familiares y de toda la comunidad cristiana»⁸⁶. Con todo, no hay razones doctrinales para prohibir la cremación, que en algunos casos por motivos sanitarios o de necesidad pública puede ser conveniente. En sí misma la cremación no implica «la negación objetiva de la doctrina cristiana sobre la inmortalidad del alma y la resurrección del cuerpo»⁸⁷.

40. En caso de que una familia opte por la cremación, no debe hacerse contra la voluntad del difunto y se debe evitar todo signo, rito o modalidad de conservación de las cenizas que nazca o pueda ser interpretado como expresión de una visión no cristiana de la muerte y de la esperanza en la vida eterna. Por ejemplo, optar por la cremación para expresar que la muerte es la aniquilación definitiva de la persona, o esparcir las cenizas en

«Las afirmaciones de la Escritura y las enseñanzas de la Iglesia a propósito del infierno son un *llamamiento a la responsabilidad* con la que el hombre debe usar su libertad en relación con su destino eterno».

⁸³ CONGREGACIÓN PARA LA DOCTRINA DE LA FE, *Instrucción «Ad resurgendum cum Christo»* (15 de agosto de 2016), n. 3.

⁸⁴ *Ibid.* Cf. también *Ritual de exequias*. Orientaciones doctrinales y pastorales del episcopado español, n. 9: «La Iglesia deposita el cuerpo del difunto en las entrañas de la madre tierra, como el agricultor siembra la semilla en el surco, con la esperanza de que un día renacerá con más fuerza, convertido en cuerpo transfigurado y glorioso».

⁸⁵ CONGREGACIÓN PARA LA DOCTRINA DE LA FE, *Instrucción «Ad resurgendum cum Christo»* (15 de agosto de 2016), n. 3.

⁸⁶ *Ibid.* Cf. también, FRANCISCO, *Ángelus* (2 noviembre 2014): «El recuerdo de los difuntos, el cuidado de los sepulcros y los sufragios son testimonios de confiada esperanza, arraigada en la certeza de que la muerte no es la última palabra sobre la suerte humana, puesto que el hombre está destinado a una vida sin límites, cuya raíz y realización están en Dios».

⁸⁷ CONGREGACIÓN PARA LA DOCTRINA DE LA FE, *Instrucción «Ad resurgendum cum Christo»* (15 de agosto de 2016), n. 4.

un paraje natural porque se piensa que la muerte es el momento de fusión con la madre naturaleza, o relacionar la cremación con la reencarnación, o repartir las cenizas para utilizarlas como mero objeto de recuerdo del difunto. Estas prácticas, aunque quienes las hacen no pretendan negar ni ofender conscientemente la fe católica, son manifestación de una fe poco formada. Por eso, la Iglesia enseña que «las cenizas del difunto, por regla general, deben mantenerse en un lugar sagrado, es decir, en el cementerio o, si es el caso, en una iglesia o en un área especialmente dedicada a tal fin por la autoridad eclesiástica competente»⁸⁸.

IV. CELEBRAR LAS EXEQUIAS CRISTIANAS

41. En la mañana del Domingo de Pascua, las santas mujeres se dirigieron al sepulcro con sentimientos de muerte. Pensaban que con la cruz todo había terminado e iban con el deseo de cumplir con el piadoso deber de ungir el cuerpo de Jesús. Se quedaron desconcertadas al hallar el sepulcro vacío (cf. Lc 24, 4), y su corazón se llenó de alegría al encontrarse con el Señor (cf. Mt 28, 8-9). Su llanto se transformó en gozo, y en ellas se encendió una luz de esperanza que cambió totalmente su vida. La experiencia pascual fue para ellas un acontecimiento de gracia y de libertad. El acompañamiento de la Iglesia a las personas que se encuentran en el momento doloroso de la muerte de un ser querido, quiere ser un apoyo humano y una motivación espiritual que les ayude a vivir esta experiencia pascual. A veces su estado de ánimo está lleno de sentimientos de muerte. El encuentro con el Señor puede encender en su corazón una pequeña luz que, aunque en ocasiones parezca un pábilo vacilante, si no la apagamos, puede hacer crecer la esperanza en aquella Vida que es el mismo Cristo Resucitado.

a) La luz del Misterio Pascual

42. En la liturgia de las exequias cristianas, la Iglesia celebra el Misterio Pascual de Cristo y ora por el difunto para que, asociado a su victoria sobre la muerte, Dios perdone sus pecados, lo purifique, lo haga participar de la eterna felicidad y lo resucite gloriosamente al final de los tiempos⁸⁹. Durante siglos ese carácter pascual estuvo oscurecido en una celebración

⁸⁸ *Ibid.*, n. 5.

⁸⁹ Cf. *Ritual de exequias*. Orientaciones doctrinales y pastorales del episcopado español, n. 16.

que insistía sobre todo en el sentido del temor ante el juicio de Dios. El Concilio Vaticano II quiso que la celebración de las exequias expresase más claramente el sentido pascual de la muerte cristiana⁹⁰. La oración por los difuntos se ha de vivir en el marco de la esperanza cristiana y de la fe en la resurrección, que se expresan en las oraciones, lecturas, salmos, gestos y símbolos contenidos en el *Ritual de exequias*, en el *Leccionario* y en el *Misal Romano*, que ayudan a entender la celebración desde la incorporación del difunto al Misterio Pascual de Cristo por el bautismo (cf. Rom 6, 3-5). Como nos recuerda san Juan Pablo II, «la Liturgia tiene como primera función conducimos constantemente a través del camino pascual inaugurado por Cristo, en el cual se acepta morir para entrar en la vida»⁹¹. Pues, aunque la certeza de morir nos entristece, poniendo a prueba nuestra fe, Cristo nos acompaña, como a los discípulos de Emaús, para alentarnos con la luz de su Palabra y alimentarnos con el Pan partido (cf. Lc 24, 13-33).

43. La Iglesia celebra las exequias «para que quienes por el bautismo fueron incorporados a Cristo, muerto y resucitado, pasen también con él a la vida eterna, primero con el alma, que tendrá que purificarse para entrar en el cielo con los santos y elegidos, después con el cuerpo, que deberá aguardar la bienaventurada esperanza del advenimiento de Cristo y la resurrección de los muertos. Por tanto, la Iglesia ofrece por los difuntos el sacrificio eucarístico de la Pascua de Cristo, y reza y celebra sufragios por ellos, de modo que, comunicándose entre sí todos los miembros de Cristo, estos impetran para los difuntos el auxilio espiritual y, para los demás, el consuelo de la esperanza»⁹². La vinculación de las exequias cristianas con la muerte y resurrección de Cristo se expresa en la celebración, por ejemplo, con los salmos de tipo pascual –113 y 117–, con símbolos como el cirio encendido junto al féretro, cánticos como el Aleluya antes del Evangelio y ritos como la recomendación del alma o la aspersión e incensación de los restos mortales. Pero se expresa sobre todo con la celebración de la Eucaristía.

44. Para que la celebración de las exequias abra el entendimiento y el corazón a un encuentro con el Señor resucitado debe ser, en primer lugar, un momento de oración confiada a Dios. La muerte de una persona no significa que Dios haya dejado de amarla: «Estoy convencido de que ni

⁹⁰ Cf. CONCILIO ECUMÉNICO VATICANO II, *Constitución sobre la sagrada liturgia* «*Sacrosanctum Concilium*», 81.

⁹¹ SAN JUAN PABLO II, *Carta apostólica Vicesimus quintus annus en el XXV aniversario de la Constitución sobre la sagrada liturgia*, n. 6.

⁹² *Ritual de exequias*. Observaciones generales previas (praenotanda), n. 1.

muerte, ni vida... ni ninguna otra criatura podrá separarnos del amor de Dios manifestado en Cristo Jesús, nuestro Señor» (Rom 8, 38-39). Por ello, en medio del dolor, los creyentes sabemos que todo lo que pidamos a Dios, Él nos lo concederá (cf. Jn 11, 22). Esta certeza hace que brote una súplica confiada por la salvación de los difuntos. No tendría sentido esta oración si no creyéramos que nuestros hermanos resucitarán en la resurrección del último día (cf. Jn 11, 24). Esta seguridad nace de la fe en Jesucristo, «el Hijo de Dios, el que tenía que venir al mundo» (Jn 11, 27), que es en persona «la Resurrección y la Vida» (Jn 11, 25).

45. El centro de las exequias cristianas es Cristo Resucitado y no la persona del difunto. Los pastores han de procurar con delicadeza que la celebración no se convierta en un homenaje al difunto. Eso corresponde a otros ámbitos ajenos a la liturgia. En el caso de que algún familiar intervenga con unas breves palabras al final de la celebración, se le debe pedir que no altere el clima creyente de la liturgia de la Iglesia y que, aunque aluda a aspectos de la vida del difunto que puedan ser edificantes para la comunidad, evite un juicio global sobre su persona; y que no emplee expresiones incompatibles con la fe que se expresa y se vive en la celebración («allá donde estés», «si es que estás en algún lugar», etc.). Los cantos escogidos deben respetar también este criterio. Es importante elegir bien las oraciones, las lecturas y las moniciones, y preparar adecuadamente la homilía teniendo en cuenta las circunstancias de la familia y del resto de la asamblea.

46. Aunque las exequias ordinariamente deban celebrarse en una iglesia⁹³ teniendo como centro la Eucaristía, dada la complejidad de la vida moderna hoy es frecuente que no sea así, bien porque tienen lugar en tanatorios u otros espacios que no son sagrados, bien porque no las preside un sacerdote. En estos casos, los familiares y los fieles presentes en este momento de oración y de escucha de la Palabra de Dios deben ser invitados a participar en una celebración de la santa Misa en sufragio del difunto. Las exequias de un cristiano son, en cierto modo, incompletas sin la celebración de la Eucaristía, en la que la oscuridad de la muerte es vencida por la luz de Cristo Resucitado que se hace realmente presente en ella. Si, ante la imposibilidad real de que oficie los ritos exequiales un sacerdote o ministro ordenado o instituido, como un diácono o un acólito, es un laico quien dirige las oraciones exequiales, ha de ser una persona conocida por su compromiso eclesial en la comunidad y que actúe en nombre de la Iglesia con nombramiento del Obispo.

⁹³ Cf. CIC c. 1177.

b) La cremación

47. Cada vez es más frecuente la cremación de los cuerpos de los fieles cristianos que han fallecido. Dado que la cremación habitualmente tiene lugar después de la celebración exequial con el féretro presente, es oportuno elegir textos del Ritual que no hagan referencia a la inhumación. Si por circunstancias especiales, la cremación se realiza antes de la celebración –accidentes, traslados desde lugares lejanos, ciertas enfermedades infecciosas, etc.– se utilizarán los textos y orientaciones indicadas en el *Ritual de exequias* para esta situación⁹⁴. En este caso se excluye la posibilidad de realizar la procesión al cementerio con la urna⁹⁵, pero, de acuerdo con la familia, se pueden llevar a cabo oraciones en el momento de depositar la urna con las cenizas en el lugar apropiado elegido para ello.

48. El *Código de Derecho Canónico* recuerda que está prohibido enterrar cadáveres en las iglesias, salvo los casos del papa, los cardenales en su propia iglesia o los obispos, incluso eméritos⁹⁶. Por tanto, un columbario o depósito de urnas funerarias, equiparado en la práctica a un cementerio, si se encuentra dentro del edificio de una Iglesia, es conveniente que se ubique en un espacio separado del lugar de la celebración, como por ejemplo una cripta. Dada la ilicitud de la celebración de la misa si hay un cadáver enterrado debajo del altar⁹⁷ a excepción de las reliquias de los santos y beatos, las cenizas no deben colocarse nunca debajo del altar.

49. La tradición cristiana tiene una preferencia por la custodia de los restos humanos, también de las cenizas, en lugares bendecidos, significando la pertenencia del difunto bautizado a la comunidad eclesial. Los columbarios, al menos aquellos edificados en los espacios arriba indicados, deberán recibir la bendición constitutiva sobre las cosas, realizada preferentemente por el Ordinario o por un presbítero en quien él delegue, especialmente quien tenga el cuidado pastoral de los fieles que se han preocupado de su edificación⁹⁸. Todo columbario debe regirse por la normativa que se esta-

⁹⁴ Cf. *Ritual de exequias*, libro VI, cap 7.

⁹⁵ Cf. *ibid.* Observaciones generales previas (praenotanda), n. 7. De hecho, se excluye la celebración de las exequias en su forma típica, que incluye tanto la procesión desde la casa a la iglesia como de la iglesia al cementerio.

⁹⁶ Cf. CIC, c. 1242.

⁹⁷ Cf. CIC, c. 1239, § 2.

⁹⁸ Cf. CIC, c. 1207. Teniendo en cuenta que el rito contenido en el *Bendicional* para los cementerios no se ajusta totalmente a la realidad de estos lugares, pues no están destinados a la inhumación, mientras no exista un rito propio para la bendición de los columbarios, habrá de ser convenientemente adaptado.

blezca por parte del Ordinario del lugar, en la que se regulen los diversos aspectos referidos a su construcción, funcionamiento, mantenimiento y los deberes y derechos de los usuarios.

María, modelo de fe en la prueba del dolor

50. La Santísima Virgen María pasó por la prueba del dolor cuando acompañó a su Hijo hasta el Gólgota. Con las santas mujeres y el discípulo amado, estaba «junto a la cruz de Jesús» (Jn 19, 25). La Iglesia ha visto en este acontecimiento el cumplimiento de la profecía de Simeón, que anunció que una espada le traspasaría el alma (cf. Lc 2, 35), y la venera como Madre Dolorosa. Pero los sentimientos de su corazón no son únicamente de sufrimiento. Al pie de la cruz, María escucha las últimas palabras de su Hijo: palabras de perdón para sus perseguidores, promesa de salvación dirigida al buen ladrón, abandono confiado en las manos del Padre, palabras dirigidas a ella misma confiándole una nueva misión eclesial. Ella las hace suyas y, de este modo, no solo comparte el sufrimiento con su Hijo, sino también la confianza en Dios y la certeza de que la muerte no tendrá sobre Él la última palabra. María está junto a la cruz como mujer creyente: el sufrimiento no ha apagado su fe; por muy grande que fuera el dolor, más fuerte era su confianza en Dios. La Madre del Señor es, en esos momentos de oscuridad, la única luz de esperanza que permanece encendida en el mundo en la espera de la Pascua.

51. Asunta a la gloria celestial en cuerpo y alma, la Virgen, figura y Madre de la Iglesia, es el modelo más grande de fe y el signo más claro de esperanza en Dios para todos los que pasan por la prueba del dolor. No se equivoca la piedad popular cuando se dirige a Ella con diferentes advocaciones que evocan su cercanía materna en el momento del sufrimiento y de la muerte. «Aprendamos de María el silencio interior, la mirada desde el corazón, la fe amorosa para seguir a Jesús en su camino hacia la cruz, que conduce a la gloria de la resurrección. Ella camina con nosotros y sostiene nuestra esperanza»⁹⁹.

*Madrid, 18 de noviembre de 2020,
Dedicación de las basílicas de los santos Pedro y Pablo, apóstoles
Conferencia Episcopal Española
CXVI Asamblea Plenaria*

⁹⁹ FRANCISCO, *Angelus* (5 abril 2020).

APÉNDICE: ORIENTACIONES SOBRE LOS COLUMBARIOS

I. De la Instrucción *Ad resurgendum cum Christo* de la Congregación para la Doctrina de la Fe

1. En el caso de que el difunto hubiera dispuesto la cremación y la dispersión de sus cenizas en la naturaleza por razones contrarias a la fe cristiana, se le han de negar las exequias, de acuerdo con la norma del derecho (núm. 8).

2. Si por razones legítimas se opta por la cremación del cadáver, las cenizas del difunto, por regla general, deben mantenerse en un lugar sagrado, es decir, en el cementerio o, si es el caso, en una iglesia o en un área especialmente dedicada a tal fin por la autoridad eclesiástica competente. [...] La conservación de las cenizas en un lugar sagrado puede ayudar a reducir el riesgo de sustraer a los difuntos de la oración y el recuerdo de los familiares y de la comunidad cristiana. Así, además, se evita la posibilidad de olvido, falta de respeto y malos tratos, que pueden sobrevenir sobre todo una vez pasada la primera generación, así como prácticas inconvenientes o supersticiosas (núm. 5).

3. No está permitida la conservación de las cenizas en el hogar. Sólo en casos de graves y excepcionales circunstancias, dependiendo de las condiciones culturales de carácter local, el Ordinario, de acuerdo con la Conferencia Episcopal o con el Sínodo de los Obispos de las Iglesias Orientales, puede conceder el permiso para conservar las cenizas en el hogar. Las cenizas, sin embargo, no pueden ser divididas entre los diferentes núcleos familiares y se les debe asegurar respeto y condiciones adecuadas de conservación (núm. 6).

4. Para evitar cualquier malentendido panteísta, naturalista o nihilista, no sea permitida la dispersión de las cenizas en el aire, en la tierra o en el agua o en cualquier otra forma, o la conversión de las cenizas en recuerdos conmemorativos, en piezas de joyería o en otros artículos, teniendo en cuenta que para estas formas de proceder no se pueden invocar razones higiénicas, sociales o económicas que pueden motivar la opción de la cremación (núm. 7).

II. De la Junta de Asuntos Jurídicos de la CEE

1. Los columbarios son lugares idóneos para depositar las cenizas después de la muerte y de la cremación de los difuntos. Las cenizas contenidas en recipientes se depositan en los cubículos habilitados para tal fin.

2. Canónicamente, los columbarios están equiparados a los cementerios, por lo que se les han de aplicar los cánones del *Código de Derecho Canónico* que recogen la normativa sobre los cementerios (cc. 1240-1243), además de los generales a todos los lugares sagrados (cc. 1205-1213), y enterramientos, esto es, la prohibición de enterrar en las iglesias (c. 1242) y debajo del altar (c. 1239 §2).

3. Cumpliendo la normativa sanitaria del Derecho de la Nación y de la Comunidad Autónoma, se podrán construir columbarios en las iglesias, que nunca podrán estar dentro del aula eclesial. Podrán construirse en ambientes anejos claramente diferenciados del lugar de culto (v. gr. una cripta, un claustro, una sala o patio junto a la nave de la iglesia), a los que se pueda acceder por la misma aula eclesial o por un acceso independiente. En todo caso, es preferible un acceso independiente para evitar que pueda perturbar las celebraciones sagradas.

4. En la disciplina actual, los oratorios y las capillas privadas, sin embargo, pueden albergar columbarios dentro de su espacio, ya que muchos de los panteones o sepulturas familiares están construidos como una capilla privada (c. 1226).

5. No está prohibido colocar un altar fijo o móvil en el que poder celebrar la eucaristía en recintos especialmente diseñados para columbarios.

6. Se debería exigir para todo columbario un estatuto o reglamento que regulase los diversos aspectos de su funcionamiento, las cenizas de las personas que pueden ser allí depositadas, las conductas que sean contrarias al carácter sagrado del lugar, si se acepta que personas jurídicas puedan tener unos cubículos para el depósito de sus miembros y la necesidad de un convenio con ellas.

7. Desde el punto de vista de la normativa civil, para la construcción de columbarios, hay que atenerse a la normativa mínima que sea aplicable (por ejemplo, la urbanística), y a las prescripciones que, en cada ámbito territorial, puedan existir respecto a los columbarios, en particular las establecidas por las Administraciones locales, en aplicación del principio de seguridad jurídica.

CALENDARIO DE JORNADAS Y COLECTAS

- **27 de diciembre de 2020** (Domingo dentro de la Octava de la Natividad del Señor, Fiesta de la Sagrada Familia): JORNADA DE LA SAGRADA FAMILIA (pontificia y dependiente de la CEE). Celebración de la liturgia del día, alusión en la monición de entrada y en la homilía, intención en la oración universal.
- **1 de enero de 2021** (solemnidad de Santa María, Madre de Dios): JORNADA POR LA PAZ (mundial y pontificia). Celebración de la liturgia del día, alusión en la monición de entrada y en la homilía, intención en la oración universal.
- **6 de enero de 2021** (solemnidad de la Epifanía del Señor): COLECTA DEL CATEQUISTA NATIVO (pontificia: Congregación para la Evangelización de los Pueblos) y COLECTA DEL IEME (de la CEE, optativa). Celebración de la liturgia del día, monición justificativa de la colecta y colecta.
- **17 de enero de 2021** (segundo domingo del tiempo ordinario): JORNADA Y COLECTA DE LA INFANCIA MISIONERA (mundial y pontificia: OMP). Celebración de la liturgia del día, alusión en la monición de entrada y en la homilía, intención en la oración universal y colecta.
- **18-25 de enero de 2021** OCTAVARIO DE ORACIÓN POR LA UNIDAD DE LOS CRISTIANOS (mundial y pontificia). El domingo que cae dentro del octavario se puede celebrar la misa con el formulario «Por la unidad de los cristianos» (cf. OGMR, 373) con las lecturas del domingo.
- **24 de enero de 2021** (tercer domingo del tiempo ordinario): DOMINGO DE LA PALABRA DE DIOS (mundial y pontificia). Celebración de la liturgia del día, alusión en la monición de entrada y en la homilía, intención en la oración universal.
- **2 de febrero de 2021** (fiesta de la Presentación del Señor): JORNADA DE LA VIDA CONSAGRADA (mundial y pontificia). Celebración de la liturgia del día, alusión en la monición de entrada y en la homilía, intención en la oración universal.
- **11 de febrero de 2021** (memoria de la Bienaventurada Virgen María de Lourdes): JORNADA MUNDIAL DEL ENFERMO (pontificia y dependiente de la CEE, obligatoria). Celebración de la liturgia del día (aunque por utilidad pastoral, a juicio del rector de la iglesia o del sacerdote celebrante, se puede usar el formulario «Por los enfermos», cf. OGMR 376), alusión en la monición de entrada y en la homilía, intención en la oración universal.

- **14 de febrero de 2021** (segundo domingo de febrero): COLECTA DE LA CAMPAÑA CONTRA EL HAMBRE EN EL MUNDO (dependiente de la CEE, obligatoria). Celebración de la liturgia del día, monición justificativa de la colecta y colecta.
- **7 de marzo de 2021** (primer domingo de marzo): DÍA Y COLECTA DE HISPANOAMÉRICA (dependiente de la CEE, optativa). Celebración de la liturgia del día, alusión en la monición de entrada y en la homilía, intención en la oración universal, colecta.
- **19/21 de marzo de 2021** (solemnidad de san José o domingo más próximo): DÍA Y COLECTA DEL SEMINARIO. Celebración de la liturgia del día, alusión en la monición de entrada y en la homilía, intención en la oración universal, colecta.
- **25 de marzo de 2021** (solemnidad de la Anunciación del Señor): JORNADA PRO-VIDA (dependiente de la CEE). Celebración de la liturgia del día, alusión en la monición de entrada y en la homilía, intención en la oración universal.
- **2 de abril de 2021** (Viernes Santo): COLECTA POR LOS SANTOS LUGARES (pontificia). Celebración de la liturgia del día, monición justificativa de la colecta y colecta.
- **25 de abril de 2021** (Domingo IV de Pascua): JORNADA MUNDIAL DE ORACIÓN POR LAS VOCACIONES (pontificia) y JORNADA Y COLECTA DE VOCACIONES NATIVAS (pontificia: OMP). Ambas jornadas unen su celebración en este día por acuerdo de la CCXXXV Comisión Permanente de la CEE (25-26 de junio de 2015). Celebración de la liturgia del día, alusión en la monición de entrada y en la homilía, intenciones en la oración universal.
- **16 de mayo de 2021** (solemnidad de la Ascensión del Señor): JORNADA MUNDIAL Y COLECTA DE LAS COMUNICACIONES SOCIALES (pontificia). Celebración de la liturgia del día, alusión en la monición de entrada y en la homilía, intención en la oración de los fieles, colecta.
- **23 de mayo de 2021** (solemnidad de Pentecostés): DÍA DE LA ACCIÓN CATÓLICA Y DEL APOSTOLADO SEGLAR (dependiente de la CEE, optativa). Celebración de la liturgia del día, alusión en la monición de entrada y en la homilía, intención en la oración universal.
- **30 de mayo de 2021** (solemnidad de la Santísima Trinidad): DÍA PRO ORANTIBUS (dependiente de la CEE, obligatoria). Celebración de la liturgia

del día, alusión en la monición de entrada y en la homilía, intención en la oración universal.

- **6 de junio de 2021** (solemnidad del Santísimo Cuerpo y Sangre de Cristo): DÍA Y COLECTA DE LA CARIDAD (dependiente de la CEE, obligatoria). Celebración de la liturgia del día, alusión en la monición de entrada y en la homilía, intención en la oración universal, colecta.
- **29 de junio de 2021** (solemnidad de los santos Pedro y Pablo): COLECTA DEL ÓBOLO DE SAN PEDRO (pontificia). Celebración de la liturgia del día, monición justificativa de la colecta y colecta.
- **4 de julio de 2021** (primer domingo de julio): JORNADA DE RESPONSABILIDAD DEL TRÁFICO (dependiente de la CEE, optativa). Celebración de la liturgia del día, alusión en la monición de entrada y en la homilía, intención en la oración universal.
- **26 de septiembre de 2021** (último domingo de septiembre): JORNADA MUNDIAL DEL MIGRANTE Y DEL REFUGIADO (pontificia). Celebración de la liturgia del día (por mandato o con permiso del Ordinario del lugar puede usarse el formulario «Por los prófugos y los exiliados», cf. OGMR, 373), alusión en la monición de entrada y en la homilía, intención en la oración universal.
- **24 de octubre de 2021** (penúltimo domingo de octubre): JORNADA MUNDIAL Y COLECTA POR LA EVANGELIZACIÓN DE LOS PUEBLOS (pontificia: OMP). Celebración de la liturgia del día (puede usarse el formulario «Por la evangelización de los pueblos», cf. OGMR, 373), alusión en la monición de entrada y en la homilía, intención en la oración universal, colecta.
- **7 de noviembre de 2021** (Domingo XXXII del tiempo ordinario): DÍA Y COLECTA DE LA IGLESIA DIOCESANA (dependiente de la CEE, optativa). Celebración de la liturgia del día, alusión en la monición de entrada y en la homilía, intención en la oración universal, colecta.
- **14 de noviembre de 2021** (Domingo XXXIII del tiempo ordinario): JORNADA MUNDIAL DE LOS POBRES (pontificia). Celebración de la liturgia del día, alusión en la monición de entrada y en la homilía, intención en la oración universal.
- **26 de diciembre de 2021** (Domingo dentro de la Octava de la Natividad del Señor, Fiesta de la Sagrada Familia): JORNADA DE LA SAGRADA FAMILIA (pontificia y dependiente de la CEE). Celebración de la liturgia del día, alusión en la monición de entrada y en la homilía, intención en la oración universal.

Sumari

ESGLÉSIA DIOCESANA

Bisbe diocesà

Decrets	5
Homilies	7
Aneu mar endins	16
Comunicacions diocesanes	30
Activitats del Sr. Bisbe	32

Secretaria General i Cancelleria

Defuncions.....	35
Ordenació	37
Nomenaments.....	37
Vida consagrada	38

Tribunal Eclesiàstic	39
-----------------------------------	----

Vida diocesana

Crònica del Consell Presbiteral	42
Crònica del Consell Pastoral Diocesà	45
Crònica diocesana	50

SANTA SEU

Sant Pare

Carta encíclica <i>Fratelli tutti</i> , segona part.....	55
Carta apostòlica <i>Patris Corde</i>	107
Discurs a la Cúria amb motiu de Nadal	122
Missatge de Nadal	132

Santa Seu

Penitenciària apostòlica: indulgències amb motiu de l'any de Sant Josep	136
Congregació del Culte Diví i Disciplina dels Sagraments: sobre les celebracions de la Missa en temps de Nadal.....	140

PROVÍNCIA ECLESIASTICA DE BARCELONA

Ordenació episcopal de Mons. Javier Vilanova 143

CONFERÈNCIA EPISCOPAL ESPANYOLA

Assemblea Plenària 147

La vida és un do, nota sobre la llei de l'eutanàsia 160

Un Déu de vius, Instrucció pastoral sobre la fe en la resurrecció
i la celebració de les exèquies 162

Calendari de jornades i col·lectes 189

Subscripció anual: 35 €

Exemplar solt: 8 €

*El preu de la subscripció comprèn només l'edició del
«Butlletí del Bisbat de Terrassa» de l'any en curs*

